

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ім. В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Зінько Оксана Ярославівна

УДК 02+01+002.2]:[027.54:023.5](477.83-25)"19"(092)(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ РОМАНА ЛУЦИКА (1900–1974):
БІБЛІОТЕЧНИЙ, БІБЛІОГРАФІЧНИЙ, КНИГОЗНАВЧИЙ АСПЕКТИ**

27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О. Я. Зінько

Науковий керівник – Сніцарчук Лідія Віталіївна, доктор наук із соціальних комунікацій, професор

Київ–2023

АНОТАЦІЯ

Зінько О. Я. Професійна діяльність Романа Луцика (1900–1974): бібліотечний, бібліографічний, книгознавчий аспекти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.03 «книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство». Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника, Львів. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Київ, 2023.

Дисертація присвячена комплексному вивченню особливостей професійної діяльності українського культурного і наукового діяча, висококваліфікованого бібліографа і книгознавця, дослідника книжкових пам'яток, бібліотекаря-професіонала, який суттєво причинився до розвитку бібліотечної справи в Україні загалом і у львівському регіоні зокрема. Відзначено, що професіоналізм Р. Луцика належно оцінили його сучасники – історики, філософи, письменники, культурологи, педагоги, журналісти – активні користувачі фондів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, яка в роки праці діяча мала такі назви: Львівська бібліотека АН УРСР (від серпня 1944 р.), Львівська державна наукова бібліотека Міністерства культури УРСР (від липня 1963 р.), Львівська державна наукова бібліотека АН УРСР (від квітня 1969 р.), Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника АН УРСР (від травня 1971 р.).

Визначено, що історіографія професійної діяльності Р. Луцика охоплює широкий спектр наукових досліджень соціогуманітарних наук. Однак постаті Р. Луцика у них відведено небагато місця. З'ясовано, що дослідження професійної діяльності бібліотекаря як одного із основних діячів діяльності книгозбірень, попри різновекторну проблематику досліджень вітчизняних вчених із сфери соціальних комунікацій, залишається малопомітним. Підкреслено, що ретроспективне розкриття ролі бібліотекаря дозволяє

відтворити історію бібліотеки, визначити й охарактеризувати основні бібліотечні процеси, зацентувати увагу на їх особливостях та проблемах, сформувані нову тематичну парадигму наукових досліджень задля розкриття бібліотечного фонду, з'ясування ролі і завдань бібліотек у сучасному соціокомунікаційному просторі. Відзначено, що бібліотечна, книгознавча та бібліографічна діяльність Р. Луцика, його значний внесок у розвиток теоретичних та практичних аспектів цієї сфери дотепер не привертала уваги дослідників.

Сформовано, систематизовано та схарактеризовано джерельну базу дослідження, яка складалася з неопублікованих архівних джерел, а також низки львівських пресодруків, що дозволило зробити висновок про Р. Луцика як культурно-громадського діяча, бібліотекаря, бібліографа, книгознавця, співпрацівника низки спеціалізованих часописів. Виявлено й проаналізовано цінну інформацію про функціонування відділу рідкісної книги та академічної бібліотеки у Львові, про особливості бібліотечної та наукової діяльності діяча з невідомого дотепер його щоденника, за надану можливість прочитання й аналізу якого ми вдячні Ірині Лонкевич – внучці в другий Роман Луцика.

Простежено особливості становлення та формування Р. Луцика як культурно-громадського та бібліотечного діяча у міжвоєнні роки. З'ясовано його роль у функціонуванні студентського товариства «Друг», заснуванні та провадженні роботи наукового об'єднання студентів «Кружок любителів історії и словестности». Вияснено й описано його діяльність як активного учасника бібліотечних, читальняних, просвітницьких, видавничих напрямів культурної діяльності Товариства ім. М. Качковського та «Галицько-руської матиці», завідувача інструкторського відділу Товариства ім. М. Качковського. Визначено основні функції Р. Луцика як очільника відділу, що полягали в налагодженні і постійному контакті з читальнями і бібліотеками філій Товариства, контроль за їх діяльністю, грамотного ведення облікової та звітно-планової документації, організації просвітньо-виховного процесу, залучення населення до участі в читальняних справах, налагодження процесу читання,

організації навчальних курсів. Охарактеризовано співпрацю Р. Луцика з низкою спеціалізованих часописів Львова як редактора, журналіста, автора публікацій на різноаспектні бібліотечні теми.

З'ясовано специфіку діяльності Р. Луцика як провідного фахівця академічної бібліотеки – від бібліотекаря до завідувача відділу рідкісної книги. Визначено основні процеси бібліотечної роботи – комплектування, опрацювання та збереження фондів, обслуговування користувачів, якими інтенсивно займався Р. Луцик, забезпечуючи ефективну роботу відділу рідкісної книги. Висвітлено специфіку розробленого ним профілю комплектування книжкового фонду відділу, де акцентовано такі критерії: хронологічний, ціннісно-унікальний, кількісний, тематичний. Досліджено, що до здобутків Р. Луцика в бібліотечній справі належить, зокрема, перегрупування фондів через порушену цілісність колекцій, завдяки чому він зумів сформувати окремі зібрання інкунабул, палеотипів, стародрукованих видань кириличним та латинським шрифтом. Відзначено, що в його активі також опрацювання видань ХІХ–ХХ ст., що дозволило йому сформувати окрему колекцію «Рідкісні видання ХІХ–ХХ ст.». З'ясовано, що роки становлення й розвитку відділу рідкісної книги співпали із діяльністю Р. Луцика як його незмінного керівника, який всю працю з фондом (переміщення, сконструмування, виявлення «рідкісності» видань, докладне формування комплексів книжкових пам'яток) виконував у більшості випадків самотужки. Висококваліфіковане бібліотечно-інформаційне обслуговування, фахові бібліографічні консультації високо оцінювали відомі українські вчені – історики, філологи, книгознавці, бібліографи Я. Дашкевич, М. Жовтобрюх, Я. Запаско, Я. Ісаєвич, І. Крип'якевич, Ф. Максименко, О. Мацюк, І. Свенціцький та ін. Підкреслено, що результатом бібліотечної діяльності Р. Луцика стало перетворення відділу рідкісної книги у 1960–1980-х рр. в один із неформальних інтелектуальних центрів українства у Львові.

Доведено, що здобутий у міжвоєнні роки досвід бібліотечної роботи, зокрема бібліографічної, ґрунтовне знання іноземних мов, історична освіта, сприяли Р. Луцику у фаховому науково-бібліографічному опрацюванні

стародрукованих і рідкісних видань. Відзначено, що результатом першого напряму стало створення цілком нових алфавітного та систематичного каталогів відділу рідкісної книги, а також укладання додаткових каталогів стародрукованих видань з характерною для них детальною систематизацією. Висвітлено особливості укладених Р. Луциком восьми тематичних картотек, зокрема «Galiciana» та «1848», які донині зберігаються у відділі. Їх краєзнавче спрямування підтверджує використання Р. Луциком загальнопоширеного досвіду європейських бібліотек, де формування так званих «Patria» було прямим обов'язком регіональних книгозбірень. Однак у час ідеологічних імперативів такий напрям був викреслений з бібліографічної роботи книгозбірень. З'ясовано особливості бібліографічних праць науковця, проаналізовано основну тематику цих публікацій.

Вивчено наукові здобутки Р. Луцика в царині книгознавства, зокрема в дослідженні стародрукованої книги, з'ясовано його теоретико-методологічні підходи до вивчення й опрацювання інкунабул, палеотипів, інших кириличних та латинських стародруків. Підтверджено, що важливою заслугою Р. Луцика є ретельно укомплектована у відділі рідкісної книги колекція кириличних стародрукованих видань – одна з найповніших в українських бібліотеках. Відзначено, що ця праця Р. Луцика слугує важливим внеском у презентацію багатой книжкової культури, у становлення пам'яткознавчих досліджень, а також підтверджує цінність книжкових пам'яток в історії культури української нації. Наголошено, що результатом науково-бібліографічного опрацювання кириличних стародруків стала укладена Р. Луциком анотована картотека «Львівські слов'янські друки XVI–XVIII ст.», матеріали якої лягли в основу друкованого каталогу «Львівські видання XVI–XVIII ст.». Схарактеризовано наукову розвідку Р. Луцика «Слов'янські стародруки XV–XVII століть у фондах Львівської бібліотеки УРСР», де було уперше проаналізовано склад і зміст колекції кириличних друків XV–XVII ст. відділу рідкісної книги.

Відзначено, що головна заслуга фахово сформованої збірки стародрукованих видань латинським шрифтом також належить Р. Луцику, який

започаткував систематичне наукове опрацювання книжкових пам'яток відділу рідкісної книги. Наголошено, що бібліографічні та книгознавчі матеріали Р. Луцика широко використовували у своїх дослідженнях Я. Запаско, Я. Ісаєвич, І. Крип'якевич, Ф. Максименко, О. Мацюк, М. Мороз, інші відомі науковці.

Проаналізовано ретельно укладений Р. Луциком «Каталог інкунабул» (Львів, 1974), який донині запотребований книгознавцями, бібліографами, істориками, мовознавцями. З'ясовано, що фахово укладені ним бібліографічні описи першодруків, збережені рукописи його досліджень провенієнційних записів інкунабул, які не ввійшли до цього каталогу через ідеологічні перешкоди у сфері тодішнього книгознавства, сприяли відновленню інкунабулістики у Львові, розширили відомості про історичні колекції та їх власників.

Увиразнено бібліотечний досвід Р. Луцика, проаналізовано особливості його професійної діяльності, що дозволило заповнити одну з багатьох лакун в історії соціальних комунікацій загалом та історії бібліотечної справи і книгознавства зокрема, а також актуалізувати його теоретичні й практичні здобутки, охарактеризовано його фахові підходи до організації і збереження книжкових фондів відділу рідкісної книги, визначено його роль у дослідженні книжкових пам'яток. Відзначено, що створені відповідно до тогочасних вимог бібліографічної науки, його наукові книгознавчі та бібліотекознавчі розвідки, укладені каталоги стародрукованих видань є важливим джерелом до вивчення історії книжкової та бібліотечної культури України загалом і галицького краю зокрема, і головно актуальні для наукового опертя й донині у царині книгознавства та бібліографії. Підкреслено, що досліджувана проблема важлива в контексті цілісного вивчення історії бібліотечної справи, а також для розуміння впливу професійної позиції особистості на розвиток національної культури.

Ключові слова: Роман Луцик, ЛННБ України імені В. Стефаника, національна культура, бібліотекар-професіонал, історія бібліотечної справи, бібліографія, дослідження стародрукованої книги, інкунабула, рідкісна книга XIX–XX ст.

SUMMARY

Zinko O. Ya. Professional activity of Roman Lutsyk (1900–1974): library, bibliographic, and book studies aspects. – Qualification scientific work on the rights of a manuscript.

Thesis for a Candidate degree in Social Communications on a speciality 27.00.03 – book science, library science and bibliography science. Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv, Lviv. V. I. Vernadskyj National Library of Ukraine, Kyiv, 2023.

The dissertation is devoted to a comprehensive study of the professional activity of Roman Lutsyk, the Ukrainian scholar and cultural figure, a highly qualified bibliographer and book expert, a researcher of books, and a professional librarian who significantly contributed to the development of librarianship in Ukraine in general and in the Lviv region in particular. It is noted that Roman Lutsyk's professionalism was highly appreciated by his contemporaries – historians, philosophers, writers, culturologists, teachers, and journalists – active users of Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv, in the early years named as: Lviv Library of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR (since August, 1944), Lviv State Scientific Library of the Ministry of Culture of the Ukrainian SSR (since July, 1963), Lviv State Scientific Library of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR (since April, 1969), Vasyl Stefanyk Lviv Scientific Library of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR (since May, 1971).

The historiography of Roman Lutsyk's professional activity is determined to cover a wide range of studies in the social sciences and humanities. However, the figure of Roman Lutsyk is given little space in them. It is found that his professional work as a librarian, despite the various research issues of Ukrainian scholars in the field of social communications, still remains insufficiently explored. It is emphasized that a retrospective study of the librarian's role allows to trace the library's history, identify and characterize the main library processes, focus on their features and problems, form a new thematic paradigm of scientific research to describe the

library's collections, and clarify the role and tasks of libraries in the modern socio-communication space. It is noted that the library work, book studies, and bibliographic activities of Roman Lutsyk and his substantial contribution to the development of theoretical and practical aspects of this area have not yet attracted the attention of researchers.

The source database of the study was formed, systematized, and characterized. It consists of unpublished archival sources and a number of Lviv press publications, which allowed us to conclude that Roman Lutsyk was a cultural and public figure, a librarian, a bibliographer, a book critic, and a correspondent of a number of specialized journals. The valuable information concerning the Rare Book Department and the work of the academic library in Lviv as well as the features of Roman Lutsyk's library and scientific activities were discovered and analyzed from his diary, previously unknown to us, and for which we are grateful to Iryna Lonkevych, the granddaughter of Roman Lutsyk, for the opportunity to read and analyze it.

The features of the raising and development of Roman Lutsyk as a cultural, public, and library figure in the interwar years are examined. His role in the operation of the student society «Druh» as well as in setting up and managing the student scientific association «Circle of History and Literature Supporters» is investigated. His involvement in the library, reading, educational, and publishing activities of the Mykhailo Kachkovskyj Society and the «Halytsko-Ruska Matytsia», particularly as Head of the Instructional Department of the Mykhailo Kachkovsky Society, is clarified and described. The main duties of Roman Lutsyk as the head of the department are defined. These duties embraced establishing and maintaining constant contact with the reading rooms and libraries of the society's branches, controlling their activities, competent accounting, reporting and planning documentation, organizing the educational process, attracting people to participate in the life of reading rooms, establishing the reading process, and organizing training courses. Roman Lutsyk's cooperation with a number of specialized newspapers and magazines in Lviv as an editor, journalist, and author of publications on various library topics is characterized.

The specifics of Roman Lutsyk's activity as a leading specialist of an academic library – from librarian to the Head of the Rare Book Department – are determined. The main processes of library work – acquisition, processing, and preservation of holdings, user service – which Roman Lutsyk was intensively engaged in, ensuring the effective work of the Rare Book Department, are identified. The main features of Lutsyk's acquisition profile for the Department's book collection emphasizing chronological, value-unique, quantitative, and thematic criteria are highlighted. It is proved that Roman Lutsyk's achievements in librarianship include, in particular, the re-grouping of holdings after the violated integrity of collections, that resulted in formation of separate collections of incunabula, paleotypes, old printed editions in Cyrillic and Latin script. It is noted that he also worked on publications of the XIX–XX centuries, which allowed him to form a separate collection «Rare editions of the XIX–XX centuries». It is found that the years of raising and development of the Rare Book Department coincided with the period of Roman Lutsyk as its permanent head, who in most cases performed all the work with the collection (moving, scontrum, determining the «rarity» of publications, detailed formation of complexes of book monuments) on his own. His highly qualified library and information services, professional bibliographic consultations were highly appreciated by well-known Ukrainian scientists – historians, philologists, art historians, book critics, bibliographers Ja. Dashkevych, M. Zhovtobriukh, Ja. Zapasko, Ja. Isayevych, I. Krypiakevych, F. Maksymenko, O. Matsiuk, I. Sventsitsky, and others. It is emphasized that transformation of the Rare Book Department in the 1960s–1980s into one of the informal Ukrainian intellectual centers in Lviv was also the result of Roman Lutsyk's library activity.

It is proved that the experience of library work, in particular as of a bibliographer, a thorough knowledge of foreign languages, and historical education, gained in the interwar years, contributed to Roman Lutsyk's professional scientific and bibliographic processing of old and rare books. It is noted that the result of the first direction was the creation of completely new alphabetical and systematic catalogues of the Rare Book Department, as well as the compilation of additional

catalogues of old prints with specifically detailed systematization. The eight thematic indexes compiled by Roman Lutsyk particularly «Galiciana» and «1848», which are still preserved in the Department are characterised. Their local history focus confirms that Roman Lutsyk used the common experience of European libraries, where the compiling of the so-called «Patria» was the direct responsibility of regional libraries. However, at the time of ideological imperatives, this direction was excluded from the bibliographic work of libraries. The features of the scholar's bibliographic works are revealed, and the main topics of these publications are analyzed.

The scientific achievements of Roman Lutsyk in the field of book studies, in particular in the study of old printed books, are analysed, his theoretical and methodological approaches to the study and processing of incunabula, paleotypes, and other Cyrillic and Latin old printed books are figured out. It is confirmed that an important merit of Roman Lutsyk is the collection of Cyrillic old printed books in the Rare Book Department, which is one of the most complete among Ukrainian libraries. It is noted that this work of Roman Lutsyk was an important contribution to the presentation of a rich book culture, to the formation of monument studies, and also confirms the value of books in the cultural history of the Ukrainian nation. It is emphasized that the result of the scientific and bibliographic study of Cyrillic old printed books was the annotated card index «Lviv Slavic Prints of the XVI–XVIII centuries» compiled by Roman Lutsyk, the materials of which formed the basis of the main printed catalogue «Lviv Editions of the XVI–XVIII centuries». Roman Lytsyk's research work «Slavic Old Prints of the XV–XVII centuries in the Collections of the Lviv Library of the Ukrainian SSR» considering the way of composition and content of the Cyrillic prints collection of the XV–XVII centuries of the Rare Book Department is examined.

It is noted that the collection of old printed Latin editions was also professionally formed by Roman Lutsyk, who initiated the systematic scientific study of book monuments in the Rare Book Department. It is emphasized that the bibliographic and book studies materials of Roman Lutsyk were widely used in their

research publications by Ja. Zapasko, Ja. Isayevych, I. Krypiakevych, F. Maksymenko, O. Matsiuk, M. Moroz, and other well-known scholars.

The catalogue of incunabula compiled by R. Lutsyk and published in Lviv in 1974 is also analyzed. This catalog is still in demand by book scholars, bibliographers, historians, and linguists. It is found that his professionally compiled bibliographic descriptions of the first editions, as well as the surviving manuscripts of his research on provincial incunabula records, which were not included in the catalog due to ideological obstacles in the field of book studies at the time, contributed to the restoration of incunabula studies in Lviv in general and expanded information about historical collections and their owners.

The library experience of Roman Lutsyk is described, the main features of his professional activity were analyzed, which allowed filling one of the many gaps in the history of social communications in general and the history of librarianship and book studies in particular, as well as updating his theoretical and practical achievements, characterizing his professional approaches to the organization and preservation of book collections in the Rare Book Department, and defining his role in the study of books. It is noted that his book and library studies, compiled catalogs of old printed editions, fitting the requirements of bibliographic science of the time, are an important source for studying the history of book and library culture in Ukraine in general and the Galician region in particular, and are mainly relevant for scientific support to this day in the field of book and bibliography. It is emphasized that the problem is important in the context of a complete study of the history of librarianship as well as for understanding the influence of the professional position of an individual on the development of national culture.

Keywords: Roman Lutsyk, VSNSL of Ukraine in Lviv, national culture, professional librarian, history of librarianship, bibliography, study of the old printed book, incunabula, rare book of the nineteenth and twentieth centuries.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, що відображають основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Пукас [Зінько] О. Я. Роман Ярославович Луцик – бібліотекар і книгознавець. *Записки Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника*: збірник наук. праць. Львів, 2002. Вип. 9–10. С. 73–76.
2. Зінько О. Я. Р. Я. Луцик – організатор фондів рідкісних видань ХІХ–ХХ ст. (1950–1973). *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: збірник наук. праць. Львів, 2009. Вип. 1 (17). С. 432–444.
3. Зінько О. Я. Дослідження книжкових пам'яток – пріоритетний напрям професійної діяльності Р. Я. Луцика. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2011. Вип. 28. С. 431–441.
4. Зінько О. Я. «Бібліотекарям треба кинути оком на минуле бібліотек та заглибити зір у майбутнє»: актуалізація професійного досвіду Романа Луцика. *Бібліотечний вісник*. Київ, 2022. № 4. С. 47–58.

Статті в зарубіжних виданнях

5. Зінько О. Я. Наукова діяльність Романа Луцика (1900–1974): бібліографічний та книгознавчий аспекти. *Deutsche internationale Zeitschrift für zeitgenössische Wissenschaft = German International Journal of Modern Science*. Satteldorf, Germany, 2023. Вип. 67. С. 22–24.

Публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації та засвідчують обов'язкову апробацію матеріалів

Статті в наукових збірниках

6. Пукас [Зінько] О. Я. Каталог виставки «Полемічна література в Україні наприкінці ХVІ–ХVІІ ст.» *Берестейська унія і українська культура ХVІІ століття: матеріали Третіх «Берестейських читань»* / за ред. Б. Гудзяка (Львів, Київ, Харків, 20–23 червня 1995 року). Львів, 1996. С. 161–176.
7. Пукас [Зінько] О. Я. До питання стану української середньої освіти в Галичині наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. (за звітами Львівської академічної гімназії). *Записки Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника*: збірник наук. праць. Львів, 2000. Вип. 7–8. С. 447–459.
8. Зінько О. Я. Бібліотекар, бібліограф, книгознавець – Р. Луцик (1900–1974). *Краків–Львів: книги, часописи, бібліотеки ХІХ–ХХ ст.* Львів, 2011. Т. 10. С. 470–476

Матеріали конференцій

9. Зінько О. Я. Р. Я. Луцик – організатор фондів відділу рідкісної книги Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника АН УРСР (1950–1973). *Національна книжкова та рукописна культура: історія, методологія, джерельна база*: матер. Міжнар. наук. конф. (Львів, 29–30 жовт. 2009 р.). Львів, 2009. С. 94–96.

10. Зінько О. Я. Бібліотекар, бібліограф, книгознавець Р. Луцик (1900–1974). *Kraków–Lwów: książki – czasopisma – biblioteki XIX I XX wieku: jubileuszowa X międzynarod. konf. nauk.* (Lwów, 20–22 październ. 2009 r.): streszczenia referatów. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2009. S. 36.
11. Зінько О. Я. Відділ рідкісної книги – осередок книгознавчих досліджень (1950–середина 1970-х рр.). *Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: історія і сучасність*: доп. та повідомл. Міжнар. наук. конф. (Львів, 28–30 жовт. 2010 р.). Львів, 2010. С. 184–189.
12. Зінько О. Я. Формування комплексів книжкових пам'яток у фондах академічної бібліотеки (1950–середина 1970-х рр.). *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства*: матер. Другої наук.-практ. конф. (Львів, 23 верес. 2010 р.). Львів, 2010. С. 169–178.
13. Зінько О. Я. Внесок Р. Я. Луцика у дослідження фонду стародрукованих видань відділу рідкісної книги. *ЛННБ України імені В. Стефаника: історія, джерела, постаті*: Міжнар. наук. конф. (Львів, 30–31 жовт. 2020 р.). Львів, 2020. С. 172–178.
14. Зінько О. Я. Організація та дослідження колекції кирилических стародруків у Львівській філії Бібліотеки Академії наук УРСР (1950–1970 рр.). *Scientia*: матер. II Міжнар. наук.-теорет. конф. «Technologies and strategies for the implementation of scientific achievements» (18 листоп. 2022 р.) (November 18, 2022; Stockholm, Sweden. II International Scientific and Theoretical Conference). Стокгольм, 2022. С. 221–223.
15. Зінько О. Я. Р. Я. Луцик – організатор Федорівської збірки ЛННБ України імені В. Стефаника. *Грааль науки*: матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. «Science of post-industrial society: globalization and transformation processes» (25 листоп. 2022 р.) (IV International Scientific and Practical Conference) Відень; Вінниця, 2022. № 22. С. 320–321.
Статті в енциклопедичних виданнях
16. Зінько О.Я. Луцик Роман Ярославович. Українська журналістика в іменах: матеріали до енцикл. словника / гол. ред. М. М. Романюк. Львів, 2009. Вип. 16. С.191–193.
17. Зінько О.Я. Луцик Роман Ярославович. Енциклопедія сучасної України / гол. ред. І. М. Дзюба. Київ, 2017. Т. 18. С. 148.

ЗМІСТ

Вступ.....	15
Розділ 1. Історіографія та джерельна база дослідження.....	23
1.1. Історіографія проблеми.....	23
1.2. Характеристика джерел.....	44
Висновки до розділу	49
Розділ 2. Формування професійної біографії діяча.....	51
2.1. Культурно-громадська активність та набуття бібліотечного фаху.....	51
2.2. Співпраця з галицькою спеціалізованою періодикою.....	75
Висновки до розділу.....	95
Розділ 3. Теоретичні та практичні напрями діяльності Р. Луцика в академічній бібліотеці.....	99
3.1. Особливості формування і функціонування відділу рідкісної книги	99
3.1.1. На шляху до творення відділу рідкісної книги. Компетентності бібліотечного фахівця.....	99
3.1.2. Збереження фонду та удосконалення обслуговування читачів..	112
3.2. Науково-бібліографічна діяльність.....	133
3.3. Дослідження стародрукованої книги як науковий пріоритет.....	149
3.3.1. Кириличні стародруки.....	150
3.3.2. Латинські стародруки.....	167
Висновки до розділу.....	182
Висновки.....	188
Список використаних джерел та літератури.....	193
Додатки.....	237

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Роман Луцик (1900–1974) – український культурний і науковий діяч, висококваліфікований бібліограф і книгознавець, дослідник книжкових пам'яток, працівник низки спеціалізованих часописів, бібліотекар-професіонал, який суттєво причинився до розвитку бібліотечної справи в Україні загалом і у львівському регіоні зокрема. Унікальність професійної діяльності Р. Луцика полягає в його важливій ролі у формуванні, організації і вивченні фондів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника¹, у закладанні підвалин у розвиток і належне функціонування установи, у його багатогранній науково-бібліографічній та книгознавчій спадщині, а також особливій бібліотечній практиці.

Професіоналізм Р. Луцика був належно оцінений його сучасниками – істориками, філософами, письменниками, культурологами, педагогами, журналістами – активними користувачами фондів Бібліотеки. Бібліографічні та книгознавчі матеріали Р. Луцика широко використовували у своїх дослідженнях Я. Запаско, Я. Ісаєвич, І. Крип'якевич, Ф. Максименко, О. Мацюк, М. Мороз, інші відомі науковці. Тож необхідність комплексного вивчення професійних набуток Р. Луцика, їх осмислення і вартості, очевидна.

Для досягнення мети дослідження використано теоретико-методологічні праці українських учених Г. Боряка, Н. Бондар, Л. Буряк, В. Горового,

---

¹ Надалі в роботі Львівську національну наукову бібліотеку України імені В. Стефаника називаємо Бібліотека для уніфікації, оскільки установа від часу заснування неодноразово змінювала назву і підпорядкування: Львівська філія бібліотеки АН УРСР (від січня 1940 р.), Львівська бібліотека АН УРСР (від серпня 1944 р.), Львівська державна наукова бібліотека Міністерства культури УРСР (від липня 1963 р.), Львівська державна наукова бібліотека АН УРСР (від квітня 1969 р.), Львівська наукова бібліотека імені В. Стефаника АН УРСР (від травня 1971 р.), Львівська наукова бібліотека імені В. Стефаника НАН України (від березня 1994 р.), Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника (від квітня 2008 р.).

Л. Дубровіної, Я. Ісаєвича, Г. Ковальчук, Н. Кунанець, К. Мігоня, Е. Огар, О. Онищенко, О. Пастушенко, В. Попика, Л. Сніцарчук та ін.

Історію, особливості функціонування бібліотек Львова та ЛННБ України імені В. Стефаника, специфіку їх книжкових фондів розкрито в працях Л. Головатої, Я. Дашкевича, Р. Дзюбана, І. Качур, О. Колосовської, Т. Литвин, В. Мудрохи.

Певні аспекти соціокультурної діяльності Р. Луцика знайшли своє відображення у працях Р. Голика, Д. Коваль-Гнатів, І. Качур, Ф. Максименка, Т. Луговської, І. Орлевич.

Усебічний аналіз професійної діяльності Р. Луцика дозволить заповнити одну з багатьох лакун в історії соціальних комунікацій загалом та історії бібліотечної справи і книгознавства зокрема, актуалізувати теоретичні й практичні здобутки його професійного досвіду, охарактеризувати його фахові підходи до організації і збереження книжкових фондів наукового підрозділу Бібліотеки – відділу рідкісної книги, визначити роль у дослідженні книжкових пам'яток, і головно – у виразити роль бібліотечного працівника в історії функціонування й розвитку українських бібліотек. Досліджувана проблема важлива в контексті цілісного вивчення історії бібліотечної справи, а також для розуміння впливу професійної позиції особистості на розвиток національної культури.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проблематика дисертації пов'язана з науковою проблематикою досліджень Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника: «Львівське книговидання XVI–XVIII ст.: історія друкарень та видавничий репертуар» (РК 0111U000366), «Ретроспективні фонди Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника: історія формування та бібліографічна реконструкція» (РК 0113U006493), «Українська преса першої чверті XX ст.: репертуар, бібліографічні виміри, комунікаційне середовище» (державний реєстраційний номер 0116U008302), «Українська преса 1920–1930-х рр.: типологічні моделі, інформаційні можливості, журналістські спільноти»

(державний реєстраційний номер 0120U101191), «Ресурси ЛННБ України ім. В. Стефаника: історичні виміри та інноваційні форми розкриття та представлення» (РК 0123U101145).

Мета дослідження полягає в комплексному вивченні бібліотечного, бібліографічного, книгознавчого аспектів професійної діяльності Р. Луцика в контексті історії соціальних комунікацій 1920–1970-х рр., його внеску у розвиток національної культури загалом та організації і наукового вивчення книжкових фондів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника зокрема.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення таких **завдань**:

- з'ясувати стан вивчення проблеми в українській історіографії, сформулювати і систематизувати джерельну базу, необхідну для висвітлення титульної теми, охарактеризувати її інформаційний потенціал і достовірність;

- простежити особливості становлення і формування професійної діяльності Р. Луцика, охарактеризувати його співпрацю зі спеціалізованою пресою у міжвоєнні роки, систематизувати та описати пов'язані з цими аспектами факти;

- розглянути специфіку професійної діяльності Р. Луцика як провідного фахівця Бібліотеки – бібліотекаря, очільника відділу рідкісної книги, розкрити основні напрями його фахової активності;

- проаналізувати науково-бібліографічний доробок вченого, окреслити пріоритетну тематику бібліографічних праць;

- систематизувати за проблемами наукові здобутки Р. Луцика в царині книгознавства, зокрема його дослідження стародрукованої книги, з'ясувати його теоретико-методологічні підходи до вивчення й опрацювання інкунабул, палеотипів, кириличних та латинських стародруків другої половини XVI–XVIII ст.);

– увиразнити високопрофесійний бібліотечний досвід Р. Луцика, охарактеризувати його внесок у розвиток бібліотечної справи, бібліографознавства і книгознавства загалом.

Об’єкт дослідження – професійна діяльність Романа Луцика.

Предмет дослідження – бібліотечний, бібліографічний, книгознавчий аспекти професійної діяльності Р. Луцика, особливості його фахових дослідницьких підходів і методик у царині бібліографії та книгознавства.

Хронологічні межі дослідження охоплюють 1923–1974 рр. – етапи професійної діяльності Р. Луцика у бібліотечній сфері, зокрема його тридцятилітньої праці у Львівській національній науковій бібліотеці України імені В. Стефаника.

Методи дослідження. У дисертації використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Біографічний, проблемно-хронологічний, критичного аналізу і синтезу, бібліографічно-описовий, ретроспективний, порівняльний методи дозволили комплексно здійснити реконструкцію життєпису і професійної діяльності Р. Луцика, виокремити важливі компоненти його культурно-громадської, бібліотечної, бібліографічної, книгознавчої діяльності, визначити пріоритетні напрями його наукових досліджень, укласти бібліографію його публіцистичних і наукових здобутків, охарактеризувати фаховий досвід як ефективного завідувача одного із базових відділів Бібліотеки. За допомогою методу прес-кліпінгу віднайдено публікації Р. Луцика в спеціалізованій періодиці, а також відомості про його участь у низці культурно-громадських і наукових об’єднань.

У роботі застосовано також методи класифікації та ідеалізації, проблемно-тематичний, які стали важливим механізмом для розкриття теми, залучення до наукового обігу нової історичної інформації, невідомих або маловідомих документів. Історичний та архівний методи використано для визначення об’єктивності фактів на основі вивчення щоденникових і робочих записів Р. Луцика, ділових документів установи – наказів, протоколів, зборів

керівництва, профспілки, відділів, планів і звітів установи загалом та відділу рідкісної книги зокрема, доповідних записок, пояснень, клопотань, які зберігаються в архіві Бібліотеки та у відділі рідкісної книги. Використання соціокомунікаційного підходу дало змогу розкрити важливі аспекти його культурно-громадської та професійної діяльності, визначити його роль у розвитку української бібліотечної справи, бібліографознавства та книгознавства загалом, Мікроісторичний підхід сприяв деталізації та розумінню окремих фактів бібліотечної, бібліографічної та книгознавчої діяльності Р. Луцика, інших важливих подій у його професійній діяльності. Означені методи та підходи сприяли ефективному вирішенню поставлених завдань дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше:

- комплексно вивчено й проаналізовано основні аспекти професійної діяльності Р. Луцика – бібліотекаря, бібліографа, книгознавця, дослідника стародрукованої книги, організатора фондів рідкісної книги XIX–XX ст.;

- досліджено особливості співпраці Р. Луцика з низкою спеціалізованих періодичних видань, зокрема читальняно-бібліотечним часописом «Листок» (1936–1938);

- виявлено та запроваджено до наукового обігу 70 різножанрових пресових публікацій його авторства, 40 з яких розкривають специфіку бібліотечної справи в Галичині; а також 14 наукових праць (статті, бібліографічні покажчики – два з них у співавторстві), розкрито п'ять псевдонімів та криптонімів діяча;

- залучено до наукового обігу 168 архівних справ, що містять офіційні і службові документи, зокрема звітно-планову документацію Бібліотеки, розпорядження, службові і доповідні записки, а також особові матеріали – листи, щоденник, робочі записи Р. Луцика, що не лише комплексно розкривають специфіку його професійної діяльності, а й висвітлюють особливості функціонування однієї з найбільших бібліотек України;

– виявлено особливості формування і функціонування відділу рідкісної книги Бібліотеки, охарактеризовано основні аспекти бібліотечної та наукової діяльності Р. Луцика на посаді очільника відділу;

– вивчено й охарактеризовано основні здобутки наукової бібліографічної та книгознавчої спадщини діяча; розкрито специфіку укладених ним тематичних покажчиків, уведено до наукового обігу вісім авторських картотек, які й дотепер не втратили наукової цінності;

– визначено й обґрунтовано особливості бібліографічних та книгознавчих підходів, наукових компетентностей Р. Луцика у дослідженні інкунабул, палеотипів та інших книжкових пам'яток загалом;

– розкрито внесок науковця в історію бібліотечної справи і бібліографознавства, у формування львівської школи книгознавства; акцентовано розуміння важливості його професійного доробку для корпусу наук із соціальних комунікацій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що представлену джерельну базу, основні висновки та твердження можна використати в навчальному процесі під час вивчення історії української бібліотечної справи, при укладанні навчальних посібників з бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, для введення у відповідні освітньо-навчальні програми вищих закладів освіти, які готують фахівців за спеціальностями 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», 034 «Культурологія», 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» тощо.

Результати нашого дослідницького пошуку, що розкривають певні аспекти життєпису та професійної біографії Р. Луцика, опубліковано у довідково-енциклопедичній продукції Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника (Українська журналістика в іменах. Вип.16, 2009) та Енциклопедії сучасної України (т. 18, 2017).

Особистий внесок здобувачки. Дисертацію, автореферат й опубліковані наукові статті, в яких викладено основні положення роботи, здобувачка виконала самостійно.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися та обговорювалися на таких наукових, науково-теоретичних, науково-практичних конференціях: Міжнародна науково-теоретична конференція «Бібліотеки на західноукраїнських землях: сторінки історії» (Львів, 2000 р.); Міжнародна наукова конференція «Бібліотека як соціокультурний феномен: історія та сучасність» (Львів, 15–17 жовт. 2008 р.); Міжнародна наукова конференція «Національна книжкова та рукописна культура: історія, методологія, джерельна база» (Львів, 29–30 квіт. 2009 р.); Міжнародні книгознавчі читання «Стародруки і рідкісні видання в університетській бібліотеці» (Одеса, 14–16 верес. 2009 р.); Міжнародна наукова конференція «Бібліотечно-інформаційний комплекс у контексті розвитку суспільства знань» (Київ, 6–7 жовт. 2009 р.); X Міжнародна наукова конференція «Краків – Львів: книги, часописи, бібліотеки XIX–XX ст.» (Львів, 20–22 жовт. 2009 р.); II Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства» (Львів, 23 верес. 2010 р.); II Міжнародна наукова конференція «ЛННБ України ім. В. Стефаника: історія і сучасність» (Львів, 28–30 жовт. 2010 р.); науково-практична конференція «Пресознавство як компонент соціокультурних досліджень» (Львів, ЛННБ України імені В. Стефаника, 2019 р.); Міжнародна наукова конференція «Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника: історія, джерела, постаті» (Львів, 26 лют. 2021 р.); III Міжнародна наукова конференція «Księgozbiory historyczne mniejszości religijnych i etnicznych» (Вроцлав, Польща, 22–23 верес. 2022 р.); II Міжнародна науково-теоретична конференція «Technologies and strategies for the implementation of scientific achievements» (Стокгольм, Швеція, 18 листоп. 2022 р.); IV Міжнародна науково-практична конференція «Science of post-industrial

society: globalization and transformation processes» (Відень; Вінниця, 25 листоп. 2022 р.).

Публікації. Основні положення й результати дослідження відображено в 17 публікаціях, з яких чотири статті опубліковано у фахових виданнях, одна стаття – у закордонному науковому виданні, дванадцять – в інших наукових періодичних виданнях, матеріалах конференцій, довідкових виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу (8 с.), трьох розділів (сім підрозділів, 161 с.), висновків (9 с.), списку використаних джерел (505 позицій, 44 с.), додатків (29 с.). Загальний обсяг дисертації – 265 сторінок, з них основна частина – 178 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історіографія проблеми

Історіографія культурно-громадської та професійної діяльності Романа Луцика охоплює широкий спектр наукових досліджень соціогуманітарних наук. Проте самій постаті Р. Луцика у них присвячено невеликі фрагменти. Дослідження професійної діяльності бібліотекаря – однієї з основних ланок функціонування бібліотеки як соціокомунікаційної інституції, попри різновекторну проблематику досліджень вітчизняних вчених із наукової сфери соціальних комунікацій, залишається малопомітним. Ретроспективне розкриття ролі бібліотекаря у творенні та функціонуванні бібліотеки дає змогу відтворити її історію, визначити й охарактеризувати основні бібліотечні процеси, зацентрувати увагу на їх особливостях та проблемах, сформувати нову тематичну парадигму наукових досліджень у бібліотеці задля розкриття її фонду, з'ясування ролі і завдань бібліотек у сучасному соціокомунікаційному просторі.

Історіографія дослідницької проблеми, визначеної темою дисертаційної роботи, містить, з огляду на багатогранність діяльності Р. Луцика, праці науковців із соціальних комунікацій загалом, з бібліотекознавства, книгознавства, бібліографії, журналістики, біографістики та історії. Упродовж майже всього свідомого життя діяльність Р. Луцика була безпосередньо пов'язана з бібліотеками Львова. Для з'ясування особливостей соціокомунікаційної діяльності Р. Луцика з огляду на той факт, що його активна робота охоплює хронологічні рамки 1923–1974 рр. та відповідно до історичних особливостей цього часового проміжку, нами пропонується така періодизація його активності в соціокомунікаційній сфері: 1) міжвоєнний період – 1923–1939 рр.; 2) період Другої світової війни – 1939–1945 рр. 3) радянський період – 1945–1974 рр.

Зважаючи на пропоновану періодизацію соціокомунікаційної діяльності Р. Луцика, зазначимо, що у міжвоєнний період відбулося його становлення як бібліотекаря та журналістська діяльність. У період Другої світової війни активність Р. Луцика була безпосередньо пов'язана із Staatsbibliothek in Lemberg (Державна бібліотека у Львові; далі – Державна бібліотека) та початками роботи в Бібліотеці. В останньому періоді професійна діяльність досліджуваної персоналії була зосереджена на організації відділу рідкісної книги Бібліотеки та його належному функціонуванні, становленням Р. Луцика як знаного фахівця бібліотечної справи та науковця у сфері досліджень стародруків, одного із фундаторів львівської школи книгознавства (інкунабулістики, дослідження стародруків).

Відповідно історіографію дослідницької проблеми розділено на такі наукові напрями, що містять теоретико-методологічні підходи: соціокомунікаційний, який включає журналістикознавство, бібліотекознавство, книгознавство та бібліографознавство; біографістичний та історичний. Принагідно зазначимо, що соціокомунікаційні аспекти фахової діяльності Р. Луцика донині не перебували в дослідницькому полі науковців.

Соціокомунікаційний підхід. Теоретична основа дисертаційного дослідження, а також його методологія, базується на працях вчених-теоретиків із галузі наук із соціальних комунікацій, зокрема, Я. Возняк-Касперек [504], В. Горового [205, 206], В. Ільганаєвої [254, 255], Б. Коредчук [489], В. Маркової [382], К. Мігоня [494–496], Н. Моїсєєвої [391], Е. Огар [400], В. Різуна [426, 427] та інших.

Розкриттю опорних засад соціокомунікаційної теорії присвячено праці вченої-основоположниці вітчизняної галузі наук із соціальних комунікацій, засновниці Харківської школи соціальних комунікацій В. О. Ільганаєвої [254, 255]. Авторка у своїх дослідженнях, на основі узагальнення світового досвіду соціальнокомунікаційної теорії, стверджувала, що соціальні комунікації як сукупність процесів і структур забезпечують цілеспрямоване обертання соціальної

інформації та знань, яке відбувається на різних рівнях соціально-комунікаційної діяльності, у просторово-часовому континуумі.

В. О. Ільганаєва детально розглянула соціально-комунікативну діяльність як реакцію на необхідність обробляти, зберігати та передавати знання, що «завжди було невід'ємним атрибутом людської діяльності» [254, с. 52]. Вона також запропонувала розглядати соціально-комунікативну діяльність людини «як родову відносно окремих видів комунікації, що пов'язані з передачею людського знання незалежно від форми його фіксації» [255, с. 306–309].

У монографії дослідниці Н. Моїсеєвої «Соціально-комунікаційна діяльність як історико-суспільна практика» (2015) розглянуто теоретико-методологічні аспекти соціально-комунікаційної діяльності, досліджено історію розвитку соціально-комунікаційної діяльності від найдавніших часів до сучасності. На думку вченої «одним з найстаріших соціально-комунікаційних каналів, які впливали на громадську думку, були бібліотеки» [391, с. 270]. Розвиваючи теоретичні положення В. О. Ільганаєвої про системи соціальних комунікацій (ЗМІ, бібліотеки, музеї, архіви, органи науково-технічної інформації) авторка стверджувала, що вони «стимулювали розвиток горизонтальних мережевих зв'язків між її суб'єктами, а також створюють та розвивають інформаційний простір завдяки посиленню взаємодії між собою й іншими соціальними інститутами, що відповідають за соціально-культурний розвиток суспільства» [391, с. 337].

За час існування соціальних комунікацій як окремої галузі науки від 2007 р. можна стверджувати на підставі численних публікацій, що вона володіє автономним предметом дослідження, власним понятійним апаратом, специфічною методологією та дослідницькою культурою, своїм полем дослідження та взаємодіє з іншими науками.

Інтенсивна цифровізація людської цивілізації, що спостерігається останнє десятиліття, спричинила тенденцію, що дослідники соціальних комунікацій, зосереджують свою головну увагу на впливі сучасних технологій

творення соціальних комунікацій, залишаючи поза увагою або приділяючи мінімум головному суб'єкту – їх творцю та споживачу. Крім того, фрагментарний характер мають дослідження з історії соціальних комунікацій, попри фігурування у назві галузі науки: історія та теорія соціальних комунікацій, залишаючи поза своєю увагою величезний пласт соціокомунікаційної спадщини, що безумовно заклали фундамент сучасним технологіям. Така тенденція спостерігається не тільки у вітчизняній науці. Так, польська дослідниця соціальних комунікацій, професорка Варшавського університету Я. Возняк-Касперек відзначила цей факт як «ігнорування, якщо не сказати, презирство до історичного ядра науки» [504, s. 5].

Дослідження історії соціальних комунікацій дає змогу ввести нові теоретико-методологічні підходи до класичних бібліографічних, книгознавчих та бібліотекознавчих досліджень, під модерним кутом встановити аспекти у контексті, який виходить за рамки дихотомії друковане та цифрове, збагатити саму теорію з урахуванням історичного капіталу, заклавши міцний теоретичний фундамент, базований на попередніх дослідженнях.

Історіографія редакторської і журналістської діяльності – співпраці з галицькою періодикою Р. Луцика базується, з огляду на той факт, що його світоглядні та політичні переконання були пов'язані із москвофільством, на працях дослідників студентської та москвофільської преси Галичини міжвоєнного періоду. Дослідження цієї преси стало можливим з початками незалежності України, коли, загалом, розпочався сучасний процес вивчення генезису, розвою та функціонування української преси XIX–XX ст., що передбачав вичерпне історико-бібліографічне дослідження пресодруків. Серед піонерів-досліджень історії української журналістики у сучасному вітчизняному журналістикознавстві стала праця В. Різуна і Т. Трачук. Вона з нових ідеологічних позицій розкриває історію української журналістики, її віхи становлення та особливості розвитку [428]. Наступною була ґрунтовна праця з історії української преси, засновника Львівської школи історії пресознавства,

М. Романюка, яка була надрукована як вступна стаття до багатотомної історико-бібліографічної праці «Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.» заснованого ним Науково-дослідного центру української періодики (нині – НДІ пресознавства ЛННБ України імені В. Стефаника) [431].

У контексті розкриття редакторської і журналістської діяльності Р. Луцика відіграє важливу роль історія української періодики періоду його активності в процесі пресотворення. Цій проблемі, а також особливостям її функціонування, дослідження спадщини публіцистів, редакторів, видавців, присвячено праці провідних українських вчених: В. Благого [179, 180], М. Галушко [432, 433], О. Дроздовської [229, 230], М. Комариці [432, 433], Л. Сніцарчук [443–448].

Варто підкреслити, що преса Західної України міжвоєнного періоду (час діяльності Р. Луцика як журналіста та редактора) була та залишається предметом наукових досліджень вчених-комунікативістів. Адже на сторінках галицьких пресодруків містилась детальна інформація про перебіг громадського, політичного та культурного життя краю періоду польської окупації, яка особливо актуальна для дослідження фахової діяльності Р. Луцика.

Серед численних досліджень вітчизняних вчених, присвячених вищеозначеній проблематиці, виокремимо вагому для розкриття та осмислення теми дослідження фундаментальну працю Л. Сніцарчук «Українська преса Галичини (1919–1939 рр.) і журналістикознавчий дискурс» [447], яка дала змогу розкрити атрибути тогочасної української преси регіону, з якою співпрацював Р. Луцик, особливості її функціонування в умовах польської окупації. Виняткове значення мають досліджені авторкою особливості правового регулювання функціонування пресодруків, а також вплив діяльності цензорів на пресу Галичини в умовах авторитарного режиму міжвоєнної Польщі. Принагідно зазначимо, що, на думку Л. Сніцарчук, істотним чинником у формуванні історії української журналістики є дослідження особистостей, які безпосередньо причетні до її творення [443].

Чисельний фактологічний та аналітичний матеріал про періодичні видання, з якими пов'язана журналістська та редакційно-видавнича діяльність Р. Луцика почерпнуто із дослідження репертуару української преси НДІ пресознавства ЛННБУ ім. В. Стефаника [432, 433]. Зокрема бібліографічні описи газет і журналів, вміщені у третьому томі історико-бібліографічного дослідження «Українські часописи Львова 1848–1939 рр.», детально розкривають історію, особливості функціонування, основні атрибути часописів 1920–1930-х рр. Крім того, за поданою інформацією вдалося розкрити типологічні та типоформувальні ознаки видань з якими співпрацював Р. Луцик, з'ясувати його авторство в низці статей, їх тематичну та ідеологічну спрямованість, методи співпраці з редакціями часописів тощо.

Перші спроби проаналізувати молодіжну москвофільську пресу здійснив дослідник студентських пресодруків В. Благий [179]. Згодом до проблем москвофільської преси звернулася у своєму дослідженні Л. Сніцарчук під назвою «Москвофільська преса в Галичині міжвоєнного періоду: тематико-типологічні аспекти» [446]. У статті дослідниця подала історико-функціональну характеристику москвофільської преси в Галичині у 20–30-ті рр. ХХ ст., а також з'ясувала її тематико-типологічні особливості та специфіку інформаційно-публіцистичної політики редакцій цих видань.

Вперше редакторську і журналістську діяльність Р. Луцика коротко охарактеризовано в нашій (О. Зінько) енциклопедичній статті, опублікованій в праці «Українська журналістика в іменах: матеріали до енциклопедичного словника» [248].

Бібліотекознавчі дослідження. Історіографія бібліотечної діяльності Р. Луцика містить дослідження історичного та теоретико-методологічного напрямів сучасного бібліотекознавства. Вагоме місце для розкриття одного із напрямів соціокомунікаційної діяльності Р. Луцика, а саме бібліотечної, займають дослідження історії бібліотек Львова, в яких він безпосередньо працював як висококваліфікований фахівець бібліотечної справи, а саме:

1) 1920–1930-х рр. як працівник бібліотек студентського товариства «Друг», Товариства ім. М. Качковського, науково-літературного товариства «Галицько-руська матиця»;

2) 1942–1944 рр. як науковий працівник III відділу Державної бібліотеки;

3) 1944–1974 рр. у Бібліотеці як головний і старший бібліотекар, бібліограф (відділи опрацювання, комплектування, рукописів, стародруків), завідувач відділу рідкісної книги.

Окремі аспекти бібліотечної діяльності Р. Луцика, зокрема як одного із творців та керівників відділу рідкісної книги Бібліотеки, знайшли відображення у серії публікацій авторки дисертації [244, 245, 249].

Дослідженню основних засад роботи читалень та читальняних бібліотек Товариства ім. М. Качковського присвячена розвідка Л. Пугач [421]. Частково історії Державної бібліотеки Львова присвячено розвідку її директора В. Дорошенка [225], а також дослідження старшого наукового співробітника Бібліотеки Р. Дзюбана [220].

У радянський період історії та діяльності Бібліотеки, а також її відділу рідкісної книги, присвячено дві праці авторства львівської бібліотекознавиці М. Галушко. Попри ідеологічне нашарування марксизму-ленінізму, зумовлене специфікою тогочасної наукової та культурної політики радянської влади, згадані праці стали першими вагомими дослідженнями від часу заснування Бібліотеки, до того ж опертими на чисельний фактологічний матеріал. Зокрема, у путівнику «Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника АН УРСР» розкрито організаційні засади діяльності Бібліотеки у радянський період [375], а в історичному нарисі «Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника АН УРСР» відповідно акцентовано увагу на історії формування та становлення Бібліотеки [373].

Після проголошення незалежності України та кардинальних трансформацій у вітчизняних гуманітарних та соціальних науках, історії Бібліотеки присвячено цілий комплекс досліджень. Перші такі дослідження з

нових позицій були опубліковані у збірнику праць Бібліотеки під редакцією тодішньої директорки Л. Крушельницької [305]. Сучасний погляд на історію Бібліотеки подано в історичному нарисі дослідниці Л. Головатої [204]. Значну увагу вона присвятила початковому періоду формування Бібліотеки у 1940-х роках з огляду на замовчування проблем у попередніх розвідках про її історію у радянський період, зокрема, про втрати цінних колекцій. Крім того, авторка згадувала Р. Луцика серед когорти працівників Бібліотеки від серпня 1944 р., яких характеризувала як «...високоосвічені люди, що сподівались продовжити тут наукову роботу» та «...самовіддано працювали на добре ім'я української академічної бібліотеки» [204, с. 152–153].

Значний масив досліджень присвячено початкам формування Бібліотеки (1940–1950-ті рр.) та в контексті цього втратам та переміщенню цінних колекцій бібліотеки у період Другої світової війни та повоєнний час. Варто підкреслити, що керівництво Бібліотеки залучало Р. Луцика до процесу відбору історичних і культурних цінностей, тобто він брав у цьому процесі безпосередню участь та був свідком подій.

Історія переміщення книжкової культурної спадщини України в період Другої світової війни та її втрати ретельно вивчена у працях Г. Боряка, П. Грімстед, Л. Дубровіної. У ґрунтовній праці «Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1941–1964)» її автори Л. Дубровіна та О. Онищенко розкрили на основі невідомих архівних джерел втрати Бібліотеки у повоєнні роки внаслідок рішень уряду УРСР [236].

Проблеми переміщення і втрат фонду Бібліотеки у період Другої світової війни та повоєнні роки, а також її історія у означений часовий проміжок, специфіка формування колекцій, особливості організаційної структури фахово досліджено у монографії Р. Дзюбана [222]. Ретельне вивчення переміщення і втрат культурних цінностей Бібліотеки сприяло ґрунтовному розкриттю автором специфіки функціонування установи в умовах війни та тоталітарних режимів (гітлерівського та сталінського), а також з'ясуванню на основі

значного масиву невідомих архівних джерел масштабів, особливостей та наслідків утрат для Бібліотеки та для національного надбання України.

У дослідженні багатолітнього керівника відділу рідкісної книги Бібліотеки О. Колосовської представлено засади формування та окреслено етапи організації фондів стародруків та рідкісних видань XIX–XX ст., простежено динаміку опрацювання книжкових зібрань та напрями книгознавчого дослідження фондів відділу рідкісної книги [286]. Дослідниця у контексті історії відділу рідкісної книги, характеризує діяльність Р. Луцика як тодішнього керівника відділу та високо оцінює його бібліотечну та наукову діяльність, відзначаючи професіоналізм та професійно-книгознавчу компетенцію [286, с. 414]. У серії статей дослідниці Л. Кусий розглянуто історію діяльності відділу спецфондів Бібліотеки [312, 313], в яких згадується про бібліотечну діяльність Р. Луцика.

Інші бібліотекознавчі аспекти діяльності Бібліотеки, історії її структурних підрозділів, збірок розкрито у працях Т. Гуцаленко [213], Л. Ільницької [256], О. Колосовської [285, 288, 289], М. Кривенко [296–298], М. Пономаренко [414].

Соціокомунікаційний підхід дав змогу суттєво розсунути межі наукових досліджень теоретико-методологічного напрямку сучасного бібліотекознавства і визначити особливості та особливі прикмети бібліотеки як соціокомунікаційного інституту, її ролі в соціокомунікаційному просторі відповідної епохи. Теоретико-методологічні основи соціокомунікаційного підходу сприяють комплексному дослідженню бібліотеки крізь призму соціальних параметрів, встановленню взаємозалежності між рівнем розвитку суспільства та розвитком бібліотеки, соціокультурними потребами та запитами держави і громадськості, визначенню проблем та перешкод для соціокомунікаційної діяльності бібліотеки, бібліотекаря та читача.

Український вчений В. Горюхов у монографії «Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс» підкреслив значення бібліотек, у яких

«започатковувалися методики відбору, збереження й використання інформації, розвинуті нині в сучасні інформаційні технології» [206, с. 128]. У вищезгаданій монографії дослідник розглянув соціальні інформаційні комунікації, їхню сутність та особливості розвитку в процесі еволюції суспільства. У циклі досліджень, присвячених соціальним інформаційним комунікаціям, В. Горовий виокремлював проблему ефективного використання збереженого минулого досвіду та знань людства, інформаційних ресурсів. Учений слушно вважає, що сучасне інформаційне суспільство вимагає переосмислення ролі бібліотек як важливих складових системи сучасних інформаційних комунікацій. В. Горовий, аналізуючи зміст функцій сучасних бібліотек, їх інформаційно-аналітичну діяльність, наголошує на взаємозалежності і взаємовпливах процесів розвитку соціальних комунікацій і еволюції бібліотек, підкреслює значення бібліотек як джерела наповнення соціальних комунікацій [205].

У дослідженні науковця М. Слободяника «Базова модель бібліотеки як соціально-комунікаційної інституції» підсумовано досвід соціокомунікаційних досліджень у вітчизняному бібліотекознавстві та запропоновано базову модель бібліотеки як соціально-комунікаційної інституції, що складається з чотирьох елементів: інформаційний потенціал, інформаційна діяльність, комунікаційний процес, управління [441]. У статті бібліотекознавця О. Кобелєва «Методологія сучасного бібліотекознавства: стан та напрями розвитку» досліджується стан та атрибути сучасного розвитку методології вітчизняного бібліотекознавства [273]. Автор, зокрема, наголошував на тому факті, що сучасні тенденції розвитку дисциплін соціокомунікаційного циклу висувають нові вимоги до методологічної складової бібліотекознавчих досліджень та підкреслював, що найпопулярнішим науковим підходом, який використовується у сучасному вітчизняному бібліотекознавстві, є соціокомунікаційний, який є істотним компонентом теоретичної основи більшості сучасних бібліотекознавчих досліджень в Україні. На його думку, соціокомунікаційні технології в науках про соціальні комунікації є найважливішим об'єктом досліджень, а історія та

теорія соціальних комунікацій – це історія та теорія соціокомунікаційних технологій.

Проблемам використання соціокомунікаційного підходу в бібліотекознавчих дослідженнях присвячені праці вченої Н. Кунанець. На думку дослідниці, використання соціокомунікаційного підходу у наукових дослідженнях історії бібліотек вимагає аналізу особливостей їх функціонування у «системі суспільних координат» з огляду на просторове, часове та комунікативне середовища; спостереження за об'єктами дослідження в контексті соціальних умов; виконання соціально зорієнтованої інтерпретації одержаних результатів дослідження [310, с. 118]. У цьому контексті варто відзначити також твердження Н. Кунанець, яке базується на ролі бібліотек як традиційних соціальних інститутів суспільства, а тому дослідження, які проводилися у галузі історичного бібліотекознавства, можна вважати наближеними до соціокомунікативних [308]. Н. Кунанець висунула гіпотезу дослідження, сутність якої, на її думку, полягала в тому, що «розгалужена бібліотечна інфраструктура західноукраїнського регіону в процесі функціонування створила основу для розвитку системи соціальної комунікації, диспонує в ній особливе місце і роль бібліотекаря, яка вдосконалювалася завдяки поступовій оптимізації бібліотечних технологій» [311, с. 118]. Відтак її теоретико-методологічні дослідження використання соціокомунікаційного підходу у бібліотекознавстві лягли в основу монографій «Наукові бібліотеки Львова (1784–1939): особливості становлення і розвитку, формування фондів та колекцій» [309] та «Бібліотечна справа на західноукраїнських землях (XIII ст. – 1939 р.): консолідований інформаційний ресурс» [307].

У першій монографії авторка систематизувала відомості про розвиток та функціонування наукових бібліотек Львова (1784–1939 рр.), як важливих соціокомунікаційних інституцій, які сприяли динамічному розвитку науки та освіти, формуванню наукових шкіл у Львові в означений період. Н. Кунанець обґрунтувала та класифікувала наукові бібліотеки Львова на основі

бібліотекознавчих концепцій типології наукових бібліотек. Крім того авторка ретельно розкрила основні процеси бібліотечної роботи у досліджуваних бібліотеках: комплектування та опрацювання фондів, а також провела аналіз фондів бібліотек за тематичними пріоритетами, встановила принципи їх зберігання [309]. У наступній монографії Н. Кунанець на основі соціокомунікаційного підходу визначила специфіку функціонування бібліотек Західної України від XIII ст. до 1939 р. та встановила їх місце і призначення у системі соціальних комунікацій. На підставі ґрунтовного аналізу діяльності бібліотек провідних громадських об'єднань Галичини, у яких зосереджувалися наукові, професійні сили цього регіону, що перетворювало їх на важливі складові соціальних комунікацій. У монографії розглянуто стан професійного рівня бібліотечних працівників у досліджуваній історичній період, організацію підготовки фахівців для бібліотек різних рівнів [307].

Книгознавчі та бібліографічні дослідження. Перші подробиці до вичерпного встановлення та висвітлення головних фактів професійної діяльності Р. Луцика у сфері книгознавства та бібліографії, зокрема дослідження книжкових пам'яток, містяться у низці наших (О. Зінько) публікацій [244, 246, 424].

Для книгознавства притаманні різноманітні дослідницькі парадигми, важливе місце серед них належить історії книги – сфері особливо наукового зацікавлення Р. Луцика. У своїх дослідженнях інкунабул та стародруків він використовував класичні книгознавчі методи дослідження: типографський, що виник в XVII столітті на основі вивчення стародруків (особливо інкунабул), сутність якого полягає в ретельному аналізі друкарських особливостей книги, та на підставі його результату встановлення її місця та часу видання; метод походження або провенієнсу, започаткований на початку XX століття та розвинений у наступні роки, який сприяв дослідженню поширення книг в соціумі через аналіз власницьких знаків (суперекслібрис, екслібрис, штамп) та маргіналій; а також бібліографічний метод.

Розуміння книгознавчої та бібліографічної спадщини Р. Луцика вимагає історіографічного аналізу праць, які спричинили істотний вплив на формування його наукового світогляду, становлення фахівця у сфері досліджень стародрукованої книги. У першу чергу такий вплив, на нашу думку, спричинили праці відомого українського книгознавця С. Маслова [385]. Саме його методологія бібліографічного опису стародруків лягла в основу опрацювання Р. Луциком фондів відділу рідкісної книги Бібліотеки. Наукова спадщина С. Маслова детально розкрита у дослідженні Г. Ковальчук [277].

Крім того істотний вплив на формування наукових інтересів Р. Луцика здійснили наукові дослідження та його співпраця: у галузі мистецтва книги та кириличних стародруків – Я. Запаска, історії української книги (особливо початки українського книгодрукування та діяльність І. Федорова) – І. Крип'якевича та Я. Ісаєвича. У той же час напрацювання Р. Луцика у сфері досліджень стародруків широко використовували вказані українські книгознавці [241, 301, 377].

Найбільш інтенсивною та успішною була співпраця Р. Луцика з відомим українським бібліографом та книгознавцем Ф. Максименком. Результати опрацьованих ним інкунабул, палеотипів та інших стародрукованих видань знайшли широке відображення у працях Ф. Максименка [379, 380].

Очевидно, що зважаючи на той факт, що Львів був одним із наукових центрів польського книгознавства у міжвоєнній Польщі: саме у Львові вперше в Україні та Польщі було видано «Каталог інкунабул університетської бібліотеки» Є. Барвінського 1912 р. та започатковано польську інкунабулістику; зі Львовом пов'язана діяльність відомих польських книгознавців і бібліографів К. Естрайхера, Р. Котулі та Є. Пекарського, тому Р. Луцик опирався у своїй фаховій діяльності на їхні дослідження [490, 491, 499].

Р. Луцик розглядав книгу як духовну та інтелектуальну цінність, джерело людського пізнання, дієвий механізм поширення культури та науки, та, загалом, важливий чинник життя тогочасного соціуму. Започатковані ним

книгознавчі та бібліографічні дослідження книжкових пам'яток, що зберігаються у сучасному відділі рідкісної книги Бібліотеки, були розвинуті плеядою книгознавців – працівників цього відділу: Р. Біганським, М. Галушко, І. Качур, Д. Коваль-Гнатів, О. Колосовською, Р. Харабадат, В. Фрис.

Зокрема, Р. Біганський, зосередився на опрацюванні колекції глаголичних стародруків відділу рідкісної книги Бібліотеки [178], перші бібліографічні описи яких уклав Р. Луцик. Продовжила наукові дослідження палеотипів Р. Луцика Р. Харабадат [459]. Він, до слова, також був ініціатором та наставником її наукової праці у галузі книгознавства про що дослідниця зазначала у рукописі вступу до «Каталогу палеотипів», який зберігається в архіві відділу рідкісної книги. Крім того, на основі досліджень Р. Луцика Р. Біганський та Р. Харабадат уклали каталог палеотипів Бібліотеки [267].

Дослідження у сфері інкунабулістики продовжила згодом Д. Коваль-Гнатів, результатом яких стала серія публікацій, зокрема стаття «З колекції інкунабул Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН України», вміщена у збірнику наукових праць Бібліотеки за 1992 р. [274]. До слова, у цій статті дослідниця високо оцінила внесок Р. Луцика у цю сферу книгознавства.

Продовжує досліджувати інкунабули відділу рідкісної книги провідна українська дослідниця латинських стародруків І. Качур [268]. Зокрема, у статті «Колекція інкунабул Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника: провенієнційний огляд» вона наголошує на такому факті, який стосується укладеного Р. Луциком каталогу інкунабул: «На жаль, у ньому при бібліографічних описах відсутні провенієнції примірників, маргінальні записи, чи навіть короткі вказівки, з якої книгозбірні книга надійшла до бібліотеки. Найімовірніше, це не недопрацювання автора (Р. Луцика. – О. З.), а результат вилучення цих відомостей з певних цензурних міркувань» [269, с. 6], що, на нашу думку, було свідченням істотних перешкод у професійній діяльності Р. Луцика. До слова, у відділі рідкісної книги зберігаються рукописні описи інкунабул Р. Луцика [75], які підтверджують думку І. Качур про те, що

провенієнції були вилучені з його каталогу власне «з певних цензурних міркувань».

Результати ґрунтовного вивчення кириличних стародруків відділу рідкісної книги знайшли своє відображення у чотирьох випусках каталогів, наприклад, у виданні «Каталог кириличних стародруків Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника АН України», укладачами якого були Д. Ісаєвич, В. Фрис [266].

Історія стародрукованої кириличної книги Галичини кінця XVIII –першої половини ХХ ст. ретельно досліджена у дисертації О. Колосовської [287], яка багато уваги приділила реконструкції колекцій кириличних стародруків галицьких бібліотек, особливу увагу надаючи вивченню окремих примірників кириличних стародруків. На підставі ґрунтовного книгознавчого аналізу авторка уклала перелік виявленої нею стародрукованої кириличної книги з основних бібліотек Галичини та зазначила місце їх сучасного збереження.

Розвиток бібліографознавства і книгознавства в Бібліотеці в радянський період фахово розкрито в дослідженні М. Вальо [193]. Вичерпний історичний аналіз розвитку українського книгознавства ХІХ–ХХ ст. подано у статті українського історика та книгознавця Я. Ісаєвича [260]. Зокрема, автор детально аналізує репресивну політику радянської влади у 1950–1980-х рр. (власне періоду професійної діяльності Р. Луцика) щодо українського книгознавства та бібліографії та відзначає той факт, що «Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника мусила свої збірники видавати кожний під іншою назвою, оскільки не було змоги отримати дозволу на видання часопису або серії з бібліографії, бібліотекознавства та книгознавства» [260, с. 17]. Це загалом підтверджує наше твердження про істотні перешкоди у професійній справі Р. Луцика та його колег з боку тоталітарного радянського режиму.

У працях сучасних українських учених-книгознавців – Л. Дубровіної [231, 232], Г. Ковальчук [276–283], М. Шатрової [465, 466], Г. Швецової-Водки [467, 468] обґрунтована наукова концепція взаємозв'язку книгознавства з іншими науковими дисциплінами, зокрема, бібліографознавством,

бібліотекознавством, історією крізь призму предмету дослідження та теоретико-методологічних підходів.

У фундаментальних дослідженнях Л. Дубровіної, присвячених рукописній книзі, вперше в українському книгознавстві означено теоретико-методологічні засади та практичні аспекти кодикології та кодикографії. Новаторські підходи до вивчення рукописної книги дали змогу вченій розкрити та диференціювати міждисциплінарні зв'язки галузей науки, які досліджують рукописну книгу: археографія, кодикографія, кодикологія [231, 232].

Грунтовний книгознавчий аналіз знайшов своє відображення у серії досліджень Г. Ковальчук, у яких вчена ретельно та аргументовано розкриває власну концепцію книжкового пам'яткознавства [278, 279]. При цьому важливим аспектом згаданих досліджень є впровадження в науковий книгознавчий обіг фахового понятійного апарату та термінології, що заклали підвалини вітчизняної теорії і практики книжкового пам'яткознавства. Вчена визначила базові критерії дефініції книжкових пам'яток, які дали їй змогу сформулювати науково-методичні та практичні підходи щодо опису та збереження книжкових пам'яток. Значна увага Г. Ковальчук зосереджена на важливих проблемах та особливостях, з огляду на специфіку книгознавчої спадщини Р. Луцика, дослідженні рідкісних і цінних книг. Акцентуємо також на ще одному вагомому внеску в українське книгознавство Г. Ковальчук – це вихід її монографії «Український науковий інститут книгознавства (1922–1936)», яка присвячена дослідженню історії та теорії вітчизняного книгознавства у міжвоєнний період [283]. У виданні докладно охарактеризовано теоретичні концепції українських книгознавців Д. Багалія, Ю. Меженка та інших.

Польський книгознавець К. Мігонь у дослідженні, присвяченому українському книгознавству 1920-х рр., стверджував, що його високий фаховий рівень проявився у розумінні книги як єдиного, цілісного комплексу, що предметом книгознавства повинна бути книга не тільки як матеріальний витвір, а також її соціальна функція, місце, яке вона займає в житті нації [494]. Так

само для Р. Луцика книга була не тільки об'єктом книгознавчих чи бібліографічних досліджень, на його думку, книга була вагомим чинником у творенні національної історії, історії людської цивілізації. Він розглядав роль книги крізь призму поширення ідей та інтелектуальних течій, водночас і виразником прагнень окремих соціальних груп. Таким чином він виходив за межі книгознавства чи бібліографознавства, та підходив до книги глибше, з соціокомунікаційного погляду.

Теоретичні проблеми сучасного українського книгознавства розглядаються у дослідженнях О. Пастушенко [409, 410], М. Шатрової [465, 466], Г. Швецової-Водки [468]. Теоретико-методологічним підґрунтям сучасного книгознавства є бібліографознавство та бібліотекознавство. Проте, новітні тенденції у цій галузі наукового знання спричинені інтенсивним використанням в сучасних книгознавчих дослідженнях соціокомунікаційного підходу. Сучасні книгознавці розглядають книгу у соціокомунікаційній сфері, яка завдяки революції Гутенберга, а потім цифровій революції, стала важливим засобом соціальної комунікації, оскільки у випадку першої – друку, а другої – запису, спричинило істотне зростання тиражів книг та привело до масового розповсюдження їхнього змісту [490, с. 33].

Вагому спробу теоретико-методологічного обґрунтування використання соціокомунікативного підходу у книгознавстві здійснила Е. І. Огар у статті «Соціокомунікативний підхід у сучасних книгоорієнтованих дослідженнях». Авторка наголосила на потенціалі використання вищезгаданого підходу крізь призму досліджень проблематики книги як складової системи сучасних соціальних комунікацій – від її створення, видавничої підготовки, випуску, рецепції, циркуляції у суспільстві, а також взаємодії з іншими медіа. Дослідниця слушно виділила той факт, що «бачення книги як соціокомунікативного явища було властиве майже усім відомим у ХХ ст. в науці про книгу та книжкову справу концепціям та методологічним напрямам, воно лише видозмінювалося відповідно до загальних тенденцій розвитку науки» [400, с. 161–162].

В сучасній закордонній, зокрема польській, історіографії книгознавство визначається як наука про структуру та властивості комунікації засобами графічного позначення [496, s. 112].

Модерне книгознавство охоплює процес соціальної комунікації за допомогою графічного запису, зафіксованого на будь-яких типах первинних і вторинних носіїв, які використовувалися у минулому, сьогодні та майбутньому.

Біографістичний підхід. Теоретико-методологічні та прикладні аспекти біографістики ґрунтовно досліджують працівники Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського Л. Буряк [185–187] та В. Попик [415–417]. У публікаціях Л. Буряк запропоновано новаторські підходи до методології досліджень біографіки, обґрунтовано необхідність пошуку оптимальних алгоритмів біографічних досліджень. Вчена таким чином визначає сутність сучасних біографістичних досліджень: «як багатовимірна конструкція (мозаїчне полотно, «пазл»), елементами якої є калейдоскоп дій та вчинків людини, важливих, напівважливих, буденних, міркувань на теми «вічного», «величного», «повсякденного», рефлексій, емоцій, почуттів, стосунків зі світом» [187, с. 38]. На особливій ролі біографічного знання в бібліотечній та інформаційній сфері, а також широкому комплексному розумінні біографіки, використанні «нових дослідницьких прийомів, форм біографічного письма, методів конструювання біографічних наративів» [415, с. 32] наголошував у своїх публікаціях вчений В. Попик. Важливим для нашого дослідження є визначення автором специфіки біографічного дослідження, яке він розуміє як вивчення «життя людини в усіх проявах взаємодії зовнішніх подій і людської психіки, емоційного ставлення особи до фактів свого буття, середовища тощо» [417, с. 35].

Окремо відзначимо дослідження, присвячені вивченню біографій, а також бібліотечної, бібліографічної та книгознавчої діяльності відомих вчених Володимира Перетца, ретельному вивченню наукової спадщини якого присвятив свої праці А. Шаповал [463, 464], Степана Сірополка, ґрунтовний

аналіз бібліологічної спадщини якого здійснила Т. Ківшар [271]; Сергія Маслова, розкриття його біографії в контексті дослідження наукової династії Маслових належить О. Ємчук [239]; Іларіона Свенціцького, біобібліографічний показчик якого уклала Л. Панів [408].

Крізь призму біографій бібліотечних працівників здійснені наукові розвідки О. Колосовської, присвячені бібліотечній та науковій діяльності Б. Барвінського [290] та А. Генсьорського [284]. У статті про вченого Богдана Барвінського авторка розкрила основні віхи його діяльності у бібліотеках Львова (Львівського університету, Львівської філії АН УРСР, «Народного Дому», Наукового товариства імені Шевченка, «Студіону»). У цьому матеріалі дослідниця акцентує важливість вивчення бібліотечної спадщини діячів бібліотечної справи: «Створення портретної галереї діячів бібліотечно-інформаційної сфери – актуальне завдання сьогодення, адже персоніфікація бібліотечної справи узалежнена від недостатньої поінформованості бібліотечних фахівців про набутки своїх попередників і корифеїв цієї галузі» [290, с. 191]. Наукова публікація О. Колосовської присвячена бібліотечній діяльності А. Генсьорського, співпрацівника Р. Луцика та однодумця з москвофільського табору у роки міжвоєнного двадцятиліття, в організації бібліотечної справи в Галичині. Авторка детально проаналізувала діяльність ученого в бібліотеці Народного Дому та ЛфБАН у 1939–1949 рр., що також дає нам змогу розкрити певні обставини бібліотечної діяльності Р. Луцика в означений часовий період [284].

Загалом, біографія Р. Луцика коротко розкрита в енциклопедичних статтях, над якими працювала авторка цієї дисертаційної роботи. У виданні «Українська журналістика в іменах» опубліковано нашу (О. Зінько) біограму «Луцик Роман», у якій викладено його біографію та основні дані про його журналістську діяльність [248]. Інша енциклопедична стаття О. Зінько, що лапідарно висвітлює біографію Р. Луцика, вміщена в «Енциклопедії Сучасної України» [247]. Крім того, біографія Р. Луцика опублікована в «Історії

української бібліотечної справи в іменах (кінець XIX ст. – 1941 р.): матеріали до біобібліографічного словника», де наведено посилання на наші публікації, що репрезентують результати наукового пошуку [199].

Історичний підхід. Важливим доповненням історіографії досліджуваної проблеми є аналіз наукових праць, які безпосередньо присвячені історії України, Галичини, Львова періоду соціокомунікаційної активності Р. Луцика (1923–1974 рр.), а також організацій та установ, з якими він був безпосередньо пов'язаний. Серед таких праць варто відзначити концептуальні дослідження Я. Грицака [207] та Я. Дашкевича [216, 218].

Окремо варто назвати низку праць українських науковців, завданням яких є дослідження історії москвофільства в Західній Україні. Зокрема, ця проблематика фахово розкрита у працях істориків О. Аркуші, М. Мудрого [172], Л. Матюшко [387, 388]. Діяльності студентського товариства «Друг» у Львові у міжвоєнний період, активним діячем якого був Р. Луцик, присвячено дослідження науковиці Л. Матюшко. Авторка на основі значного масиву архівних джерел ретельно відтворила різні аспекти діяльності цієї студентської організації, в контексті якого побіжно згадує досліджувану нами персоналію [387]. Організаційній діяльності студентського товариства «Друг» у Львові у 1920–1930-х рр. присвячено дослідження Т. Луговської [318]. Зокрема, авторка стверджувала, що Р. Луцик був один із ініціаторів відновлення цієї студентської організації у 1922 р. [318, с. 110].

Відомий американський історик П. Магочі (Магочій) розкривав роль Товариства ім. М. Качковського крізь призму національного відродження в Галичині [378]. Український історик, знаний фахівець у царині дослідження москвофільського руху О. Сухий присвятив свою працю організаційним засадам та напрямам діяльності Товариства ім. М. Качковського [452]. Культурно-освітня діяльність Р. Луцика як чільного діяча цього товариства фрагментарно згадується у працях дослідниці Л. Пугач [423]. Цій авторці також

належить дослідження книговидавничих пріоритетів культурно-просвітньої діяльності Товариства ім. М. Качковського [422].

Діяльність Р. Луцика в Львівському Ставропігійському інституті фрагментарно постає у публікаціях І. Орлевич [406]. Їй та Р. Голику належить розвідка про школу Львівського Ставропігійського інституту в міжвоєнний період [202]. Процеси радянзації Західної України розкрито у працях істориків К. Кондратюка [291], Б. Яроша [472].

У дисертаційній роботі також використовувався мікроісторичний підхід, що дав змогу всесторонньо та детально розкрити історичні особливості середовища в якому відбувалася соціокомунікаційна активність Р. Луцика, виокремити притаманні йому характерні риси, взаємозв'язки міжкультурних, а також соціо-економічних, політико-правових чинників, які його формували. За допомогою методологічного інструментарію мікроісторії, який «полягає в зменшенні масштабу погляду, в мікроскопічному аналізі й інтенсивному вивченні документальних матеріалів» [316, с. 120] досліджено щоденну діяльність Р. Луцика, відтак він постав в новій іпостасі.

Один із засновників та відомих послідовників мікроісторії італійський вчений Дж. Леві таким чином визначав роль мікроісторичних досліджень: «Мікроісторія ... наголошує окремі життєві долі окремих людей і конкретні події... мінімальні факти й окремі випадки можуть слугувати виявленню загальніших явищ» [316, с. 135]. Визнаним прикладом використання мікроісторичного аналізу в українській історіографії [194] є праця Я. Грицака «Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886)», яка присвячена життєпису І. Франка та написана автором як «біографія за характером і мікроісторія за жанром» [208].

Поєднання мікроісторичного, біографістичного та соціокомунікаційного підходів знайшло своє відображення у дисертаційній роботі Т. Огородника, присвяченого професійній та громадсько-політичній діяльності В. Старосольського [402].

Підсумовуючи історіографічний аналіз проблеми дослідження, варто зазначити, що життєвий та професійний шлях Р. Луцика не знайшов свого відображення у працях науковців. Серія публікацій авторки дисертаційної роботи частково розкриває особливості його журналістської, бібліотекознавчої, книгознавчої та бібліографічної діяльності, а також містить штрихи до його біографії.

1.2. Характеристика джерел

Головні аспекти професійної діяльності Р. Луцика від початків активності до його смерті з'ясовано за архівними документами (опублікованими та неопублікованими), публікаціями пресодруків, щоденником, офіційно-організаційними матеріалами установ (товариств, бібліотек), з якими він співпрацював.

Архівні документи, які розкривають професійну та громадську діяльність Р. Луцика, зберігаються в таких архівних установах України: основний масив джерел, які сприяли детальному розкриттю визначеної мети дослідження, зосереджено в архіві ЛННБУ ім. В. Стефаника, а також в архіві відділу рідкісної книги та у фонді відділу рукописів Бібліотеки. Наголосимо, що особового фонду Р. Луцика немає в архівних установах, а тому окремі документи розпорошені у різних інституціях. Зокрема, значна частина документів, які характеризують його життя та діяльність у міжвоєнний період, знаходиться в Центральному державному історичному архіві України у Львові (далі – ЦДІАУЛ), окремі документи – у Державному архіві Львівської області (далі – ДАЛО), Науковому архіві Президії НАН України, а також у приватному архіві родини Лонкевичів (м. Львів).

До архівних документів, що характеризують соціокомунікаційну діяльність Р. Луцика, належать його особисті (автобіографії, щоденники, епістолярії та інші важливі матеріали), офіційні документи органів влади, громадських, наукових та культурних установ. В архіві Бібліотеки зберігається

службова документація Бібліотеки, яка сприяла уточненню фактів бібліотечної та наукової праці Р. Луцика. Серед цих документів, які ілюструють статистичну сторону бібліотечної та наукової праці Р. Луцика в Бібліотеці. Важливе місце займають щорічні плани роботи та щорічні звіти про виконання плану роботи кабінету/відділу рідкісної книги починаючи від 1950 р. до 1974 р., які особисто укладені ним як керівником цього структурного підрозділу. Визначенню окремих фактів біографії Р. Луцика допомагали документи, які зберігаються в його особовій справі в архіві Бібліотеки, зокрема автобіографії [67], службові характеристики [67]. Динаміка кар'єри Р. Луцика у Бібліотеці спостережена за наказами керівництва установи [6, 60–62, 64].

Серед документів, що осіли у відділі рукописів Бібліотеки, варто відзначити машинопис неопублікованої статті Р. Луцика «Розвиток бібліотечної справи у Львові», у якій він проявив себе досвідченим бібліотекознавцем [84].

Вагоме місце в розкритті книгознавчої та бібліографічної праці Р. Луцика займають документи, які зберігаються в архіві рідкісної книги Бібліотеки. Серед них варто відзначити рукописи праць Р. Луцика, зокрема рецензії на рукопис каталогу «Інкунабули Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника академії наук УРСР» [71], довідку про відділ рідкісної книги [68], а також рецензію на його «Інкунабули Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника академії наук УРСР», яку написав Ф. Максименко [72]. Важливе значення для підтвердження вагомості внеску Р. Луцика в успішне функціонування відділу рідкісної книги займає Книга відгуків відділу рідкісної книги [77], в якій міститься значна кількість подяк, адресованих йому від відвідувачів відділу, за високий професіоналізм та суттєву допомогу в науковій роботі.

Абсолютна більшість неопублікованих джерел, які належать до початків соціокомунікаційної активності Р. Луцика, зокрема, редакційно-журналістської, зосереджено в архівних фондах ЦДІАУЛ. Участь Р. Луцика у молодіжному русі та студентських організаціях розкривають документи фонду 506 (Товариство російських студентів «Друг», м. Львів 1894–1914, 1922–1939 рр.).

У документах цього фонду зберігаються матеріали організаційного характеру: листування з ректором університету ім. Яна Казимира про затвердження статуту, скликання зборів, його статут, протоколи засідань, оголошення про проведення заходів Товариством. Зокрема, сюди належить доповідні записки голови товариства О. Луцика про недоліки в діяльності цього студентського об'єднання, у веденні діловодства і шляхи їх усунення за 1930–1931 рр. [136]. Крім того, у цьому фонді зберігаються анкетні листки членів товариства «Друг» (серед них Р. Луцика) з проханням вступу до товариства [165].

Важливу інформацію щодо діяльності Р. Луцика у Товаристві ім. М. Качковського зосереджено у фонді 182 («Товариство імені Михайла Качковського, м. Львів 1876–1939 рр.»). Зокрема, тут зберігається рукопис під назвою «Інструкція Головної Управи Общества ім. Михаіла Качковского во Львові в ділі ведення опису книжок в бібліотеках читалень і філій Общества» [127], який підтверджує авторство Р. Луцика та засвідчує його високий фаховий рівень як бібліотекаря. Джерела дослідження доповнюють документи, які в процесі дослідницької роботи були віднайдені у фондах ДАЛО та належать до періоду діяльності Р. Луцика у III відділі Державної бібліотеки. Це річні звіти третього відділу (бібліотека НТШ і товариство «Народний Дім») Державної бібліотеки, які дозволяють розкрити напрями бібліотечної та наукової роботи Р. Луцика у цій бібліотеці [4].

При написанні дисертаційної роботи ми також використали публікації періодичних видань Львова, які належали авторству Р. Луцика або ж подавали інформацію про його науково-громадську та бібліотечну діяльність. Серед цієї групи джерел акцентуємо увагу на пресодруках, з якими він співпрацював як журналіст та редактор: «Разсвет (1923–1924 рр.), «Огни» (1930–1934 рр.), «Наш путь» (1935–1937 рр.), «Наука» (1924–1939 рр.), «Листок» (1936–1939 рр.).

У дисертації простежено на основі пресових публікацій Р. Луцика його творчий доробок як журналіста від виходу в світ його першої публікації, вміщеної під псевдонімом Бандурист в журналі «Разсвет» (1923–1924 рр.).

Загалом, з'ясовано авторство Р. Луцика в низці анонімних публікацій, розміщених у спеціалізованій пресі Львова, які дотепер не були знайомі дослідникам. Це дозволило укласти бібліографію його різножанрових матеріалів – від історико-бібліографічного нарису до наукової статті (див. Додаток В).

Характерною особливістю мікроісторичного підходу є джерельна база: щоденники, спогади, листи, фотографії та інше. Оскільки епістолярій Р. Луцика майже не зберігся – за винятком низки офіційних листів, суттєвим опертям для джерельної бази дослідження став щоденник Р. Луцика за 1951–1961 рр., що зберігається у приватному архіві родини Лонкевичів [89], за дозвіл вивчення змісту якого висловлюємо щире подяку пані Ірині Лонкевич – онуці в других (двоюрідній внучці) Романа Луцика. Використання в дисертаційній роботі інформації зі щоденникових записів Р. Луцика суттєво сприяло з'ясуванню невідомих фактів його біографії, особливостей його професійної діяльності, розкриттю атрибутів формування його наукового світогляду та переконань, а також в умовах тоталітаризму – справжніх поглядів на реалії того дня.

Вивчаючи щоденники О. Назарука, дослідниця Л. Сніцарчук визначила їх особливість в тому, що в них міститься масив фактів (подій, явищ), які сприяють не тільки визначенню певних аспектів біографії його автора, а також дають змогу одержати дані про тогочасні політичні, економічні, культурні процеси в суспільстві [444, с. 588]. Загалом, науковці акцентують важливість вивчення щоденників, «авторами яких були суспільно-політичні й культурні діячі, відомі особистості або ж пересічні особи, які мали неабиякий дар бачити, фіксувати й відтворювати події, спостерігачами або ж безпосередніми учасниками яких вони були», що відзначав Т. Огородник [403, р. 18].

Відомий дослідник щоденника як жанру, французький вчений А. Жирар вказував на таку його особливість: «Емоції, які викликає читання щоденника, пов'язані з відчуттям присутності людини, яка його вела, перетворення особистого досвіду в комунікаційне повідомлення» [481, р. 506]. Відповідно

написання щоденника було для Р. Луцика формою правдивої самокомунікації, оскільки відверте спілкування у професійному середовищі в умовах тоталітаризму було неможливим. Сам Р. Луцик на перших сторінках розпочатого ним 8 лютого 1954 р. нового щоденника, писав, що вестиме його «з надією, що хтось колись візьме в руки мій щоденник як свідчення простої людини про життя нашого часу» [89, арк. 1]. Крім того, там же він наголошував, що його рефлексії, викладені на сторінках щоденника, «можуть бути не без значення для відтворення нашими нащадками повної картини сучасного суспільства та його життя», та визначав ціль його написання – «щоб мої записки мали характер безпосереднього, конкретного і, наскільки це можливо, достовірного свідчення про людей і події» [89, арк. 1].

Варто відзначити, що досвід ведення щоденника у Р. Луцика був: він зазначав, що ретельно вів щоденник у 1941–1945 рр., проте в 1947 р. змушений був його знищити «від незалежних від мене обставин» [89, арк. 1]]. Очевидно це було пов'язано із новою хвилею сталінських репресій проти інтелігенції («ждановщина»), апогей, якої якраз припав на 1947 р.

Стиль та мова викладу Р. Луциком у щоденнику роздумів про науку, культуру, мистецтво та записи висловлювань про почуття, роздуми, переживання стали ще одним свідченням його непересічного таланту публіциста, який він не зміг реалізувати, а також підтвердженням його високого інтелектуального рівня.

Зміст щоденника Р. Луцика – це зміст його повсякденного життя, в якому діарист є водночас центром спостереження та спостерігачем. Автор наводить факти, роздумує про них, дає їм оцінку; він присутній у щоденнику особисто, він є центром спостереження, спрямованого на власне внутрішнє життя, він фіксує свою трансформацію «з дня на день». Цей документ дозволив сформувати портрет не тільки самого діариста, а й його оточення – друзів, колег по роботі, читачів відділу рідкісної книги, керівництва Бібліотеки тощо. Щоденник містить численні описи бібліотечних буднів, супроводжувані яскравими

коментарями та роздумами. Авторські спостереження «на місці» дозволили охопити основні чинники середовища, що впливали на формування професійної діяльності Р. Луцика у повоєнний період.

Висновки до розділу

Історіографічний огляд наукових праць зі сфери наук із соціальних комунікацій дав підстави висновувати, що дослідники концентрують головну увагу на сучасних засобах та технологіях творення соціальних комунікацій, при цьому дослідження з історії соціальних комунікацій майже не присутні в науковому просторі. Така ж тенденція спостерігається у сучасному вітчизняному бібліотекознавстві, коли соціокомунікаційні технології визнаються його найважливішим об'єктом досліджень, попри те, що історичний напрям бібліотекознавства має давні традиції та значні напрацювання.

Здійснений аналіз історіографії дослідження підтверджує, що бібліотечна, книгознавча та бібліографічна діяльність Р. Луцика, його значний внесок у розвиток теоретичних та практичних аспектів цієї сфери не привертала уваги дослідників, тож дотепер вони не були предметом спеціального комплексного дослідження. Аналіз історіографії досліджень із книгознавства свідчить про те, що постать Р. Луцика та його внесок у вітчизняне книгознавство як одного із засновників львівської школи інкунабулістики та книгознавства (дослідження стародруків) загалом залишаються забутими та майже не використовується у сучасних українських книгознавчих та бібліографічних дослідженнях.

Значну частину джерельної бази дисертаційної роботи становлять неопубліковані джерела, більшість з них уперше введено в науковий обіг. Аналіз низки львівських пресодруків, з якими він співпрацював як журналіст та редактор («Разсвет», «На рубеже», «Огни», «Наш путь», «Наука»,

«Листок»), сприяв встановленню та запровадженню до наукового обігу 70 статей його авторства, розкриттю п'яти його псевдонімів та криптонімів.

Використання в дослідженні та запровадження до наукового обігу невідомого дотепер щоденника Р. Луцика суттєво сприяло розкриттю незнаних фактів його біографії, особливостей його бібліотечної та наукової діяльності, і дало підстави стверджувати той факт, що в умовах тоталітаризму проявляти уповні непересічний талант науковця і вдумливого дослідника було з огляду на владні імперативи, заборони доволі складно. Однак і в таких умовах Р. Луцик, низку наукових надбань якого нині вводимо до наукового обігу, зумів достойно провадити свою професійну справу.

Застосовування мікроісторичного підходу у дослідженні дало змогу розкрити бібліотечну, бібліографічну, книгознавчу діяльність Р. Луцика, яка залишалася непомітною за регламентованою радянською владою його звітністю як керівника відділу рідкісної книги. За статистикою та кількісними характеристиками його звітів про основні процеси бібліотечної та наукової роботи впродовж майже 30-літньої діяльності як завідувача відділу, приховувалися непомітні факти, що розкривали потужну діяльність Р. Луцика – бібліотекаря, бібліографа, книгознавця. Віднайдення, з'ясування та розкриття цих фактів дозволило не лише осмислити професійний досвід Р. Луцика, а й отримати нову історичну інформацію про особливості бібліотечної і наукової роботи в Бібліотеці, відділі рідкісної книги, та загалом у позиціонуванні Бібліотеки у тодішньому інтелектуальному середовищі Львова.

РОЗДІЛ 2

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ БІОГРАФІЇ ДІЯЧА

2.1. Культурно-громадська активність та набуття бібліотечного фаху

Суспільно-політичні, соціальні, особисті чинники суттєво позначилися на формуванні світоглядності, виборі фаху, позиціонуванні в суспільстві Р. Луцика впродовж міжвоєнного двадцятиліття. Атестат зрілості він отримав 1925 р. у Львові, хоча ще 1922 р. закінчив, як вказував у своїй біографії, «російську гімназію» у м. Дубно (тепер місто Рівненської обл.) [67, арк. 154]. Однак через визнання атестата гімназії «нерівнорядним з атестатами державних гімназій» в Польській державі змушений був екстерном підтвердити свої гімназійні знання. Це дало йому змогу продовжити вищі студії у Львівському університеті імені Яна Казимира, де впродовж 1926–1932 рр. вивчав історію на гуманітарному факультеті.

18 серпня 1944 р. Роман Луцик повідомляв в «Особистому листку по обліку кадрів», який зберігається в особовій справі в архіві Бібліотеки [67], що впродовж 1920–1939 рр. він провадив педагогічну практику, а також керував бібліотекою та архівом Товариства ім. М. Качковського. У наявній у справі автобіографії він подав більш розширену інформацію, зазначивши що в цьому культурно-освітньому Товаристві він обіймав посаду завідувача бібліотеки і архіву [67, арк. 154]. За матеріалами періодичних видань міжвоєнного періоду, архівними матеріалами, зокрема організаційними і звітними документами Товариства ім. М. Качковського та студентського товариства «Друг», спогадами сучасників тощо стало можливим крок за кроком з'ясувати, вивчити й розкрити особливості його багатогранної культурно-громадської та бібліотечної роботи у міжвоєнні роки, що не було зазначено в офіційних документах.

У час здобуття вищої освіти, рівно ж як і становлення Р. Луцика як фахівця, він брав активну участь у роботі низки культурно-освітніх, студентських,

наукових товариств, інституцій, об'єднань москвофільського напрямку. Передовсім варто відзначити його активну участь у товаристві «Друг». Це було студентське об'єднання, діяльність якого розпочалася ще 1871 р. у Львові під назвою «Академічний кружок», а від 1894 р. – «Друг», функціонування якого було припинено 4 серпня 1914 р. через події, спричинені Першою світовою війною.

Діяльність цього студентського об'єднання відновилося у травні 1924 р. завдяки зусиллям студентів Львівського університету та інших. Дослідниця Л. Матюшко у статті «Діяльність москвофільського студентського товариства «Друг» у міжвоєнний період» визначала два основних завдання товариства: «1) прикласти максимум зусиль для того, щоб надати можливість студентській молоді закінчити свою освіту і підготувати її для майбутньої роботи на батьківщині, 2) ідейна підготовка молодих культурних сил» [387, с. 311]. За статутом товариства авторка окреслила основні напрями діяльності «Друга»: «1) утримування бібліотеки, наявність часописів та літератури із врахуванням потреб факультетів; 2) створення наукових гуртків з метою проведення диспутів та конференцій; 3) влаштування вечорниць, концертів, театральних вистав, вечірок; 4) підтримка навчання хорального співу; 5) надання малозабезпеченим членам товариства безпроцентних позик та безповоротної матеріальної допомоги; 6) організація лекцій та інших академічних занять» [387, с. 311–312].

Розпочавши навчання в університеті, Р. Луцик став членом «Друга» і вже у 1925 р. увійшов до складу правління як секретар (голова А. Хиляк) поряд із студентами О. Сухаровським, Л. Сваричевським, О. Бородчаком, С. Кметиком, А. Юрковою [158, арк. 4; 348, с. 34]. Надалі у наступні роки він також перебував у складі правління товариства, зокрема у 1926–1927 академічному році поряд із П. Красицьким (голова), М. Барановським, С. Курилишином, О. Луциком, О. Сухаровським, Ф. Хиляком [158, арк. 7; 349, с. 23].

Акцентуємо неабиякі зусилля Р. Луцика щодо організації та комплексної підготовки, зокрема видавничого супроводу, до святкування 60-річчя студентського товариства «Друг». Був це доволі складний процес, супроводжуваний чималою кількістю проблем, що тривав майже шість років –

від січня 1927 р. (ініціатива) до 1931 р. (проведення урочистостей) / 1932 р. (видання ювілейного збірника статей «Вешнія Воды»).

У статті «Празднованіє шестидесятилетняго юбілея общества русских студентов «Друг» во Львове» [320, с.150] «другівець» Лев Луцик (молодший брат Р. Луцика), відзначав, що ініціатива святкування ювілею цього студентського товариства належала саме Романові Луцику, який вперше артикулював цю ідею на засіданні правління «Друга» 17 січня 1927 р. Її впевнено підтримали всі присутні на засіданні особи. Однак автор публікації змушений був відзначити, що впродовж того року жодних активностей очільників Товариства у цьому напрямі не відбулося.

На засіданні правління 13 березня 1928 р. Р. Луцик виступив з ґрунтовною доповіддю про майбутнє святкування ювілею, де, зокрема, вказав на щільний зв'язок, що існував між заснованим 1871 р. товариством «Академічний Кружок» і його наступником – товариством «Друг», наголосив на важливості відзначення цієї дати, запропонував вибрати спеціальну комісію для організації святкування. До складу ініціативної комісії увійшли Я. Вергановський, Є. Левицький, Р. Луцик, О. Сухаровський, А. Хиляк. Програму святкування Р. Луцик оприлюднив на засіданні правління 15 листопада 1928 р.

Водночас було вибрано видавничу комісію, завданням якої було створення ювілейного збірника, де планувалося вмістити матеріали до історії заснування, функціонування і розвитку «Друга». Р. Луцик отримав портфель секретаря комісії (головою обрано А. Хиляка). Секретар комісії дістав доручення виконувати такі основні завдання: формування структури майбутнього видання, планування тематики матеріалів, організація авторського колективу та керівництво його працею, узгодження тематики, розподіл матеріалів між колегами, які дали згоду допомогти комісії з їх створенням, укладання текстів у планованому ювілейному збірнику [320, с. 151].

Після значного відрізка часу (1929–1930 рр.) матеріалів до збірника все ж катастрофічно не вистачало, що було спричинено інертністю та байдужістю

низки авторів, які не дотримали взятих на себе зобов'язань. Р. Луцик змушений був пояснювати правлінню Товариства про загроженість виходу опікуваного ним видання. Він наголошував також і на відсутності належної історичної інформації для творення цілісної ретроспективи діяльності «Друга».

Р. Луцику вдалося за цей час зібрати відомості тільки за 33 роки діяльності Товариства, ще 27 років роботи «Друга» залишалися неопрацьованими й не систематизованими. Оскільки через ці причини створення видання виглядало неможливим, керівництво «Друга» вирішило зрезигнувати з цієї ідеї та підготувати до урочистостей тільки ювілейну одноднівку. Проти цієї пропозиції категорично виступив Р. Луцик, пояснюючи, що таке видання не дозволить висвітлити вповні різноаспектну, зокрема просвітницьку і добродійну, діяльність цього студентського об'єднання, що провадилася впродовж 60 років.

Серед опублікованих у пресі різножанрових матеріалів (повідомлення, звіти, проблемні статті, репліки тощо), які висвітлювали особливості підготовки до друку ювілейного видання, відзначимо статтю Н. К. «Результат одного проекту» [342, с.1]. Зі змісту статті зрозуміло, що автор був добре обізнаний з організаційно-видавничими проблемами на шляху до відзначення цієї дати. (До з'ясування особи цього автора в контексті нашого дослідження ми повернемося у наступному підрозділі.) Він зауважував, що з огляду на чималу кількість студентів – істориків, філологів, математиків, фізиків, юристів, які були членами Товариства, розподілений між ними збір матеріалу повинен був відбуватися без проблем. Однак більшість відмовилася від цього громадського навантаження, інша частина – більш відповідальна – не впоралася з визначеною роботою: «На жаль, надії [видавничої] комісії на допомогу колег виявилися надто перебільшеними» [342]. У цій публікації зафіксовано результати праці Р. Луцика – зібрано й описано матеріал обсягом 385 с., І. Подлуської, яка згодом стане його дружиною, – 204 с., небагатьох інших відповідальних студентів – понад 635 «сторінок великого формату».

Тож від цього амбітного проекту видавнича комісія змушена була відмовитися з огляду на час, який не давав змоги до означеного терміну

підготувати до друку ювілейний збірник. Дописувач відзначав, що єдиною розрадою у цій невдачі для комісії, зокрема Р. Луцика як автора ідеї і основного рушія видавничого процесу, могло слугувати те, що «вона намагалася довести справу до успішного кінця, а також і те, що серед двохсот членів товариства «Друг» «знайшлося все-таки декілька осіб, які прийшли на допомогу комісії» [там само].

Лише завдяки зусиллям і наполегливості Р. Луцика 1932 р. у Львові світ побачив ювілейний «Сборник статей, посвященных шестидесятилетию общества русских студентов "Друг" ("Академический Кружок") 1871–1931» під назвою «Вешнія воды». У виданні зафіксовано такий склад редакційної колегії: Л. Луцик, О. Луцик, Р. Луцик, Р. Максимович, М. Онишкевич, Н. Рагозин, Ф. Хиляк.

У збірнику, який відкривався вступним словом професора Львівського університету К. Хілінського, вміщено десять матеріалів, серед яких назвемо: «Общество русских студентов "Друг" в прошлом и настоящем» М. Онишкевича, «Идеология и развитие общественно-национальной мысли галицко-русского студенчества» А. Хиляка, «Воспоминания» священника Ю. Гумецького, «Несколько слов об участии женщин в жизни русского студенчества» І. Подлуської, «Празднование шестидесятилетнего юбилея общества русских студентов «Друг» во Львове» Л. Луцика та ін. «Вказані статті присвячені минулому, ідеології і найважливішим моментам цікавої, повчальної, а часом незavidної історії товариства. Надзвичайно милим і не без значення є той факт, що авторами статей, поміщених у «Вешніх водах» суть майже винятково студенти – члени товариства або ж колишні його члени» – відзначав в опублікованій «бібліографічній замітці» «Вешнія воды» [341, с. 1] М. Онишкевич – один з активних членів «Друга», який неодноразово перебував в команді очільників товариства і також причинився до реалізації цього видавничого проекту. До слова, М. Онишкевич підкреслював, що в підготовці його матеріалу використано публікації часописів «Бесіда», «Діло», «Галичанин», «Галицка Русь», «Слово» та інших видань, що були зібрані

членами «Друга» під керівництвом Р. Луцика [405, с. 34]. Автор наголосив, що найбільше він вдячний «безвідмовному» Р. Луцику «за цінні поради і вказівки» щодо підготовки публікації.

Особливо наголосимо на ґрунтовному науковому матеріалі Р. Луцика «Журналы галицко-русского студенчества», який підтвердив неординарні наукові здібності автора – уміння опрацьовувати обширний фактичний матеріал, аналізувати його і узагальнювати. Відзначимо, що цей історико-бібліографічний нарис – перший в його науково-бібліографічній діяльності – містить значну кількість важливої інформації до історії соціальних комунікацій загалом та історії галицької преси зокрема. У нарисі подано різноаспектні матеріали про пресу товариства від першого його часопису – «письма для белетристики і науки» «Друг» (1874–1877 рр.) до студентського пресового органу «На рубеже», що виходив у 1927–1928 рр. Автор окреслив основну специфіку функціонування того чи іншого періодичного видання, охарактеризував проблемно-тематичні аспекти, розкрив псевдоніми і криптоніми багатьох редакторів, журналістів, дописувачів, з'ясував прізвища авторів непідписаних матеріалів. Р. Луцик відзначив, що проаналізовані журнали були «найвидатнішою частиною, найповажнішою (маркантною), найцікавішою, найжвавішою ділянкою діяльності» Товариства [362, с. 72].

Прикметно, що Р. Луцик у цьому нарисі вивів основні принципи і завдання студентської преси, що полягали, на його думку, передовсім у згуртуванні молоді, подоланні «психологічної різниці між студентами з різних країв, заохоченні їх до вивчення історичної минувшини, залученні до спільної праці в громадських товариствах і наукових об'єднаннях [362, с. 148–149].

Відзначимо, що у статті Лева Луцика «Празднование шестидесятилетнего юбилея общества русских студентов «Друг» во Львове», про яку ми вели мову вище, зафіксовано також інформацію про самовіддану працю Романа Луцика щодо належної підготовки власне урочистих заходів з нагоди ювілею як призначеного референта доповідей запрошених до вітального слова осіб. Акцентуємо на цьому, оскільки автор статті характеризував ділянку праці, за яку

відповідав референт, як надзвичайно складну, оскільки потрібно було: 1) дібрати колектив доповідачів, 2) узгодити (делікатно) теми їх виступів; 3) налагодити комунікацію з очільниками різних установ, товариств, спілок для організації вітальних листів, телеграм, повідомлень. Крім Р. Луцика, призначеними референтами були Н. Рогозін, який відповідав за зв'язки з пресою; Р. Максимович, за яким закріплювалася організація пам'ятних богослужінь; Л. Романовський, який мав провадити концертний супровід, інші особи, що свідчило про ґрунтовний підхід очільників Товариства до організації урочистостей.

У низці публікацій тогочасної львівської преси зафіксовано громадську активність Р. Луцика щодо виконання і покращення діяльності «Друга». Беручи участь в розгляді порядку денного роботи, він неодноразово виступав на загальних зборах членів товариства, обговорюючи певні, зокрема організаційні, проблеми його функціонування. У звіті Н. К. «Общее собрание членов О-ва "Друг"», вміщеному у газеті «Огни» [341, с. 1], відзначено, що Р. Луцик поряд з іншими колегами взяв участь у жвавій дискусії, аргументувавши свою «зовсім об'єктивну оцінку роботи правління». (Цікаво, що на цих зборах, що відбулися 23 листопада 1930 р., присутніми були члени товариства – 125 студенток і студентів).

У цей же час Р. Луцик зініціював створення і разом із низкою студентів – істориків і філологів університету заснував при товаристві «Друг» науковий «Кружок любителей истории и словестности» (1931–1939 рр.) [144, арк. 1–3]. Одним із основних завдань цього студентського об'єднання, до якого ввійшли студенти не тільки університету, а й інших навчальних закладів Львова, було «уважне і серйозне» вивчення «історії і словесності Галицької і загалом Західної Русі, як найближчої батьківщини членів гуртка». Для досягнення цієї передбачалося спільно передплачувати історичні та літературні журнали, купувати відповідну наукову літературу, обговорювати прочитане й дискутувати, регулярно організовувати наукові форуми із виголошенням тематичних доповідей історичної і літературної проблематики, обмінюватися

думками [351]. Ці плани Р. Луцик представив на зборах гуртка 12 травня 1931 р., а також запропонував до розгляду створений ним статут цієї наукової ланки «Друга». На зборах правління головою гуртка було обрано Р. Луцика, заступником – М. Онишкевича, секретарем – Н. Рагозіна. Анонімний автор замітки «Кружок любителей истории и словестности», опублікованої в газеті «Огни» відзначав, що студентство радо сприйняло плани Р. Луцика, сподіваючись на успішне провадження засідань цього гуртка. Водночас було затверджено цикл наукових доповідей, серед яких відзначимо, наприклад, доповіді М. Онишкевича «Значение этимологии и так называемой фонетики с научной точки зрения», Л. Прислопського «Необходимость духовной жизни», а також Р. Луцика «Первое десятилетие организованной жизни галицко-русского студенчества (1871–1881)».

У грудні 1931 р. Р. Луцик виступив на черговому засіданні гуртка з матеріалом «Подсоветскія настроєнія по рассказам очевидцев». У цій доповіді, що була значним чином побудована на розповідях селян-очевидців, які вимушені були втекти з радянської росії після «невдалого повстання проти більшовиків», та на широкому історичному тлі автор розкрив реалії життя мешканців підрадянського села. Автор замітки, вміщеній в газеті «Огни» під назвою «"В Кружке любителей истории и словестности" при О-ве русских студентов "Друг"» [324] відзначав, що в цій доповіді наведено дуже яскраві характеристики селян-утікачів про «главарів більшовизму» – Леніна, Троцького і Сталіна, про чека, про ставлення селян до червоноармійців, до «української течії» тощо. Загалом, у газеті вміщено чимало публікацій про діяльність цього наукового гуртка, зацікавлення яким проявляли не тільки його члени – студенти львівських вишів, а й молодь, задіяна в інших товариствах, об'єднаннях, спілках.

Через велике навантаження, пов'язане з організацією урочистостей з нагоди 60-ліття «Друга», а також створення і видання ювілейного збірника, Р. Луцик відмовився у грудні 1931 р. від посади керівника гуртка. При цьому варто зазначити, що гурток, що був зобов'язаний концепцією діяльності, заснуванням, функціонуванням саме Р. Луцику, існував ще багато років.

Щоправда, за публікаціями низки студентських видань, зокрема «Огни» і «Наш путь», можемо констатувати, що модель наукової комунікації, яку запровадив Р. Луцик, дещо змінилася і набула форми «четвергових горняток чаю», які мали вже два компоненти – науковий і розважальний. Однак зацікавлені особи й надалі мали змогу прослуховувати тематичні доповіді, влаштовувати обговорення, поповнювати свої знання з історії, літератури, вправлятися в умінні дискутувати і обстоювати свою думку.

Відмовившись від керівництва науковим студентським об'єднанням, Р. Луцик продовжував і надалі брати участь у його роботі. На річних загальних зборах гуртка, що відбулися 13 грудня 1932 р., звіт про які було опубліковано газеті «Огни» [346, с. 7], після виголошення звіту правління «член Контрольної комісії кол. Р. Я. Луцик» прочитав свою доповідь про «головний контроль», що відбувався в секретаріаті, в бібліотеці, в касі «Кружка», за яким жодних відхилень від плану роботи не відбулося. Кількість прочитаних лекцій не відрізнялася від планованих, фінансових порушень також не було виявлено. Доповідач запропонував учасникам зборів «надати уступаючому правлінню абсолюторію», тобто схвалити звіт. На цих зборах було обговорено також план діяльності колективу на новий академічний рік. Важливо, що було внесено пропозицію розділяти зібрання на наукові (власне, які започаткував і провадив Р. Луцик), коли прочитувалися лекції суто наукової проблематики, а популярні «просто називати лекціями». При цьому відзначимо такий цікавий факт, – доповідачам, що виступали з науковими лекціями, було рекомендовано давати необмежений час для виголошення своїх досліджень, популярні лекції все ж проводити за чітким регламентом.

У другій половині 1932 р. Р. Луцик розпочав свою співпрацю з головною управою Товариства ім. М. Качковського. Історія цього культурно-освітнього об'єднання розпочалася у серпні 1874 р. у Коломиї і продовжилася від 1875 р. у Львові. «Патроном товариства було обрано відомого на той час мецената українського культурно-просвітнього руху в Галичині Михайла Качковського, котрий нещодавно (1872 р. – О. 3.) помер. Для творців та ідеологів Товариства

цей крок, без сумніву, був не тільки даниною шани цьому діячеві, а й засобом, що мав відкрити товариству шлях до використання його коштів», – відзначав дослідник москвофільського руху О. Сухий [452, с. 312]. У міжвоєнні роки це було культурно-просвітницьке товариство, яке визначало свою основну ціль: «нести просвітництво і науку в широкі народні, селянські маси. Воно має бути доповняючою школою, висшою народною школою, – народним університетом». Саме так акцентували свою місію члени правління, запрошуючи вступати до лав цього Товариства [381, с. 2].

Загалом, упродовж 1932–1939 рр. Р. Луцик долучився до багатьох напрямів культурно-просвітницької діяльності Товариства – бібліотечних, читальняних, освітніх, видавничих. Його праця в Товаристві розпочалася з бібліотечної справи, яка в майбутньому стала основою (суттю) професійного життя. Простежити за діяльністю Р. Луцика в Товаристві та означити характер роботи маємо змогу за матеріалами, вміщеними в «ілюстрованому кварталнику для народа» «Наука» (1924–1939). Ведучи мову про «Науку», дослідниця української преси М. Комариця відзначала: «Часопис, що намагався залучити галицьких українців, зокрема селян, до загальноросійської культурної орбіти, займає важливе місце в історії української періодики як джерело культурологічних досліджень епохи міжвоєнного двадцятиліття, засвідчує різноманітність ідеологічних напрямів тогочасної Галичини і водночас безперспективність культурних змагань, що не виростають із національного коріння і не живляться любов'ю і прив'язаністю до свого народу» [433, с. 423].

Фонд бібліотеки Товариства, в якій почав працювати Р. Луцик після завершення університетських студій, – майже три тисячі книжок – на той час складався з художньої літератури, «публіцистики», навчально-довідкових видань переважно з кооперації та сільського господарства. Зосередження книг кооперативного і сільськогосподарського змісту в бібліотеці пояснюємо одним із напрямів діяльності товариства – «агрономічним» та організацією для селянства навчальних курсів – кооперації, садівництва, бджільництва, ветеринарії тощо. Книжки видавалися для «читання вдома» за місячною

платою, отримані кошти витрачалися на придбання нових видань, лагодження пошкоджених книг, а також на оплату праці бібліотекаря. У річному звіті про діяльність Товариства за період від червня 1932 р. до червня 1933 р. було подано доволі непривабливу характеристику стану бібліотеки [117, арк 6–11; 333, с. 53–61], що пояснювалося фінансовими труднощами. Товариство не мало змоги виділити кошти на розвиток бібліотеки, зокрема для поповнення фонду, що було необхідною умовою для збереження постійних і залучення нових абонентів. Упродовж звітного року бібліотека не принесла жодного прибутку, натомість збитки становили понад 358 злотих.

Такий загалом невтішний стан справ у бібліотеці застав Р. Луцик, коли в другій половині 1932 р. розпочав тут свою працю. Однак і в наступний звітний період жодних покращень в роботі бібліотеки не відбулося. Непереборні фінансові проблеми Товариства й надалі ускладнювали бібліотечну роботу. У наступному річному звіті цієї організації за час від 1 липня 1933 до 30 червня 1934 р., [112, арк 137–142; 334, с. 2–12] зафіксовано, що в бібліотечній справі особливо було загрожене комплектування фонду, яке здійснювалося вкрай незадовільно «вже третій рік про причині браку грошей». Товариство й надалі не могло придбати нових видань, яких потребували читачі, відповідно їх кількість поступово зменшувалася. Однак у звіті відзначено особливий момент: незважаючи на скорочення читачів, а відповідно й оплати за користування книгою, вперше за ці три роки прибуток бібліотеки становив 126 злотих, а витрати – 47 злотих, що свідчило про збільшення читацьких запитів і кваліфікованого їх виконання. У звіті відзначено, що цей період діяльності товариства супроводжувався «гострою кризою, яка запанувала в окремих галузях життя, що далася спеціально болючо відчуту в області народного просвіщення». Проте головна управа товариства все ж «намагалася провадити свою роботу якісно і добросовісно». Особливо це стосувалося канцелярії Товариства, кількісний склад якої не збільшувався впродовж багатьох років, незважаючи на постійне поповнення нововідкритими філіями і читальнями [334, с. 2].

Канцелярія була своєрідним комунікаційним каналом, де зосереджувалося не лише офіційне листування установи, а головне – провадилася організація, координація і контроль за всією культурно-просвітницькою роботою у філіях і читальнях Товариства. У звіті вміщено важливу для нашого дослідження інформацію про те, що «від 31 марта с. г. (1934. – 3.О.) відійшов на пенсію довголітній і заслужений многопотрудившийся для Общества Начальник Канцелярії Григорій Семенович Малец, на єго місце Головна Управа приняла нового служащего в лиці Р. Я. Луцика, котрому повірено відділ читалень і зв'язані з тим всі роботи». Під свою опіку Р. Луцик отримав філії Товариства у відомих нам за звітом за 1931–1932 рр. містах – Броди, Жовква, Золочів, Самбір, Сокаль, до яких у наступні роки долучилися нововідкриті філії у Станиславові (нині Івано-Франківськ), Устриках Долішніх (нині – адміністративний центр Бещадського повіту Підкарпатського воєводства, Республіка Польща). Кількість читалень у цей час зросла до 303. «Деякі з них стояли в своїй праці на дуже високім уровни, світячи приміром цілій околиці, інші оказували слабу діяльність, а були і такі, котрі ледво проявляли признаки життя» [334, с. 6].

З метою організаційної підмоги в просвітницькій праці філій і читалень головна управа практикувала відрядження своїх представників. Ці делеговані особи серед низки завдань особливу увагу приділяли бібліотекам, що функціонували при читальнях, їх комплектуванню і обліку фонду, роботи з читачами, підготовці рефератів, лекцій, доповідей за пропонованими темами управи. Філії і читальні працювали за строго визначено нормативно-регулятивною базою. Особливо пильна увага до функціонування цих інституцій зросла в час введення до дії «Закону про товариства». Зупинимось більш детально на цьому Законі, запровадженому саме тоді, коли Р. Луцик розпочав свою посадову опіку філіями і читальнями товариства.

Ще до запровадження до дії Закону – 16 листопада 1932 р. – у щоденній газеті «Діло» було опубліковано аналітичну статтю політика і правника Степана Барана «Новий закон про товариства» з докладним витлумаченням основних розділів закону: «1) загальні постанови, 2) звичайні товариства, 3) зареєстровані

товариства, 4) товариства вищої ужиточности, б) карні постанови, б) переходові і кінцеві постанови». У вступній частині статті автор відзначив, що «з найближчим новим роком прийдуть на всіх українських землях у Польщі великі зміни у правовій організації наших освітніх, культурних, гуманітарних і спортових товариств, як і взагалі товариств, не обчислених на зиск, а навіть під деяким оглядом і в кооперативах, що за своїм статутом займаються також освітнім та культурним трудом. Усі ті установи в найближчих місяцях повинні пристосуватися до постанов нового декрету про товариства» [173].

Згодом С. Баран подав ще низку «дальших інформацій про постанови нового закону про товариства» [174; 175]. Важливо, що ці публікації слугували доброю основою для розуміння працівниками культурних установ основних приписів закону і виробленню на цій основі нормативно-регулятивної документації. Зокрема, в кварталнику «Наука» було опубліковано матеріал під назвою «О новом законе о обществах (товариствах) и инструкция для филий і читалень О-ва им М. Качковского на основе сего закона». За базовими положеннями Закону була розроблена «Инструкция для Читалень и Филий Общества им. Михаила Качковского», за якою отримано чіткі приписи щодо облаштування та діяльності цих інституцій [127; 330, с. 18–23].

Стаття журналіста М. Цебринського, який на той час очолював інструкторський відділ канцелярії, під назвою «Привикаймо до порядку в читальнях», опублікована в «Науці» [460, с. 34], призначалася як керівництво до дії не тільки для працівників читалень, а й для тих членів головної управи та інших керівних ланок товариства, яким делегувалися завдання контролювати і перевіряти читальні «на місцях». Називаючи читальні «селянськими університетами», автор відзначав, що кожне «читальняне господарство має своє своєрідне обличчя». Однак усі читальні повинні були строго виконувати спеціальні приписи «Закону про товариства», який докладно регламентував і нормативував ведення справ у таких «народних» інституціях. Особливу увагу приділив автор завданням читальняних бібліотек: комплектування «добрими книгами» – «цікавими і повчальними», розрахованими на різні вікові читацькі

групи, наявністю впорядкованих каталогів, ретельно провадженої іншої документації, зокрема «Книги вypoжичень за малою платою». М. Цебринський наголошував, що бібліотека була важливим відділом – «дзеркалом читальні, її членів». Однак при цьому він зауважував, що відсутність фахово підготовлених осіб, які провадили б її діяльність, суттєво позначалася на роботі бібліотек. Праця таких «спеціалістів бібліотечної справи», які не мали поняття про її суть, була вкрай загрозливою для функціонування бібліотек. Докладно зупиняємося на цих публікаціях задля розуміння професійних обов'язків Р. Луцика та характеристики бібліотечного середовища працівників читалень і бібліотек Товариства.

Продовжуючи цю тему в ще одній статті, опублікованій під назвою «Таки привыкаймо до порядка в читальняных ділах!» [461, с. 50–53], автор відзначав складнощі в організації роботи читалень – байдужість і безвідповідальність їх працівників та членів. Він звертав увагу на те, що керівники читалень потребували делегатів з управи суто для організації і регулювання їхньої роботи. Тож для діяльної організації читалень необхідно було скеровувати з головної управи ревізорів, референтів, лекторів.

Саме ці види діяльності опанував Р. Луцик ще до праці в інструкторському відділі канцелярії Товариства. Головна управа залучала його ще як працівника бібліотеки до поїздок по філіях і читальнях до офіційного оголошення про перехід з бібліотеки в цей відділ. У першому номері «Науки» за 1934 р. в хроніці Н. К. «Деякі дані з життя наших читалень» відзначено, що головна управа запровадила такі відвідини читалень і стала постійно відправляти своїх делегатів для участі в загальних зборах читалень, а також для перевірки фінансово-господарської діяльності (так звані люстрації). У вказаній публікації вперше було зафіксовано роботу Р. Луцика як делегата від головної управи і ревізора читальні, що відбулося 24 березня 1934 р. у містечку Тарнограді (нині м. Тарногруд Білгорайського повіту Люблінського воєводства, Республіка Польща). Від того часу він брав активну участь у «делегаційній» ділянці роботи поряд з іншими членами товариства.

Ведучи мову про роботу читалень загалом і бібліотек, що функціонували в її складі, Михайло Галуцинський – знаний діяч «Просвіти», культурно-просвітній активіст, наголошував, що без «книжки й без бібліотеки немає читальні, або іншими словами: видимим знаком діяльності читальні може стати тільки бібліотека. Другий: це момент, який ми передбачили, момент внесення правильного законопроекту про гром. публ. бібліотеки. В обіжниках, на просвітніх вічах, на нарадах і на зборах завжди знаходила бібліотечна справа своє поважне місце. Доручено при люстраціях не поминати ніколи бібліотеки. І зробити її предметом не тільки зверхньої перевірки, але увійти в саму бібліотечну роботу. побачити бібліотекаря при роботі, зіткнутися особисто з читачем» [200, с. 1]. Саме такий погляд на бібліотеку, на її завдання, працівників сповідував Р. Луцик, проявляючи розуміння щодо організації та проведення контролю за діяльністю підпорядкованих йому читалень та бібліотек.

«Новий служачий» Р. Луцик фігурував на відкритті нових читалень, відвідував загальні збори їх членів, інспектував читальні містечок і сіл Білгорайського (нині Люблінське воєводство, Республіка Польща), Жидачівського, Жовківського, Перемишлянського, Радехівського, Рогатинського, Сокальського, Стрийського, Турківського, Ярославського (нині Підкарпатське воєводство, Республіка Польща) повітів, Львівського передмістя і м. Львова, про що постійно повідомлялося впродовж 1934–1935 рр. у часописі «Наука» в традиційному інформаційному матеріалі Н. К. під сталою назвою «Кілька слів о життю наших читалень».

Активно задіяним був Р. Луцик і в провадженні ревізій читалень у вказаних повітах. Про те, які завдання повинен був виконувати ревізор, докладно пояснено у статті Н. К. «Ревізійні доклади і поревізійні письма», вміщеній у часописі «Листок», про який докладніше вестимемо мову в наступному підрозділі. Інформуючи про те, що делегати Товариства здійснюють систематичні ревізії читалень, автор розкривав особливості написання заключного звітнього протоколу, в якому потрібно було зазначити «точно і всесторонно» загальний стан читальні, охарактеризувати докладно усі напрями її діяльності. При цьому

важливо було спрямувати «спеціальну» увагу на проблеми читальні і головно подати свої пропозиції щодо їх усунення.

Для нашого дослідження важливою є інформація про те, що ці звітні документи передавалися до канцелярії Товариства, за ними «відповідний референт» повинен був скласти підсумковий – поревізійний – матеріал, обов'язковою частиною якого були настанови і рекомендації для покращення роботи тієї чи іншої читальні, що надсилалися до їх місцевого керівництва. «Ті зарядження суть продиктовані журбою о порядок і добро в читальнях а через то мусять бути докладно і совісно виповнені» [342, с. 13]. Роботу такого відповідального референта виконував Р. Луцик. Тож крім перевірок конкретних читалень, він реферував працю й інших ревізорів, оперуючи значним обсягом інформації.

За результатами цієї роботи Р. Луцик підготував доповідь про філії і читальні товариства, виголосивши її на VI з'їзді делегатів Товариства, який відбувся 25 грудня 1934 р. Цей виступ зафіксовано у протоколі з'їзду, опублікованому у часописі «Наука» [337, с. 10]. Зокрема, відзначено, що референт дав загальну характеристику «теперішнього стану» цих інституцій, а також запропонував своє бачення подальшого розвитку «провінціальних відділів» Товариства. Р. Луцик стверджував, що чималий потенціал населення дозволяв розширити кількість читалень і філій, а також суттєво покращити їх діяльність [120, арк. 1–6]. Важливо відзначити, що він визначив низку причин, які негативно позначалися на функціонуванні повітових і сільських читалень, які потребували, на його думку, негайного усунення в найкоротші терміни. У вказаному протоколі наведено запропоновані доповідачем пропозиції щодо покращення роботи інституцій товариства:

«1. Головна Управа Общества повинна старатись устроїти **курс керівників читалень** (тут і далі виокремлення в публікації. – О. З.),

2. Головна Управа повинна усилити свою **видавничу діяльність**, звертаючи увагу на то, щоби видавані Обществом книжочки були ріжнородні і цікаві,

3. Головна Управа повинна подбати о зорганізоване **передвижних бібліотек,**

4. Головна Управа повинна **піддержати кооператив «Музу»** в ділі організованя «Музою» сільських **театральних кружків, хорів і оркестрів,**

5. Читальні мусят звернути увагу на **усиленє організаційної дисципліни** серед своїх членів, в чім Головна Управа Общества повинна прийти читальням з помічюю посередством інструкцій,

6. Читальні мусят усилити свою звязь з Центром, виповняючи всі свої обовязки взглядом Общества» [337, с. 10].

Учасники з'їзду підтримали пропозиції Р. Луцика, особливу увагу при цьому було звернено на перший пункт – створення курсів інструкторів культурно-просвітницької роботи. Тож відзначимо ще один аспект діяльності Р. Луцика в товаристві: науково-викладацька праця на організованих при допомозі «Ревізійного Союзу Руских Кооперативів» кооперативно-просвітницьких курсах. Перший для Р. Луцика – викладача (лектора) такий курс відбувся в селі Скоморохи Сокальського повіту. Його прослухало 16 учасників із низки сіл Сокальщини. Керував курсом представник «Ревізійного Союзу Руских Кооперативів» Н. Когут, викладали та приймали іспити у курсантів Р. Луцик та Ю. Копистянський [340, с. 6–7] Відзначимо також організацію та викладання на двомісячних кооперативно-просвітніх курсах, що відбувалися у Львові від 20 січня до 20 березня 1935 р., що було чималим навантаженням до його основної праці в Товаристві.

У річному звіті Товариства, що охоплював період від першого липня 1934 р. до кінця грудня 1935 р. зафіксовано важливу інформацію, над створенням якої працював Р. Луцик. Звіт складався з таких розділів: 1) діяльність товариства, 2) дім товариства (вул. Валова, 14), 3) майно товариства в провінції і «фонд нерухомостей», 4) видання, 5) бібліотека (її функціонування в цей час було припинено у зв'язку з ремонтом приміщення канцелярії, де вона розташовувалася), 6) книжковий склад, 7) філії і читальні, 8) кооперативно-просвітницькі курси, 9) представництво у Львівській землеробській палаті,

10) Секція «Поміч Молоді» [334, с. 2–3]. Р. Луцик працював над змістом розділів «Бібліотека» та «Філії і читальні». Характеризуючи роботу бібліотеки Товариства, він відзначав, що внаслідок загальної кризи суттєво зменшився контингент платних абонентів (за незначними винятками), тож коштів на поповнення фонду й надалі не вистачало [115].

Оскільки Р. Луцик був доволі інтенсивно задіяний у роботу інструкторського відділу і не мав жодних можливостей виділяти час на роботу бібліотеки, упорядкування бібліотечних справ було доручено чиновнику університетської бібліотеки Ярославу Янчаку, «спеціалісту в данній області, котрий много уже вложив труда для упорядочення як бібліотеки так і архива Общества» [334, с. 2].

У розділі «Філії і читальні» містилася інформація про інструкторський відділ, що належав до канцелярії Товариства, у якому працював Р. Луцик. Властиво, відділ складався тільки з однієї особи – самого Р. Луцика. У цьому розділі відзначено, що вся діяльність товариства, пов'язана з організацією праці філій і читалень, зосереджена саме в інструкторському відділі. «Праця того відділу не представляється еще так, як того вимагали би часи і наука о провадженю культурно-просвітительної праці серед селянства. Вправді результати тої роботи, яку провадит Інструкторский Відділ, поступенно улучшаються, але руководство відділу не уважає тих результатів удовлетворительними» [334, с.2–3], – таким чином у звіті розкривалася важлива риса урядника й очільника відділу – вимогливість до своєї праці.

Р. Луцик зауважив також, що впродовж звітного часу збільшилася кількість філій – до тих філій, що функціонували в семи містах (названих нами попередньо) долучилася ще філії у Сяноці (нині місто – адміністративний центр Сяноцького повіту Підкарпатського воєводства, Республіка Польща). Р. Луцик докладно розписав особливості діяльності кожної з філій, охарактеризував роботу читалень, відзначивши, що їхня щоденна праця «проявляється в виписуваню руских газет, удержуваню бібліотеки, товариских ігор для розради і т. д.». За аналізом звітів, які надходили до інструкторського відділу, Р. Луцик

визначив найчисельнішу за фондом бібліотеку мережі – понад 600 томів. Вона функціонувала при читальні товариства в лемківському селі Лабова (нині село Новосондецького повіту Малопольського воєводства, Республіка Польща). Тут також відзначено, що в деяких читальнях почали з'являтися радіоапарати, слухання передач яких збирало багатьох членів читалень.

Інструкторський відділ займався також комплектуванням бібліотек усієї мережі читалень. Зокрема, 1935 р. було сформовано і розіслано 56 безкоштовних комплектів майже по 40 книжок в кожному, а також 70 комплектів по 34 книжки кожний (разом – 4 620 книжок), – відзначав Р. Луцик. [356, с. 11].

Однак найбільше інформації про інструкторський відділ сконцентровано в черговому річному звіті про діяльність Товариства за 1936 р. [356]. Поряд з традиційними розділами, зокрема тими, які ми навели за звітом 1935 р., був створений ще один розділ цього документа – «Інструкторський відділ». За змістом, укладеним Р. Луциком, дізнаємося про докладні компоненти роботи підрозділу канцелярії, в якому «концентрувалися всі праці, зв'язані з організацією і діяльністю філій і читалень»:

а) листування – «письменний контакт з філіями і читальнями». (За рік «полагоджено 1033 письма»);

б) організація корпусу делегатів для «нав'язання і укріплення живої зв'язи межі Централію а краєм», зокрема відкриття читалень, участь у загальних зборах, урочистостях різного плану («79 виїздів, 125 днів, 10828 км залізницею, 1214 км ґрунтовими дорогами (підводами або пішки»);

в) ревізійна діяльність – «ревізії діяльності читалень приносять несомніну користь, причиняючись до упорядкування читальняного діловодства і усправнення читальняної діяльності». («відбули 87 таких ревізій, порівняно з попереднім роком дає приріст в висоті 13,8 %»);

в) статистика руху: опрацювання та аналіз надісланих з філій і читалень даних про діяльність осередків загалом, інформації про їх членів (вік, стать, фаш), наявність гуртків – хорového, оркестрового, театрального, спортивного тощо. (До слова, Р. Луцик відзначав, що через певні причини, зокрема

нерозуміння керівниками осередків важливості такої інформації для налагодження й покращення роботи філій і читалень, доводилося «видобувати відомості окремими шляхами (як наприклад брати їх з газет і т.п.), що статистичну роботу несомнінно утрудняє і опізнює»);

г) забезпечення лекторським корпусом для прочитання лекцій культурно-просвітницької тематики, інспектування функціонування філій і читалень та організація ревізій, які, на думку Р. Луцика, «приносили несомнінну користь, причиняючись до упорядкування читальняного діловодства і усунування читальняної діяльності»!

д) комплектування безкоштовними виданнями бібліотек (сформовано «10 бібліотечних комплектів по 50 книжок (пересічно) кожний. Роспространяючи таким способом безплатно серед своїх членів і симпатиків 500 позиточних книжок різногородного содержания» [356].

Інтенсивна праця інструкторського відділу, отже, Р. Луцика, – була доволі високо оцінена в річному звіті про діяльність Товариства за 1937 і 1938 рр. Відділ «концентрує, гармонізує і систематизує всі праці, зв'язані з організацією і діяльністю філій і читалень Общества. Потреби широких народних кругів, особливо в переживаємий нами важний і відповідальний момент, требуют від відділу плянної і енергічної акції, котра тормозиться однако недостатком матеріальних средств. Тим не менше праця відділу постоянно розширяється і углубляється» [328, с. 6–15]. Особливо було відзначено дієвість запровадженої ще в 1935 р. нової форми надання допомоги читальням через постійні представництва – делегатури – головної управи і канцелярії, що було важливою підтримкою роботи працівників читалень.

Упродовж багатьох років склад канцелярії залишався незмінним, тобто складався з трьох платних урядників: директор канцелярії та редактор видань товариства – М. С. Цебринський, журналіст; завідувач інструкторського (читальняного) відділу – Ром. Яр. Луцик, магістр філософії; завідувачка дому (господарська частина) – чиновниця канцелярії О. Кокотайло. 1936 р. у зв'язку з планами головної управи на «розширення і поглиблення» діяльності

товариства збільшилося навантаження на урядників канцелярії. Однак через дефіцит бюджетного прелімінарію (попереднього ухвалення) керівництво Товариства було змушене зменшити заробітну платню працівникам канцелярії. Доволі показовий факт: було зменшено грошову винагороду за роботу керівнику канцелярії М. Цебринському (180:150) та завідувачці дому О. Кокотайло (250: 150). Прикметно, що Р. Луцик продовжував отримувати зарплатню у повному розмірі, що свідчило про розуміння керівництвом значної завантаженості керівника/працівника інструкторського відділу. При цьому відзначимо, що бібліотека товариства в цей час повністю перейшла на руки Я. Янчака, який перейняв обов'язки свого попередника щодо комплектування її фонду та формування архіву товариства [321, с.5].

Упродовж 1934–1935 рр. в «Науці» опубліковано низку нормативних організаційних, інформаційних матеріалів, що стосувалися за змістом до очолюваної Р. Луциком ділянки, а відповідно їх творення належало також до його посадових обов'язків. Наведемо, як приклад, фрагмент офіційного оголошення канцелярії, що було опубліковане у № 4 за 1934 р., однак не тільки для того, щоб проілюструвати зміст офіційного документа. За його змістом маємо можливість визначити обсяг і характер обов'язків, які виконував Р. Луцик, будучи відокремленим (оплачуваним) працівником канцелярії: «Канцелярія Общества ім. Михаїла Качковського во Львові призиває управи своїх читалень подбати о то, щоби в протягу першого кварталу 1935 року читальні відбули свої річні загальні собранія. На тих собраніях уступаючи управи читалень мають здати отчети (справозданя) о діяльности читалень за минувший рік, а передовсім касові отчети, щоби получить від загальних собраній абсолюторію, то значит одобрене своєї діяльности. Крім того, на тих загальних собраніях мають бути вибрані управи читалень на слідующий рік, як так же контрольні комісії. Протоколи загальних зборів мають бути вислані до канцелярії Общества во Львові, а староства мають бути повідомлені о відбуutih собраніях і особовім складі управ і контрольних комісій» [331, с. 16]. Отже, Р. Луцик, опікуючись мережею читалень Товариства, до якої входило в середині 1930-х рр. понад 320

осередків, відповідав за організацію, вчасне проведення обов'язкових зборів, дотримання всіх приписів щодо їх проведення, а головне – аналізував та узагальнював отриману звітну інформацію для оцінювання ефективності діяльності цих культурних інституцій.

Перераховувати всі офіційні публікації, які продукувала канцелярія Товариства і до творення яких причетний Р. Луцик, недоцільно, оскільки за роки його праці їх набралася значна кількість. Це, зокрема, звернення від головної управи, інструкції щодо провадження певних процесів у читальнях, рекомендації щодо комплектування бібліотек, інші регулятивні і нормативні матеріали. Прикметною у контексті нашого дослідження є опублікована у № 3 за 1935 р. «Інструкція Головної Управи Общества ім. Михаїла Качковського во Львові в ділі ведення опису книжок в бібліотеках читалень і філій Общества», сформована за низкою параграфів статуту Товариства, затвердженого рескриптом Львівського воєводського уряду.

До створення інструкції, формулювання її опорних пунктів суттєво долучився і Р. Луцик, який проявив себе вже на той час не тільки як організатор, а й як добрий знавець діяльності бібліотек, «випрацюваний» фахівець бібліотечної справи. Інструкція містила норми обліку книг у бібліотеках, розкривала специфіку ведення інвентарних книг та фіксації основних даних того чи іншого видання (порядковий номер – «біжуче число», автор, назва, видавництво, місце видання, рік видання, число томів, примітки, до яких вказано вписувати «зміни»).

Окремим параграфом було подано вимогу щодо внесення помилкових записів, які нині добре відомі бібліотечним фахівцям – «вписувати тільки через зачеркнення тих записів, що можна було відчитати зміст закресленого, ствердженого підписом поправляючого», однак на той час це був важливий регулятивний припис, що сприяв належному контролю за фондом бібліотеки. Інструкція зобов'язувала керівників бібліотек мережі Товариства надсилати до головної управи щомісяця копію вписаних до інвентарної книги набутих для

бібліотеки книжок. Контроль за виконанням цієї інструкції належав також до обов'язків єдиного працівника інструкторського відділу.

Набутий під час праці в цій структурі досвід, зокрема, створення інструктивної, звітної, планової документації, а також проведення консультацій та інспектування, сприяло виробленню важливих фахових компетенцій працівника бібліотечної сфери, що знадобиться Р. Луцику згодом – у час його праці у Бібліотеці.

Р. Луцик продовжував свою справу в інструкторському відділі, брав участь у підготовці з'їздів, активно включався у роботу Товариства за багатьма культурно-просвітницькими напрямками. 11 червня 1936 р., наприклад, він був кооптований до видавничої комісії товариства [321, с. 4] поряд з низкою колег, серед яких назвемо Я. Янчака та А. Генсьорського, що згодом працюватимуть разом з ним у Бібліотеці. Цей «спеціальний» підрозділ головної управи було створено для поживлення видавничого руху Товариства. Основні завдання членів комісії – обговорення пропонованих рукописів і відбір їх до друку, формування видавничого репертуару Товариства 1936 р. Дослідниця М. Комариця відзначала, що «Товариство ім. М. Качковського активно займалося видавничою діяльністю: виходили друком часописи, календарі, твори художньої літератури, хоча й тиражі згаданих видань щороку зменшувалися» [433, с. 602].

Небагато інформації збереглося про діяльність Р. Луцика в «Русской Селянській організації» (РСО). Це було, як відзначав В. Ваврик, один із активних очільників москвофільського руху в Галичині, об'єднання «крестьянского населенія, признающаго національное и культурное единство всех русских племен, ея целью является защита національно-культурних, економических и соціальних прав русского крестьянина в Польше» [190, с. 4]. Автор відзначав, що культурна діяльність РСО провадилася в щільній співпраці низки москвофільських інституцій, які були зосереджені здебільшого на культурно-просвітницькому напрямі роботи. Це були: Ставропігійський інститут; «Народний Дім»; Товариство імені Михайла Качковського;

«Галицько-руська матиця»; Товариство «русских дам»; кооперативні спілки, зокрема Русский ревізійний союз; товариство «Русская школа»; студентське товариство «Друг»; провінційні культурно-просвітницькі заклади; 10) пресо- та книговидавничі заклади [190, с. 5].

Як уже відзначалося, Р. Луцик співпрацював з декількома із названих інституцій. Це студентське товариство «Друг», Товариство ім. М. Качковського, «Галицько-руська матиця»; Ставропігійський інститут. Політичні структури РСО залишалися поза межами його діяльності. Щоправда, керівництво РСО неодноразово залучало Р. Луцика, як і його колег по соціокультурній роботі, до участі у спільних засіданнях, де обговорювалися результати діяльності культурних товариств.

Про громадську діяльність у товаристві «Галицько-руська матиця» не залишилося багато інформації, хоча сам Р. Луцик в автобіографії відзначав, що працював упродовж 1932–1939 рр. також і в бібліотеці цієї інституції. Історія цього науково-літературного Товариства розпочалася 1848 р., основна мета якого була спрямована, за Статутом, на «підйом освіти і науки в Галицькій Русі через видавання книг і журналів, як популярного, так і строго наукового змісту, а також через читання і лекції» [399, с. 15–16]. Науковець О. Седляр у статті «Галицько-руська матиця: завдання, організація, члени товариства (1848–1870)» відзначав, що «в дописах про це товариство в галицьких руських газетах на межі 60–70-х рр. ХІХ ст. домінує жаль, вона тоді поступово починала асоціюватися із втраченим шансом, а її справу мали продовжити нові громадські організації з новими діячами – «Просвіта» та «Товариство ім. М. Качковського» [437, с. 687]. У міжвоєнні роки діяльність «Галицько-руської матиці» знесилася, що найбільш позначилося саме на видавничій роботі.

Небагато даних щодо діяльності про працю Р. Луцика в бібліотеці «Галицько-руської матиці» збереглося зовсім мало інформації. Однак можемо впевнено відзначити, що Р. Луцик був членом цієї інституції, на що вказують деякі архівні документи. Зокрема, підтверджує його участь адресоване на його ім'я запрошення від керівної ради «Галицько-руської матиці» на загальні збори

членів товариства 1934 р. [93, арк. 1–5]. За офіційними листами Р. Луцика до керівної ради того ж таки року, з'ясовано, що він на правах діяча товариства рекомендував до прийняття в члени цього наукового об'єднання низку колег, з якими спільно провадив громадсько-культурну працю в різних інституціях. Серед них, наприклад, магістр філософського факультету Я. Янчак [99, арк. 5]. 1937 р. Р. Луцик увійшов складу новообраного правління цього Товариства як секретар поряд із головою Т. Мишковським та заступником В. Вавриком, бібліотекарем Я. Янчаком [399].

Про те, що Р. Луцик брав участь у діяльності Ставропігійського інституту (заснований 1586 р. як Ставропігійське Братство, перейменований 1788 р. в Ставропігійський інститут) залишилося також небагато відомостей. У публікації В. Ваврика «Члены Ставропігіона за 350 лет (1586–1936)» вміщеній у ювілейному збірнику, що був виданий з нагоди 350-ліття Львівського Ставропігіону в межах щорічника «Временник: Научно-литературныя записки Львовскаго Ставропігіона на 1936 и 1937 годы» подано порічний реєстр 726 дійсних членів товариства (1586–1936 рр.) із зазначеними короткими біографічними даними та описом діяльності [192]. Під 699 числом цього реєстру вміщено короткий запис про Романа Ярославовича Луцика, де зафіксовано, що цей «урядовець Товариства ім. М. Качковського» був прийнятий до членства в Ставропігійському інституті 14 квітня 1934 р. [192, с. 140].

2.2. Співпраця з галицькою спеціалізованою періодикою

У міжвоєнне двадцятиліття – у час навчання в університеті та набуття основ бібліотечного фаху – Р. Луцик активно співпрацював з низкою спеціалізованих пресодруків – студентських, читальняно-бібліотечних – як редактор, член редакційних колегій, журналіст, автор низки різножанрових публікацій. Його перша пресова публікація була вміщена в журналі «Разсвет» (1923–1924 рр.), що був присвячений «делам галицко-русского студенчества». Характеризуючи «уповні конкретну і реальну» програму журналу в історико-

бібліографічному нарисі «Журналы галицко-русского студенчества», Р. Луцик підкреслював, що основними завданнями редакції було визначено захист і підтримку академічних та економічних інтересів студентів та висвітлення їх життєвих зацікавлень. Незважаючи на намагання редакції інформаційно підтримати аудиторію, дуже неохоче бралось до читання цього журналу, відмовлялося від участі у творенні його змісту, зрештою, навіть не допомагало його розповсюджувати [362, с. 135]. Тож цілком зрозуміло, що за таких умов у світ вийшло тільки чотири числа цього двотижневика.

Р. Луцик відзначав, що все ж журнал виконав задекларовану програму – «як тільки зміг і зумів», і лише через низку незалежних від редакції обставин йому не вдалося стати «яскравим сонячним Ранком» [362, с. 138]. У самому часописі не вказано, що Р. Луцик брав участь у цьому виданні. Проте завдяки інформації, що в час перебування на студентській лаві він був діяльним членом товариства «Друг», яке опікувалося цим часописом, а також за матеріалами його нарису про студентські журнали, з'ясовано, що він долучився до формування змісту «Разсвета». Вірш під назвою «Из пасхальных впечатлений», а саме цим жанром дебютував Р. Луцик у пресі, був вміщений у першому номері цього журналу, що побачив світ 15 травня 1923 р. Автор використав при цьому псевдонім Бандурист, розкривши його через багато років в уже згадуваному історико-бібліографічному нарисі «Журналы галицко-русского студенчества» [362, с. 136]. Від цього часу в низці галицьких часописів було опубліковано чимало матеріалів інформаційних, аналітичних, публіцистичних жанрів Р. Луцика (*див. додаток В*), зосереджених на проблемах студентства загалом і учасників товариства «Друг».

Упродовж 1927–1928 рр. Р. Луцик брав активну участь у видаванні ще одного студентського часопису – «На рубеже». Від першого номера за 1927 р. до останнього – п'ятого номера за 1928 р. часопис виходив під редакцією Р. Луцика та його колег – В. Ваврика і колишнього відповідального редактора журналу «Разсвет» Я. Кмицикевича, які представляли товариство «Друг»; К. Думанського, Є. Полонської, В. Сорокіної як членів секції «русских»

студентів, колишнього видавця журналу «Разсвет» Б. Труша. Редакція розміщувалася за адресою: вул. Куркова 14. Нині це будинок на вул. Лисенка, 14, частина якого належить Бібліотеці, де функціонує низка відділів, зокрема й відділ рідкісної книги, в якому працюватиме Р. Луцик.

У світ вийшло п'ять номерів часопису, який заповідався на об'єднувальний орган студентів у Польщі. Авторка історико-бібліографічного опису цього журналу, вміщеного в третьому томі (книга перша) бібліографії «Українські часописи Львова», М. Галушко підкреслювала, що «На рубеже» почав виходити за ініціативою секції «русских» студентів товариства «Друг» та участю «Союза русских студентов» у Варшаві і гуртка студентів «русской национальности» університету Стефана Баторія у Вільні (нині – м. Вільнюс, Литовська Республіка) [433, с. 662]. М. Галушко відзначала, що «ведучи мову про участь студентів у журналі, варто зауважити, що студентів-галичан було дуже мало, оскільки, крім В. Р. Ваврика, Ю. І. Дем'янчика і Р. Я. Луцика, ніхто більше з ним не співпрацював» [433, с. 664]. Журнал виходив завдяки фінансовій допомозі Ставропігійського інституту, якої все ж не вистачало на дотримання заявленої періодичності – раз у два місяці. Р. Луцик у своєму історико-бібліографічному нарисі відзначав, що сподівання редакції на енергійну участь студентства у видаванні журналу (передплата, інформаційна і публікаційна активність) не виправдалися, як і у випадку з журналом «Разсвет» [362, с. 140]. Однак їх ентузіазму, творчого вміння і публікаторських зусиль виявилось недостатньо для видавання журналу. Загалом часописи москвофільського спрямування не були популярні серед галицької аудиторії і з огляду на ідеологічну доктрину цього політичного напрямку, і через мовну стратегію редакцій, і через намагання оминати суспільну, культурну, економічну проблематику українства.

У цьому журналі, крім праці в редакційній колегії, Р. Луцик опублікував низку матеріалів, поданих під псевдонімом Р. Мирській та криптонімом Р. Л. Це були публікації, присвячені висвітленню різноаспектної діяльності товариства «Друг» («Общество русских студентов «Другъ» (№ 2–3), «Общество русских студентов «Другъ» въ 1926–27 академическомъ году» (№ 4).

Авторство Р. Луцика в інших матеріалах, зокрема замітки «Рускіє студенти в Кракове» (№ 2), віршів «Из окон вагона» і «Вечерняя песня» (№ 1), некрологів «Р. Шуст» (№ 3), «М. Н. Третьяк» (№ 4), з'ясовано за історико-бібліографічним нарисом «Журналы галицко-русского студенчества» [362, с. 140].

Р. Луцик відзначав, що з'ясувати імена авторів публікацій, які подавалися без авторства, було доволі складно, незважаючи на те, що він та його колеги відбирали надіслані до вміщення у журналі матеріали. Саме тому складно і нині встановити, які інші (не підтверджені авторством в нарисі) публікації інформаційних жанрів належать Р. Луцику. Можемо тільки припускати, враховуючи тематику його зацікавлень, що низка повідомлень і заміток про діяльність товариства загалом та його бібліотечну справу є авторськими матеріалами Р. Луцика.

За інформаційною завіткою (так вказано в підзаголовку публікації) «Общество русских студентов «Друг» (№ 2–3) дослідники нині можуть простежити основні етапи діяльності цієї інституції. Відзначимо, що ця публікація була радше історичною розвідкою, оскільки аж ніяк не відповідала жанру інформаційної завітки. Тут автор використав криптонім Р. Л. Оpubлікована в двох числах журналу, ця стаття містила значну кількість історичної інформації про це студентське об'єднання від початків його діяльності до 1926 р. У статті докладно розписано історію заснування товариства «Академический кружок», причини його закриття у серпні 1894 р. та відновленого через наполегливість студентських активістів, але під новою назвою – «Друг» згідно з наказом Галицького намісництва у листопаді 1894 р., визначено найбільш діяльний період – перші роки ХХ ст., підкреслено його значну культурну працю до серпня 1914 р., коли Дирекція львівської поліції через низку політичних причин розв'язала його діяльність. У другій частині статті, опублікованій у третьому номері журналу, охарактеризовано заходи ініціативної студентської групи, здійснені впродовж 1922–1923 рр. щодо відновлення діяльності товариства, наведено інформацію про затвердження його

статуту в березні 1924 р., детально розписано перші кроки початку його праці, зокрема перебіг установчих засідань та урочистих зборів з нагоди відкриття.

Р. Луцик зібрав важливу інформацію про бібліотеку товариства, навів кількісну характеристику фонду та джерела його поповнення, дані про ретельну інвентаризацію та укладання каталогу, визначив особливості книгообміну. При цьому він відзначив, що користуватися бібліотекою безкоштовно могли тільки члени товариства, обслуговування інших студентів провадилося за помірну оплату. Однак було здійснено виняток для учнів середніх шкіл, яким надалося право користуватися фондами бібліотеки на правах членів товариства. Ведучи мову про культурну діяльність «Друга», автор відзначив лекційну (актуальної проблематики) роботу серед студентів навчальних закладів міста та серед селян сіл і містечок Галичини, охарактеризував працю новозаснованих драматичного і хорового гуртків, симфонічного оркестру тощо.

Матеріал Р. Луцика, поданий у формі добротного укладеного звіту як журналістського інформаційного жанру – «Общества русских студентов «Другъ» въ 1926–27 академическомъ году» (підпис – Р. Л.) вийшов у четвертому номері журналу за 1927 р. Цей журналістський звіт написано за результатами діяльності товариства, що було обговорено на загальних зборах членів «Друга» [135, арк. 1–7].

Зауважимо, що матеріал відкривається вступною частиною, якої цей інформаційний жанр, що має чіткі завдання, загалом не потребує. Однак автор використав такий підхід для того, щоб підвести читачів до розуміння важливості загальних зборів будь-якого робочого колективу. Він відзначав, що така комунікація дозволяє не тільки підсумувати певні етапи в житті установи, а й оцінити міцність колективу щодо виконання нових завдань [349, с. 21]. Автор докладно повідомляв про кількість членів товариства у вказані роки, називав навчальні заклади, студенти яких були активними «другівцями», характеризував напрями, за якими працювали члени «Друга». Читачам повідомлялося про надання матеріальної підтримки незаможним студентам, про відкриття відносно дешевих кімнат гуртожитку та організації недорогого харчування в

студентській їдальні, про інші ділянки, на які виділялася фінансова допомога, розкривалися джерела фінансування товариства. Він інформував також про значну культурно-національну працю цього студентського об'єднання – лекційну, театральну, концертну, видавничу, підтверджуючи її конкретними фактами. Р. Луцик охарактеризував діяльність студентської бібліотеки, специфіку її фондів та шляхів їх поповнення, означив потреби і зацікавлення читачів. Автор продемонстрував у цьому матеріалі своє вміння ґрунтовно підходити до розкриття обраної теми, якнайповніше опрацьовувати потрібну інформацію і максимально вичерпно її висвітлювати. Це наше спостереження неодноразово підтвердиться не тільки в його наступних журналістських публікаціях, а й у його професійних підходах у майбутній бібліотечній, бібліографічній, книгознавчій діяльності на посаді завідувача відділу рідкісної книги в Бібліотеці. Замітка «Русские студенты в Кракове» (№ 2) містила інформацію про галицьку молодь, яка здобувала вищу освіту в університеті, гірничій академії, комерційному інституті міста. Оскільки незначна кількість студентів (понад 20 осіб) не мала змоги створити товариство, автор повідомляв, що його земляки спонтанно збиралися на квартирі студента філософії Р. Кокотайла, де читали виписані в складчину газети і журнали, обговорювали новини, влаштовували диспути на літературні теми. Він наголошував також, що це братство перебувало в тісному контакті з львівським товариством «Друг». До слова, відзначимо цікаву особливість: під матеріалом підпису немає, проте в змісті цього номеру подано криптонім Р. Луцика – Р. Л.

Опубліковані у цьому часописі некрологи авторства Р. Луцика мають одну характерну особливість, що відрізняють їх від публікацій інших авторів цього жанру, – вступну частину. Як-от, наприклад, некролог «Мирон Николаєвич Третьяк»: «Сніг тихо й повільно падає з похмурих небес і прикриває товстою пеленою могильний склеп, а перед очима душі все ще стоїть траурний хід похоронний і в вухах все ще звучать зворушливі наспіви поховальних молитов...» (переклад з рос. – О. З.) [344, с. 24–25]. Такий прийом

використовував Р. Луцик і в інших публікаціях цього жанру, вміщених у низці галицьких часописів у 1930-ті рр.

Ще один пресовий задум правління товариства «Друг» – «вестник русского студенчества» «Огни» – було розпочато 1930 р. Цей місячник видавався за формою «газета в газеті», що означало надання площі того чи іншого видання часописам, спорідненим за тематикою змісту або ж належним до однієї організації, об'єднання, спілки. Особливо це стосувалося студентських пресових проєктів, оскільки відсутність фінансів не дозволяла видавати окремі газети. Прикладом для організаторів «Огней» слугували газети: «Chwila Akademicka», що виходила на сторінках часопису «Cwila», «Sprawy Akademickie» – в газеті «Kurjer Lwowski», «Wiadomosci Akademickie» – у газеті «Słowo Polskie» та ін.

Місячник виходив як самостійне видання на сторінках органу «русской общественной мысли» «Русский голос», що виходив у Львові у другій половині 1930-х рр. Перший номер «Огней» побачив світ у червні 1930 р. на сторінках № 50 (444) цієї газети. В. Ваврик у матеріалі «Галицко-русская библиография за 1931 год», що був вміщений у щорічнику «Временник: научно-литературныя записки львовскаго Ставропигіона на 1933 год», відзначав, що додаток «Огни» видає колегія за участі студентів Р. і Л. Луциків, М. Онишкевича, Н. Рогозина і С. Ропіцької [189, с. 99]. Завдяки цій інформації маємо змогу підтвердити активну редакторську і журналістську присутність Р. Луцика в журналі. Зауважимо, що у вказаній бібліографії газета «Огни» не має окремого гасла. Інформація про неї вміщена в гаслі «Русский голос», що виходив під редакцією М. Марка, і де було чітко зазначено – «додаток». Отже, «старші товариші» не розцінювали загалом це видання молоді як самостійну газету.

У підзаголовку до назви «Огней» не подано, що це був додаток до основної газети. У логотипі видання вказано, що це був «вестник русского студенчества», що виходить при «Русском голосе», а від п'ятого номера за 1932 р. до останнього – 33-го – номера за 1933 р. акцентовано: «Независимый вестник русского студенчества». Сам член редакційної колегії Р. Луцик в історико-бібліографічному нарисі «Журналы галицко-русского студенчества»

інформував, що «роботами, пов'язаними з редагуванням «Огней» займається спеціальна комісія, яка за угодою з редакцією «Русского голоса» користується у своїй роботі повною автономією» [362, с. 147]. Загалом світ побачило 33 числа цього місячника, що в різні роки мав обсяг від однієї до чотирьох сторінок. У вступній статті під назвою «От редакції» (1930, № 1), до написання якої долучився Р. Луцик, відзначено, що при умові активного долучення студентів до формування змісту газети вона матиме змогу виходити двічі на місяць. Однак впродовж усіх років виходу газета продовжувалася лише як місячник. Студентський орган друкував переважно матеріали, що заторкували безпосередньо проблеми організації та єдності «русского» студентства Польщі», відзначала бібліограф М. Галушко в історико-бібліографічній статті, вміщеній у виданні «Часописи Львова» [433, с. 159–160].

Р. Луцик підкреслював, що «Огни» були «останньою ланкою в довгому ланцюгу «русских» студентських журналів, які виходили у Львові та інших містах, «але ідеологічно пов'язаних зі львівським студентством» [362, с. 147]. У час, коли автор готував історико-бібліографічний нарис до публікації збірника «Вешнія воды», місячник продовжував виходити, тож докладних відомостей, скажімо, як про журнал «На рубеже», він не подав, повідомивши тільки про вихід і обсяг часопису, а також зазначивши основну мету – згуртування студентів навколо свого пресового органу.

Отже, участь Р. Луцика у редакційній колегії з'ясована за бібліографією В. Ваврика, завдяки якій маємо підтвердження, що він як член цього колективу суттєво долучився до створення кожного з номерів журналу. Ця інформація зафіксована також і в примітках до статті М. Онишкевича «Общество русских студентов "Друг" в прошлом и настоящем», опублікованій у збірнику Вешнія води». Він відзначав, що «Огни» зніціювали, отримали згоду редакційної колегії «Русского голоса» і працювали над створенням їх змісту як редакційна колегія Р. Луцик, Л. Прислопський та Н. Рагозін [405, с. 34]. Серед обов'язків членів редакційної колегії були: організація змісту видання, комунікація з авторами і наповнення редакційного портфеля якісним авторським матеріалом,

його редагування і вичитка (коректура), забезпечення сталих рубрик новинною інформацією.

Окреслимо також основну тематику публікацій газети, до формування якої та форм її висвітлення долучився Р. Луцик як член редакційної колегії:

- інформаційні матеріали, зокрема замітки, звіти і репортажі, про перебіг студентських з'їздів у Львові, Варшаві, загальних зборів членів товариства, інших публікацій, що розкривали багатогранну культурну діяльність «Друга»,
- статті, в яких обговорювалися поточні справи студентства;
- кореспонденції, що містили інформацію про культурно-просвітницьку діяльність студентів;
- фейлетони на злобу студентського життя (навчальні проблеми, відносини у векторі «батьки і діти», самоорганізація, культурна й розважальна проблематика).

Оскільки газета мала першочергове завдання – інформувати читачів про діяльність студентських товариств, тож особлива увага редакційної колегії була спрямована на наповнення рубрик «Студентське життя», «Хроніка». Під ними опубліковано значну кількість офіційної інформації від правління товариства, повідомлень і заміток про організаційні, культурні, зокрема бібліотечні і видавничі, події, розважальні заходи, інформацію про діяльність інших студентських організацій в Польщі, кореспонденції про наукові, просвітницькі події. Автори матеріалів цих рубрик пропонували абсолювентам (випускникам середніх шкіл ознайомитися з правилами вступу до вищих навчальних закладів Львова з докладним поясненням основних правил вступного процесу, орієнтували щодо курсів для підготовки до вступних іспитів, наголошували, що важливим для студентів незалежно від їх навчального закладу буде товариство «Друг», яке підтримуватиме їх навчальний процес, забезпечуватиме дешевим харчуванням і проживанням, надаватиме інші коротко- і довготермінові позички за умови долучення до членства в товаристві. Організатори змісту часопису зверталися від імен товариства за допомогою до всіх небайдужих підтримати матеріально «Друг» – для ремонту його приміщень, забезпечення книжками

бібліотеки, що було вкрай нелегко, проте дуже потрібно для наукової праці студентів.

Здебільшого ці матеріали не мали вказаного авторства загалом. Однак через незначну активність студентства, яке відзначала М. Галушко, члени редколегії мали за обов'язок не тільки укладати кожен номер видання, редагувати надіслане й відібране до друку, а ще й наповнювати необхідною новинною інформацією рубрики. Враховуючи активну діяльність Р. Луцика в товаристві, його зацікавлення бібліотечною проблематикою, вважаємо, що йому належать замітки «Бібліотека О-ва «Друг» (1930, № 2; 1931, № 6, № 7; 1932, № 28) інші повідомлення про студентські заходи товариства «Друг». Однак через специфіку творення цього короткого інформаційного жанру, що певним чином впливає на вирівнювання авторського стилю, доволі складно підтвердити належність того чи іншого матеріалу автору.

Серед опублікованих у газеті статей Р. Луцика, авторство яких з'ясовано, відзначимо, зокрема, такі: «Пора опомниться» (1931, № 14); «Несколько поправок (письмо в редакцію)» (1932, № 20); «Жива-ли Россія? (по поводу «письма к молодежи» И. Ф. Наживина)» (1932, № 16) та ін. Автор порушував проблеми комунікації старшого й молодшого поколінь студентів, об'єднаних у товаристві, відзначав байдужість і пасивність молодшої когорти щодо участі в діяльності «Друга», окреслював завдання, необхідні для подолання тих явищ, які, на його думку, негативно позначалися на праці багатьох поколінь та їх зусиллях, спрямованих на створення «єдиного цілого потужного організму, що справно працював за вказаною програмою» [336, с. 1].

Про складнощі видавання газети, які супроводжували нечисельну редакційну колегію, віднаходимо інформацію в малому фейлетоні під назвою «Новий учебный год» автора, прихованому за псевдонімом Ямбо. Відзначаючи, що студентські видання виходять завше зі значними перешкодами, зокрема фінансовими, фейлетоніст стверджував, що видати 12 чисел студентської газети вже було немалим успіхом на той час. Однак видавав її незначний редакційний колектив – «жменька запізнілих ідеалістів» [471], серед яких був і Р. Луцик.

Підтримка материнського видання, низка активних членів товариства «Друг», які наполегливо формували й наповнювали зміст газети, дала змогу виходити їй упродовж чотирьох років.

У міжвоєнні роки Р. Луцик співпрацював також з редакційною колегією «незалежного журналу молодих» «Наш путь», що виходив з листопада 1935 р. до листопада 1937 р. Видавцем і відповідальним редактором цього молодіжного журналу був Олександр Яськов. У випускних даних прізвища Р. Луцика не зафіксовано, проте підтверджено низкою джерел. Зокрема, факт його співпраці з виданням засвідчив В. Ваврик [192, с. 140]. У редакційному зверненні до читачів цього часопису було наголошено (№1 1935 р.), що видання мало стати трибуною молоді, засобом плекання її світоглядності [407, с. 1].

Користуючись підказкою В. Ваврика, відзначимо, що до обов'язків Р. Луцика у цьому журналі належало наповнення рубрик «Бібліографія», «Что читать?», «Хроніка», «Книги и журналы, поступающие в редакцию». Матеріали рубрики «Бібліографія» базувалися на надісланих до редакції книжках і періодичних виданнях, розкривали їх зміст, оцінювали тощо. Рубрика «Что читать» мала бути корисною для тих читачів, яким потрібен був «провідник» у світі книжок. Здебільшого таким читачам пропоновано тексти Г. Ібсена, А. Пушкіна, А. Толстого, М. Шолохова, І. Ільфа та Є. Петрова та ін. Під рубрикою «Книги и журналы, поступающие в редакцию» подано інформацію про книжкові і періодичні видання, що надійшли до редакції з міст Вільно (нині м. Вільнюс), Львів, Нови Сад, Плоцьк, Цешин та ін.

Серед з'ясованих за авторством Р. Луцика – публікації про Айтала Юліановича Ясеницького – сина греко-католицького священника, юриста, благодійника молоді, фундатора студентського Дому: некролог «Айтал Юліанович Ясеницький», репортаж «Похорони Айтала Юліановича Ясеницького», стаття «Великий учитель А. Ясеницького» (про М. Качковського та А. Ясеницького – «дві великі особистості, записані золотими буквами на сторінках історії галицької гілки «руського» народу») [326, с. 8]. Р. Луцик, ведучи мову у статті про формування світогляду А. Ясеницького, відзначав, що його не

захоплювала жодним чином громадсько-політична діяльність. Неспокійність цього напрямку також не приваблювала Р. Луцика, що достатнім чином підтверджували проблемно-тематична специфіка його публікацій у цьому часописі. У світ вийшло 12 номерів цього видання, яке планувалося редакційною радою як двотижневик, однак незначна кількість читачів не сприяла збільшенню накладу видання, а отже, й частішого його виходу в світ.

Ще один пресовий проєкт, в якому брав активну участь Р. Луцик, працюючи в інструкторському відділі, – часопис «Листок». Ця інформація підтверджена двома джерелами: 1) публікацією В. Ваврика [192, с. 140], 2) звітом про роботу Товариства за 1936 р., де сказано, що «маючи загальне значення інформації в справах організації і провадження філій і читалень поміщались в кварталнику «Листок», котрий таким способом мав до деякої ступені характер органа Інструкторського Відділу» [327, с. 7–11].

До заснування часопису «Листок» матеріали, що стосувалися роботи інструкторського відділу, а також діяльності читалень Товариства зосереджувалися у кварталнику «Наука». Однак за рішенням видавничої комісії Товариства, від 1936 р. часопис було реформовано у «місячне видане Народної бібліотеки». Надалі у ньому публікувалися художні твори, просвітницькі матеріали, провадилися рубрики «Цікава всячина», «Веселий куточок», «Інформаційна часть», «Правничка часть», «Господарська часть». Виходив часопис до вересня 1939 р. Інструкторському відділу канцелярії Товариства була потрібна пресова трибуна для донесення важливих справ, пов'язаних з профілем його діяльності. Базовим органом відділу став спеціалізований – читальняно-бібліотечний – часопис «Листок», який виходив як «безплатний кварталний додаток до часопису «Наука». Перший номер його вийшов у першому кварталі 1936 р. Видавець журналу – Товариство ім. М. Качковського, відповідальні редактори – Ярослав Вербицький, Андріан Копистянський, Михайло Крижановський, що зазначено у випускних даних.

Так само, як і в попередніх часописах, зокрема в журналі «Наш путь», імені Р. Луцика серед редакційних працівників не вказано. Однак він брав

активну участь у формуванні кожного номера квартальника: «Роман Ярославович Луцик – редактор «Листка», для якого майже сам створює статті і звіти про роботу в читальнях» [192, с. 140]. У часописі опубліковано значну кількість матеріалів, проблематикою яких докладно володів Р. Луцик – бібліотечна справа, інструкції та інша нормативістика, інформація про діяльність читалень і філій товариства, біографістика тощо), що підтверджує свідчення В. Ваврика про інтенсивну працю Р. Луцика у виданні, яке було фактично його дітищем.

Зазвичай будь-яке новостворюване періодичне видання містило передовицю – вступну статтю, в якій пояснювало свої мету й завдання. У випадку з цим часописом таку статтю не було опубліковано. Мова видання «Листка» на відміну проаналізованих нами періодичних видань Товариства – українська з незначною кількістю російськомовного контенту. При цьому зазначимо, що «Наука» в другій половині міжвоєнного періоду також поступово переходила на публікацію матеріалів українською мовою.

У першому числі квартальника вміщено тільки офіційні матеріали: повідомлення про з'їзд делегатів читалень і філій товариства, що мав відбутися 11 червня 1936 р. (час, місце проведення, програма, вечірні події, передз'їздові служби в церквах тощо); докладний звіт про роботу Товариства від першого липня 1934 р. до кінця грудня 1935 р.; повідомлення «від канцелярії Товариства про знижку (50%) на квитки для учасників з'їзду. Надалі крім офіційної інформації у часописі публікувалися матеріали про: святкування знаменних дат, повідомлення про діяльність читалень і бібліотек Товариства, а також пов'язані з організацією роботи читалень і бібліотек проблемні статті, поради про заснування і провадження гуртків у читальнях, розповіді про відомих членів Товариства, просвітницькі матеріали, поетичні спроби читачів тощо. Серед рубрик часопису: «Бібліографія», «От нас ушедшим», «Хроніка».

Реклама в «Листку» подана під гаслом, яке започаткували галицькі українці ще наприкінці XIX ст. і активно використовували у міжвоєнні роки, – «Свій до свого» із закликом купувати «книжки для бібліотек, театральні пьєси

для аматорських кружків, образи і портрети, ноти і співаники, як також всі писемні канцелярйні принадлежности». У другому номері за 1936 р. була опублікована стаття «З життя наших читалень» [339, с. 9–11] авторства Н. К., де йшлося про те, що редакція продовжуватиме за «прикладом попередніх літ» публікувати матеріали про важливі події в діяльності бібліотек Товариства, що до цього, як ми вже зазначали, публікувалися на сторінках «Науки». В інформаційній публікації «З життя наших читалень», що стала надалі постійною, автор Н. К. відзначав, що «будем подавати в «Листку» короткі відомости о найважніших випадках в життю наших читалень. Щоби ті відомости були можливо повні, призиваєм управи руских читалень точно і совістно інформувати головну управу Общества ім. Михаїла Качковського во Львові о всіх важніших фактах, котрі заходять в житю тих читалень. В сім числі листка подамо відомости о житю наших читалень в першій четверти біжучого року» [339, с. 9]. Матеріали під загальною назвою «З життя наших читалень» та інші публікації на читальняні теми були підписані здебільшого цим криптонімом або ж без вказаного авторства.

Доволі часто під повідомленнями про бібліотечну діяльність товариства «Друг» і Товариства ім. М. Качковського, матеріалами, дотичними до професійних зацікавлень Р. Луцика в розглянутих нами часописах, зокрема «Наука» і «Листок» знаходимо підпис автора – Н. К. Серед членів товариства «Друг», а відтак і Товариства імені Качковського не було жодної особи з такими ініціалами, яка б не тільки володіла докладною інформацією про бібліотечну сферу цих товариств, оперувала даними зі звітів читалень і філій, надісланих до інструкційного відділу, а й мала широкі знання в науковій і культурологічній царині.

Наведемо назви статей Н. К., опублікованих, наприклад, у часописі «Листок», що дозволяють зрозуміти суть висвітлюваної ним проблематики: «З життя наших читалень» (1936 № 2, № 3, № 4,), «З життя руских читалень» (1937, № 2, № 3–4, 1938, № 3), «В справі назв читалень» (1936, № 2), «Ревізійні доклади і поревізійні письма» (1936, № 2), «Пригадки управам читалень» (1936,

№ 4), «Єще о ревізійних докладах і поревізійних письмах (1937, № 2), «Пригадка філіям общества» (1937, № 3–4), «Кілька слів о контрольних коміссіях в читальнях і о їх обовязках» (1938, № 3) та ін.

Відзначимо також низку розлогих заміток Н. К., вміщених під рубрикою «Библиография», яку формував у кварталнику Р. Луцик. Це, наприклад, замітка про книгу «З моего военного дневника (Спомини з великої світової війни 1914–1918)» (1936, № 3), а також докладна інформація про місячник, присвячений життю і культурі слов'ян, «Ruch Słowiański» (1936, № 1–3) і опублікованому в ньому статтю Я. Янчака «350-lecie Stawropigji Lwowskiej», інші публікації. Зауважимо, що цей часопис виходив у Львові за редакцією знаного польського ученого і славянофіла, д-ра Владислава Вислоцького.

З огляду на досить деталізований зміст цих публікацій, в якому наводилася чітка інформація про різноаспектну діяльність читалень загалом і бібліотек зокрема, які збирав і опрацьовував інструкторський відділ, тобто сам Р. Луцик, зміст рубрики, яку він провадив у «Листку», у нас виникла думка про те, що саме він міг використовувати криптонім Н. К.

Тематика публікацій, докладне знання висвітлюваних проблем, мовностилістичні особливості, зокрема синтаксичні конструкції та особливості викладу вказують на авторство Р. Луцика. Криптонім Н. К. використано, наприклад, у публікації, вміщеній під рубрикою «Библиография» часопису «Огни» за 1932 р. [338, с. 8], до якої у цей час продовжував дописувати Р. Луцик, перейшовши на працю до Товариства ім. М. Качковського. У публікації мова велася про опубліковану у «Временнику Ставропигійского института на 1930 год» (сторінки 97–112) статтю В. Ваврика «Справка о русском движении в Галичине с библиографією за 1929 год», що згодом була видана окремим випуском.

Автор Н. К. відзначав, що ця праця В. Ваврика, на його думку була створена в певному поспіху, а отже містила чимало фактичних помилок і неточностей, яких все ж при ретельній праці можна було б уникнути. Зокрема, автор цієї замітки звернув увагу на інформацію, що висвітлювала діяльність

товариства «Друг», – «Тут майже в кожній фразі помилка або ж неточність». Особливу увагу Н. К. звернув на хибну інформацію про студентські журнали, які виходили у першій половині міжвоєнного двадцятиліття. Саме з цими виданнями щільно працював Р. Луцик, опрацьовуючи їхній зміст для історико-бібліографічного дослідження «Журнали галицько-руського студенчества» [338, с. 8].

Враховуючи наведену аргументацію, вважаємо що цей криптонім належав саме Р. Луцику. Криптонім утворено, на наше переконання, з кінцевих літер імені і прізвища: Рома**Н** Луци**К**.

За нашими спостереженнями за зафіксованою в пресі інформацією про його громадсько-культурну і професійну діяльність, він не тільки не прагнув публічності, а й свідомо уникав її. Цю думку підтверджує, наприклад, його запис у щоденнику, який Р. Луцик вів упродовж 1950–1970-х рр.: «Я чудово усвідомлюю, що пост, який я обіймаю, дуже незначний, і що роль, яку я в житті суспільства граю, мізерна. Проте на життя народу складається не тільки життя його керівників і взагалі видатних людей, а й життя багатьох мільйонів таких пішаків, як і мені подібні» [89, арк. 1].

Беручи до уваги твердження В. Ваврика про те, що Р. Луцик, повторимо, в «Листку» «майже сам створює статті і звіти про роботу в читальнях» [192, с. 140], матеріали означеної тематики, які подані без підпису, належали саме очільнику інструкторського відділу канцелярії Товариства.

Публікації Р. Луцика, вміщені в «Листку», можна поділити на такі групи:

1) інформаційні матеріали, в яких зосереджувалися повідомлення про необхідність проведення загальних зборів читалень і настанови щодо їх організації та обговорення звітних і планових документів; рекомендації щодо процедури обліку книжок і заповнення інвентарних книг у бібліотеках, роз'яснення про закупівлю книжок до бібліотек, інші нормативні, інструктивні, організаційні матеріали щодо виконання основних завдань читалень. Матеріали під назвами «Від Канцелярії Общества», «Читальням до відома», «Читальням общества» вміщувалися майже в кожному номері «Листка».

2) звіти про перебіги VII (1936, № 2), VIII (1937, № 1), IX (1938, № 4) з'їздів делегатів філій і читалень, в яких Р. Луцик підготував окремі частини, що стосувалися діяльності канцелярії Товариства, інформаційного відділу, бібліотеки, кооперативно-просвітницьких курсів.

3) статті про роботу читалень загалом, про організацію бібліотечної справи, створення і провадження курсів для членів читалень. Зокрема, інформовано про особливості проведення курсів для жіноцтва низки читалень Сяноцької філії (зільництво, бджолярство, сільське господарство, домоводство, 1936, № 3–4,), про основні вимоги до заснування театральних курсів тощо.

4) замітки про відзначення пам'ятних дат та їх перебіг, а також про організацію урочистостей, де йшла мова про те, як укладати програми свят, підготовляти виступи і реферати, на які матеріали необхідно орієнтуватися, щоб почерпнути потрібні відомості. Серед них, зокрема, публікації про підготовку до святкування 100-ліття призиву будителів Галицької руси Маркіяна Шашкевича, Головацького, Вагилевича» та виходу в світ «Русалки Дністрової» (1936, № 4), 350-ліття діяльності Ставропігійського інституту (1936, № 2), перебіг урочистостей з нагоди 50-літнього ювілею філії Товариства в Сяноку (1938, № 1–2) та ін.

5) біографічні статті: «Незнаний портрет Михаїла Качковського» (1936, № 3); «Ювілей народного труженика» – про 50-літній ювілей душпастирства радника єпископської консисторії, священника Василя Курилла (1936, № 2), некрологи, вміщені під рубрикою «От нас ушедшим» (1936, № 2, № 4, 1937, № 2, № 3–4).

6) повідомлення, вміщені під рубрикою «Хроніка»: нарада представників філій товариства (1936, № 4), 50-ліття священничої діяльності Юліана Гумецького (1936, № 4), 30-ліття сценічної діяльності О. Чарського (1937 № 3–4).

7) замітки і повідомлення, вміщені під рубрикою «Бібліографія» (1936, № 2, № 3), що інформували про видавничу продукцію Товариства, зокрема часопис «Наука», «повість з народного життя з часів світової війни» під назвою

«Несчастлива наука» Е. Перхуна, оповідання «Блаженний камінь» С. Калинця, драму К. Чайковського «Курсистка», інші видання.

8) Редакційні коментарі, пояснення, підказки, вступне підготовляли читачів до читання авторських матеріалів О. Чарського («Як основати театральний кружок», 1937, № 2), Г. Ладубця («Із писем наших заокеанских земляків». 1936, № 3), В. Ш. («Татарське зілля. Як відкрито волинську азалию». Акцентуємо також подані до елегійного вірша Г. Майбороди «Чем больше я переживаю...» (1938, № 3), що був опублікований російською мовою, тлумачення низки використаних поеткою слів: «1) мечта – мрія, 2) греза – мрія, 3) гроздь – китиця, 4) грусть – смуток, 5) нарядний – прикрашений». Такий підхід, що слугував прагненням редактора покращити розуміння читачами змісту поетичного тексту, підтверджує неодноразово висловлювану думку дослідників москвофільського руху про те, що українське населення Галичини не володіло російською мовою.

Особливо відзначимо публікацію Р. Луцика під назвою «В справі розв'язання читальні в Турці н/Стр.» (1936, № 4). Мова йшла про закриття в місті читальні в місті Турка над Стриєм (нині м. Турка Самбірського району Львівської області), очільники якої розгорнули активну діяльність щодо створення в ній і в «її досить значному маєтку матеріальну базу організуючогося православного прихода». Автор відзначав, що турківська «читальня імені Михайла Качковського вступила в останні часи на дорогу явного розбрату з постановленнями статута читальні», за яким ці заклади культури повинні були виконувати суто культурно-просвітницькі завдання, «підносячи таким способом культурний, моральний і економічний рівень» народу. Натомість управа читальні намагалася організувати православний прихід у містечку.

Закриття читальні викликало значний резонанс у пресі. Зокрема, відгукнулася на ці події редакція щоденної громадсько-політичної газети «Діло», вмістивши матеріал під назвою «"Общество Качковського" – протектором православія» [398]. У ньому відзначено, що читальня у Турці «відступила домівку т-ва Качковського на часовню для православного батюшки». Р. Луцик наголосив, що анонімний автор «Діла» дещо змістив акценти в цій справі,

стверджуючи, що Товариство підтримувало православний рух засобами, відведеними на просвітницьку діяльність читальні. Тож правління Товариства подало спростування, яке було вміщене в «Ділі» згідно з приписами § 19 Закону про пресу. За цим параграфом, «редакція зобов'язана була вмістити спростування зацікавленої особи на факти, наведені в тій чи іншій публікації, яке, однак, мало лише виправляти факти, а не подавати аргументацію поглядів героя публікації, його опінії, критики» [446, с. 97–98]. У спростуванні, опублікованому у ч. 284 за 1936 р. під назвою «Чи «общество Качковського» є протектором православія? Спростування», було докладно пояснено суть справ, що відбувалися в читальні, через які вона й була закрита рішенням головної управи товариства. Р. Луцик пояснив, що закриття читальні планувалося як тимчасове. Лише після заспокоєння «релігійних пристрастей» головна управа, – стверджував автор, – мала намір відкрити читальню знову.

У своїх публікаціях Р. Луцик звертав увагу на дати і події, які варто було відзначити працівникам читалень. «Ті свята не суть у нас, на Галицькій Землі, зв'язані з якимисьь определеними днями чи місяцями, але відбуваються на протязі цілого року» [335, с. 5]. Зокрема, автор наголошував на відзначенні 100-ліття з часу виходу у світ «Русалки Дністрової», пояснюючи тим, що «появлене скромної книжечки, котрій надано поетичний титул «Русалки Дністрової», було цілою епохою в життю Галицької Руси! «Русалка Дністровая» – то початок нашого національного відродження, то вступ – пролог до того перелому в життю нашого краю, яким був приснопам'ятний для всіх народів б. Австрії 1848 р. І тому власне столітня річниця «Русалки Дністрової», хоть для постороннього чоловіка може видатись другорядною, для нас являєсь не тільки важною і достойною відповідного ознаменування, але й особливо дорогою. Бо ми не можем і не смієм забути тих Піонерів, котрі промовили до недолею прибитого галицького Русина першій раз так щиро, бодро і сміло, котрі так сердечно і громко его призивали: Разом, разом! Кто сил має, Гоніт з Руси мраки тьмаві! Зависть най нас не спиняє, Разом к світлу, други жваві!» [335, с. 6]. Наводимо цю розлогу цитату для підтвердження талановитості і обдарованості Р. Луцика,

зокрема багатогранності його журналістського стилю (офіційний, науковий, публіцистичний), що так яскраво проявлявся в інформаційних, аналітичних, публіцистичних жанрах.

Низка публікацій Р. Луцика була вміщена у часописі «Временник: Научно-литературныя записки Львовскаго Ставропігіона». Серед них відзначимо статтю «Храм Успенія Богородицы во Львове» [370, с. 48–52], написаній з нагоди 350-літнього ювілею Ставропігійського інституту. Успенська церква, як відзначав автор, є «не тільки однією з чудових пам'яток церковної архітектури і не тільки однією із кращих прикрас стольного міста Галицької Руси» [370, с. 48]. Вона належить до «величних святинь» народу і «пов'язана нерозривними узами з перебігом його національного і культурного розвитку впродовж останніх чотирьох десятиліть». Ведучи мову про історію Успенської церкви, Р. Луцик відзначав, що вона неодноразово приваблювала увагу дослідників церковної архітектури, зокрема Ізидора Шараневича та Олександра Барвінського. Р. Луцик описував будівлі церкви, висвітлював їх історію від кінця XVI ст., а також окреслював специфіку каплиці Трьох Святителів, що донині є однією з кращих будівель ренесансного стилю. До речі, у архівному фонді «Ставропігійський Інститут» [90] зберігається рукопис цієї статті Р. Луцика.

Біографістика Р. Луцика представлена у цьому виданні ретельно укладеною хронікою життя і праці Дмитра Вергуна, одного із очільників москвофільського руху, науковця, викладача низки вишів Одеси, Відня, Риги, Праги, Петербурга, журналіста, редактора. Цей матеріал було створено «на основі довідок, видобутих із різних видань» [360]. Біобібліографічна стаття «Димитрій Николаевич Вергун» засвідчила ґрунтовний підхід автора до пошуку й опрацювання фактичного матеріалу. Автор відтворив особливості наукової праці Д. Вергуна, зазначивши, що він був учнем відомого хорватського літературознавця, історика, славіста, палеолога Ватрослава Ягича, який, до речі, був науковим керівником Івана Франка в час його студій у Віденському університеті. Р. Луцик відзначив працю Д. Вергуна в журналі «Живая мысль»,

який видавав у Львові Іларіон Свенціцький, багатолітній директор Національного музею у Львові, що, до слова, також був науковим підопічним професора В. Ягича.

Підсумовуючи, відзначимо, що впродовж 1920–1930-х рр. Р. Луцик був активно заангажований в журналістику Галицького краю. Редакторська і журналістська праця, зафіксована в часописах «Рассвет», «На рубеже», «Огни», «Наука», «Наш путь», «Листок», «Временник: Научно-литературныя записки Львовскаго Ставропигіона», підтверджує ще одне його уміння – реагувати на різноаспектні прояви громадського й культурного життя Галичини.

Висновки до розділу

1920–1930-ті рр. позначені в біографії Р. Луцика як час здобуття вищої освіти за фахом історика та набуття основ і тонкощів бібліотечного фаху. На початку 1920-х рр. Р. Луцик вступив до лав студентського товариства «Друг», активно долучившись до його діяльності. Завдяки його ініціативі, наполегливості, аналітичним здібностям, а також умінні налагоджувати й провадити комунікацію, вмотивовувати й спонукати до праці колег, було розпочато процес підготовки (1927 р.) до відзначення 60-ліття «Друга», організації і проведення урочистостей (1931 р.), а також видання ювілейного збірника статей «Вешнія Воды» (1936 р.). У цьому збірнику опубліковано його перше історико-бібліографічне дослідження «Журналы галицко-русскаго студенчества», в якому подано інформацію про часописи, що виходили під егідою «Друга», охарактеризовано особливості їх виходу, розкрито значну кількість псевдонімів та криптонімів редакторів, журналістів, дописувачів, з'ясовано прізвища авторів непідписаних матеріалів.

В активі культурно-громадської праці Р. Луцика в ці роки зафіксовано також ініціативу, започаткування й організацію діяльності студентського «Кружка любителей истории и словестности», на засіданнях якого розглядалися результати науково-дослідницької роботи в царині гуманітаристики студентів

зкладів вищої освіти – Львівського університету, Технічної школи (нині – НУ «Львівська Політехніка»). Р. Луцику належить заслуга в умінні не тільки об'єднати студентську спільноту, а й планувати та провадити ритмічну діяльність гуртка впродовж 1931–1932 рр. Гурток продовжував роботу за сформованою Р. Луциком моделлю наукової комунікації до 1939 р.

Після завершення університетських студій Р. Луцик долучився до бібліотечних, читальняних, просвітницьких, освітніх, видавничих напрямів культурної діяльності Товариства ім. М. Качковського, в якому спершу отримав посаду очільника бібліотеки та архіву. Паралельно з основною роботою у Товаристві він опікувався роботою бібліотеки «Галицько-руської матиці». Однак уже через два роки діяльний бібліотекар був запрошений до праці в інструкторському відділі канцелярії Товариства. В його обов'язки входили контроль за діяльністю філій, що функціонували у містах Броди, Жовква, Золочів, Самбір, Сокаль, Станиславів (нині Івано-Франківськ), Сянок (нині – адміністративний центр Сяноцького повіту Підкарпатського воєводства, Республіка Польща), Устрики Долішні (нині – адміністративний центр Бещадського повіту Підкарпатського воєводства, Республіка Польща), а також читалень і бібліотек цих філій, яких на той час нараховувалося понад 300. До його основних обов'язків належали: контроль за діяльністю читалень та бібліотек, зокрема поповнення їх фондів, грамотного ведення облікової та звітно-планової документації, організації просвітньо-виховного процесу, залучення населення до участі в читальняних справах, налагодження процесу читання, організації навчальних (з певної царини знань) курсів. Очоливши інструкторський відділ, Р. Луцик змушений був одноосібно провадити його діяльність, оскільки фінансові проблеми Товариства негативно позначилися на кадровому забезпеченні головної управи загалом і відділу зокрема, що лише сприяло відточенню його професіоналізму і фахових умілоостей. Ці якості проявилися сповна у його співпраці з низкою галицьких часописів, в яких збережено чималу кількість його публікацій, підписаних справжнім прізвищем, криптонімами Р. Л., Н. К., псевдонімами Бандурист, Р. Мирській. Псевдоніми

розкрив сам автор у історико-бібліографічному нарисі «Журналы галицко-русскаго студенчества», вміщеному в ювілейному збірнику товариства «Друг» «Вешня вода». З'ясувати, хто крився за криптонімом Н. К., нам вдалося за проблемно-тематичною специфікою публікацій та наведеною в них інформацією, зокрема статистичною або ж звітно-плановою, що зосереджувалася в інструкторському відділі, доступ до якої мав лише Р. Луцик. Вважаємо, що криптонім утворено з кінцевих літер імені і прізвища – Рома**Н** Луци**К**.

Р. Луцик співпрацював з редакціями студентських часописів «Разсвет», «На рубеже», «Огни», «Наш путь», культурно-просвітницькій «Науці» як редактор, член редакційної колегії, автор різноматематичних (студентство, освіта, наука, бібліотека, книжка, міжособистісна комунікація тощо) публікацій та матеріалів інформаційних рубрик, щільно пов'язаних із книгою.

Особливе місце в пресовій діяльності Р. Луцика належить спеціалізованому – читальняно-бібліотечному – часопису «Листок», що виходив під егідою Товариства ім. М. Качковського українською мовою з незначним вкрапленням іншомовного тексту. Саме Р. Луцику належить ініціатива створення цієї медіаплатформи задля комунікації зі спеціалізованою аудиторією – працівниками читалень та бібліотек філій Товариства. Саме Р. Луцик формував зміст кожного числа часопису, запрошуючи до участі в ньому фахівців. Однак за свідченнями сучасників, переважна більшість різножанрових, зокрема інформаційних та аналітичних, текстів належала очільнику інструкційного відділу Товариства.

У своєму особовому листку, який зберігається в архіві ЛННБ України імені В. Стефаніка, Р. Луцик відзначав, що впродовж 1932–1939 рр. він був «керівником бібліотеки і архіву культ.-осв[ітнього] Т-ва ім. Михайла Качковського», а також «працівником бібліотеки Науково-Літературного Товариства «Галицько-руська матиця» [67, арк 153]. Додамо, що Р. Луцик не подав жодних відомостей про інші аспекти своєї багатогранної соціокультурної

роботи, що з огляду на повоєнні – по Другій світовій війні – суспільно-політичні зміни зрозуміло й не потребує докладного пояснення.

Р. Луцик належить до когорти тих особистостей, про яких М. Грушевський висловлювався так: «Єсть люде, котрих коли не все жите, то власне те, що становило найцінніший, найблагородніший зміст їх житя, що оживляло його й сьвітило й робило цінним се жите в їх власних очах, зістаєть ся закритим листом, приступним тільки тісному кружкови близьких, а незнаним зовсім ширшим кругам суспільности»¹.

Таким чином, культурно-громадська і професійна діяльність Р. Луцика розпочалася і розвивалася у міжвоєнне двадцятиліття у Львові. У цей час він отримав колосальний професійний досвід у бібліотечній і науковій сфері, що став визначальним при виборі подальшого трудового шляху в нових умовах, що склалися внаслідок інших суспільно-політичних реалій після завершення Другої світової війни.

---

¹ Грушевський М. Памяти Никандра Молчановського. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. Львів, 1907. Т. LXXV. С. 5.

РОЗДІЛ 3

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ

Р. ЛУЦИКА В АКАДЕМІЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ

3.1. Особливості формування і функціонування відділу рідкісної книги

3.1.1. На шляху до творення відділу рідкісної книги. Компетентності бібліотечного фахівця

З початком Другої світової війни відбулися суттєві зміни в суспільному, політичному, культурному житті Галицького краю. Після 17 вересня 1939 р. розпочалася тотальна радянська західноукраїнських земель. Сувальне втручання радянських владних структур у духовну, культурну та наукову сферу Львова призвело до ліквідації національних інституцій, товариств, спілок, об'єднань, згубно вплинувши, зокрема, на потужні культурні цінності українського, польського, єврейського, вірменського та інших народів, що проживали поряд у Галичині. На межі знищення опинилася значна частина книжкових багатств національних інституцій та численних приватних колекцій.

Постановою Ради Народних Комісарів Української РСР від другого січня 1940 р. було створено Львівську філію Бібліотеки Академії наук УРСР (далі, як відзначалося, використовуємо назву Бібліотека) на основі ліквідованих галицьких інституційних, монастирських, громадських та приватних книгозбірень. Книжкові фонди бібліотек Наукового товариства імені Шевченка (далі – НТШ), Народного Інституту «Народний Дім» з історичною колекцією А. С. Петрушевича, Національного закладу ім. Осолінських з депозитними родовими колекціями Хжановських і Павліковських, Фундації ім. Віктора Баворовського у Львові, родової – Дідушицьких, монастирських – василіанської та студитської («Студіон»), єврейської конфесійної громади (Кагальна бібліотека), інших книгозбірень було введено до складу фонду Бібліотеки. Варто зазначити, що бібліотечний фонд новоствореної установи містив потужну

культурну спадщину, різноманітну та багатокультурну за своїм характером. Об'єднавши фонди цих книгозбірень, радянська влада намагалася уніфікувати культурні особливості бібліотек, знищити їхній індивідуальний національний характер та зробити безбарвною частиною колективної радянської культури. Винятком не стали й бібліотеки Товариства ім. М. Качковського та «Галицько-руської матиці», де у 1930-ті рр. працював Роман Луцик і в яких він отримував практичні навички бібліотечної професії.

Після зайняття першого серпня 1941 р. Львова німецькими військами на базі Львівської філії бібліотеки Академії наук УРСР згідно з рішенням керівництва Генерального губернаторства від 12 січня 1942 р. було створено, як ми вже відзначали, *Staatsbibliothek in Lemberg* – Державну бібліотеку у Львові (далі – Державна бібліотека) [220, с. 379]. Від першого березня 1942 р. Р. Луцик був зарахований на посаду наукового працівника в бібліотеці «Народний Дім», що входила до III відділу¹ Державної бібліотеки. Таке місце праці науковець обрав не випадково, адже на той час Державна бібліотека була єдиною інституцією у Львові, де можна було застосувати свої професійні знання. За два роки праці у III відділі Державної бібліотеки Р. Луцик отримав важливий фаховий вишкіл, працюючи поряд з відомими бібліографами, літературознавцями, істориками, письменниками, громадськими та культурними діячами. Серед них, наприклад, – Григорій Гануляк, Марія Деркач, Володимир Дорошенко, Мирон Кордуба, Марія Свенціцька, Михайло Яцків. Співпраця з такою когортою висококваліфікованих фахівців сприяла професійному зростанню Р. Луцика, його вмінню вивчати, організовувати, зберігати, опрацьовувати й досліджувати потужний бібліотечний фонд. Професійна

---

¹ У Державній бібліотеці функціонувало три відділи, фонди яких формувалися з книжкових збірок найбільших інституційних довоєнних бібліотек Львова. До I відділу належала бібліотека Львівського університету; до II відділу – бібліотеки Національного закладу ім. Осолінських і Фундації ім. Віктора Баворовського; до III відділу входили бібліотеки Наукового товариства імені Шевченка та «Народного Дому». З урахуванням наукової специфіки фондів були виокремлені також медичний, педагогічний і технічний відділи [222, с. 114–115].

комунікація з корифеями суттєво вплинула на його наукові зацікавлення та фахові навички. Яскравим прикладом цього стала плідна співпраця з визначним українським бібліографом, керівником III відділу і водночас бібліотеки Наукового товариства імені Шевченка Володимиром Вікторовичем Дорошенком (1879–1963). Варто відзначити багатий науковий доробок В. Дорошенка, сферою зацікавлення якого були бібліографічні дослідження, зокрема огляди українознавчих матеріалів, а також укладання бібліографічних покажчиків. Сферою його особливого наукового зацікавлення була творча спадщина Івана Франка та Василя Стефаника. В. Дорошенко розпочав активну діяльність ще в 1914 р., працюючи в Науковому товаристві імені Шевченка, а в 1937–1939 рр. та 1942–1944 рр. займав посаду директора бібліотеки НТШ у Львові. Звісно, така яскрава постать не могла не викликати професійного захоплення у Р. Луцика. Зокрема, у розмові з дослідником діяльності В. Дорошенка відомим бібліографом М. Морозом (1923–2006) Роман Ярославович наголошував, що завдячував своєму «чуйному товаришеві опануванням професійних тонкощів бібліотечної та бібліографічної справи» [392, с. 103].

Бібліотека НТШ, що входила до III відділу Державної бібліотеки, розташовувалася на вул. Distriktstraße, 24 (тепер Винниченка, 24); бібліотека «Народного Дому», що перебувала у складі цього ж відділу, була розміщена на вул. Ungarnstraße, 14 (до 1942 р. – вул. Куркова, де функціонувала низка інституцій москвофільського спрямування, що ми відзначали у попередньому розділі; від 1945 р. – вул. Лисенка, 14). Керівництво цією бібліотекою провадив відомий український бібліотекознавець, історик книги та філолог Антін Іванович Генсьорський (1890–1970). Особливу увагу А. Генсьорський приділяв дослідженню мови історичних пам'яток, а також історії української бібліотечної справи. Керівництво бібліотекою А. Генсьорський здійснював з перервами до 1949 р. До слова, постать А. Генсьорського викликає й до сьогодні велике зацікавлення у багатьох науковців. Дослідниця О. Колосовська відзначала, що «науковому становленню А. Генсьорського значною мірою сприяла тривала бібліотечна практика, яка в науковій біографії вченого окреслена коротко:

«бібліотекар», «бібліотекознавець», акцентуючи, що бібліотечній діяльності він «присвятив більшу частину професійного життя» [284, с. 283].

А. Генсьорському було довірено книжковий фонд бібліотеки «Народного Дому», який разом з переміщеними стародрукованими виданнями бібліотеки НТШ, нараховував 160 000 примірників. До складу цього фонду входили: 1) архівні документи; 2) рукописи; 3) стародруки; 4) музичний фонд (музикалії) [5, арк.15]. А. Генсьорський професійно керував роботою бібліотеки, зосереджуючи свою працю головно на акумулюванні та збереженні її фондів. До такої роботи долучився і Р. Луцик, який поряд із науковим опрацюванням книжкового фонду, брав участь в інших трудомістких бібліотечних процесах: перенесенні, чищенні, розміщенні на стелажах, первинному опрацюванні документів, складанні каталогів тощо. Згідно зі звітами роботи бібліотеки «Народного Дому» III відділу Державної бібліотеки, восени 1943 р., зважаючи на нагальну потребу вільних стелажів для розміщення фонду у книгосховищах бібліотеки НТШ, працівники відділу А. Генсьорський та Р. Луцик особисто перевезли окремі фонди: депозити, неопрацьовані рукописи та частину некаталогізованих архівів НТШ до бібліотеки «Народного Дому». Упорядкування та первинне опрацювання за «сигнатурами» здійснив Р. Луцик [4, арк. 97, 98]. Він також опрацьовував фонд періодичних видань [2, арк. 21] та фонд музикалій [2, арк 15]. Завдяки цим двом кваліфікованим бібліотечним працівникам – Р. Луцику та А. Генсьорському – фонд станом на 1943 рік був упорядкований, систематизований та фахово опрацьований, тобто повністю підготовлений для роботи з ним користувачів¹.

Восени 1943 р. керівництво Державної бібліотеки почало запроваджувати «заходи» щодо «захисту» книжкових фондів перед небезпекою бомбардування радянськими військами Львова. Насправді ж це були послідовні масивні грабіжницькі дії, які суттєво позначилися на чисельності бібліотечних фондів, що

---

¹ Відзначимо, до слова, що адміністрація німецького цивільного управління заборонила вхід місцевому населенню до Державної бібліотеки та всіляко намагалася перешкодити українським науковцям провадити дослідницьку роботу. Бібліотечні фонди були недоступні лише німецьким службовцям та прихильним до нацистського режиму фахівцям, які досліджували наукові теми за спеціальними дозволами [86, арк 32].

призвело до значних втрат у культурному надбанні нашої держави. Як зазначав академік О. Онищенко, ідеологічні завдання нацистських владних структур поставили під удар і основні фонди наукових бібліотек, сформованих у радянський період. У короткий термін нацисти організували масштабну кампанію обліку, відбору та вивезення фондів різного історичного профілю, змісту та цінності [233, с. 23].

Як вказано у звіті керівника III відділу Державної бібліотеки В. Дорошенка про роботу відділу за лютий 1944 р., «зادля виконання наказу про збереження фондів перед можливим воєнним знищенням приступлено до виборки важніших друків для спакування їх у призначені для цієї мети скрині» [2, арк. 27]. У такий спосіб, під приводом захисту й збереження, окупаційна влада вивозила цінні бібліотечні фонди. Цей наказ також змушені були виконувати А. Генсьорський та Р. Луцик. Їхнім завданням було приготування до евакуації найціннішої частини фонду III відділу: виокремити цінні архіви, стародруковані видання і рукописи, попримірниково сумарно їх обчислити, розмістити у скрині з відповідним маркуванням. Оскільки керівництво бібліотеками НТШ та «Народний Дім» III відділу здійснював А. Генсьорський (В. Дорошенко в березні 1944 р., уникаючи репресій з боку радянської влади, емігрував до США), він змушений був приймати всі важливі керівні рішення самостійно. Тож всупереч розпорядженням німецької влади, ризикуючи власним життям, «А. Генсьорський та Р. Луцик запакували менш цінну літературу, дублікати, залишивши найдорожчі і найцінніші книги в бібліотеці» [188]. Частину цінного фонду, а саме: 1071 примірник стародруків, рукописів та архівальних фасцикулів вони перемістили для збереження до «дальнього» книгосховища бібліотеки «Народного Дому» [1]. Завдяки такому ризикованому вчинку бібліотечних працівників вдалося врятувати частину фонду стародруків національного та світового рівня.

Як відзначив дослідник Р. Дзюбан, 1944 р. з бібліотеки «Народного Дому» окупанти вивезли 11 скринь з архівними матеріалами і чотири скрині, заповнені 191 примірником видань, серед яких були 52 стародруки (дублети

латинським шрифтом). Загалом, було вивезено 11 416 рідкісних видань, зокрема 3 116 примірників стародруків [222, с. 128.]. Наведені цифри дають розуміння масштабу завданих збитків. На думку Л. Дубровіної та О. Онищенка, «ця подія зайняла одне з найважливіших місць в історії українського народу не лише з політичної, що була, природно головною, а й з моральної точки зору» [236, с. 104]. Адже більшість вивезених надбань повернуто так і не було, а проблема втрат бібліотечних фондів, колекцій та їх реконструкції залишається невирішеною й донині.

У липні 1944 року радянські війська вдруге окупували Львів. У серпні 1944 р. реактивовано функціонування Львівської філії БАН УРСР, яку було перейменовано на Львівську бібліотеку АН УРСР. Згідно з настановами партійних функціонерів, бібліотеку було поділено на два сектори: Українсько-російський (вул. Радянська, 24 та Куркова, 14) і Польський (вул. Оссолінських, 2) [376, с. 272].

Наказом № 10 Президії Академії Наук УРСР від 22 серпня 1944 р. директором установи було призначено академіка АН УРСР, відомого історика, літературознавця та письменника Василя Григоровича Щурата (1871–1948), який від 1915 р. до 1923 р. очолював НТШ¹. Вчений відігравав важливу роль у національному культурному просторі першої половини ХХ ст. загалом і в книгознавчій сфері зокрема.

В. Щурат керував Бібліотекою впродовж 1944–1948 рр. 1944 р. у книгозбірні було сформовано вісім відділів (комплектування; обслуговування читачів і бібліографії, рукописів, стародруків і раритетів, мистецтва,

---

¹ Авторитетний поціновувач книжкових і рукописних раритетів та завзятий колекціонер, до книгознавчих зацікавлень якого належали здебільшого «унікати» XVI–XVII ст., В. Щурат був саме тим жертводавцем, який поповнив тодішню Бібліотеку унікальними манускриптами, стародруками, зокрема західноєвропейськими виданнями палеотипів [483], а також українськими, західноєвропейськими книжковими і періодичними виданнями. Серед них – 47 рукописів XVI–XIX ст., які включали поодинокі манускрипти і цілі архіви, а також рукописні книги, головно релігійного змісту, писані в Україні в XVI–XIX ст. За сприяння академіка 46 архівних документів і рукописних матеріалів було передано до відділу рукописів у грудні 1945 року [376, с. 369].

опрацювання і каталогізації, газетний, спецвідділ), три кабінети (марксизму-ленінізму, картографії, єврейської літератури). Високий авторитет В. Щурата, його знання бібліотечної сфери сприяли розвитку дослідницьких інтересів Р. Луцика, який спершу був зарахований на посаду головного бібліотекаря відділу опрацювання і каталогізації, до слова, з окладом 425 крб. на місяць [88, арк. 299]. Виконання планових завдань у цьому відділі, що розташовувався на той час на вул. Курковій, 14, Р. Луцик здійснював разом з бібліотечними працівницями С. Зуб та О. Даревич. Виробничі завдання у відділі опрацювання і каталогізації були трудомісткими, адже бібліотекарям належало перевірити наявність і впорядкувати у книгосховищах ті фонди, що залишилися після німецької «евакуації». Станом на 1944 р. їх загальна кількість з довоєнних 33 тисяч зменшилася до семи тисяч. Зважаючи на відсутність багатьох комплектів карток в каталогах, Р. Луцик опрацьовував книжковий фонд за допомогою методу перевірки *de visu*, здійснював нумерацію книг та розміщував їх на полицях [63].

У листопаді 1944 р. Р. Луцик почав працювати на постійній основі бібліографом у відділі рукописів [67, арк. 200], проте вже через декілька місяців був переведений до новоствореного спецвідділу, яким завідував до травня 1945 р. Такий короткий час його роботи на вказаній посаді пояснюється зовсім не відсутністю професійного вміння. За наказом керівництва Львівського обкому КП(б)У, до особового складу спецвідділу мали входити лише надійні радянські кадри – члени комуністичної партії, які, будучи «більш свідомими та прогресивними послідовниками радянської ідеології» могли здійснити «значний» вклад у роботу відділу. Саме тому місцевого співробітника Романа Луцика змінила у спецвідділі Надія Галушко – член ВКП(б), випускниця Куп'янського (Харківська обл.) сільськогосподарського технікуму [60, арк. 38].

Варто відзначити, що 1945 рік став одним з найбільш руйнівних років для бібліотек Львова. Вдруге захопивши місто, радянська влада розпочала «акцію з очищення музейних і бібліотечних збірок від шкідливих творів» шляхом

вилучення «ідеологічно неправильних» документів і зосередження їх у фонді спецвідділу [265, с. 8]. Такі видання, зрозуміло, були закритими для масового користування та наукового опрацювання.

Унаслідок посилення тиску Львівського обкому КП(б)У та членів Президії АН УРСР на В. Щурата, а також пришвидшення процесу уніфікації бібліотечних фондів відповідно до радянських стандартів, розпочалося приготування їх вивезення до Польщі.¹ Для контролю над процесом виокремлення примірників у Львові було створено спеціальну Комісію з відбору історичних і культурних цінностей для передачі їх Польській Республіці. До складу цієї комісії був обраний і Роман Луцик [376, с. 423]. У червні 1945 р. працівники розпочали складання переліку видань XIX–XX ст., рукописних та стародрукованих видань для вивезення до Польщі. Вже у вересні 1945 р. книги за вказаними списками були підготовлені для вивезення [12, арк. 52], а в жовтні 1945 р. згідно з Постановою Ради Народних Комісарів УРСР № 1673 про передачу історичних і культурних цінностей польського народу з музеїв і бібліотек України урядові Польської Республіки розпочато вивезення книжкових пам'яток. Документально встановлено, що 1946 р. 41 505 примірників стародруків, спакованих у 164 скринях, а також більшу частину унікатів – 300 інкунабул, як «дар радянського народу для польського народу», було виокремлено з книгозбірні колишнього «Оссолінеуму» та перевезено до новоствореної установи – Національного закладу ім. Оссолінських у Вроцлаві [16, арк. 49].

Наслідком здійсненої радянською владою реорганізації відділів Бібліотеки, вивезення раритетів з її бібліотечних фондів до Польщі, а також селекції та знищення української «ідейної літератури» стала докорінна зміна її

---

¹ Селекція та переміщення колекцій здійснювалося за таким принципом: усі матеріали, які походили або змістом стосувалися земель на схід від лінії Керзона, а також ті, що були пов'язані з історією і культурою Західної України, у той чи інший спосіб з Росією, Білоруссю, Литвою, Туреччиною тощо, вважалися спадщиною регіону та мали залишатися у місті походження – Львові. Такого принципу дотримувалися навіть щодо видань, де з'являлася хоча б одна згадка, яка стосувалася теренів Заходу України.

діяльності у повоєнний період. Згідно з радянськими стандартами бібліотечної діяльності перевага надавалася масовій книзі – потужному знаряддю асиміляції українського народу та просуванню комуністичної пропаганди.

Наступним місцем праці Р. Луцика в Бібліотеці став відділ комплектування, де у травні 1946 р. він обійняв посаду головного бібліотекаря [67, арк. 188]. Згодом він був переведений на посаду старшого бібліотекаря відділу стародруків [67, арк. 205]. Проте в цьому підрозділі Р. Луцик працював недовго. У плані роботи відділу стародруків на 1947 р. передбачалося перевезення всіх стародрукованих фондів з центрального корпусу Бібліотеки (вул. Стефаника, 2) до приміщення на вул. Лисенка, 14 та завершення укладання картотеки за назвами вивезених стародруків до Польщі, згідно з Актом передачі львівських збірок Тимчасовому уряду національної єдності Польської Республіки від 30 липня 1946 р. [222, с. 216; 15, арк. 3].

Варто зазначити, що формування фонду стародрукованих видань Бібліотеки здійснювалося шляхом виокремлення видань XVI–XVIII ст. із загального масиву бібліотечних документів, експропрійованих більшовицькою владою з передвоєнних бібліотек Львова та краю. До моменту створення відділу рідкісної книги весь виокремлений фонд стародруків був сконцентрований у спеціалізованому підрозділі Бібліотеки – відділі стародруків та рарів польського сектору у приміщенні колишньої бібліотеки «Оссолінеум». Зосередження стародруків в окремому підрозділі уможливлювало спрямування зусиль бібліотечних працівників на збереження та наукове розкриття важливого історико-культурного фонду. Певні організаційно-функціональні процеси були здійснені ще в 1940 р., коли розпочав роботу відділ стародруків із групою інкунабул.

Формування та наукове опрацювання фонду стародрукованих видань латинським шрифтом упродовж 1940-х років здійснювалося під керівництвом Євгенії Теодорівни Куркової (1885–1970) – докторки філософії, філологині-полоністки, дослідниці інкунабул та друків XVI ст., укладачки низки каталогів на стародруки, у 1921–1940 рр. – працівниці відділу стародруків і часописів

Національного закладу ім. Оссолінських у Львові [85, арк. 260], у 1940–1950 рр. – очільниці відділу стародрукованих видань Бібліотеки.

Зазначимо, що теперішній відділ рідкісної книги Бібліотеки у різні періоди мав такі назви: відділ стародруків із групою інкунабул, відділ стародруків та рарів; відділ стародруків, рарів та музей книги; II відділ Державної бібліотеки (бібліотеки «Оссолінеум» та Фундації ім. В. Баворовського), відділ стародруків; відділ рідкісної книги з 1949 р. до 16 березня 1950 р., далі – кабінет рідкісної книги, відтак – від 16 жовтня 1966 р. – відділ рідкісної книги.

У структуру відділу стародруків та рарів входили Українсько-російський сектор; Польський сектор; підвідділ «Музей книги». Книжковий фонд Польського сектору (керівництво яким здійснювала Є. Куркова), складався з трьох груп: інкунабул, палеотипів і стародрукованих видань другої половини XVI–XVIII ст. латинським шрифтом. Основою відділу стародруків та рарів Бібліотеки стали фонди ліквідованих книгозбірень:

1) відділу інкунабулів та стародруків бібліотеки «Оссолінеум», з колекціями інкунабул – 295 примірників; друків XVI ст. – 5 400 примірників, а також з фондом видань XVII і XVIII ст., разом з книгозбірнею Гвальберта Павліковського;

2) бібліотеки Фундації ім. В. Баворовського, яка нараховувала понад 12 000 стародрукованих видань, серед яких – 46 інкунабул, 247 палеотипів [489, s. 51]. Важливо відзначити, що основний внесок у наукове опрацювання інкунабул здійснив директор бібліотеки Фундації ім. В. Баворовського – Рудольф Котуля (1875–1940). Укладений ним каталог інкунабул містив 44 описи та був надрукований 1932 р. у Львові [490]. До складу бібліотеки В. Баворовського входила одна з найбагатших колекцій того часу, укомплектована раритетними виданнями – книгозбірня Зигмунта Чарнецького, яка налічувала 7 218 примірників;

3) бібліотеки НТШ, «Народного Дому», «Студіону», які в більшості були неопрацьовані, некаталогізовані;

4) бібліотеки (невеликі за обсягом стародруків) родини Дідушицьких, вірменського архієпископа Ю. Теодоровича, Єврейська, інші монастирські [82, арк. 1–3].

«Музей книги», що належав до Українсько-російського сектору, був створений на основі ліквідованої у 1939 р. бібліотеки «Народного Дому». У другій половині 1940 р. його очолив колишній керівник цієї бібліотеки А. Генсьорський. Основою фонду «Музею книги» були «українські рари» (кириличні стародруки) та рідкісні видання ХІХ–ХХ ст.

1947–1948 рр. позбавлений цілісної структури фонд стародрукованих видань перевезено згідно з наказом Президії АН УРСР з головного корпусу Бібліотеки до приміщення по вул. Лисенка, 14, де на той час функціонував «Музей книги». Сумарна кількість переміщених фондів сягала 87,5 тисяч примірників стародруків латинським шрифтом з колишніх книгозбірень-фондоутворювачів Бібліотеки:

- «Оссолінеуму» – 33 776 опрацьованих примірників;
- Фондації ім. Віктора Баворовського – 8 836 примірників;
- НТШ – майже 600 примірників;
- з інших – 37 288 примірників неопрацьованих стародрукованих

видань [22, арк. 4].

Згодом до збірки стародруків Бібліотеки долучено решту книг з бібліотек Греко-католицької семінарії та «Студіону», – більше семи тисяч примірників стародруків, які були виокремлені з резервного фонду [286, с. 412]. Таким чином, у приміщенні Бібліотеки на вул. Лисенка, 14 було сконцентровано фонди стародруків, які сформувались із давніх історичних колекцій латинським та кириличним шрифтом, а також рідкісні видання ХІХ–ХХ ст.

Саме ці фонди стали основою відділу рідкісної книги Бібліотеки, офіційно створеного у 1949 р. Керівницею відділу рідкісної книги була призначена завідувачка відділу стародруків Є. Куркова.

У звітній документації відділу стародруків за 1949 рік відзначено, що впродовж цього року робота зосереджувалася на організації та науково-

бібліографічному опрацюванні стародруків. Зокрема, було доповнено фонд 15-ма кириличними (декілька друків Івана Федорова) і п'ятьма латинськими стародрукованими виданнями з неосвоєного фонду стародруків, науково опрацьовано 49 примірників, каталогізовано 343 видання.

Вагомою ділянкою роботи відділу була інвентаризація 28 стародрукованих видань. Значна кількість трудоднів була витрачена на інші виробничі бібліотечні процеси, зокрема, розібрано та впорядковано 14 146 примірників стародруків. Після розміщення фонду здійснювалася перевірка наявності книг (сконструм). У книгосховищах документально звірено з фонду бібліотеки Баворовського 1 700 примірників стародрукованих видань, з колишньої бібліотеки «Народного Дому» – 170 примірників стародруків, їх заново каталогізовано, опрацьовано і «засигновано» 13 дублетів стародруків. У межах інвентарних чисел (1–27 000) перевірено 859 позицій видань у фондах «Музею книги», вписано 236 карток (за різними виданнями) у картотеку українських альманахів XVIII–XIX ст. (до 1890 р.). Паралельно проводилося опрацювання книг для предметно-музейного каталогу – 2 093 стародрукованих видання [18]. Важливо, що був здійснений облік фонду, документально встановлено сумарну кількість неопрацьованих з резервного фонду стародруків – 39 354 примірники. До читальні відділу видано 224 читачам 312 видань. У зв'язку з об'єднанням відділу стародруків і «Музею книги» здійснено переоблік фонду «Музею книги» – 8 414 книг [18, арк. 33].

Оскільки відділ рідкісної книги громадив фонди стародрукованих видань, які розглядалися радянським режимом як непрофільні, ідейно шкідливі, його статус за розпорядженням Президії Академії наук по львівських установах АН УРСР від 16 березня 1950 року було понижено до статусу кабінету. Переформатування відділу рідкісної книги в кабінет передбачало зменшення кількості працівників і обмеження наукових та бібліотечних процесів з фондом. Тоді ж Романа Луцика призначено тимчасовим [67, арк. 200], а після успішно пройденої атестації у травні 1951 р. постійним керівником кабінету рідкісної

книги¹. Робота в підрозділі, позбавленому належних умов праці, кваліфікованого персоналу, обмеженому у багатьох організаційно-функціональних правах, практично унеможливлювала фахове освоєння фонду книжкових пам'яток.

Станом на 1950 рік розпорошені фонди давніх історичних колекцій Львова та регіону – всі друки, видані до 1800 р. латинським шрифтом та до 1825 р. кирилицею, а також рідкісні видання XIX–XX ст. були зосереджені у відділі рідкісної книги [20, арк. 3–4]. До складу цього спеціалізованого підрозділу входили багаті фонди стародруків книжкових зібрань: бібліотеки «Народного Дому», найбільшої книгозбірні Галичини – Наукового закладу Осолінських разом з популярною в другій половині XIX – початку XX ст. бібліотекою В. Баворовського, фахово укомплектованою філософськими, історичними, правничими стародрукованими виданнями під назвою «Wawotowianum», бібліотека НТШ та інших монастирських, інституційних книгозбірень-фондоутворювачів Бібліотеки [20, арк. 4]. Ці фонди отримав під свою опіку Р. Луцик.

Для того, щоб мати всі підстави відповідати займаній посаді керівника, він – досвідчений бібліотечний фахівець, магістр філософії, випускник Львівського університету, знавець кількох іноземних мов – упродовж 1949–1950 рр. змушений був здобувати диплом бібліотекаря у Львівському культосвітньому технікумі [67, арк. 200].

1966 р. кабінет знову був реорганізований у відділ рідкісної книги, яким Р. Луцик керував до свого виходу на пенсію (наказ директора Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН УРСР Є. М. Стасюка від 30 жовтня 1973 р.) [67, арк. 212]. Проте вже 15 січня 1974 р. він повернувся до праці у відділ рідкісної книги на посаду головного бібліотекаря, де провадив професійну діяльність до останніх днів життя [67, арк. 213].

---

¹ Надалі в роботі використовуватимемо назву підрозділу – відділ рідкісної книги.

3.1.2. Збереження фонду та удосконалення обслуговування читачів

Завідувач відділу рідкісної книги успадкував доволі складне книжкове господарство з огляду на велику кількість нагромаджених в книгосховищах неопрацьованих фондів. З їх накопиченням значно зростали й обсяги опрацювання та впорядкування книжкових масивів, що суттєво впливало на виконання цих виробничих процесів. Тож Р. Луцику необхідно було передовсім зосередитися на організації та бібліографуванні бібліотечного фонду, а також облаштуванні книгосховищ відділу рідкісної книги.

Книгосховища відділу були розташовані на трьох поверхах: три кімнати на першому поверсі, де зосереджувалися фонди колишньої Бібліотеки «Народного Дому» і «Музею книги», читальня; на другому поверсі зберігалася історична колекція визначного дослідника історії Галичини та слов'янської етнографії, відомого бібліофіла, релігійного діяча, мовознавця Антона Степановича Петрушевича (1821–1913), особистий науковий доробок якого складав понад 200 наукових праць¹. У підвальному приміщенні відділу рідкісної книги розташовувалися два книгосховища, де були хаотично згромаджені з ліквідованих передвоєнних бібліотек фонди стародруків, чисельність яких складала, як ми вже відзначали, понад 87,5 тисяч примірників.

Очолити відділ, Р. Луцик взяв за основу план роботи відділу рідкісної книги на 1950 рік, складений його попередницею – Є. Курковою. За цим планом діяльність працівників скеровувалася за такими напрямками: формування і організація фонду стародрукованих видань; наукове опрацювання фонду стародруків; укладання карткових каталогів; інформаційно-бібліотечне обслуговування читачів; упорядкування фонду [21, арк. 1–2].

Робота у відділі рідкісної книги на початковому етапі полягала у запровадженні важливих заходів щодо організації фонду: обстеження фізичного

---

¹ До слова, формування власної бібліотеки А. С. Петрушевич розпочав ще у Відні, де впродовж 1873–1879 рр. виконував функції посла до Австрійського парламенту. Результатом понад п'ятдесяти років комплектування стала колекція з майже 25 тисяч примірників, яку у 1885 р. А. С. Петрушевич заповів інституції «Народний Дім».

стану примірників неопрацьованих стародрукованих видань, що були упаковані в тюки. Для оптимального захисту та збереження виявлених пошкоджених примірників Р. Луцик визначив такі першочергові завдання, спрямовані на: а) проведення реставрації знищених оправ, передусім заміни дощок; б) виготовлення нових оправ; в) зберігання стародруків у належних умовах, їх оберігання від шкідників та нищення стародруків і їх оправи; г) проведення дезінфекції примірників. Завідувач відділу особливо наголошував на необхідності дезінфекційних та очищувальних робіт щодо тих книг, які були звезені з головного корпусу Бібліотеки [23, арк 5].

Пріоритетність напрямів роботи Р. Луцика як очільника відділу рідкісної книги у 1950-х рр. і, відповідно, першочерговість покладених на нього завдань зумовлювалася непорядкованістю фонду та відсутністю навіть первинного опрацювання стародруків. Головним завданням, що підкреслювало усвідомлення відповідальності Р. Луцика за збереження книжкових пам'яток, було складання первинного обліку неопрацьованих стародруків. Основу фонду відділу рідкісної книги, як уже зазначалося вище, складала звезені впродовж 1947–1948 рр. стародруковані книги із бібліотек-фондоутворювачів Бібліотеки та скинуті в тюках у підвальному приміщенні на вул. Лисенка, 14. Первинне опрацювання фондів стародруків було повільним, головною причиною цього була витрата Р. Луциком більшої частини робочого часу на технічні роботи: з одного боку, – на перегрупування фондів з метою розміщення масивів неосвоєних фондів, а з іншого, – на чищення та ремонт пошкоджених примірників.

За звітною документацією, на початку функціонування відділу рідкісної книги з'ясовуємо, що впродовж 1950 р. було розібрано і обліковано 1 870 примірників стародруків, інвентаризовано 199 од. зб., виокремлено 110 дефектних стародруків і надалі розміщено їх на окремих стелажах для проведення атрибуції видання. Робота у підвальному книгосховищі супроводжувалася важкими умовами – сильний холод, підвищена вологість,

бруд, відсутність бібліотечного інвентарю, зокрема високих драбин. Наголосимо, що Р. Луцику довелося ці процеси виконувати одноосібно [22].

Початковий етап роботи Р. Луцика як завідувача відділу рідкісної книги припав на час тривалих реорганізаційних пертурбацій Бібліотеки, формування її структури відповідно до засад і вимог радянської влади. Ці процеси не оминули й відділу рідкісної книги. Невідкладним завданням завідувача стало створення регулятивної документації підрозділу, формування пакета інструктивних матеріалів.

Вже 21 жовтня 1950 р. Роман Ярославович подав на затвердження адміністрації «Положення про роботу Кабінету рідкісної книги», де він докладно окреслив основну функцію підрозділу, який «збирає і зберігає в своїх фондах найбільш цінні примірники друкарської продукції від початків книгодрукування до нинішнього дня» [73, арк. 1]. У цьому документі Р. Луцик визначив основні критерії формування фонду кабінету – хронологічний, ціннісно-унікальний, кількісний, тематичний. Перший з них передбачав комплектування фонду кабінету стародрукованими та рідкісними виданнями ХІХ–першої половини ХХ ст.

Тематичний принцип комплектування ґрунтувався на важливості видань «для суспільної думки, науки, літератури, мистецтва» [73, арк. 1]. Однак відзначимо, що при тематичному комплектуванні до фонду відділу рідкісної книги було долучено у відповідності до вказівок партійного керівництва пропагандистську книгу.

З огляду на задекларовані засади формування комплексів книжкових пам'яток відділу рідкісної книги Бібліотеки, Р. Луцик розробив профіль комплектування книжкового фонду підрозділу, який охоплював наступні видання:

«1) всі друки церковнослов'янським та гражданським шрифтом від початків книгодрукування до 1825 року;

2) всі друки латинським шрифтом від початків книгодрукування до кінця ХVІІІ сторіччя;

3) всі друки орієнтальними шрифтами (наприклад арабський, арм'янський, грузинський, єврейський) до кінця XVIII сторіччя;

4) перші видання класиків марксизму-ленінізму, класиків літератури та науки;

5) друки, що визначаються своєю літературною чи науковою вагою;

6) друки, що визначаються незвичним оформленням (формат, матеріал, прикраси);

7) друки, що визначаються якими-небудь індивідуальними рисами (автографи визначних осіб, рукописні присвяти і примітки, екслібриси і суперекслібриси);

8) друки, цікаві своєю незвичною історичною долею, наприклад друки, що були власністю визначних осіб, друки, які були переслідувані реакційними урядами і т. д.;

9) друки, що виходили і виходять малим тиражем» [73, арк. 1–2].

Основне завдання підрозділу Бібліотеки Р. Луцик сформулював чітко і лаконічно (звісно, згідно з вимогами ідеологічної доктрини): «зробити доступним радянському громадянству і особливо радянському науковому дослідникові весь матеріал, нагромаджений у його фондах» [73, арк. 3]. У цьому важливому для організації роботи підрозділу документі Р. Луцик визначив також основні пункти виконання завдань:

«1) комплектування фондів згідно профілю;

2) праця Кабінету мусить бути в дуже великій мірі спрямована на приведення в порядок фондів Кабінету та їх бібліотечне опрацювання з метою розкриття їх перед читачем і особливо читачем – науковцем;

3) влаштування книжкових виставок, присвячених історії розвитку книжкової справи з метою популяризації фондів Кабінету серед широких кіл громадянства, зокрема серед наукових робітників, студентської молоді для індивідуальних відвідувачів та для екскурсій;

4) обслуговування читачів фондами Кабінету;

5) наукове опрацювання фондів Кабінету» [73, арк. 3].

Одним із пріоритетів бібліотечної діяльності Р. Луцика, а також ключовими завданнями відділу рідкісної книги, було удоступнення фондів відділу рідкісної книги для читачів, сприяння українським вченим у здійсненні наукового вивчення книжкових раритетів. Роман Ярославович враховував при цьому і той факт, що штат підрозділу передбачав лише три одиниці – завідувача та двох співробітників – старшого бібліотекаря та бібліотекаря.

Основною проблемою в організації роботи відділу та, зокрема, в опрацюванні фондів Р. Луцик вважав саме кадрове забезпечення. Зважаючи на те, що у відділі рідкісної книги було зосереджено велику кількість неопрацьованих стародруків, керівник наполягав на поповненні штату відділу кваліфікованими фахівцями для наукового опрацювання стародрукованих видань латинським шрифтом. Оскільки 20 жовтня 1950 р. був звільнений тимчасовий працівник відділу бібліотекар Михайло Юрійович Яцків (1873–1961), від 28 жовтня 1950 р. у відділі рідкісної книги числилася тільки одна штатна одиниця в особі тимчасового виконувача обов'язків завідувача відділу рідкісної книги Р. Луцика. Така ситуація у його професійній біографії склалася не вперше. Нагадаємо, що в 1930-ті рр. він очолював інструкторський відділ канцелярії Товариства ім. М. Качковського, що складався лише з завідувача, однак зі значним колом обов'язків (про це йшла мова у другому розділі).

Майже через рік – 4 жовтня 1951 р. до відділу рідкісної книги була прийнята на посаду бібліотекаря Ольга Даревич, обов'язками якої було виокремлення видань латинським і кириличним шрифтом з масиву неопрацьованого фонду стародрукованих видань відділу [24, арк. 1]. Однак невдовзі О. Даревич була переведена у інший відділ Бібліотеки, тому Р. Луцику доводилося й надалі одноосібно забезпечувати повноцінне функціонування відділу рідкісної книги. «Для властивої організації роботи відділу, – переконував завідувач адміністрацію, – був би необхідний мінімум один бібліотечний робітник на рівні старшого бібліотекаря з обов'язковим ґрунтовним знанням іноземних мов (з огляду на склад фондів неодмінно латинської, німецької, польської)» [68, арк. 1].

Недопустимою, на думку Р. Луцика, була також і тривала відсутність прибиральниці. «Приміщення відділу, – наголошував він, – складається з шести великих залів і все з книжками!» [68, арк. 2]. Книжковий фонд, зведений з різних зібрань і колекцій, потребував чищення і обезпилення. Те, що технічні процеси роботи з фондом вимушений виконувати сам завідувач, він вважав «свого роду курйозом» [68, арк. 2].

Окремі аспекти цього складного періоду він описав у «Довідці про Відділ рідкісної книги Львівської державної наукової бібліотеки Академії наук УРСР та про його роботу в 1970 і 1971 рр.». Він, зокрема, відзначив, що «штат відділу складається з двох чоловік: зав. відділом і молодшого бібліотекаря. Зав. відділом має вищу університетську освіту і, крім того, середню бібліотечну освіту. Молодший бібліотекар має неповну середню освіту. Технічного робітника (прибиральниці) відділ не має, так що молодшому бібліотекарю приходится виконувати, поруч зі своїми обов'язками, також обов'язки технічного робітника» [68, арк.1].

З огляду на те, що специфіка підрозділу передбачала наявність фондів стародруків та рідкісних видань XIX–XX ст., процеси формування і опрацювання цих масивів книг хоч і здійснювалися паралельно, все ж вирізнялися особливістю підходів до наукового освоєння та розкриття. Чималою прогалиною в організації фонду було й те, що комплектування здійснювалося спорадично, – від випадку до випадку. Як саме на цьому етапі окреслював перспективи роботи відділу його керівник, докладно вияснює «Проект виробничого плану Кабінету рідкісної книги ЛБАН УРСР на 1951–1955 рр.», датований 21.10.1950 р. [70]. За цим документом окреслюються високі стандарти бібліотечної роботи, які Р. Луцик ставив перед собою. Він також детально визначив виробничі завдання відділу, сформулював шляхи та методи їх вирішення. Роман Ярославович планував за короткий час виокремити стародруковані фонди відділу з масиву хаотично скинутих книг у книгосховищах для забезпечення належного їх зберігання та опрацювання. Таке формування і впорядкування фонду, на переконання Р. Луцика, суттєво

полегшило б процес проведення сумарного обліку книг.

Черговим етапом він передбачав порівняння отриманих даних із каталогами з метою докладного відображення фондів у довідково-пошуковому апараті відділу. Завідувач усвідомлював трудомісткість виробничих процесів роботи з фондом, тому перспективу отримання чітких даних щодо стану фондів окреслив на п'ять років. Зокрема, задля якісного виконання цього процесу він визначив такі першочергові завдання [70]:

1. Переміщення фондів підрозділу з метою їх відокремлення від фондів загального книгосховища для кращого збереження.
2. Звірка фондів кабінету за інвентарними книгами – для з'ясування фактичного стану фондів.
3. Перегляд фондів Бібліотеки (особливо бібліотек «Народного Дому» та НТШ) для виявлення рідкісних друків і влиття їх у фонди відділу.
4. Перевірка фондів кабінету за каталогами задля приведення у повну відповідність фондів і каталогів, вилучення з каталогів карток на книжки, яких у фондах немає, як наприклад на книжки, вивезені нацистами або ж передані в Польщу. Перевірці підлягало більше 45 000 томів.
5. Встановлення дублетності неопрацьованих стародруків та виділення дублетних примірників для окремого фонду.
6. Оформлення «на рідкість» (ілюстрації, переплет) літератури, що надходила з відділу комплектування. Загалом, на 1951–1955 рр. завідувач запланував здійснити інвентар 50 000 примірників неопрацьованих стародруків, сформувати алфавітний каталог на 10 000 примірників.

Поряд із цим, Р. Луцик належну увагу приділяв також і доукомплектуванню фондів відділу новими виданнями. Звісно, такий процес є звичним для книгозбірень, однак ми наголошуємо на передбачуваній ним динаміці отримання нових надходжень через відділ комплектування шляхом купівлі та обміну. Наведені в таблиці 1 дані нових надходжень до фонду відділу рідкісної книги у 1951–1955 рр. дозволяють побачити різницю в очікуваних і реальних цифрах.

Табл. 1. Заплановані та реальні надходження нової літератури (укладено за планами та звітами роботи відділу рідкісної книги за 1951–1955 рр.

[23; 24; 26; 27; 30; 32; 33; 35; 37])

Рік	Планова кількість (прим.)	Реальна кількість (прим.)
1951	1000	215
1952	1100	155
1953	1200	237
1954	1300	226
1955	1400	288
Всього	6000	1121

Планування здійснювалося на основі цифрових показників отриманої літератури з відділу комплектування за дев'ять місяців 1950 р. Однак докладне ознайомлення зі звітами відділу дозволяє зробити висновок про те, що надходження нової літератури були в наступні роки нерівномірними, спорадичними та нерегулярними. Таким чином, не виправдалися передбачувані темпи надходжень нових видань, та, відповідно, їх опрацювання згідно з вимогами та укладанням довідково-пошукового апарату на цей масив фонду. Однак варто наголосити, що умови для реалізації запланованих завдань не завжди відповідали можливостям підрозділу і, як неодноразово наголошував Р. Луцик на бібліотечних зібраннях або нарадах завідувачів, не були сприятливими для здійснення опрацювання та наукового розкриття цінних фондів відділу.

Відзначимо, що дослідниця Г. Ковальчук, ведучи мову у монографії «Книжкові пам'ятки (рідкісні та цінні книжки) в бібліотечних фондах» про особливості роботи з книжковими пам'ятками, наголошувала, що «...робота з матеріалами такого роду надзвичайно специфічна, оскільки потребує, окрім загальної ерудиції бібліотекаря, професійних знань і досвіду» [278, с. 204]. Фахова бібліотечна кваліфікація Р. Луцика цілком відповідала таким вимогам. Адже він набув чималий практичний досвід бібліотечної роботи, тож володів усіма навичками науково-бібліографічного опрацювання унікальних і рідкісних видань.

Фахові компетенції Р. Луцика стали підставою для висунення згідно з

«Постановою президії АН УРСР про заходи щодо поліпшення наукової діяльності інститутів і установ Львівського філіалу Академії наук» від 23 червня 1953 р. (протокол № 24) серед «співробітників із місцевого населення – спеціалістів по бібліотечній роботі» його кандидатури у 1953 р. на посаду заступника директора «по науковій частині» [306, с. 53]. Проте Р. Луцик відмовився від запропонованої посади, оскільки він не підтримував радянських методів організації діяльності Бібліотеки. Керівництво Бібліотеки 1950-х рр. Р. Луцик охарактеризував у своєму щоденнику таким чином: «Якби я мав можливість розповісти про справи бібліотеки якомусь компетентному європейцеві, то він або не повірив би мені чи, якби повірив, то спитав би мене, чому я не в божевільні. Але як може бути інакше, якщо місця керівників б[увших] бібліотек Оссолінеуму, Наукового Товариства Шевченка, Народного Дому і т. д., місця Мілецьких, Кентржинських, Бернацьких, Кривецьких, Свистунів та подібних до них трудівників зайняли Одуха, Козачук, Сакк та інші напівінтелігенти, що, як усі напівінтелігенти, відрізняються тільки самовпевненістю і нахабством і не мають жодних даних до роботи у наукових бібліотеках. Звичайно, балаган у нашій бібліотеці є лише віддзеркаленням балагану, що панує в нашій державі, але мені від цього зовсім не легше» [89, арк. 35].

У цей період (1948–1957 рр.) директором Бібліотеки був лейтенант Червоної армії, екс-працівник НКВС Антон Захарович Одуха (1910–1967). За його наказами Р. Луцика залучали, крім праці у відділі рідкісної книги, до багатьох інших виробничих процесів у Бібліотеці. Функціональні завдання з організації книжкового фонду Бібліотеки за радянськими стандартами здійснювала спеціально організована бригада з інвентаризації під керівництвом В. Вулаха, до якої входили, крім Р. Луцика, бібліотечні працівники О. Даревич, І. Роголя, М. Гуменюк, Є. Лазеба.

В одному із щоденникових записів Р. Луцик охарактеризував основні завдання процесу інвентаризації бібліотечних колекцій: виокремлення по групах за алфавітом авторів «respective» (відповідно) назв книг всієї колекції;

перевірка наявних книг з каталогом книгосховища на вул. Радянській, 24 на виявлення дублетів; звірка «підозрілих» книг зі списками відділу спецфонду на предмет вилучення так званих застарілих книг, які з різних причин потрапили в «index librorum prohibitorum “liberrimae” civitatis nostrae» («список книжок заборонених у нашій найвільнішій державі») [89, арк. 21–22].

Виконання процесу переінвентаризації фондів контролювала спеціальна комісія, делегована парторганізацією установи. 23 листопада 1954 р. на відкритих бібліотечних партійних зборах комісія висловила недовіру Р. Луцику щодо роботи під час проведення інвентаризації на Радянській, 24, у зв'язку з тим, що з книгосховища не було вилучено «буржуазно-націоналістичний» 65-й том «Записок Наукового товариства імени Шевченка». Тут було опубліковано статтю забороненого українського державного, військового та політичного діяча Симона Петлюри під назвою «Причинок до історії переселення “турецьких Запорозжців” на Кубань». Роман Ярославович змушений був доводити, що залишив том на полиці з метою повної комплектності видань у книгосховищі, а також і тому, що цей науковий часопис належав до літератури з обмеженим доступом [89, арк. 15]. До слова, у щоденнику Р. Луцик неодноразово писав про складні умови праці в Бібліотеці у той час: «Жив тоді в постійному страху перед зісланням у Сибір» [89, арк. 27].

15 березня 1955 р. завідувача відділу рідкісної книги переведено з місця праці на вул. Радянській, 24 до бригади по інвентаризації книжкових фондів у головному корпусі на вул. Стефаника 2. Тут було розпочато інвентаризацію колекції дійсного члена Всеукраїнської академії наук, керівника Львівського відділення Інституту української літератури ім. Шевченка (1939 р.), професора Михайла Степановича Возняка (1881–1954). Завдяки плідній науковій діяльності М. Возняка вдалося зібрати унікальну книжкову колекцію, яка налічувала 6 159 назв, понад 8 000 примірників. В останні роки життя академік М. Возняк неодноразово акцентував на небажанні передачі своєї книжкової колекції до фонду Бібліотеки, оскільки піклувався про її цілісність і доступність. За

спогадами Р. Луцика, «в серпні 1954 р. в розмові зі мною в його кабінеті по вул. Радянській 24», М. Возняк відзначив, що його приватна бібліотека перейде у власність Львівського університету [89, арк. 21]. Доля книгозбірні М. Возняка склалася так, що після смерті академіка (20 листопада 1954 р.) її успадкувала бібліотека Львівського університету ім. Івана Франка. Згодом, всупереч волі академіка, за розпорядженням ЦК КПУ, книгозбірня М. Возняка була передана у власність Бібліотеки та перевезена в головний корпусу на вул. Стефаніка, 2, де колекція була, як і передбачав М. Возняк, розпорошена. Лише на початку 1990-х рр., під час розформування відділу спецфонду, до створеної М. Возняком колекції було повернуто набуті вченим рідкісні видання з українського мовознавства, мистецтва, літературознавства. Серед них особливо значущими є видання з історії освіти в Україні, загальна кількість яких – понад 400 видань, а також матеріали з питань франкознавства.

Більшу частину робочого часу завідувачеві відділу рідкісної книги доводилося витратити на організаційні процеси інвентаризації фондів Бібліотеки, які полягали у визначенні мови літератури (вітчизняна чи іноземна); встановленні одного з чотирьох прийнятих у бібліотеці форматів; оцінюванні книги; проведенні сумарного обліку; з'ясуванні приналежності до одного з 10 розділів Універсальної десяткової класифікації (далі – УДК); здійсненні «коректури» каталожних карток, зокрема, з'ясуванні відповідності каталожної друкованої картки з карткою, написаною рукою і звіреною вже з книгою; розміщенні книг на полицях [89, арк. 16–17].

Повертаючись до діяльності бригади по інвентаризації книжкових фондів в головному корпусі, відзначимо, що робота Р. Луцика полягала в інвентаризації «непрофільної» літератури, вилученої з книгосховищ на вул. Радянській 24 та з фонду колишнього «Оссолінеуму». За розпорядженням дирекції, Р. Луцик здійснював перевірку роботи працівників-інвентаризаторів. У його обов'язки входив контроль за підготовчими процесами до переінвентаризації періодичних видань, зокрема журналів, внесення

виправлень, проведення консультацій та інструктивних бесід. Як зауважував Р. Луцик, така робота, особливо опрацювання періодичних видань, вимагає великої уваги і акуратності, однак таких навичок у багатьох бібліотечних працівників якраз і не вистачало. «Виконану ними роботу доводиться не раз переробляти, що викликає зайву трату часу. Загалом, бібліотечна справа, хоча й не є дуже важкою, дається не кожному» [89, арк. 62].

Роботу з інвентаризації бібліотечних фондів Р. Луцику доводилося поєднувати з виконанням обов'язків у відділі рідкісної книги: «Після обіду працював у кабінеті рідкісної книги. Там роботи стільки, що сам не знаєш, за що спершу братися. Сьогодні я працював частково над стародрукованими книгами, але більше над додатковим описом книг ХІХ і ХХ ст. Якщо б мені дали попрацювати з рік тільки в кабінеті, то я виліз би мабуть з того болота, в яке загнав мене Одуха, тримаючи мене постійно на різних роботах поза кабінетом» [89, арк. 62].

Лише в лютому 1959 р. Р. Луцик завершив працювати у складі бригади по інвентаризації. Цей чималий етап своєї примусової бібліотечної роботи Р. Луцик описав таким чином: «якщо б робочий день був не вісім, а шістнадцять годин, то я і тоді не встиг би переробити всіх робіт, які потрібно зробити... Я буду завжди думати про роботу і про те, як краще її виконати. Можливо тому, що я не виховувався в комуністичному дусі і не засвоїв комуністичного відношення до праці» [89, арк. 66].

Згідно з загальноприйнятими засадами формування фондів відділу рідкісної книги, Роман Луцик здійснював комплектування рідкісних видань ХІХ–ХХ ст., доопрацьовував їх за нормативними вимогами. Невиправданою витратою робочого часу очільник вважав опрацювання безпідставно вилученої з фонду відділу рідкісної книги літератури, яку після перевірок повернули назад з відділу спецфонду. Лише іноземної періодики, яка вийшла друком у 1817–1944 рр., за наказом облліту з фонду бібліотеки, розміщеного у будівлі на вул. Лисенка, 14, було вилучено до спецфонду 99 назв у 3 040 томах [18, арк. 32].

Наведемо щоденниковий запис Р. Луцика, який виразно ілюструє хаотичність, непродуманість, безглуздість настанов і вказівок керівництва: «У кабінеті рідкісної книги працював над включенням до фондів літератури, яка була повернута з відділу спецфондів. Робота полягає в тому, що на повернену літературу треба написати каталожні картки, в інвентарній книзі зробити відмітки про повернення літератури до фондів, а саму літературу поставити на її старе місце у книгосховищі. Словом, раніше проводили з літературою одні операції, тому що виключали її як контрреволюційну із загальних фондів, а тепер виробляють інші операції, оскільки література перестала бути контрреволюційною та повертається до загальних фондів. Як виглядають книги після всіх цих пертурбацій, говорити не доводиться» [89, арк. 62]. Незважаючи на негативне сприйняття «радянщини», Р. Луцик продовжував добросовісно виконувати свої обов'язки щодо організації, формування та наукового опрацювання фондів книжкових пам'яток. Особливу увагу він спрямував на впорядкування стародрукованих видань кириличним шрифтом, робота над якими була надто трудомісткою і ускладнювалася через значні забруднення і дефекти примірників.

Чималим недоліком в організації фонду відділу завідувач вважав порушення збереження цілісності історичних колекцій. Р. Луцик був переконаний, що ці книжкові пам'ятки необхідно зберігати комплексно, тож стародруки слід розміщувати неподільно – окремими історичними колекціями. Порядок розміщення кириличних стародруків, який здійснив А. Генсьорський, потребував, на його думку, повного перегруповання фонду. Пояснення цієї позиції віднаходимо у щоденниковому записі за 19 жовтня 1956 р.: «Замість того, щоб сформувати окремо кожен колекцію стародрукованих книг, що мають свої окремі інвентарі і каталоги, розмістити їх за шифрами (вони ж – інвентарні номери), тобто окремо колекцію А. С. Петрушевича, Наукового Товариства імені Шевченка, Народного Дому, він (А. Генсьорський. – З. О.) змішав їх між собою і розмістив за інвентарними номерами (вони ж – шифри

розташування). Оскільки кожна колекція мала свій окремий інвентар, то під одним інвентарним номером можуть стояти дві-три абсолютно різні книги. Я вже давно хотів навести лад у цьому напрямі, але тільки тепер, коли існуючий порядок розташування книг почав серйозно заважати моїй роботі, я взявся за це, хоч у мене зовсім не було часу» [89, арк. 44–45].

Загалом, за матеріалами планово-звітної документації, вдалося з'ясувати методику, яку запровадив Р. Луцик для формування історичних колекцій книжкових пам'яток, що базувалася на попримірниковому перегляді стародруків та виокремленні видань з провенієнціями:

- а) виявлення екслібрисів і суперекслібрисів;
- б) виявлення печаток і штампів власників видань;
- в) відчитування власницьких та маргінальних записів;
- г) розшуки давніх інвентарних номерів;
- д) відчитування провенієнційних знаків збереженого примірника видання.

В умовах розпорошення численних книжкових історичних колекцій виправданим, на думку Р. Луцика, було виокремлення в колекції окремої частини фондів, які представляють значну наукову та матеріальну цінність. До часу концентрації всіх інкунабул та загалом стародруків в одному приміщенні, прийнято було на давній інвентарний номер (сигнатуру) надавати новий інвентарний номер, окремо на інкунабули і окремо на стародруковані видання XVI–XVIII ст. В процесі опрацювання фонду стародрукованих видань було виокремлено книжкові колекції інкунабул, палеотипів, стародрукованих видань другої половини XVI–XVIII ст. латинським, кириличним, гражданським і глаголичним шрифтами.

Окрім стародрукованих видань, Р. Луцик скрупульозно опрацьовував видання XIX–XX ст., що входили до складу фонду відділу рідкісної книги. Так, серед масиву фонду колишньої бібліотеки «Народного Дому», Р. Луцик виявив цінні прижиттєві видання класиків української літератури, що стало підґрунтям створення окремої колекції: «Рідкісні раритетні видання XIX–XX ст.». До

збірки увійшли також рідкісні довоєнні українські періодичні видання, раритетні видання класиків світової літератури та наукові видання [68].

З метою всебічного охоплення організаційно-функціональних проблем в роботі з цінними фондами, завідувач постійно працював над складанням регулятивної документації відділу рідкісної книги. Однак при написанні цих матеріалів раз у раз виникали складнощі, зовсім не пов'язані з професійними проблемами. Зокрема, завідувачу було повернуто на доопрацювання план роботи відділу рідкісної книги на 1957 рік, оскільки за наказом директора, до цього документу треба було «додати вступ ідейно-політичного характеру, в якому вказати, що кабінет буде керуватися у своїй роботі настановами, даними партією і т. д. Внаслідок «мудрого» наказу директора я сидів майже весь час після обіду і думав над тим, як до моєї роботи над стародрукованими книгами долучити постанови, рішення і настанови партії. Після довгих і важких роздумів склеїв якимось необхідний вступ, переписав його в двох примірниках і приєднав до плану і його копії, яку залишив в актах кабінету» [89, арк. 49]. Не потребує докладного пояснення, що такі за визначенням Р. Луцика, «мудрі» настанови керівництва суттєво гальмували важливу роботу щодо опрацювання фонду відділу рідкісної книги.

Важливим напрямом роботи Р. Луцика була організація фондів стародрукованих та рідкісних видань XIX–XX ст. для якісного обслуговування читачів. Забезпечуючи повноцінне функціонування підрозділу, Р. Луцик формував тематичні книжково-ілюстративні виставки та проводив екскурсії. Фонди стародруків та рідкісних видань XIX–XX ст. слугували об'єктом досліджень відомих вчених, які були читачами відділу рідкісної книги: академіки Я. П. Запаско, Я. Д. Ісаєвич, І. П. Крип'якевич, доктори наук – Я. Р. Дашкевич, П. М. Жолтовський, Р. Ф. Кирчів, Я. П. Кісь, М. М. Кравець, О. Я. Мацюк, М. О. Онишкевич, І. С. Свенціцький; кандидати наук – відомий книгознавець, бібліограф, завідувач відділу рідкісної книги бібліотеки ЛДУ ім. Івана Франка Ф. П. Максименко, М. О. Мороз, Т. І. Пачовський, І. С. Романченко.

Крім науковців львівських інституцій, фондами відділу рідкісної книги користувалися дослідники київських наукових установ: працівник відділу рідкісної книги Центральної наукової бібліотеки АН УРСР Яків Дем'янович Бірюк, визначний український мовознавець М. А. Жовтобрюх, історик А. Д. Ярошенко та ін. [76]. Цінні фонди відділу рідкісної книги стали джерельною базою досліджень зарубіжних дослідників, серед яких: Веслав Вітковський – доцент Краківського університету (Польща), тема дослідження «Польсько-українські літературні взаємовідношення в XVII–XVIII ст.»; Зінаїда Генік-Березовська – доцентка Празького університету (Чехія), тема дослідження «Зв'язки галичан з чеськими ученими в XIX ст.»; Василь Гривна – доцент університету у Братиславі (філіал у Пряшеві), тема дослідження «Політичні судові процеси в Закарпатті напередодні Першої світової війни»; Ришард Лужний – доцент Краківського університету (Польща), тема дослідження «Український літературний рух в Галичині в II половині XIX в. і його зв'язки з польською літературою»; Владислав Коротай (Польща); літературознавець Ю. Р. Гальвідіс (Литва); історики Е. Т. Лауцевічус (Литва) та С. П. Янушоніс (Литва) [52, арк. 16].

Результатом бібліотечної діяльності Р. Луцика стало перетворення відділу рідкісної книги Бібліотеки у 1960–1980-х рр. в один із неформальних інтелектуальних центрів українства у Львові, за честь користуватися унікальними фондами якого мали не тільки вчені, а й письменники, вчителі, лікарі, художники, журналісти та ін.

Виконання читацьких вимог Роман Ярославович завжди поєднував з наданням бібліографічних довідок та фахових консультацій. Він неодноразово здійснював для користувачів переклади текстів з французької, німецької, латинської мов, про що свідчать записи у книзі відгуків відділу рідкісної книги [77].

Упродовж 1951–1973 рр., підрозділ, який очолював Р. Луцик, виконав значну кількість читацьких вимог. На основі щорічних звітів, що зберігаються в архіві Бібліотеки, з'ясовано не тільки загальну кількість читачів за вказані роки,

а й загальну кількість читацьких вимог (зі стійкою тенденцією до зростання), які довелося виконувати завідувачу підрозділу (див. табл. 2).

Табл. 2. Цифрові показники обслуговування читачів (укладено за звітами роботи відділу рідкісної книги за 1951–1973 рр.)

[24; 27; 30; 33; 37; 41–52; 54–60]

Рік	Загальна кількість читачів (відвідування)	Загальна кількість читацьких вимог (книговидача)
1951	16	76
1952	142	967
1953	175	1203
1954	147	804
1955	134	885
1956	191	1335
1957	196	1471
1958	237	2521
1959	251	2447
1960	237	2430
1961	204	1983
1962	242	2121
1963	237	2456
1964	286	3739
1965	442	4977
1966	703	4412
1967	473	5333
1968	462	6691
1969	441	7048
1970	464	5782
1971	1426	8075
1972	1392	8342
1973	1493	8953
Разом	9 691	84 051

Важливим аспектом роботи Р. Луцика з організації та наукового опрацювання фонду стародруків, було заповнення лакун та досконале формування комплексів книжкових пам'яток. Він постійно працював над можливими шляхами поповнення бібліотечного фонду цінними виданнями. Свідченням цього стало доукомплектування колекції видань Івана Федорова відділу рідкісної книги шляхом обміну колекційних примірників львівського «Апостола» (1574 р.), якого у фондах відділу зберігалось декілька примірників і московського «Апостола» (1564 р.) з фонду відділу стародруків Історичного музею у Львові [89, арк. 109–110]. У такий спосіб Р. Луцик сформував повну колекцію видань Івана Федорова, представлену книжковою продукцією всіх осередків федорівського друку, одну з найповніших у книгосховищах бібліотек на теренах України. Нині у відділі рідкісної книги Бібліотеки зберігається колекція видань Івана Федорова, яка налічує 26 примірників.

Вагомим внеском Р. Луцика у формування збірки кириличних стародруків відділу стало поповнення 1959 р. цінними виданнями кириличного друку, які завдяки йому та за посередництва академіка І. П. Крип'якевича надійшли до фонду підрозділу. Тоді ж Р. Луцик зумів перевезти стародруковані книги з горища давньої церкви на вул. Голоско у Львові до відділу. Завдяки сприянню академіка, він отримав від настоятеля церкви о. Романа Маковея, племінника відомого українського письменника Осипа Маковея, стародруковані видання [89, арк. 206–207]. Таким чином, стараннями Р. Луцика книжкову колекцію стародрукованих кириличних книг відділу рідкісної було поповнено 40 примірниками книжкових пам'яток кириличного друку.

Попри постійну зайнятість бібліотечною роботою, Роман Ярославович велику увагу приділяв і науковій діяльності. За розділом «Наукова робота» зі звіту відділу рідкісної книги за 1966 р. з'ясовано, що Р. Луцик працював над підготовкою тексту про відділ рідкісної книги до бібліотекознавчої праці на тему: «Вогнище культури. Нарис про Львівську державну наукову бібліотеку Міністерства культури УРСР» [52, арк. 10].

Важливим напрямом наукових пошуків Р. Луцика було вивчення минулого

бібліотек Галичини. Основні етапи історії бібліотечної справи на західноукраїнських землях Р. Луцик виклав у статті «Розвиток бібліотечної справи у Львові» [84], чорновий варіант якої виявлено у відділі рукописів Бібліотеки у фонді одного з колишніх її директорів – Є. Стасюка, який очолював установу впродовж 1974–1984 рр. Стаття не могла бути опублікована, оскільки висвітлювала історію бібліотек Львова, яких на той час уже на карті міста через відомі причини не існувало. Мова йшла про бібліотеки багатьох монастирських книгозбірень, передусім Онуфріївського монастиря, низки приватних бібліотек, про які вважалося за краще не згадувати. Виявлення та оприлюднення праці Р. Луцика видається нам важливим, адже автор віддзеркалив достатнім чином невивчені або ж ретельно приховані сторінки історії бібліотек Львова, що внаслідок відомих суспільно-політичних, воєнних обставин бруталним чином були знищені. Зрозуміло, що в умовах «радянського способу життя», ця та інші наукові статті «невигідної» тематики працівників бібліотеки, а тим більше без опертя на відповідні партійні документи чи праці класиків марксизму-ленінізму не мали жодного шансу побачити світ.

Першочерговою метою написання цієї статті було те, що, на переконання автора, «львівським бібліотекарям треба кинути оком на минуле львівських бібліотек та заглибити зір у майбутнє» [84, арк. 1]. Актуалізація цього твердження сьогодні видається нам вкрай важливим завданням науковців, оскільки необхідно не тільки зберегти, а й примножувати знання про українську бібліотечну минувшину.

Без зайвого перебільшення можемо стверджувати, що як науковець Р. Луцик вперше систематизував та періодизував історію створення та подальшого поширення бібліотечної справи Львова. Такий науковий доробок був можливий лише завдяки глибокому розумінню історичних та соціальних процесів, а також досконалому знанню бібліотечної справи. Стаття Р. Луцика, містить змістовну конкретизацію основних етапів виникнення та функціонування львівських бібліотек. Автор відзначав, що «Вже в дуже віддалених часах, в XVI–XVII вв., формуються у Львові перші зв'язки таких

культурних центрів, як бібліотеки. Очевидно, ці бібліотеки-ембріони були дуже далекі від бібліотек в нинішньому значенні того слова, як під оглядом своїх фондів та організації праці, так під оглядом свого соціального та культурного значення. Все ж таки факт залишається фактом, що бібліотеки виникали та що вони відігравали деяку, хоч і обмежену, роль в рості соціальної та національної свідомості місцевого населення та в його боротьбі проти поневолення» [84, арк. 1].

Роман Луцик розпочав свій ретроспективний огляд з історії виникнення першої бібліотеки у Львові при Ставропігійському братстві, яка діяла всі часи існування братства та увійшла згодом до складу Ставропігійського музею, а від 1939 року її фонди зберігаються у Львівському історичному музеї. Він також відзначив, що в XVI ст. виникла бібліотека при Онуфріївському монастирі, який став осередком виникнення книгодрукування в Україні. Історична колекція цієї книжниці 1940 року увійшла до складу Бібліотеки. Р. Луцик вважав, що поряд з бібліотеками при Онуфріївському монастирі, які згодом перейшли під протекторат Львівської Ставропігії, діяли бібліотеки при католицьких церквах та монастирях, «яких при старій шляхетській Польщі було тут доволі багато» [84, арк. 2]. Автор наголошував, що на зламі XVIII–XIX ст. починають з'являтися ідеї створення нових бібліотек. Австрійська монархія, яка на той період володіла Східною Галичиною, намагалася здійснювати освітні та культурні реформи в її центрі – Львові. Р. Луцик навів історію створення бібліотеки при Львівському університеті ім. Яна Казимира, відзначаючи, що наприкінці XVIII ст. у колах передової галицької інтелігенції почали проявлятися більш прогресивні тенденції та течії, які суттєво вплинули і на розвиток бібліотечної справи. За сприяння Габсбургів у Галичині було створено також бібліотеку при Технічній школі (нині – Національний університет «Львівська Політехніка»).

Аналізуючи зміст статті Р. Луцика, неможливо оминати згадку про організацію ще однієї книгозбірні – Педагогічної бібліотеки. Створена за наказом колишньої Кураторії Львівської Шкільної Округи і відкрита для публічного користування 1 лютого 1926 року, що 1934 року отримала повну

офіційну назву «Державна центральна педагогічна бібліотека Львівського шкільного округу у Львові» (пол. «Państwowa Centralna Biblioteka Pedagogiczna Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego we Lwowie»), книгозбірня мала невеликі фонди та не отримувала належної опіки з боку Польської держави. За таких обставин справи бібліотеки очевидно не могли задовольнити зростаючі вимоги читачів, тому деякі інституції розпочали заснування приватних бібліотек. 1817 року заходами бібліофіла, історика, літературознавця Юзефа Максиміліана Оссолінського, організувалася велика, як на ті часи, бібліотека, звана популярно Оссолінеум, основою якої були закуплені Оссолінським ще у XVIII ст. рештки бібліотек ліквідованих тоді монастирів. Оссолінеум зібрав цінну збірку і згодом став «основним культурно-науковим осередком» Львова.

Для дослідників розвитку бібліотечної справи Галичини цінність складають наведені Р. Луциком відомості про виникнення бібліотек при найбільших наукових товариствах другої половини XIX ст. – «Галицько-руській матиці», «Народному Домі» та НТШ, які за змістом своїх фондів були потужними книгозбірнями м. Львова.

Автор звернув увагу також і на низку важливих аспектів налагодження належного функціонування бібліотек загалом і обслуговування читачів. Зокрема, він відзначив, що бібліотеки користувалися переважно алфавітними каталогами, що не давало змоги розкрити фонди вповні і головно «зробити їх доступними для читачів». Адже «каталогів для читачів або зовсім не було або були в зачаточному стані, так що потреб читачів ніяк задоволити не могли». Він також наголосив на потребі облаштування читальних залів, визначенні належного часу для праці читачів, оптимальної праці відділу абонементу, а також організації процесу керування читанням, зокрема формування «книжково-ілюстративних виставок, які би рекомендували читачам ті чи інші потрібні їм книжки» [84, арк. 5]. Р. Луцик не оминув у своїй праці і важливого бібліотечного процесу – шляхів поповнення фондів бібліотек: а) одержання обов'язкового безоплатного примірника друкованих видань, б) купівлі літератури в книжкових магазинах, в) книгообміну з бібліотеками та іншими науковими установами.

Важливим для дослідників історії бібліотечної справи є фрагмент статті, присвячений характеристиці «сучасного стану» бібліотек у Львові. Р. Луцик наголосив, що «на кінець 1956 року у Львівській тільки області нараховувалось 1062 масові бібліотеки з книжковим фондом у 5 міл. 517 тис. одиниць. Ці бібліотеки обслуговувались 1087 платними працівниками. Не гірше представляється справа з науковими, технічними та спеціальними бібліотеками. Кількість їх на кінець 1956 року виражається цифрою 482 з книжковим фондом у 6 міл. 880 тис. одиниць та штатом кваліфікованих працівників у 443 чол.» [84, арк. 8]. При цьому він зазначив, що, незважаючи на результати функціонування і розвитку бібліотек, є ще «багато нерозв'язаних проблем і невирішених завдань, які вимагатимуть чимало послідовної та наполегливої праці» [84, арк. 10].

3.2. Науково-бібліографічна діяльність

Основним завданням функціонального забезпечення та освоєння бібліотечних фондів Роман Луцик вбачав налагодження поточного обліку видань, їх опис та систематизацію, оскільки вважав, що такі дії сприятимуть ефективному використанню книжкового фонду, його збереженню, а головне полегшенню наукового пошуку дослідників. Саме з цією метою Р. Луцик інтенсивно працював над науково-бібліографічним розкриттям книжкових масивів відділу рідкісної книги. Така праця потребувала ґрунтовного знання іноземних мов, а також глибинного розуміння усіх аспектів бібліографічної справи. Варто додати, що станом на початок керівництва відділом рідкісної книги, завдання щодо упорядкування каталогів ускладнювалося декількома факторами, а саме: відсутністю єдиного алфавітного каталогу та належного штату бібліотечних працівників, а також постійним контролем керівництва за читацькими запитами.

Незважаючи на це, Р. Луцик доклав максимальних зусиль щодо розробки методики бібліографування стародрукованих видань і організації бібліографічних процесів. Основним важливим аспектом роботи у цьому напрямі він вважав поетапне опрацювання книжкових масивів. Основні етапи

цього виду діяльності Р. Луцик сформулював у «Річному плані Кабінету рідкісної книги на 1951 рік». Це, зокрема: реєстрація наявних (звезених) друків; поступове введення в каталоги фондів відділу; організація списків, покажчиків і картотек: відсилкових, анонімів і псевдонімів, місцевостей друку та друкарів, екслібрисів та суперекслібрисів, автографів; уніфікація та меліорація чинних каталогів; складання інструкцій для комплексного опрацювання стародруків; опрацювання матеріалу для науково-дослідницької праці [23].

Науково-бібліографічне опрацювання фонду стародруків стало пріоритетним напрямом роботи Р. Луцика. Ця праця потребувала фахового комплексу знань, навичок і вмінь, адже найбільш ефективно розкриття бібліотечного фонду можливе лише за умови досконалого відображення масиву книжкових пам'яток в каталогах. Осмислюючи потужне історико-книгознавче і загальнокультурне значення стародрукованих фондів, Р. Луцик насамперед здійснював атрибуцію виявлених серед неопрацьованого фонду пріоритетно цінних видань – інкунабул. Як зазначалося вище, найдавніша складова частина стародрукованих видань бібліотеки – збірка інкунабул – почала опрацьовуватися ще на початку 1940-х років у відділі стародруків і рарів при головному корпусі Бібліотеки. Друковані описи раритетів здійснювала на той час Є. Куркова, про що свідчать річні звіти про роботу відділу [7].

Р. Луцик зазначав у планах роботи відділу рідкісної книги, що у відділі потрібно укласти картотеки раритетних видань для читачів, які могли б скористатися першодруками та унікальними стародрукованими виданнями. За його нотатками, при каталогізації раритетів у каталожній картці необхідно було зазначати критерій класифікації книги до раритетів. Так, «до раритетів слід віднести: Унікати та бібліографічні рідкості; Друки таємні; Друки, які стосуються історичних подій; *Editiones primipres* (перше видання); Книги, які перейшли якусь катастрофу; Друки, визначні з огляду на походження» [20, арк. 3–4].

Бібліографічний опис стародруків Р. Луцик здійснював за двома основними напрямками: «каталогуванням» видань та їх «науковим

опрацюванням». Його опис містив докладні відомості: відкриття автора, дати і місця друку; друкарську марку; встановлення титулу на базі бібліографічного дослідження книги. На «каталоговій» картці було відзначено том та сторінку, на якій знаходився опис книги. Важливо було також «відобразити походження книги, здійснити опис рідкої старовинної оправи, ілюмінацій, маргіналій, гравюр та взірців письма» [23, арк. 4]. Поряд з бібліографічним описом латинських стародруків, Р. Луцик характеризував особливості опису стародруків гражданським шрифтом: «При старих книгах, друкованих гражданкою, гасло подається, крім оригінальною мовою, також у транслітерації латинською внизу, позаяк каталог упорядкований буде після алфавіту латинського з огляду на більшість книг, друкованих латинкою» [23, арк. 3].

Про особливості задекларованих завдань і технологічних процесів опису та наукових досліджень фондів книжкових пам'яток свідчить тематика виробничих нарад і науково-методичних семінарів підрозділу. Великої уваги в межах цих заходів керівник надавав проблемам опрацювання слов'янських кирилических стародруків. Він активно розвивав питання їх наукового дослідження за інструкцією С. Маслова «Спроба інструкції та план роботи над складанням українського бібліографічного репертуару XVI–XVIII ст.» (Київ, 1928) [385]. Актуальними вважав він і питання про нові методи визначення формату стародруків, а також акцентував труднощі у розвитку способів розкриття дефектних стародруків [22, арк. 5].

Важливою ділянкою науково-бібліографічної праці Р. Луцика у відділі рідкісної книги стало опрацювання стародруків бібліотеки Оссолінських та бібліотеки Баворовських, розпочате у 1951 р. Як зазначено у звіті про роботу за вказаний рік, каталог бібліотеки Баворовських (вул. Стефаника, 2) був достатньо громіздким, адже налічував 120 000 карток і потребував складання допоміжних бібліографічних картотек. Беручи до уваги такі обсяги, Р. Луцик відстоював ідею вилучення карток із загального каталогу, переміщення каталогу книгозбірні Баворовського з головного корпусу Бібліотеки і влиття у каталоги відділу рідкісної книги задля їх повноти. Цю ідею вдалося реалізувати лише наприкінці

1956 р. після тривалих дискусій з дирекцією: у грудні того року картотеку разом з каталожною шафою бібліотеки «Waworowianum» було перевезено до відділу рідкісної книги [89, арк. 48]. Таким чином, Р. Луцику вдалося виокремити і зберегти історичну колекцію Баворовського, яка була добірно укомплектована винятково рідкісними та бібліографічно унікальними виданнями, практично цілісною.

Дотримуючись відповідно означеної розробленої методики, Роман Ярославович відтворював не лише обов'язкові атрибути бібліографічного опису книжкових пам'яток, а й намагався якнайповніше розкрити усі особливості видання загалом і примірників зокрема. Іноді бібліографічний опис окремого примірника видання складався з 10–14 каталожних карток. Р. Луцик одночасно формував низку допоміжних картотек: видавців, ілюстраторів, інтролігаторів, мистецького оформлення видання, окремих власників, де зазначалася наявність рукописних додатків, маргіналій, провенієнцій. Велика кількість примірників одного видання зобов'язувала до звірки комплектності стародруків, виявлення дублетів чи варіантів видань, висвітлення в бібліографічних описах індивідуальних характеристик кожного примірника.

Варто зазначити, що примірники кирилиці здебільшого були дефектними та потребували атрибуції, складних бібліографічних розшуків, а отже, фахових книгознавчих компетенцій, якими вповні володів завідувач підрозділу. Науково-бібліографічне опрацювання стародрукованих видань значно полегшив опублікований у 1958 р. бібліографічний посібник з опису кирилических видань XV–XVIII ст. з фондів Державної бібліотеки УРСР (тепер Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського) «Славянские книги кирилловской печати XV–XVIII вв.: Описание книг, хранящихся в ГПБ УССР», який підготували книгознавці та бібліографи С. Й. Петров, Я. П. Бірюк та Т. П. Золотар [440].

Виконуючи кропітку бібліографічну роботу, завідувач зіштовхувався з труднощами при визначенні першого примірника та дублетів стародрукованого видання. Ці складні процеси вимагали звірки картки алфавітного каталогу

стародруків відділу рідкісної книги з п'ятьма наявними в бібліотеці каталогами стародруків найбільших передвоєнних бібліотек: Національного закладу ім. Оссолінських, НТШ, «Народного Дому», Фундації ім. Віктора Баворовського, родової бібліотеки Дідушицьких. У процесі роботи над складанням поетапних заходів щодо книгознавчо-бібліографічного опрацювання фонду стародруків Р. Луцик вказав на потребу впорядкування каталогів: «Майже всі картки з бібліографічними описами необхідно звірити *de visu* з книжкою. Впорядкування цього каталогу по суті стало створенням нового каталогу, новим описуванням книг» [36, арк. 7–8]. Це передусім стосувалося алфавітного каталогу стародруків латинським шрифтом, рекаталогізацію якого здійснювала бригада по опрацюванню «старих фондів», які належали свого часу бібліотекам «Оссолінеум», «Народного Дому», «Музею А. С. Петрушевича», НТШ. Таке укладання каталогу унаочнювало складний стан бібліографії стародрукованих видань у той час, коли пріоритет надавався масовій книзі, а в текстах стародруків дошукувалося пропаганди «церковщини», тож намагалося скорочувати або й взагалі усувати матеріал.

Окрім обов'язкових алфавітного та систематичного каталогів, що було важливим у роботі підрозділу, Р. Луцик налагоджував укладання додаткових каталогів стародрукованих видань з характерною для них детальною систематизацією. Навіть при побіжному перегляді таких каталогів можна виявити значну кількість потрібних видань. Важливо підкреслити, що Р. Луцик ставив перед собою мету викликати зацікавлення у дослідників цінним джерельним матеріалом, «прихованим» у фондах.

На початковому етапі роботи відділу Р. Луцик уклав такі каталоги на фонд «Рідкісної книги»:

- 1) «Алфавітний читацький каталог, в якому відображена література XIX–XX ст., відділи слов'янський і латинський;
- 2) Систематичний (складений за УДК), в якому відображена та ж література, що і в алфавітному читацькому;
- 3) Алфавітний каталог стародруків, відділи слов'янський і латинський

(тільки на частину фондів);

4) Систематичний каталог стародруків (тільки на частину фондів)» [26, арк. 3].

Наявність систематичних читацьких каталогів удоступнювала запитувані матеріали з означеної тематики. Однак повністю задовольнити запити читачів-науковців могла б тільки укладена шляхом послідовних доповнень система каталогів, що всебічно відображала фонд відділу. На стародруки, більша частина яких потребувала ідентифікації і не відображалася в каталогах, Роман Луцик сформував низку систематизованих робочих картотек пізнавально описаних видань. Метою такого довідково-пошукового апарату було надання читачам якомога більшої інформації про наявні видання. Серед них:

- 1) Картотека наукових описів стародруків в початковому стані;
- 2) Картотека місцевостей друку стародрукованих видань;
- 3) Картотека російських і українських альманахів XVIII–XIX ст. (в межах до 1890 р.);
- 4) Картотека перших видань української художньої літератури XIX–XX ст.;
- 5) Картотека художників на літературу XIX–XX ст.;
- 6) Картотека ілюстрацій на літературу XIX–XX ст.;
- 7) Картотека автографів [27, арк. 4].

Книгознавчо-бібліографічні описи примірників кириличного друку колекції відділу рідкісної книги стали основою каталога: «Львівські видання XVI–XVIII ст.», спільного проекту Бібліотеки та Львівської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури [377]. Товариство було створено з метою порятунку та обліку культурного надбання, серед його членів – відомі вчені та культурні діячі Михайло Возняк, Ярослав Ісаєвич, Іван Крип'якевич, Іларіон Свенціцький.

Цей скромний за теперішніми мірками науково-бібліографічний доробок був поважним кроком не лише у репрезентації багатой книжкової культури Львова, а й важливим етапом у становленні бібліографічних пам'яткознавчих

досліджень і розумінні цінності книжкових пам'яток в історії культури української нації, необхідності їх ретельного обліку, опису і охорони. Особливу роль у цьому процесі відігравали спеціалізовані бібліотечні підрозділи, які комплектували фонди видань XVI–XVIII ст. Вирішальний голос у визначенні першочергових напрямів роботи з книжковими пам'ятками мали, з одного боку, – дієві члени товариства, з іншого, – бібліотечні фахівці, які безпосередньо опікувалися книжковим надбанням. Така комунікація сприяла налагодженню наукових контактів, що відтак давало добрі результати спільної дослідницької праці. Скажімо, Р. Луцик співпрацював зі знаним в майбутньому книгознавцем, академіком Я. Ісаєвичем.

Через відсутність зведеного бібліографічного покажчика книг, надрукованих у Львові в XVI–XVIII ст., неможливо було здійснити облік стародрукованих видань, що побутували на теренах регіону. «Щоб допомогти активістам товариства і всім краєзнавцям налагодити облік стародруків, Комісія для складання каталога пам'яток історії та культури Львівської області і Львівська державна наукова бібліотека АН УРСР (Бібліотека. – О. 3.) випускають короткий бібліографічний покажчик видань львівських українських друкарень XVI–XVIII ст. ») [377, с. 7–8]. Перший випуск містив описи видань Івана Федорова та Успенського Ставропігійського братства і був укладений «в основному за примірниками відділу рідкісної книги Львівської державної наукової бібліотеки АН УРСР» [377, с. 7].

Для повноти каталога використано науково-бібліографічні матеріали інших бібліотечних зібрань, проте лише примірники відділу рідкісної книги означені шифром книгосховищ, за якими їх можна віднайти в академічній бібліотеці [377, с. 8]. Крім опису стародруків, Р. Луцик здійснював бібліографічні описи «нової» літератури, яку отримував відділ, і таким чином складав додаткові картотеки. Бібліографічне опрацювання здійснювалося відповідно до «Єдиних правил опису друкованої продукції».

При опрацюванні рідкісних видань XIX–XX ст. «складалися додаткові картки на художників, які ілюстрували книжку, на окремі роди ілюстрації, на

автографи авторів, складалося в середньому п'ять додаткових каталожних карток на кожен одержану книжку» [22, арк. 6]. На переконання Р. Луцика, така кількість додаткових картотек була необхідна «для кращого розкриття фонду» [22, арк. 6].

На початку 1950-х років розпочалася у Бібліотеці робота зі створення єдиного алфавітного довідкового апарату – генерального каталога, який мав з часом відображати повну інформацію про наявність видань у фондах різних підрозділів. Бібліотечні працівники зобов'язані були доповнювати новими бібліографічними описами читацький алфавітний каталог. Зокрема, здійснювалося послідовне бібліографічне опрацювання фонду на «нову» літературу, цілісне редагування чинних каталогів, але разом із тим тривало і їх вибіркоче редагування. Для якісного виконання цих процесів Р. Луцик визначив основні завдання бібліографічної роботи відділу рідкісної книги, а саме: поліпшення інформаційних можливостей та наукового рівня каталогів; повне розкриття масиву фонду підрозділу; перевірка на правильність описів; наявність відсилок і необхідних додаткових описів; перевірка правильності розстановки каталожних карток [32, арк. 4].

Редагування каталогу на видання ХІХ–ХХ ст. полягало у зведенні різних форм написання заголовків авторів до єдиної форми з укладанням відсилкових даних. При уточненні приналежності творів автору особлива увага зверталася на тематику видань, ідентичність назв, на місце видання та на інші відомості. До того ж, необхідно було уточнити авторство багатотомних видань, розкрити ініціали, особливо у випадках з поширеними прізвищами. Р. Луцик здійснював опрацювання бібліографічних описів творів відомих прізвищ авторів, переглядав описи всіх груп авторів з однаковими прізвищами за принципом: прізвище з повним ім'ям і по батькові; прізвище з одним і з двома ініціалами; прізвище без ініціалів. Саме так Р. Луцик встановлював належність творів тому чи іншому автору, об'єднував в одну групу описи творів одного автора, які були подані під прізвищем і псевдонімами. Тривалих додаткових розшуків вимагало встановлення авторства серійних і багатотомних видань, оскільки часто в

книжці не було необхідних відомостей. Для виявлення вихідних даних завідувачеві доводилося переглядати можливі варіанти назв. Щодо питання, під якою формою прізвища фіксуються такі описи в каталозі і який порядок розстановки їх у межах бібліографії одного автора, Р. Луцик розробив певні правила:

- 1) каталог відображає літературу мовами зарубіжних країн, які користуються кирилицею;
- 2) прізвище автора подано в каталозі його рідною мовою, якою написано більшість його творів;
- 3) у межах бібліографії одного автора описи творів поділяються за мовами з виділенням в перший ряд оригінальних творів без зазначення мови [33, арк. 5].

Фахове бібліографічне опрацювання видань XIX–XX ст. сприяло якнайповнішому їх розкриттю, значно покращувало розшуки літератури та удосконалювало інформаційне обслуговування читачів. Яким шляхом планувалося досягти високої інформативності довідково-пошукового апарату, з'ясуємо з аналізу збережених в архіві відділу рідкісної книги картотек, які сформував Р. Луцик. Сьомого квітня 1965 р. він склав перелік картотек, акцентувавши чотири «складені за алфавітним принципом картотеки на фонд рідкісних видань XIX–XX ст.:

- 1) Картотека львівських видань XIX та XX ст.
- 2) Картотека рідких (підпільних та закордонних) революційних і прогресивних видань (російських, українських) до 1917 року.
- 3) Картотека оформлення творів видатних українських письменників.
- 4) Картотека художників-ілюстраторів книжок» [74, арк. 1].

Роман Луцик додатково описував за різними критеріями нові надходження видань, щорічно поповнюючи картотеки приблизно на 1500 карток, що вдалося з'ясувати за звітами про роботу відділу (*див. табл. 3*):

Табл. 3. Цифрові показники роботи над укладанням довідково-пошукового апарату відділу рідкісної книги (1950–1973 рр.)

[22; 24; 27; 30; 33; 37; 41–52; 54–60]

Рік	Картки, влиті в додаткові каталоги	Загальна кількість влитих карток
1950	714	1647
1951	735	1316
1952	197	1348
1953	211	1345
1954	585	912
1955	1259	1916
1956	299	1847
1957	349	1201
1958	342	2047
1959	1799	4190
1960	834	1297
1961	872	1535
1962	418	1995
1963	1235	1884
1964	658	1992
1965	718	1885
1966	2252	3245
1967	2125	3579
1968	2749	4312
1969	2516	4234
1970	425	1499
1971	607	1903
1972	405	1792
1973	378	2288
Разом	22 682	51 209

Відповідно до збільшення обсягу фонду відділу картотеки реорганізовувалися та вдосконалювалися. Поданий в адміністрацію «Список діючих (постійно поповнюваних) картотек, що знаходяться у відділі рідкісної книги ЛДНБ АН УРСР (Львів, 15 грудня 1971 р.)» [74, арк. 2] констатує наявність уже шести основних картотек на рідкісні фонди XIX–XX ст. і окреслюють їх обсяг у каталожних скриньках:

- 1) картотека підручного робочого фонду відділу, складена за алфавітно-предметним принципом, – три скриньки;
- 2) картотека революційних та прогресивних видань, складена за алфавітом авторів або заголовків видань, – дві скриньки;
- 3) картотека автографів – одна скринька;
- 4) картотека львівських видань, складена за алфавітом авторів або заголовків видань, – чотири скриньки;
- 5) картотека художників та ілюстраторів, складена за прізвищами в алфавітному порядку, – сім скриньок;
- 6) картотека портретів (в книгах), складена за алфавітом персоналій, – сім скриньок.

Проте у перелік завідувач не вніс ще дві збережені у відділі картотеки, які як укладач не вважав за потрібне афішувати, хоча укладав їх з особливою старанністю і скрупульозністю, використовуючи багатий арсенал історичних знань та практичного досвіду бібліотечної роботи. Йдеться про тематичні картотеки «Galiciana» та «1848». Варто нагадати, що формування краєзнавчих картотек не тільки не передбачалося тогочасними ідеологічними настановами, а й радше вважалося непотрібним, ба навіть забороненим. У цьому контексті Р. Луцик керувався загальнопоширеним досвідом європейських бібліотек, де формування так званих «Patria» було прямим обов'язком регіональних книгозбірень, якою вважалася також і академічна Бібліотека.

Картотека галицьких видань «Galiciana» налічує 1158 карток, написаних чітким бібліотечним письмом Романа Луцика, укладених за алфавітом авторів видань, знакових для історії Галицького краю. Це праці знаних учених,

істориків, етнографів, філологів, культурологів, педагогів, серед яких – О. Барвінський (В обороні честі. Відповіді посла Олександра Барвінського редакції «Батьківщина». Львів, 1894); Ю. Бачинський (Поділ Галичини. Реферат. виголошений на VI з'їзді русько-української радикальної партії у Львові. Чернівці, 1897); Л. Биковський (Замітки про чеську бібліографію. Подєбради, 1927); М. Возняк (Як пробудилося українське народне життя в Галичині за Австрії. Львів, 1924); Й. Кобринський (Буквар новим способом уложений для домашньої науки. Львів, 1842); І. Кривецький («Проби організування руських національних гвардій у Галичині 1848–1849. Львів, 1913); З. Кузеля («Ціль і значення студентських кружкових бібліотек. Львів, 1910); К. Студинський (До історії взаємин Галичини з Україною. Львів, 1906); І. Франко (Відозва. Львів, 1891); Л. Цегельський (Що чувати з виборчою реформою. Львів, 1906); М. Шашкевич (Читанка для малих дітей дошкільного і домашнього употребления. Львів, 1850); В. Щурат (Довкола надмогильного каменя Івана Федорова. Жовква, 1925) та інші. На більшості карток – помітки укладача щодо цінності та рідкісності примірників, особливостей їх побутування, приналежності до певних колекцій, цензурних утисків тощо.

З відповідальністю фахового історика укладена картотека «видавничої продукції 1848 р.», що висвітлює події «весни народів» не лише місцевого значення, а й європейського контексту: це матеріали і відозви Головної Руської Ради, державні та урядові розпорядження і оголошення, документи суспільно-політичного життя, історико-літературні праці, які вийшли друком у 1848–1849 рр., – понад 1200 україномовних та іноземних видань. Це, наприклад, такі видання: «Головна Руська Рада. Посланіє от головної руської ради до братів русинів» (Львів, 1848); «Проект австрійської Конституції» (Б. м, 1848); D. Kintisch «Galizien. Gedicht» (Lemberg, gedruckt bei P. Piller, 1848); A. Ricci. «Publiczne przeproszenie» (Lwów, 1848); B. Szczucki. «Opowiadka dida Lirnyka o wojackiej sluzbi» (Lwów, druk. nar. im. Ossolińskich, 1848); T. Tendykiewicz. «Kilka słów o życiu Teofila Wiśniowskiego apostoła i męczennika sprawy narodowej» (Lwów, druk. Poremby, 1848); M. Wagner. «Eine Deutsche Antwort an den Slaven

Palacky» (Wien, 1848).

У відділі рідкісної книги збережена докладно сформована Р. Луциком картотека «Виставки» (1240 карток). Формують картотеку найпоказовіші зразки видань українського книгодрукування, що відображені у рубриках: 1) «Книги з автографами» («I, II, III габльоти»); 2) «Галицькі українські друки першої половини XIX ст.»; 3) «Видання друкарень заснованих Іваном Федоровим»; 4) «Книгодрукування на Україні XVI–XVIII ст.»: Друки Івана Федорова; Видання друкарень Львова: Успенського Ставропігійського братства; Михайла Сльозки; Арсенія Желиборського; Йосифа Шумлянського; Монастиря св. Юра; Видання друкарень: Острога; Дермані; Стрятина; Крилоса; Почаєва; Унева; Києва; Чернігова. 5) «Історія оформлення книги до початку XX ст.». Цей довідковий матеріал містить вичерпні відомості про організовані ілюстративно-тематичні виставки, які популяризують багаті фонди відділу рідкісної книги.

Нині у відділі рідкісної книги зберігається низка інших картотек, які уклали Р. Луцик:

1. «Альбоми. Власники книжок» (650 карток) укладена за такими рубриками: «Альбоми», «Власники книжок», «Екслібриси». Остання рубрика має такі підрубрики: «Екслібриси-оригінали», «Екслібриси-репродукції» – ця підрубрика також поділена на пункти: «Суперекслібриси», «Бібліофільські видання». Картотека містить систематизовані відомості провенієнційних записів на виданнях, що є ваговою складовою для ґрунтовних досліджень історії книгодрукування.

2. «Портрети» (вісім скриньок, понад 5 000 карток. При укладанні картотеки Р. Луцик застосував алфавітний порядок портретованих осіб. В рамках однієї персоналії порядок формування був хронологічний: спочатку подано портрети недатовані, пізніше датовані.

3. «Оформлення книжок. Ілюстрації до тексту» (п'ять скриньок, 4870 карток). Картотека містить згруповані в алфавітному порядку теми, персоналії, міст і т. д., до яких відноситься ілюстративний матеріал. Тут зібрано художньо-оформлені та ілюстровані видання. Як зазначив Я. Запаско у «Книзі відгуків

відділу рідкісної книги» від 25 грудня 1976 р.: «Р. Луцик складав Картотеку художньо-оформлених книг за прізвищами художників. Як видно з картотеки ця робота припинена: кращих за графічним оздобленням книг останніх років в ній немає. Тим часом працю треба обов'язково продовжити, наукову вартість її важко переоцінити» (див. додаток II).

Ці бібліографічні матеріали Р. Луцика слугували важливою джерельною базою для досліджень науковців кількох поколінь. Однак жодних посилань на цей «робочий» матеріал, звісно, подавано не було, тож імені Р. Луцика у їх працях не зафіксовано. Картотеки Р. Луцика не втратили і сьогодні своєї джерелознавчої вартості і продовжують слугувати вагомим підґрунтям для наукових досліджень різноаспектної тематики.

Процеси бібліографічного опрацювання фонду відділу рідкісної книги уповільнилися невідкладним виконанням розпоряджень дирекції. Окрім роботи в бригаді по інвентаризації, Р. Луцика було включено в групу працівників бібліотеки для укладання бібліографії видань Комуністичної партії Західної України (КПЗУ). Завдання Р. Луцика полягало в створенні списку видань КПЗУ, наявних у фондах кабінету рідкісної книги: «Я повинен скласти список матеріалів, які є в кабінеті рідкісної книги. Ця робота, яка вважається невідкладною, буде заважати тій роботі, якою я вже займаюся, а саме роботі над складанням каталогу львівських русько-слов'янських стародрукованих видань XVI–XVIII ст. Вічно так. Ще не закінчив одну роботу, як дають іншу, яку теж не завжди дають закінчити, щоб навантажити третьою. І так *in dulce infinitum*» [89, арк. 42].

Р. Луцику надзвичайно важко вдавалося налаштувати себе на виконання цього завдання. Про це свідчить запис у щоденнику від 15 лютого 1957 р.: «Правда, *sensu stricto* робота над бібліографією видань КПЗУ входить до роботи кабінету, оскільки ці видання зберігаються у фондах кабінету, але я волюю зайнятися іншою роботою, більш необхідною для кабінету, і ближче до мого бібліотечного серця, напр. продовжити роботу над укладанням бібліографії львівських стародруків» [89, арк. 55].

Результатом науково-бібліографічної роботи Р. Луцка з опрацювання видань КПЗУ (у співавторстві з В. Вулахом, М. Жаріновим, О. Кізликком, О. Кущем, В. Машотасом) став бібліографічний покажчик «Матеріали до бібліографії історії Комуністичної партії Західної України» [386].

Особливе місце у діяльності Р. Луцка займало інформаційне та бібліографічне обслуговування читачів, що вимагало часто складних розшуків та глибокої ерудиції. Він надавав різні тематичні, бібліотечні та бібліографічні довідки та фахові консультації українським і закордонним вченим-книгознавцям, науковим працівникам, викладачам закладів вищої освіти, студентам. Не менш важливим у науково-бібліографічній роботі Романа Ярославовича було складання бібліографічних письмових довідок. Деякі з них збереглися й донині в архіві відділу рідкісної книги. Вони стосувалися переважно відомостей щодо раритетних стародруків.

Зокрема, наведемо такий приклад. 1960 р. від науковця із Лондона Еріха Вагнера було отримано письмовий запит з проханням надати книгознавчу анотацію та бібліографічні відомості про «книгу-інкунабулу» «*Missale cracoviensis*», надруковану в Нюрнберзі в 1494–1495 рр., яка знаходилася за описами бібліографічних довідників у фондах бібліотеки Оссолінеуму у Львові [89, арк. 301]. Однак цей першодрук був відсутній у колекції інкунабул, очевидно був вивезений разом з іншими бібліотечними цінностями до Польщі.

Р. Луцк постійно співпрацював з відомими вченими, бібліографами, книгознавцями. У 1956 р. за ініціативи Львівського державного університету і Бібліотеки відбулося святкування двох ювілеїв: 80-річчя з дня народження і 55-річчя наукової діяльності Іларіона Свенціцького (1876–1956) – видатного вченого, палеографа, книгознавця, музеєзнавця, філолога, директора Національного музею у Львові. На урочистості був запрошений і Р. Луцк.

У своєму щоденнику він із прихильністю описав виголошену доповідь ювіляра, який, закінчивши фізико-математичні студії, захопився вивченням мови, літератури і мистецтва українського народу, а також виголосив цікаві думки про взаємозв'язок між мовою, літературою і мистецтвом, поділився із

гостями своїми науковими планами [89, арк. 36–37].

«Вшановуючи наукові та громадські заслуги» І. Свенціцького та з нагоди його 80-ліття Р. Луцик у співавторстві з О. Кізликком уклали перший бібліографічний покажчик наукових праць вченого з питань мовознавства, книгознавства, палеографії, мистецтвознавства, музеєзнавства під назвою «І. С. Свенціцький» (1956 р.) за редакцією А. Генсьорського [253]. Як згадує у передмові до оновленого видання «І. Свенціцький: Бібліографічний покажчик. (2008 р.) Л. Коць-Григорчук, «...за створення навіть тільки бібліографічного покажчика могли братися і справді взяли такі досвідчені бібліографи, як О. Д. Кізлик та Р. Я. Луцик. Незважаючи на неабиякий професіоналізм авторів, цей покажчик мусив стати коротким з об'єктивних причин. При радянській владі було заборонено і згадувати про цілу низку газет, журналів і збірників» [294, с. 5].

Важливо відзначити, що бібліографічна праця надзвичайно приваблювала Р. Луцика. Однак значне робоче навантаження не дозволяло йому реалізовувати свої плани сповна. Зокрема, працю над укладанням бібліографічного покажчика творів його родича – Володимира Федоровича Луцика (1857–1909), відомого письменника, редактора, публіциста, перекладача, він змушений був провадити «приватно», що зафіксував у своєму щоденнику. На основі бібліографічних довідників, зокрема покажчика «Галицько-руська бібліографія» І. Левицького та перевірених *de visu* описів, Р. Луцик уклав робочу картотеку творів В. Ф. Луцика.

Такі книгонавчо-бібліографічні описи слугували необхідним етапом на шляху до укладання покажчика. Однак покажчик видань В. Ф. Луцика так і не вийшов друком, оскільки значна частина його текстів, уміщених у газетах, журналах, збірниках не була відображена в довідковій літературі, «...тому що для останніх літ ХІХ і для ХХ віку ніяких друкованих бібліографічних покажчиків галицько-руської літератури нема...» [89, арк. 18]. З огляду на постійні робочі цейтноти цей проєкт завершити йому не вдалося.

3.3. Дослідження стародрукованої книги як науковий пріоритет

Серед багатьох важливих напрямів наукової роботи Р. Луцика одне з чільних місць займало дослідження кириличних і латинських стародруків – праця складна, тривала, проте надзвичайно потрібна для запровадження стародрукованих цінностей у науковий обіг, а головне для отримання нових знань з історії книги. Як стверджував сам завідувач відділу рідкісної книги у щоденниковому записі від 13 листопада 1958 р., «Робота над стародруками і, зокрема, над інкунабулами для мене найцікавіша і найприємніша з усіх бібліотечних робіт» [89, арк. 139–140].

Здобутий Р. Луциком досвід бібліотечної роботи у міжвоєнний період, ґрунтовне знання іноземних мов, історична освіта діяча сприяли фаховому науково-бібліографічному опрацюванню стародрукованих видань. При укладанні бібліографічних описів Р. Луцик дотримувався принципів точної ідентифікації книги, важливості повноти та достовірності наукової інформації про неї. Його описи містили докладні відомості про видання: автор, дата й місце друку; друкарська марка; встановлення титулу на базі бібліографічного дослідження книги. Книгознавче розкриття кожного окремого примірника стародруку Р. Луцик виконував на високому науково-методологічному рівні, його докладні бібліографічні описи гарантували забезпечення достовірності ідентифікації.

Книгознавчі дослідження Р. Луцика стародруків, особливо інкунабул, базувалися на сформованих у європейському книгознавстві методах: типографічному, бібліографічному та провенієнційному, рекомендаціях та настановах провідних європейських книгознавців, а також методології бібліографічного опису стародруків С. Маслова. Для атрибутування інкунабул Р. Луцик звертався до класичних та актуальних і сьогодні каталогів інкунабул Л. Гайна «*Repertorium bibliographicum,...*» та В. Копінгера «*Supplement to Hain's Repertorium bibliographicum*», а також «*Gesamtkatalog der Wiegendrucke*». Створені ним відповідно до міжнародних стандартів бібліографічні описи

інкунабул містили не лише основну бібліографічну інформацію, а й вичерпні дані про походження, палітурку, формат та ін.

Згідно з організаційними засадами Бібліотеки, розпорошені стародруковані фонди передвоєнних історичних колекцій були зосереджені у відділі рідкісної книги. Фонд стародруків загалом (кириличних і латинських) «нараховував 80 000 заінвентаризованих томів, серед яких є значна кількість цікавих слов'янських стародруків, що мають велике наукове і культурне значення», – відзначав у «Плані роботи Кабінету рідкісної книги на 1951 р.» Р. Луцик [23, арк. 1].

Відома дослідниця книжкових пам'яток Г. Ковальчук наголошувала, що «важливим аспектом дослідження та опису стародруків, інших книжкових пам'яток» є атрибуція, тобто «встановлення автора, назви, місця, року, обсягу видання, його формату, рідкісності й цінності книги» [278, с. 149]. При цьому відзначимо також важливість достовірного визначення техніки набору тексту, характерних шрифтів, способу сигнатур, ідентифікації книжкових оздоблень, а також з'ясування комплектності видання, що полягає у визначенні повноти примірника, збереженні всіх аркушів, способів пагінації тощо. Якщо взяти до уваги, що значна кількість стародруків, пройшовши складний «життєвий шлях», потрапила до фонду Бібліотеки зі значними дефектами, Р. Луцику треба було виконати чимало завдань щодо їх різноаспектного опрацювання.

3.3.1. Кириличні стародруки

Наукове дослідження кириличних стародрукованих видань Р. Луцик розпочав з комплексного опрацювання наявних у фонді відділу примірників майже усіх осередків кириличного книгодрукування. Як відзначено у «Річному звіті про виконання плану роботи Кабінету рідкісної книги за 1950 р.» [22], докладні відомості про стан збереження примірників, комплектність стародруків, їх мистецьке оформлення, маргінальні записи він долучав до анотованих бібліографічних описів стародруків.

У 1951 р. Р. Луцик охарактеризував основні аспекти книгознавчих досліджень колекційних примірників кириличних стародрукованих видань у статті «Слов'янські стародруки XV–XVII століть у фондах Львівської бібліотеки АН УРСР», вміщеній у першому номері часопису «Бюлетень (досвід роботи)» (Львів, 1951), де обговорювалися практичні питання наукової та бібліотечної роботи [368]. Автор здійснив загальний огляд стародруків кириличним шрифтом відділу, охарактеризував найпоказовіші зразки друкарської продукції, починаючи від примірників раннього періоду кириличного друку. Це була перша наукова публікація Р. Луцика за час роботи в установі, що розпочала цикл його пам'яткознавчих досліджень.

У преамбулі до огляду книжкових пам'яток у цій публікації подано характеристику фонду стародруків, який містив «значну кількість цікавих кириличних друків, що мали велике наукове і культурне значення», та фонду рідкісних видань, «що являються тепер бібліографічною рідкістю, а також книг, що характеризуються якимись цікавими індивідуальними особливостями (автографами і присвятами визначних письменників, високомистецьким оформленням, тощо» [368, с. 1].

Зміст публікації Р. Луцика вирізняється ґрунтовним аналізом книжкових пам'яток практично всіх відомих центрів кириличного книговидання. Автор охарактеризував кириличні друки за такими групами: 1) дофедорівські друки; 2) друки Івана Федорова; 3) післяфедорівські друки XVI–XVII ст.

Р. Луцик відзначав, що дофедорівський період представлений виданнями, починаючи від кириличних інкунабул. Найдавнішою пам'яткою дофедорівського періоду кириличних так званих «колискових друків», що зберігалася у відділі рідкісної книги, була богослужбова книга для великоднього церковного календаря – «Тріодь цвітна». Книга видана в першій кириличній друкарні, заснованій в найбільшому економічному центрі тогочасного Польського королівства – Кракові, значну частину населення якого складали українці. Саме тут наприкінці XV ст. були надруковані кирилицею перші чотири книги, які видав засновник книговидання кириличним шрифтом

Швайпольт (Святополк) Фіоль (1490–1526). Перші дві книги – «Октоїх» (Осмогласник) та «Часослов», в колофоні яких вказані відомості про друкаря, датовані 1491 р. Наступні дві – «Тріодь пісна» та «Тріодь цвітна» не мають вихідних даних, але за своїм друкарським оформленням схожі до попередніх.

В аналітичному огляді Р. Луцик охарактеризував пост-інкунабули білоруського першодрукаря, просвітителя Франциска Скорини (1490–1551), який, як відомо, розгорнув свою друкарську діяльність у Празі, що на початку XVI ст. стала великим осередком слов'янської культури. Завдяки близькості таких потужних центрів книгодрукування як Нюрнберг, Аугсбург, Венеція, Прага була успішним та сприятливим містом для друкування кирилических книг. Загальновідомо, що у Празі Ф. Скорина впродовж (1517–1519 рр.) підготував і видав «Псалтир» та книги Старого Завіту («Біблія руська»), надрукованих у 23 окремих книгах під спільним заголовком: «Библия Руска, выложена доктором Франциском Скориною из славнаго града Полоцька, Богу ко чти и людем посполитым к доброму научению». Р. Луцик наголосив на меті Ф. Скорини наблизити Старий Завіт до потреб часу, розширити їх межі уявлень, інтересів, знань тощо. Дослідник відзначав, що Ф. Скорина мав чітке переконання, що видавав книги «щоб духовні скарби, виховані в книгах, повинні бути доступні не тільки вченим докторам, але і «младенцем-людем посполитым» [368, с. 40].

Книгознавчий аналіз видання підкреслює характерні особливості друкарської техніки, наявність ілюстрацій, заставок: «Біблія Скорини належить до найкращих зразків первісного книгодрукування, а завдяки деяким редакторським нововведенням, – це видання безперечно є кроком вперед у друкарській справі» [368, с. 40]. Р. Луцик акцентував на новизні структури тексту, зазначаючи, що до канонічного тексту кожної біблійної книги Ф. Скорина подав вступні замітки, передмову і детальні коментарі з коротким викладом змісту книги, «тобто ввів прийом, до того часу невідомий в західноєвропейській друкарській практиці. Цими ж популяризаційними міркуваннями пояснює Скорина введення в текст Біблії гравюр» [368, с. 40].

Із книг «Біблії руської» у фондах відділу рідкісної книги збереглася лише одна книга – «Книга царств» (Прага, 1518 р.). Р. Луцик докладно описав стан її збереження: примірник дефектний, відсутня велика частина аркушів, деякі пошкоджені, частина замінена рукописними копіями.

Не оминув увагою дослідник і раритетні кириличні видання, надруковані в тому ж часі у друкарні Божидара Вуковича (1460–1539) у центрі кириличного книгодрукування першої половини XVI ст. – Венеції. Тут друкувалися книги для потреб південних слов'ян, які не могли провадити культурну діяльність за часів турецького володарювання. Об'єктом особливого зацікавлення Р. Луцика були раритетні венеціанські кириличні друки: «Служебник» (1519 р.), «Октоїх» (1537 р.), «Требник» (1540 р.) [368, с. 41]. До слова, венеціанські видання Б. Вуковича у колекціях кириличних стародруків бібліотек є великою рідкістю.

Розглядаючи наступний період кириличного друкування, наголосимо, що друкарський доробок Івана Федорова (1510–1583) був предметом особливого зацікавлення Р. Луцика. Докладне та вичерпне вивчення видань Івана Федорова Р. Луцик визначав першочерговим і невідкладним процесом: «У кабінеті рідкісної книги працюю тепер над описом видань Івана Федорова, які є в нашій бібліотеці. Досі описав, не рахуючи описаного раніше московського "Апостола" 1564 року видання, три екземпляри львівського "Апостола" 1574 року видання, кожен трохи відрізняється від інших. В одному з них, що складав власність спочатку монастиря василіян у Лаврові, потім такого ж монастиря у Львові, нарешті Центральної василіанської бібліотеки у Львові, виявив кілька надзвичайно цікавих маргінальних записів. Взагалі, оскільки питання стосується стародруків, то я найближчим часом наголошую на виданнях Івана Федорова» [89, арк. 216].

З метою виявлення цінних та рідкісних видань Роман Ярославович систематично переглядав зведені до книгозбірні книги. У результаті такої праці відділ рідкісної книги поповнився шедеврами українського книгодрукування, а нині у його фонді зберігається одна з найповніших колекцій федорівських друків в Україні. Збираючи й вивчаючи матеріали про федорівське книговидання,

Р. Луцик паралельно ґрунтовно обстежував друки І. Федорова, здійснював книгознавче вивчення його колекційних примірників.

Тож у підрозділі «Федорівські друки» аналізованої статті вміщено відомості про збережену друкарську продукцію І. Федорова. Заблудівський період діяльності першодрукаря представлений виданням «Євангеліє учительне» (1569 р.). У дослідженні федорівських друків Р. Луцик приділив пильну увагу вивченню провенієнційних записів, що дозволило простежити імена попередніх власників цих видань. Так, відчитуючи записи на аркушах «Євангелія учительного», Р. Луцику вдалося встановити, що одним із власників, можливо й першим, був львівський міщанин Степан Лаврисевич, старійшина Львівського Успенського братства у 1665–1672 рр.

Цінні покрайні записи на полях примірника свідчать про особливості «життя» книги «впродовж трьох століть» [89, арк. 228]. Таким чином, здійснюючи наукове опрацювання видання, Р. Луцик довів особливу унікальність примірника «Євангелія» з фондів відділу, оскільки книга відрізнялася своїми інформативними маргіналіями від інших збережених примірників, описаних у відомих бібліографічних довідниках.

У колекції видань І. Федорова зберігаються примірники знакового в історії української культури «Апостола» (Львів, 1574 р.) [368, с. 43]. Особливо цінним для наукових досліджень є примірник, який надійшов із бібліотеки Онуфріївського монастиря у Львові. Збережена у доброму стані книга містить маргінальні записи, які засвідчують відомості з біографії першодрукаря – точні дату смерті та місце поховання Івана Федорова. Найчисленніше у збірці федорівських друків Бібліотеки представлено острозькі видання. Р. Луцик сформував книгознавчі анотації видання «Псалтиря і Нового завіту» (Острог, 1580 р.). Збережені примірники «цієї невеликої за своїм форматом книжки, друкованої гарним, дрібним і чітким шрифтом» [368, с. 43].

Проте згадані видання дуже пошкоджені, зокрема тільки в примірнику з печаткою бібліотеки «Waworowianum» зберігся титульний аркуш. Титул надрукований більшим шрифтом, ніж зміст, оздоблений дереворитною рамкою,

обрамленою архітектурним фронтоном, що спирається на бічні опори. Під заголовком розташовано геральдичний щит. Очевидно, що це ошатне видання призначалося для домашнього читання, а не для літургійного вжитку, оскільки вийшло друком малого формату, проте велике за обсягом.

За вказаною статтею стають зрозумілими обсяги дослідницької праці Р. Луцика та, звісно, її насичений перебіг. Автор розкрив специфіку друкарських композицій збережених федорівських видань, проте чи не найбільше уваги він присвятив саме найпоказовішому виданню Острозької друкарні І. Федорова, першому повному виданню церковнослов'янською мовою основної духовної книги християн – Біблії. «Вінець своїх друкарських праць» Іван Федоров надрукував у 1581 р. [368, с. 43].

Оскільки кожен примірник Острозької Біблії має свої характерні особливості, комплекс друкарських засобів, склад і спосіб набору окремих примірників, провенієнції, маргінальні записи, шляхи надходження їх до Бібліотеки були предметом ретельного книгознавчого вивчення Р. Луцика. Він відзначав, що інформативними є маргінальні записи на одному зі збережених примірників Острозької Біблії, які містять відомості про події на Закарпатті в другій половині XVIII ст., а саме поширення епідемії холери, внаслідок якої вимерли цілі села регіону [52, с. 4].

Науковець підкреслював, що Острозька Біблія є солідним фоліантом, надрукованим дрібним шрифтом у два стовпці по 50 рядків кожний. Заставки і кінцівки книги друковані чорною фарбою, ініціали друковані в рамках з високомистецькими прикрасами. У відділі рідкісної книги зберігаються примірники «обох різновидностей» стародруку: з датуванням на титульному аркуші 1581 р., а на кінцевому – 1580 р., і з датою виходу видання 1581 р. на обох аркушах. Острозька Біблія, за формулюванням Р. Луцика є «визначною пам'яткою культури XVI ст.» [368, с. 43].

Варто зауважити, що в результаті кропіткої науково-бібліографічної праці, Роман Луцик здійснив анотування та опис майже всіх збережених примірників колекції видань І. Федорова, серед яких – «Апостол» (Москва,

1564), «Євангеліє учительне» (Заблудів, 1569), «Апостол» (Львів, 1574), «Псалтир і Новий завіт» (Острог, 1580), «Біблія» (Острог, 1580).

Спадщина Івана Федорова була завжди актуальною для Р. Луцика, інтерес до якої посилювався, звісно, в часи святкування ювілейних дат. У відділі рідкісної книги було зосереджено значну кількість наукових матеріалів з історії книгодрукування федорівських часів, вивчення і популяризації його спадщини. Очільник відділу планував також видати «анотований покажчик видань про видання друкарень Івана Федорова», до якого він скрупульозно збирав матеріали. Такі наміри було зафіксовано у «Річному плані роботи Кабінету рідкісної книги на 1952 рік» [26, арк. 6]. Однак через низку непереборних обставин, зокрема браку часу через задіяння керівництвом Бібліотеки на інших ділянках праці поза відділом, цей план йому реалізувати не вдалося.

Останню частину статті Р. Луцика становить історико-книгознавчий огляд видань друкарських осередків XVII ст. Вільна (нині м. Вільнюс, Литва), Єв'є (нині м. Вієвіс, Литва), Києва, Крилоса, Львова, Острога, Стрятина, Унева, Чернігова. Науковець подав розгорнуту характеристику видань Львівської братської друкарні при Успенській церкві, яка продовжила друкарську справу І. Федорова. Першою її друкарською продукцією був шкільний підручник з грецької мови та церковнослов'янських мов і перша друкована книга нецерковного призначення, що з'явилася на території України, – «Адельфотес» (Львів, 1591 р.). Р. Луцик назвав цю книгу надзвичайно цінною «з точки зору замислу друкарського виконання», яка була, додамо й ми, також першою білінгвою, оскільки текст у ній подано двома мовами – «грецькою і слов'янською», «оздоблена гербом Львова та віршами на честь міста» [368, с. 44]. Граматика «Адельфотес» стала першим підручником, за яким вивчали грецьку мову декілька поколінь учнів українських шкіл.

Окрім «Адельфотеса», у фондах відділу зберігається й низка інших видань друкарні Львівського Ставропігійського братства, здебільшого богослужбових книг – служебники, требники. Поруч з стародрукованими виданнями Ставропігії

наявні у фонді відділу рідкісної книги – видання друкарні, заснованої в першій половині XVII ст., відомого львівського друкаря Михайла Сльозки. У колекції кириличних стародруків зберігаються також і цінні видання друкарень Вільна, важливого в XVI–XVII ст. осередка книговидавничої діяльності. Це, зокрема, «Четвероєвангеліє», надруковане заходом і коштом відомих друкарів братів Мамоничів, «Вертоград душевний» (1620 р.), а також «Духовні бесіди» (1627 р.).

У збірці кириличних стародруків зберігаються раритетні видання невеликих друкарень, на які Р. Луцик звернув увагу. Він виокремив, зокрема, «Граматику слов'янську» (Єв'є, 1619 р.) Мелетія Смотрицького (1577–1633), «Євангеліє учительне» (Крилос, 1606 р.) з друкарні львівського єпископа Гедеона Балабана (1530–1607). Книга цікава для дослідників своїм поліграфічним оформленням, двоколірним друком, оздобленням ініціалами з рослинним орнаментом. Як зауважив Р. Луцик, саме друки стрятинської друкарні, яку заснував Гедеон Балабан разом з небожем Федором Балабаном 1604 р., з погляду техніки друкування належать до кращих взірців раннього українського книгодрукування. У цій друкарні надруковано богослужбові книги: «Служебник» (1604 р.), «Требник» (1606 р.) [368, с. 47].

Р. Луцик подав детальну характеристику низки видань потужного центру українського книгодрукування – Києво-Печерської друкарні. Відзначимо, зокрема, «Бесіди Іоана Златоуста» (1624 р.). На полях цієї книги, яка належала історичній колекції А. С. Петрушевича, містяться цінні маргінальні записи про події Національно-визвольної війни українського народу 1648–1654 рр.

Поряд з книгами релігійного змісту «Учительне Євангеліє» (1637 р.), «Огородок» Антонія Радивиловського (1676 р.), у книгосховищі відділу збережені книги «світського» змісту, зокрема знаменитий «Лексикон словенороський» (1627 р.), який склав визначний вчений-лексикограф і друкар Памво Беринда (1550–1632). «Ця книга і сьогодні цінна для українських вчених-філологів», – відзначав Р. Луцик [368, с. 48]. Крім «Лексикону», автор виокремив «Синопис» – історичну працю, перше видання якої побачило світ 1674 р. у Києво-Печерській друкарні. У відділі, відзначав Р. Луцик, «є друге (київське)

видання 1676 року і кілька примірників третього видання 1680 року»[368, с. 49]. Тож, київські кириличні друки широко представлені найпоказовішими виданнями у збірці стародруків відділу.

Привернув увагу дослідника і чернігівський осередок книговидання, діяльність якого розпочалася в середині XVII ст. Тут побачила світ у 1646 р. визначна пам'ятка української культури XVII ст. «Перло многоцінне», авторства церковного діяча, письменника Кирила Транквіліона Ставровецького (1581–1646). Окрім цього раритетного видання, Р. Луцик вивчав збережену у відділі низку інших чернігівських друків, зокрема «Виноград Христов» (1698 р.) митрополита Стефана Яворського та «Алфавіт» (1705 р.) культурно-освітнього діяча і поета Івана Максимовича [368, с. 49].

Ця публікація Р. Луцика не тільки зафіксувала наявність у відділі значної кількості книжкових пам'яток, а й підтвердила високий професіоналізм дослідника, його наукові здібності, що уможливило презентацію і відстеження друкарського доробку практично усіх видавничих центрів України. Цей інформативний аналітичний огляд став у свій час своєрідним путівником для львівських (і не тільки) дослідників-книгознавців, які отримали чітку адресність видань, а також значну книгознавчу інформацію, що давала їм змогу провадити подальші власні дослідження розвитку кириличного книгодрукування.

Розкриття змісту цієї статті, актуалізація важливих наголосів дослідника видалися нам потрібними і для сьогоденного вмотивованого користувача відділу рідкісної книги, адже, загублена в часі стаття не перебувала в полі зору сучасних книгознавців. Це пояснюється, зокрема, й тим, що «Бюлетень (досвід роботи)», який вийшов незначним накладом, нині став бібліографічно рідкісним виданням. У фондах Бібліотеки зберігається єдиний примірник цього наукового видання.

Доволі прикметно характеризує роботу Р. Луцика над стародруками один із записів у його щоденнику, датований 17 грудня 1959 р. «Останніми днями я дуже ретельно описав четвертий за рахунком і вже останній у нашій бібліотеці

екземпляр львівського «Апостола» 1574 року. Все було начебто цілком добре, але опис мене все ж таки не задовольняв. Справа в тому, що до згаданого екземпляра «Апостола» було приплетено уривок якоїсь церковної книги, судячи з паперу та шрифту, XVII століття, але що це була за книга, я не міг встановити. Не допомогло і звернення до одного з моїх постійних читачів, о. Шпитковського, так як і він не міг сказати з упевненістю, частиною якої книги є цей уривок. Сьогодні, розбираючи необроблені ще стародруки, я натрапив на «Апостол» львівського видання 1639 року, що вийшов із друкарні Михайла Сльозки. Папір, шрифт, оформлення книги видалися мені дивно знайомими. Я звірив її зі згаданим вище уривком і переконався з повною достовірністю в тому, що цей уривок є частиною львівського «Апостола» 1639 року і є витягом із статуту церковних богослужінь. Звісно, я зараз же вніс відповідне виправлення до мого опису цього екземпляра львівського «Апостола» 1574 року» [89, арк. 221–222].

Важливо відзначити, що Р. Луцик досліджував проблеми поширення українського кириличного друку, чільне місце в якому призначалося львівському осередку. За звітом роботи відділу за 1952 р. з'ясовано, що він розпочав комплексне попримірникове опрацювання видань на підставі відбору стародруків львівського кириличного книговидавання. У процесі книгознавчого анотування цього масиву стародруків, Р. Луцик формував анотовану картотеку «Львівські слов'янські друки XVI–XVIII ст.», яка містила 352 картки, що зафіксовано у «Пояснювальній записці до звіту Кабінету рідкісної книги за 1956 рік» [41, арк. 7].

Книгознавчі матеріали анотованої картотеки стали основою каталогу «Львівські видання XVI–XVIII ст.», укладачем якого був знаний український книгознавець Я. Ісаєвич, з яким співпрацював Р. Луцик. Каталог став вагомим науковим доробком у репрезентації багатой книжкової продукції Львова та пам'яткознавчих досліджень вітчизняних книгознавців. Автор каталогу відзначив, що зберігає вдячну пам'ять про поради і консультації старшого покоління книгознавців, яскравим представником яких є фахівець із

стародруків, працівник академічної бібліотеки у Львові, Роман Ярославович Луцик. Учений у передмові до книги «Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні» (Львів, 1975) акцентував: «Вважаю приємним обов'язком висловити щиру подяку за поради і всебічне сприяння при підготовці праці Р. Я. Луцику» [288, с. 9; 377, с. 8].

Проте сфера книгознавчих зацікавлень керівника відділу не обмежувалася лише вивченням репертуару львівського книгодрукування. У процесі наукового освоєння фонду в 1950–1960-х рр. він опрацював більшу частину наявних у фонді стародруків кириличним шрифтом [68, арк. 3]. Науковець описав і систематизував видання майже усіх осередків кириличного друку.

До глибокого вивчення і скрупульозного опрацювання стародруків спонукала надзвичайно багата джерельна база. Адже у відділі рідкісної книги було зібрано одну з найрепрезентативніших книжкових колекцій кирилиці. Як зазначав Ф. Максименко у передмові до каталогу «Кириличні стародруки українських друкарень, що зберігаються у львівських збірках» (Львів, 1975), серед уніфікованих 450 назв кириличних стародруків тільки у фондах відділу рідкісної книги зберігалася 100 видань кирилиці, що були відсутні в інших львівських збірках [379, с. 8].

Результати цієї кропіткої роботи планувалося узагальнити у друкованому каталозі українських друків XVI–XVIII ст., друкування якого постійно переносилося, оскільки видання укладалося в час, коли з ідеологічних причин існували обмеження на наукове дослідження стародруків. Про високий рівень наукових опрацювань Р. Луцика свідчить рецензія Ф. Максименка, який переконливо наполягав, щоб надалі «побачив світ й каталог кириличних стародруків XVI–XVIII ст., над яким Роман Ярославович вже давно працює, і який відзначається докладністю й сумлінністю» [72].

Каталог кириличних стародруків відділу рідкісної книги, який фахово і з усією відповідальністю укладав Р. Луцик, так і не був опублікований [59]. При цьому відзначимо, що скрупульозно зібраний і докладно опрацьований

Р. Луциком матеріал суттєво допоміг відомому львівському книгознавцю, заступнику директора наукової бібліотеки Львівського університету, завідувачу відділу рукописів та рідкісної книги Ф. Максименку під час укладання згаданого вище зведеного каталога кириличних стародруків з музеїв і бібліотек Львова [379].

Показовою для процесу наукового пошуку Р. Луцика є віднайдена нами в архіві відділу рідкісної книги його неопублікована розвідка «Про одну цікаву книгу». Мова йде про кириличний першодрук – «Тріодь цвітну» Ш. Фіоля (Краків, 1493 р.). Роман Ярославович охарактеризував інкунабули, надруковані кириличним шрифтом, як «незвичайно рідкі продукти друкарського мистецтва» [69, арк. 1].

Автор здійснив загальний огляд життя і фахового доробку першодрукаря кирилиці, подав коментарі щодо коліскових кириличних друків, розкрив їх значення як пам'яток культури, визначив рідкісність збережених примірників. Наявний у колекції інкунабул відділу науковий опис примірника «Тріоді цвітної», що зберігся в доброму стані, Р. Луцик здійснив з максимальною повнотою і обізнаністю зі збереженими в інших книгосховищах примірниками, відзначивши, зокрема, відсутність, як і в інших примірниках, титульного аркуша. Він описав дефекти наявного примірника, зазначивши, зокрема, що з 362 аркушів наявні лише 339, з яких 294 оригінальні, решта – замінено рукописними аналогами, втрачені кінцеві аркуші. Р. Луцик акцентує на цікавому художньому оформленні книги, де ініціали і рубрики подані червоною фарбою. Зазначено, що рукописні листи писані «трьома різними почерками» впродовж XVI–XVII ст.

Р. Луцик намагався максимально відстежити «цікаву долю книги»: провенієнційні записи свідчили, що 15 травня 1740 р. священник Данилевич подарував книгу церкві в Паридубах (Волинь, Ковельський район). 1932 р. «любитель і шукач старовинних книг Богдан Ольхівський в часі однієї із своїх подорожей по Волині знайшов її випадково в скрині для свічок» у цій же церкві. Невідомо достеменно, купив, випросив чи обміняв Б. Ольхівський

цінний стародрук, але вже 30 вересня 1932 р. передав «Тріодь цвітну» до бібліотеки «Студіону» у Львові. Саме з фондами цієї бібліотеки друк Ш. Фіоля перейшов у власність Бібліотеки.

Комплексне наукове дослідження Р. Луцик провів і щодо оправи книги. Дошка, обтягнута коричневою шкірою зі сліпим тисненням і застібками була типовою для XVI ст. (саме цим часом датував оправу Р. Луцик). Незвичайним було те, «що на внутрішніх сторонах переплету наклеєні кольорові гравюри, т. зв. народні картини, невідомого часу і майстра, дещо знищені» [69, арк. 1].

Наявна гравюра першодруку збережена на форзаці верхньої дерев'яної палітурки, як зазначає дослідник, виконана на аркуші сірого паперу середньої товщини, де видніється фрагмент картини з зображенням церкви з п'ятьма банями та великими хрестами, зліва під нижньою банею зображено постать св. Варвари. Виконана гравюра чорною, а верхи бань ілюміновані червоною фарбами. На внутрішній стороні нижньої дерев'яної кришки інкунабули також наклеєний сірий папір з фрагментом гравюри, виконаної попелястою фарбою, де зображено святого в архієрейських ризах з мітрою на голові і книгою в лівій руці.

Вивчення народних гравюр – унікального явища українського мистецтва стало новим напрямом пам'яткознавчих досліджень Р. Луцика. Зацікавлення книгознавця цим мистецьким феноменом стало поштовхом для докладного його вивчення. У другому томі (1967 р.) шеститомної фундаментальної праці українських вчених «Історія українського мистецтва» (Київ, 1966–1970), зазначено: «Фрагменти давніх гравюр, наклеєні на оправах рукописів і стародруків XV–XVII ст. розшукали та описали у 1960 р. І. Крип'якевич, Р. Луцик і Ф. Максименко» [261, с. 432].

Наголосимо, що виявлення і опис народних гравюр на примірниках кириличних стародруків відділу здійснив Р. Луцик. До опрацювання цих мистецьких прикрас він залучив І. Крип'якевича. Більше того, як зазначав Р. Луцик, академік Крип'якевич «прийняв навіть участь у складанні статті про народні картинки у львівських стародруках» [69, арк. 2]. У щоденниковому

записі від 10 листопада 1960 р. він також зафіксував інформацію про те, що академік працював над текстом статті «про виявлені мною (Р. Луциком. – О. З.) на внутрішніх сторонах переплетів кількох стародрукованих книг нашої колекції барвистих гравюр на дереві» [89, арк. 315].

Роман Ярославович зацікавив цією темою ще одного свого колегу – Ф. Максименка. Результати наукових пошуків було згодом оприлюднено у спільній науковій публікації І. Крип'якевича, Р. Луцика та Ф. Максименка: «Народні гравюри XVII ст.» [301]. Таким чином, покладаючись на попередньо цитовані рукописні розвідки Р. Луцика, його щоденникові записи, можемо впевнено стверджувати, що саме Р. Луцику належить першість у виявленні народних гравюр у фонді відділу рідкісної книги, а також у їх докладному вивченні. Вони збережені у таких стародруках: «Тріюдь цвітна» (Краків, 1493 р.), друк Ш. Фіоля; «Євангеліє учительне» (Заблудів, 1569 р.), друк Івана Федорова; «Біблія» (Острог, 1581 р.), друк Івана Федорова; «Євангеліє учительне» (Крилос, 1606) [301, с. 157].

Виявлені народні гравюри – «це зразки гравірованих образів, ікон» [301, с. 159], які служили для прикрашання стін, на що вказує їх значний розмір. Якщо реконструювати гравюри в цілому, можна отримати їх розмір «в довжині навіть півметра, а то і більше» [301, с. 159]. Автори публікації вказували, що характерною рисою народних гравюр була їх ілюмінованість, підкреслюючи, що ці розмальовані акварельними фарбами «картинки», виявлені на стародруках були великою рідкістю.

Важливим у вивченні цього мистецького артефакту є визначення центрів, де «гравюри-ікони» виконувалися. Описані гравюри, виявлені на оправах книг, походять з Галичини. Свідченням цього є згадка про друк гравірованих ікон, знайдена авторами розвідки у інвентарі друкарні львівського Ставропігійського братства за 1662 р. Тут серед різного друкарського приладдя, згадуються дошки, з яких відбивалися гравюри. Привернули увагу записи: «образи локтевіє», тобто довжиною в лікоть, який на той час дорівнював 68,77 см. Відповідно, такого великого розміру дошки не могли служити для ілюстрації

книг, а з них «відбивали окремі образи», – відзначено у статті. Серед інвентарів також є записи «таблиці аркушові колдрикові» і «піваркушові таблиці», що свідчать про те, що друкарня виробляла «колтрини для обшивки стін». Книгознавці акцентують на припущенні, що гравіровані ікони виготовлялися в крилоській, унівській та інших західноукраїнських друкарнях, а також у мандрівних друкарнях.

У статті відзначено, що народні гравюри, своїм характером і майстерною технікою були близькі до подібних гравюр, виготовлених київськими, чернігівськими, почаївськими майстрами. Отже, «існувало одне графічне мистецтво дереворізів, спільне для всіх українських земель», – підсумовували автори [301, с. 162]. Вони також акцентували на цінності для книгознавців і мистецтвознавців викладених матеріалів, що стосувалися «гравірованих образів», та важливості з'ясування «їх місця в історії українського друкарства і мистецтва» [301, с. 162]. Дослідження таких артефактів займає важливе місце у висвітленні історії розвитку мистецтва українського книгодрукування.

Р. Луцик здійснював не лише книгознавче анотування та бібліографічний опис збережених кириличних стародруків, а й провадив ідентифікацію дефектних примірників книжкових пам'яток, яку вважав виключно науковою роботою і навіть творчою. Це була ґрунтовна дослідницька праця, результатом якої стало введення в науковий обіг примірників унікальних видань.

Відзначимо, що завдяки ретельному науковому пошуку Р. Луцик віднайшов у фондах відділу рідкісної книги «рідкісний і надзвичайно цінний друк» [366, с. 106], – працю Герасима Смотрицького «Ключ царства небесного» (Острог, 1587). На переконання Р. Луцика, книга висвітлювала «важливі для тодішнього українського суспільства питання» [366, с. 107]. Зауважимо, це було справжнє відкриття, адже до того часу було відомо лише про два примірники – віденський і київський. Р. Луцик присвятив цьому першому друкованому виданню української полемічної літератури окрему статтю «Про один рідкісний друк XVI сторіччя», що була опублікована в тематичному збірнику наукових праць Бібліотеки «Скарбниця знань» (Львів, 1972) [366].

У своїй публікації книгознавець описав обставини виявлення полемічного видання під час перегляду каталога кириличних стародруків колекції рідкісної книги та перевірки «de visu». Особливу увагу Р. Луцик звернув на історико-культурне тло творення полемічної пам'ятки та її побутування в українському середовищі.

Очільник відділу віднайшов і вивчив наявну на той час інформацію про цю пам'ятку полемічного письменства. Він з'ясував, що першим оприлюднив відомості про неї визначний чеський учений Й. Добровський у праці «*Institutiones linguae slavicae*» (1822). Вчений назвав «Ключ царства небесного» надзвичайно рідкісною книгою, відзначивши, що «одинокий» її примірник збережено в австрійській імператорській бібліотеці у Відні. Проте Р. Луцик акцентує увагу на відомостях київського історика С. Голубева про те, що на його запит до Віденської бібліотеки щодо опису раритету, отримав відповідь про втрачений примірник.

Р. Луцик відстежив також долю другого відомого примірника цієї пам'ятки, який зберігався в бібліотеці баронів Шодуарів у їхньому маєтку в с. Івниці (нині – Житомирська область). Відомості про побутування примірника Р. Луцик почерпнув у розвідці професора-літературознавця М. Петрова, надрукованій у журналі «Кіевская старина» (серпень, 1888) під назвою «Кіевская Публичная Библиотека» [413]. Згодом стародрук разом з бібліотекою баронів Шодуарів перейшов у власність Київської духовної академії, а після її ліквідації на початку ХХ ст. потрапив разом з книгозбірнею академії до фонду Центральної наукової бібліотеки АН УРСР (нині – Національна бібліотека України імені В. Вернадського). Опис цінної полемічної пам'ятки, як зауважив Р. Луцик, докладно подано у каталозі «Славянские книги кирилловской печати XV–XVIII вв.» (Київ, 1958), де книгу зазначено як раритет [440].

Роман Ярославович констатував, що до двох відомих примірників раритету «Ключ царства небесного» долучився ще один примірник з колекції стародруків відділу рідкісної книги Бібліотеки. Питання про те, яким шляхом стародрук потрапив до Бібліотеки, не з'ясовано й донині. Згаданий львівський

примірник, так само, як і київський, має низку дефектів, але порівняно більших. У київському примірнику бракує титульного листа і кінцевих сторінок книжки, пагінація наявна тільки на частині аркушів через обрізані поля книжки.

Р. Луцик з'ясував, що у львівському примірнику крім таких же дефектів, бракує ще п'ять аркушів: одного, – на якому надрукований кінець розділу «Ключ царства небесного» та чотирьох аркушів розділу «Календарь римський новий».

У статті книгознавець акцентує на маргінальних записах старослов'янською і польською мовами, що містяться на полях книги. Тож, незважаючи на значну дефектність обидвох примірників, вони «являють собою велику наукову цінність» [366, с. 108] – підсумував автор статті.

Унікальною частиною фонду стародруків відділу, яку також досліджував Р. Луцик, є видання, надруковані глаголичним шрифтом – однією з двох найдавніших слов'янських буквених систем. Глаголичні друки – це рідкісне явище у книгосховищах українських бібліотек, оскільки було видано незначну кількість назв цих видань. Кожний примірник цього рідкісного видання є унікальним джерелознавчим матеріалом, а його опис становить певний історичний і книгознавчий інтерес. У відділі рідкісної книги зберігаються унікальні примірники стародрукованих видань глаголичним шрифтом, які вийшли друком в Тюбінгені та Римі: «Постила» (Тюбінген, 1562 р.), «Исправник» (Рим, 1635), «Миссал» (Рим, 1706), «Миссал» (Рим, 1741).

Об'єктом книгознавчого дослідження Романа Луцика став унікальний колекційний примірник тюбінгенського видання: «Постила», який виконано з особливою мистецькою майстерністю. Оправа глаголичного стародруку добре збережена, без пошкоджень, виконана з білої шкіри, де видніються сліди застібок, оздоблена художнім орнаментом сліпого тиснення, яке відображає біблійні персонажі. Посередині палітурки книги відтиснутий портрет словенського друкаря і перекладача Приможа Трубара в рамці, оздобленій рослинним орнаментом, під портретом також підпис латинською мовою:

«Primus truber carnio». Внизу оправи книги зазначено датування видання: «1563».

Книга містить численну кількість дереворитів на євангельські сюжети. Глаголичний стародрук влився у фонд стародруків разом з бібліотекою «Народного Дому», куди у 1885 р. вчений-бібліофіл А. С. Петрушевич передав свою збірку стародрукованих видань, про що свідчить печатка «Музей А. С. Петрушевича» з давнім інвентарем № 355, наклеєний на корінці оправи. Раритетне видання, наявне у відділі рідкісної книги, збережено в доброму стані. Глаголичні стародруки відділу рідкісної книги, які походять із XVI–XVIII ст., очевидно потрапили на нашу територію як об'єкт колекціонерських зацікавлень і становлять непересічну наукову цінність [178, с. 85].

Стародрукований фонд кириличним шрифтом відділу рідкісної книги, який ретельно опрацьовував Р. Луцик, слугував джерельним матеріалом відомому досліднику книжкової справи Якимі Прохоровичу Запаско (1923–2007) для написання фундаментальної праці «Мистецтво книги на Україні в XVI–XVIII ст.» (Львів, 1971). У передмові до книги автор вважав за потрібне висловити вдячність Р. Луцику за «цінні поради» [241, с. 8]. Я. Запаско був одним із активних відвідувачів відділу рідкісної книги. У книзі відгуків і побажань збереглися його подяки Р. Луцику за допомогу у провадженні наукових досліджень.

Науковий доробок Р. Луцика у вивченні кириличних стародруків став важливим внеском у становлення пам'яткознавчих досліджень і розуміння значимості книжкових пам'яток в історії української нації, необхідності охорони і збереження стародрукованих видань.

3.3.2. Латинські стародруки

Освоєння фонду стародрукованих видань латинським шрифтом відділу рідкісної книги Р. Луцик розпочав з організації, обліку та наукового опрацювання книжкових пам'яток, експропрійованих радянською владою з

передвоєнних історичних колекцій. Знання декількох іноземних мов, зокрема латинської, французької, німецької та польської, давало змогу Р. Луцику здійснювати бібліографічний опис та докладне книгознавче анотування примірників латинських стародрукованих видань.

Робота з фондом латинських стародруків підрозділу потребувала фахової книгознавчої бази, глибокої ерудиції, розуміння відповідальності за збереження цінних історико-культурних фондів. Роман Луцик володів ними цілковито, що неодноразово зазначали ті, хто мав нагоду спілкуватися із завідувачем відділу рідкісної книги. «Якщо вашим гідом у мандрах по "країні старої книги" буде Роман Ярославович Луцик, завідувач відділу, вважайте, що вам пощастило. Він розповідає настільки цікаво, оперує такою кількістю дат, імен, подій, що мимоволі заздриш талантові і просто-таки феноменальній пам'яті цієї літньої людини. Луцик згадує не тільки зміст книг, імена їх авторів і видавців, а й обставини, за яких ці "кораблі думки" побачили світ, наступну долю багатьох з них, часом таку ж цікаву, як і сама книга» – так відгукувався про фахові вміння Романа Ярославовича журналіст Ігор Жевський в статті про фонди відділу рідкісної книги під назвою «Пристань "кораблів думки". Біля полиць Львівської наукової бібліотеки» (журнал Наука і суспільство, 1969, № 6) [240, с. 17].

Крім уже відзначених нами Я. Ісаєвича, І. Крип'якевича, потужний фаховий досвід Р. Луцика високо оцінив дослідник і укладач каталогу інкунабул бібліотеки Ужгородського державного університету, професор Ю. М. Сак. У вступі до каталогу «Інкунабули бібліотеки Ужгородського державного університету» (Ужгород, 1974) автор висловив подяку Р. Я. Луцику «за доброзичливі поради та фахову допомогу» [434, с. 8].

Саме Р. Луцик розпочав систематичне наукове опрацювання фонду стародруків латинським шрифтом, що зберігаються у відділі, особливо акцентуючи на першодруках та їх виокремленні в колекцію. Оскільки майже кожен колекційний примірник інкунабули є пам'яткою цілої епохи, набуваючи таким чином якостей унікального примірника – першоджерела, опис кожного з них для Р. Луцика становив певний історичний і книгознавчий інтерес. Фахове

книгознавче дослідження кожного окремого примірника інкунабули можливе лише при виконанні опису видання за всіма правилами бібліографічних посібників, присвячених методиці бібліографічного опрацювання першодруків. Саме так працював Роман Ярославович, описуючи їх.

При цьому він зауважував, що опис такого видання потребував більше часу через своєрідність структури самого видання – для інкунабул характерна здебільшого відсутність титульних аркушів. Таким чином, вихідні дані, зазначені в перших чи останніх рядках основного тексту книги, місце і рік видання, а також прізвище та ім'я друкаря подавалися в колофоні книги, часто замінювалися друкарською чи видавничою маркою. Акцентував Р. Луцик і на особливостях пагінації першодруку, що була тут здебільшого подвійна, проте у деяких інкунабулах – відсутня, вказувалася тільки сигнатура зошитів.

Варто зауважити, що Р. Луцик постійно вдосконалював складені ним книгознавчі анотації та бібліографічні описи першодруків. За його щоденниковими записами можна простежити перебіг попримірникового наукового опрацювання першодруків з неосвоєних книжкових фондів, виявлених в процесі виокремлення та організації колекції інкунабул. Зокрема, у записі від 21 квітня 1958 р. він описував [89, арк. 109] роботу над першим виданням середньовічного рукописного бестселера «*Lombardica historia seu legendae sanctorum*» («Золота легенда») авторства Якова Ворагінського, надрукованого 1488 р. у Нюрнберзі Георгом Штюхсом (1460–1520).

Р. Луцик відзначив особливості друкарської майстерності примірника [75]. Текст інкунабули оздоблений мистецько виконаним першим ініціалом, який ілюмінований золотою, синьою, червоною, зеленою фарбами. Інші ініціали в тексті інкунабули виконані червоною або синьою, а рубрики – винятково червоною, що надавало інкунабулі цінності та ошатності. Книга надрукована готичним шрифтом, на одному аркуші – 47 рядків у два стовпці. Примірник цього першодруку невеликого формату, що характерно для 80-х років XV ст. поширеним 4⁰, тобто малої кварти. Збереглася оригінальна оправа інкунабули: дошки зі слідами тиснень на шкірі, якою вони були обтягнені з

рештками двох металевих застібок, на форзаці нижньої кришки видніється частина прокладки пергаменту для скріплення аркушів.

Про те, що книгу активно читали, як зауважив Р. Луцик, свідчать численні маргіналії «на полях деяких листів і на незадрукованих місцях передостаннього і останнього листа книги знаходяться записи латинською мовою, що відносяться до тексту книги. Переважна частина тих записів походить з XVI віку, деякі з XVIII віку» [75]. Ми згодні з думкою Р. Луцика, що передостаннім власником інкунабули був монастир отців Василян, про що свідчить наявність на другому аркуші залишків характерної наклейки з надписом «Ч[исло] 1274».

Книгознавчому опису інкунабули передували бібліографічні розшуки видання, співставлення з описами першодруків в бібліографічних посібниках. Для атрибутування цього примірника Р. Луцик звертається до класичних та актуальних до нині бібліографічних покажчиків інкунабул Л. Гайна «*Repertorium bibliographicum,...*» та В. Копінгера «*Supplement to Hain's Repertorium bibliographicum*» [477]. Таким чином, співставивши з описом інкунабули в «*Supplement to Hain's Repertorium bibliographicum*», Р. Луцику вдалося ідентифікувати примірник першодруку [89, арк. 109].

Саме Р. Луцик запровадив до наукового обігу видання «*Plura ac diversa divi Aurelii Augustini Sermonum Opera*» («Декілька та різних проповідей Аврелія Августина») – твір Аврелія Августина, надрукований відомим базельським друкарем Йоганном Амербахом (1440–1513) у 1494 р. [89, арк. 110]. Книга – дефектна, бракує багатьох аркушів. За дослідженням Романа Ярославовича, оправа примірника належить імовірно до XVII ст., виконана з дошки, обтягнутої пергаментом з тисненнями геометричного орнаменту, в якому виконано зображення одноголового орла. Шрифт інкунабули – готичний, надрукований в два стовпці.

Книга оздоблена на звороті титульного аркушу дереворитом, який обрамлений архітектурно-фігурною рамкою із зображенням святого Августина в єпископських ризах, мітрою на голові і книгою в руках. Мистецько оформлені

ініціали інкунабули виконані ручним способом червоною або синьою фарбою [75]. На декількох аркушах Р. Луцик виявив залишені вільні місця для ініціалів, які так і не були вписані. Примірник багатий на численні інформативні маргінальні записи XVI ст. латинською мовою і власницьким записом 1714 р. [363, с. 9].

У той самий час Р. Луцик здійснив атрибуцію дефектного примірника інкунабули «*Biblia cum postillis Nicolai de Lyra*» («Біблія з коментарями Ніколя де Ліра») що вийшла друком в Нюрнберзі у 1493 р. в офіцині Антона Кобергера (1440–1513) [89, арк. 139]. Зазначимо, що це книга формату *in folio*, некомплектна, втрачено початкові і кінцеві аркуші. Попри дефектність, Р. Луцик характеризував видання, як одне із найгарніших у колекції інкунабул відділу.

Книга естетично оформлена численними ініціалами синього та червоного кольорів, її прикрашають 28 дереворитів невідомого майстра на біблійні сюжети, частково розмальовані ручним способом різними кольорами, здебільшого зеленим і червоним. Збережена оправа XVI ст. виконана з дощок, обтягнутих тисненою шкірою з рослинно-геометричним орнаментом. На полях примірника зберігаються маргінальні записи щодо автора і його твору церковнослов'янською, латинською та польською мовами XVI–XVIII ст. На аркушах книги наявна печатка бібліотеки «Народного Дому» у Львові, що засвідчує приналежність до цієї книгозбірні [363, с. 10–11; 75].

Як зазначав Р. Луцик у своєму щоденнику, «В кабінеті рідкісної книги почав готувати до опису одну із виявлених недавно в неопрацьованих фондах інкунабулу» [89, арк. 139]. Власне це була одна з найвідоміших праць з моральної теології та канонічного права пізньосередньовічної схоластики із серії сум питань совісті – наукових трактатів, поєднаних із енциклопедичним довідником, та розел – алфавітних посібників для духівників, францисканця Баптиста де Саліс (Тровамала) «*Rosella casuum conscientiae*» («Розела питань совісті»). Інкунабула датується 21 грудня 1499 р., надрукована у Венеції італійським друкарем Паганіно Паганіні (1450–1538).

На титульному аркуші примірника надруковано звернення «Ad emptorem» («До покупця»), далі – булла «Etsi dominici gregis» («Навіть якщо паства Божа») папи Сикста IV і основний текст твору. Р. Луцик акцентував на тому, що інкунабула формату in octavo, друкowana дрібним шрифтом ротунда. Венеціанське видання збереглося в доброму стані, хоча оправу втрачено. На титульному аркуші наявний власницький запис 1697 р. і печатка бібліотеки «Народного Дому» [363, с. 9–10; 75].

Цікавим з точки зору історико-книгознавчих досліджень є виконаний Р. Луциком науково-бібліографічний опис першого у Європі лікарського посібника «Herbarius» («Майнцький гербарій»), що є великою рідкістю у бібліотечних книгосховищах [89, арк. 143]. Книгознавець здійснив ґрунтовне дослідження збереженого у відділі рідкісної книги примірника інкунабули. Відома книга вийшла друком у Майнці в офіцині Петера Шеффера (1425–1503) в 1484 р. Примірник цінний наявним титульним аркушем, на якому зображено герб друкаря Петера Шеффера, тиснений червоною і чорною фарбою, що є великою рідкістю для першодруків.

Книга багато ілюстрована 147 дереворитами лікарських рослин, які описані в тексті. Збереглася давня оправа інкунабули XVI ст. – дошки, обтягнені тисненою шкірою із рослинно-геометричним орнаментом. Книга містить велику кількість рукописних маргінальних записів медичного характеру (виписки, рецепти) латинською мовою, які засвідчують велику популярність посібника серед користувачів. Маргіналії датуються XV–XVI ст. і є найдавнішими записами в колекції інкунабул Бібліотеки. Книга належала А. С. Петрушевичу, про що свідчить наявний на аркушах інкунабули штамп: «Музей А. С. Петрушевича» [363, с. 13; 75].

Книгознавчо-бібліографічні матеріали про першодруки, що виявив у фонді відділу і опрацював Р. Луцик, увійшли до каталогу інкунабул бібліотеки Львівського університету, який уклав Ф. Максименко (виданий у 1958 р.) [89, арк. 131]. У списку інкунабул, які зберігаються у львівських збірках, подані Р. Луциком Ф. Максименку 23 інкунабули з позначкою «АН – Львівська

бібліотека Академії наук Української РСР, Кабінет рідкісної книги (вул. Лисенка, 14)» [380, с. 28].

Р. Луцик як фондоутримувач, який з усією відповідальністю ставився до збереження книжкових пам'яток усіх рівнів, послідовно виокремлюючи зі стосів неопрацьованих стародруків інкунабули, постійно працював над їхнім науковим розкриттям. Як відзначає дослідниця колекції інкунабул Дзвінка Коваль-Гнатів, за час своєї наукової роботи Р. Луцик, «здійснив цінне дослідження першодруків XV ст. Львівської бібліотеки АН України» [274, с. 56].

Справді, книгознавець запровадив до наукового обігу 39 примірників першодруків. Свідченням цього став каталог колекції інкунабул, де відображено результати праці Романа Луцика з наукового опису і книгознавчого анотування раритетних стародруків. Виданий у 1974 р. каталог «Інкунабули Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника Академії наук УРСР» Р. Луцик присвятив 400-річному ювілеєві українського друкарства [363]. Укладаючи каталог, науковець підготував цінний за обліком реєстр виявлених на той час примірників стародрукованих видань XV ст. відділу рідкісної книги. Вартує уваги те, що упорядник описував примірники інкунабул за принципом *de visu*, оскільки в каталозі подано особливості оформлення, друкарської техніки, стану збереження кожного окремого примірника. Побудований за алфавітом прізвищ авторів чи назв творів, каталог містить перелік інкунабул Бібліотеки, – 37 назв видань у 39 примірниках.

З метою оптимальної реєстрації ідентифікованих примірників першодруків каталога Р. Луцик включив до описів характерний для такого типу видань показовий набір інформаційних полів: автор твору; назва (із зазначенням назви мовою оригіналу); місце видання, видавець (якщо він вказаний); друкар, дата видання (в тому вигляді, як подано в книзі); формат книги (в долях аркуша – 2⁰, 4⁰, 8⁰); кількість аркушів; відомості про фізичний стан примірника інкунабули: дефекти, наявність ініціалів, рубрик та гравюр, оправа та її стан; власницькі записи, рукописні помітки на полях книги, шифр книги [363, с. 4].

Три перші позиції каталога колекції інкунабул – описи примірників кириличного друку – Тріодей краківського друкаря Швайпольта Фіоля, інші – видання латинським шрифтом практично всіх найвідоміших центрів західноєвропейського книгодрукування XV ст.: Алст (один пр.), Амстердам (один пр.), Базель (три пр.), Брешія (один пр.), Кельн (вісім пр.), Лейпциг (один пр.), Майнц (один пр.), Нюрнберг (сім пр.), Рим (один пр.), Страсбург (п'ять пр.), Венеція (сім пр.) [363, с. 6].

Варто звернути увагу на те, що крім основних відомостей, Р. Луцик подав посилання на довідкову літературу, в якій відображено бібліографічні дані щодо описів інкунабул. Наявність таких відомостей значно полегшувала дослідникам бібліографічні розшуки першодруків. Характерним для каталога є ретельно зібраний науковцем і систематизований матеріал, який містить такі допоміжні покажчики:

- 1) Покажчик друкарів та видавців за місцевостями, складений в алфавітному порядку сучасних назв міст;
- 2) Покажчик років виходу в світ інкунабул;
- 3) Покажчик відповідності номера інкунабул, описаних в найбільш відомих бібліографіях, порядковим номером цього каталога (конкорданції);
- 4) Список умовних позначень довідкової літератури;
- 5) Список прийнятих в каталозі скорочень.

До каталогу Р. Луцик долучив добірку фотокопій, які репродукували перші і останні аркуші збережених примірників інкунабул: рис. 1. «Тріодь Цвітна» (Краків. 1491); рис. 2. Aegidius Aurifaber. «Speculum exemplorum» (Strassburg, 1487), f. 34a.; рис. 3. Bernardus Clarevaliensis. «Sermones de tempore» (Venezia, 1495), f. 1a.; рис. 4. «Herbarius Moguntiae impressus» (Mainz, 1484), f. 73a.; рис. 5. Jacobus de Voragine. «Lombardica historia» (Nurnberg, 1488), f. 103a.; рис. 6. A. T. Macrobius. «In somnium Scipionis expositiones» (Bresciae, 1483), f. 47b.; рис. 7. Papa Pius II. «Epistolae familiares» (Nurnberg, 1481), f. 7a.; рис. 8. Schedel Hartmann. «Liber chronicarum» (Nurnberg, 1493), Fol. tit. [363, с. 32–39].

Нечисленні чорно-білі репродукції відображають лише мізерну частину докладних досліджень Р. Луцика ілюстративних матеріалів першодруків, позаяк в рукописних матеріалах до каталога містяться зібрані науковцем відомості про книжкові прикраси майже до кожного примірника інкунабул. Ілюстрації каталога охоплюють дереворитні гравюри, заставки і віньетки із рослинним обрамленням, ініціали, ілюмінації та інші мистецькі оздоблення, що надають книзі декоративного та естетичного вигляду. Дереворитні книжкові ілюстрації сприяли атрибуції видань, що неодноразово відзначав дослідник.

Імовірно, каталог інкунабул відділу рідкісної книги у друкованому варіанті вийшов дещо скороченим, оскільки автор підготував набагато вичерпніші книгознавчі анотації унікальних колекційних примірників. Свідченням цього є збережені в архіві відділу матеріали Р. Луцика до каталога, де він докладно відтворив провенієнції – рукописні власницькі записи, штампи, екслібриси, суперекслібриси, відстежив побутування книги в регіонах, розписав маргінальні записи, що засвідчують не лише те, наскільки книгу активно читали у свій час, а й інформують про важливі історичні події, ґрунтовно охарактеризував орнаментальне оформлення першодруків, детально описав стан збереження кожного примірника, пропонуючи ретельно досліджений та скрупульозно опрацьований науковий матеріал (*див. додаток Л*).

Важливо підкреслити, що за побудовою, систематизацією, допоміжним апаратом каталог інкунабул є цінним джерельним матеріалом для наукових досліджень. Усі матеріали найціннішої частини фонду книжкових пам'яток підрозділу в каталозі укладено за логічною і зручною схемою. Результатом плідної дослідницької праці Р. Луцика стало те, що він залучив до обігу досі невідомі цінні документи. Жоден науковець, який нині вивчає першодруки, не може, на наш погляд, обійтися без цієї важливої бібліографічної праці. Такий висновок, зокрема, зробили рецензенти каталога, рекомендуючи його до друку.

Колега автора – знаний український бібліограф Ф. Максименко у рецензії відзначив високий рівень бібліографічної праці, зазначаючи, що «описи інкунабул зроблено з винятковою повнотою і точністю, подано відомості про

історію кожного примірника збірки, їх оправи, рукописні помітки» [72]. Рецензент зазначив велику наукову та художню цінність описів інкунабул. Примітно те, що бібліографічна «робота має додаткові покажчики друкарів й видавців, хронологічних дат виходу в світ, конкорданції до загальноновживаних бібліографій інкунабул, список використаних довідників і покажчиків» [72].

Критичним для Ф. Максименка видалось те, що «автор не використав і не дає відсилок до кількох капітальних бібліографій, особливо виданих останніми часами». Проте таке зауваження можна об'єктивно спростувати, враховуючи те, що відомості про інкунабули Р. Луцик розшукував у найвідоміших довоєнних бібліографічних посібниках, укладених іноземними авторами. Цілком очевидно, що нові довідники для вченого просто були недоступні, оскільки Бібліотека недокомплектувала багатьох тогочасних бібліографічних видань. Рецензент не мав сумніву, що найближчим часом каталог побачить світ, оскільки заслуговував найвищої похвали і був «конкретною відповіддю на вимоги часу» (*див. додаток II*).

Ще один рецензент – Ярослав Ісаєвич – вказував на актуалізацію тогочасних інкунабулістичних досліджень і необхідність «підготовки каталогів всіма установами, які володіють збірками інкунабул» [71, арк. 1]. Публікацію каталога Романа Луцика рецензент вважав своєчасною, тим більше, «що до збірок бібліотеки входять ряд дуже цінних інкунабул» [71, арк.1]. «У зв'язку з відсутністю друкованого каталога, – акцентував Я. Ісаєвич, – інформації про львівські примірники до цього часу не наводилися у «Зведеному каталозі» інкунабул, що не сприяло їх науковому використанню» [71, арк.1].

Саме тому, укладений Романом Ярославовичем «на належному науковому рівні каталог», на переконання рецензента, повинен побачити світ «якнайшвидше на належному рівні поліграфічного виконання, з ілюстраціями. Видання його буде гідним внеском Львівської наукової бібліотеки АН УРСР у ювілейну книгознавчу літературу, присвячену 400-річному ювілеєві українського друкарства» [71, арк. 3; *див. додаток K*].

Р. Луцик користувався заслуженим визнанням не лише вітчизняних, а й іноземних вчених. Це підтверджує, зокрема, опублікована у 1974 р. рецензія на «Каталог інкунабул» Джеймса Уолша (1891–1981) науковця однієї з бібліотек Гарвардського університету – Houghton Library¹ [503].

Враховуючи факт авторитетності як рецензента, так і установи, яку він представляв, маємо змогу впевнено підтвердити високий професійний рівень Р. Луцика, фахову компетенцію, а також значну довіру дослідників до його праці.

Ключовою у рецензії Джеймса Уолша є низка цінних ремарок щодо чисельності та процесів формування колекції першодруків. Висвітлюючи тему втрати раритетів під час Другої світової війни, рецензент зазначив: «Гортаючи нечисленні сторінки каталогу, неможливо не шкодувати про те, яких описів інкунабул у ньому немає: 39 його бібліографічних описів представляють тільки мізерні останки перед пограбуванням німецькими окупантами колекції інкунабул бібліотеки, яка налічувала близько 400 книг XV ст.» [503, s. 45].

Автор рецензії наголосив, що у 1940 р. бібліотеки Львова були найбільшими фондоутримувачами інкунабул в Україні. Кількість першодруків, виявлених у колекціях передвоєнних бібліотек, становила майже 1200 примірників, а після вивезення частини першодруків до Польської Республіки в 1945 р., їхня кількість зменшилася до 100 примірників інкунабул. Підтвердження цієї тези віднаходимо в дослідженні старшого наукового співробітника Бібліотеки Р. Дзюбана «Зміни у фонді Львівської філії Бібліотеки АН УРСР у 1945–1953 рр.» (Львів, 2010). Він, зокрема, відзначав, що Бібліотека під час війни зазнала великих втрат, зокрема, було вивезено основну частину стародруків – понад 300 інкунабул [221, с. 177].

---

¹ Бібліотека Хоутона є основним книгосховищем рукописів та рідкісної книги Гарвардського університету, де зберігаються багаті книжкові колекції українських стародруків та рідкісних видань XIX–XX ст. Серед них видання Івана Федорова: «Буквар» (Львів, 1574) – унікат (на сьогодні не збереглося жодного примірника в Україні), «Новий Завіт і Псалтир» (Острог, 1580), «Острозька Біблія» (Острог, 1581); у збірці раритетних видань XIX–XX ст. зберігаються: «Енеїда» Івана Котляревського (С.П.б., 1798), «Кобзар» Тараса Шевченка (С.П.б., 1840), рукопис Григорія Сковороди та інші.

Як зауважив Джеймс Уолш, із 39 збережених колекційних примірників інкунабул два є дублетами, 17 дефектні, два – фрагменти. Інкунабули кириличним шрифтом представляють один пошкоджений примірник та два короткі фрагменти «Тріодей» Швайпольта Фіоля. Рецензент здійснив також оцінку тематичного репертуару каталога інкунабул, більшість з яких були творами релігійного характеру: «із 36 примірників колекції, 25 – це богословські видання, а решта 11 – твори класичної літератури, граматичні трактати, лікувальні посібники і хроніки» [503, s. 46].

Велику цінність, як зауважував рецензент, складає раритет у книгосховищах бібліотек – конволют з трактатами Марка Туллія Цицерона, виданих 1467–1470 рр. Недоліком каталогу інкунабул, Джеймс Уолш вважає те, що він не доповнений відомостями про побутування (провенієнціями) книг. Таку тезу можна пояснити тим, що провенієнційні дослідження Р. Луцика збереглися в рукописному варіанті в архіві відділу рідкісної книги.

У каталозі немає покажчика видавців, що можна виправдати невеликою кількістю видань в колекції. Рецензент вказує і на відсутність резюме англійською мовою, що було прийнятним для такого типу видань. Наприкінці свого критичного аналізу, Джеймс Уолш рекомендує скласти список назв книг, які б інформували про втрати, хоча б коротких описів на основі карткових каталогів або старих списків книжкових надходжень, подати додатковим покажчиком до каталогу; при укладанні покажчика звірити відомості з бібліографічними каталогами інкунабул довоєнного періоду. Удосконаливши каталог матеріалом про склад колекції бібліотеки до Другої світової війни, можна б було дати більш повну характеристику колекції інкунабул [503, s. 46].

Каталог був виданий вчасно – у 1974 р., однак автор уже не побачив результатів своєї праці. Описи першодруків, які здійснив Р. Луцик, зберегли свою актуальність для науковців і сьогодні. Однак ці друківані описи відображають неповний перелік стародруківаних видань другої половини XV ст., оскільки впродовж наступних років в процесі опрацювання масиву

стародруків, було виявлено ще 14 інкунабул, які доповнили раритетну колекцію відділу рідкісної книги.

Комплексне вивчення збережених примірників стародрукованих видань латинським шрифтом, особливо виявлення їх старих інвентарних номерів, яке здійснив Р. Луцик, давало змогу відтворити склад історичної колекції. Це, зокрема, значна частина стародруків з бібліотеки Крехівського монастиря, присвячена історичній тематиці. Серед них твори давньоримських істориків: Тіта Лівія, що детально висвітлював історію Риму; Курція Руфа, який описував події, пов'язані з життям Олександра Македонського. Серед книжкових пам'яток з цієї давньої бібліотеки – перше видання «*Kronika polska Marcina Bielskiego nowo wydana*» («Хроніки Польської») М. Бельського (Краків, 1597) і польськомовне видання М. Кромера «*O sprawach, dziejach i wszystkich innych potocznościach koronnych ksiąg XXX*» («Тридцять книг про походження та історію поляків») (Краків, 1611).

Під час наукового освоєння фонду латинських стародруків у багатьох їхніх примірниках Р. Луцик залишив власноручні цінні нотатки до книгознавчо-бібліографічних описів на листках, що були вкладені між сторінками книг. Численні аркуші з його докладними книгознавчими анотаціями і досі виявляємо в стародрукованих виданнях відділу рідкісної книги.

Сфера наукових зацікавлень Р. Луцика не обмежувалася лише науковим опрацюванням першодруків, а й охоплювала детальний аналіз фонду стародрукованих видань XVI–XVIII ст. відділу рідкісної книги, який він формував та досліджував упродовж 24-х років. Змістовні результати своїх книгознавчих досліджень Р. Луцик вмістив у віднайденій нами у відділі рукописів Бібліотеки статті «Фонди відділу рідкісної книги» [80]. Вказана книгознавча праця належить до цінного неопублікованого наукового доробку вченого.

Варто зазначити, що період наукової діяльності Р. Луцика та керівництва одним із найважливіших підрозділів Бібліотеки супроводжувався багатьма радянськими імперативами щодо гуманітарних досліджень, тож стародруковані

видання не були в пріоритеті тогочасних наукових досліджень. Наслідком цього стало зберігання публікації про цінні стародруковані видання лише в рукописному варіанті, зрештою, як і чимало інших вартісних для науки його матеріалів.

У цій статті Р. Луцик систематизував та проаналізував найяскравіші видання стародрукованого фонду, а також книжкову колекцію рідкісних видань ХІХ–ХХ ст. відділу рідкісної книги. З максимальною наполегливістю та точністю він описував одну з найбільших у книгосховищах Львова колекцію першодруків, розпочинаючи від найдавнішого у фондах відділу видання, що зберігається у конволюті з іншими інкунабулами, – твору відомого римського філософа Марка Туллія Цицерона «*Cato maior de senectute*» («Про старість»), який надрукував у Кельні Ульріх Целль (нев. – 1507) в 1467 р.

Показовим для колекції інкунабул відділу, на думку дослідника, є примірник найстарішого в Європі друкованого лікарського посібника «*Herbarius*» («Майнський гербарій») (1484 р.). Окрасою колекції інкунабул відділу рідкісної книги є, згаданий у праці, відомий найбільший фоліант – «*Liber chronicarum*» («Нюрнберзька хроніка») Шеделя Гартмана, який надрукував 1493 р. Антон Кобергер у Нюрнберзі. Книга оздоблена 1809 дереворитами відомих художників ХV ст. Міхаеля Вольгемута та Вільгельма Плейденвурфа.

Таке ж докладне книгознавче дослідження Р. Луцик здійснив і щодо пост-інкунабул – палеотипів, які були виділені в окрему книжкову колекцію. Укладачка каталогу палеотипів відділу рідкісної книги Рима Семенівна Харабадот вважала Р. Луцика своїм наставником і учителем у вивченні стародруків, цінувала його компетентні поради і підказки. У рукописній передмові до каталогу «Палеотипи» (Львів, 1974) дослідниця відзначила: «Пам'яті шановному керівнику відділу рідкісної книги Романові Ярославовичу Луцику, який привив любов до стародрукованої книги і за ініціативи якого створений каталог, присвячується праця». Укладачка наголосила, що каталог

палеотипів продовжив дослідження фонду відділу рідкісної книги, яке розпочав Р. Луцик [78, арк.11].

Колекцію палеотипів Р. Луцик представив найяскравішими зразками шедеврів мистецтва книгодрукування усіх найвідоміших тогочасних західноєвропейських друкарень: Альдинів (Венеція), Фробенів (Базель), Етьєнів (Париж), Й. Шефера (Майнц), Й. Кноблоуха (Страсбург), Шарфенберга (Краків) та інших.

Заслуговує на особливу увагу книгознавча діяльність Р. Луцика з обширної репрезентації та поширення для загалу книжкових пам'яток. З метою розкриття фонду відділу, Роман Ярославич не лише публікував інформативні та науково цінні матеріали, а й систематично розповідав про рідкісні видання на радіо. За щоденниковими записами простежується, що він давав інтерв'ю журналістам Всесоюзного та Львівського радіо, темою яких була, наприклад, завжди актуальна друкарська справа Івана Федорова [89, арк. 42].

Відзначимо також основний текст для проведення екскурсій по експозиції раритетів, який підготував Р. Луцик, де, зокрема, подано детальну характеристику найцінніших книг. За «Річним звітом про роботу Кабінету рідкісної книги за 1951 р.» вияснено, що він у 1951 р. організував постійно діючу тематичну книжково-ілюстративну виставку: «Інкунабули та важніші палеотипи Львівської бібліотеки Академії наук» [24. арк. 6], де було представлено найпоказовіші зразки західноєвропейського книгодрукування. Упродовж багатьох років її відвідували зацікавлені в книгознавчому вишколі читачі – історики, краєзнавці, мистецтвознавці, філологи, книгознавці.

Як уже відзначалося, Р. Луцик досконало володів декількома європейськими іноземними мовами, що стало причиною залучення його кандидатури до підготовки публікації рукописних матеріалів у 1953–1954 рр. за дорученням Інституту історії АН УРСР в Києві. Унікальні документи були написані в епоху Богдана Хмельницького латинською та польською мовою. Завданням Р. Луцика було здійснення перекладів з іноземних мов рукописних документів (манускриптів) [67, арк. 213].

Характеризуючи загалом внесок Р. Луцика у вивчення стародруків латинським шрифтом, зауважимо, що крім відзначених нами досліджень, його неоціненною заслугою є також добірно укомплектована книжкова колекція стародрукованих видань латинським шрифтом, у складі якої – раритетні збірки інкунабул та палеотипів.

Висновки до розділу

Другого січня 1940 р. постановою Ради Народних Комісарів Української РСР було створено Львівську філію Бібліотеки Академії наук УРСР шляхом об'єднання фондів значної кількості ліквідованих полінаціональних книгозбірень та архівів. Однак уже в липні 1941 р. унаслідок зайняття міста німецькими військами установа отримала нову назву – Staatsbibliothek in Lemberg. Саме тут розпочав у 1942 р. свою працю за фахом Роман Луцик, який від вересня 1939 р. перебував у постійному пошуку роботи, перебиваючись тимчасовими підробітками. За два роки праці в цій установі на посаді наукового працівника він удосконалив свій професійний досвід, отримавши потужну фахову підтримку колег – А. Генсьорського, М. Деркач, В. Дорошенка, М. Кордуби, М. Свенціцької, М. Яцкова та інших високоосвічених співробітників. Фонди, з якими працював Р. Луцик, були добре знайомі колишньому бібліотекарю ліквідованих інституцій – Товариства ім. М. Качковського та «Галицько-руської матиці», активному користувачу бібліотек НТШ, «Народного Дому», «Оссолінеуму» тощо.

Однак Р. Луцик здебільшого був задіяний в установі на перенесенні, чищенні, розміщенні на стелажах бібліотечного фонду, а також первинному опрацюванні документів. Важливо, що під час виконання наказу німецького керівництва про підготовку до вивезення унікальних документів, Р. Луцик разом із А. Генсьорським зуміли приховати значну кількість стародруків. Завдяки цій ризикованій справі в Бібліотеці збереглися книжкові пам'ятки з фондів найбільших передвоєних бібліотек НТШ та «Народного Дому».

Після повернення радянської влади до Львова у серпні 1944 р. було відновлено діяльність Львівського філіалу бібліотеки АН УРСР під назвою Львівська бібліотека АН УРСР. Тоді ж Р. Луцик розпочав свою працю у Бібліотеці, яка тривала майже 30 років до березня 1974 р. Спершу він перебував короткочасно на посадах: головного бібліотекаря відділу опрацювання і каталогізації, бібліографа відділу рукописів, керівника спецвідділу. У травні 1946 р. він обійняв посаду старшого бібліотекаря відділу стародруків, що згодом був перетворений у відділ рідкісної книги. Впродовж 1950–1973 рр. Р. Луцик був незмінним очільником цього відділу.

Концепція Р. Луцика щодо організації відділу рідкісної книги – фундаментального підрозділу Бібліотеки виявилася стратегічно безпомильною. Він, зокрема, випродукував низку нормативних та регулятивних документів щодо комплектування, формування, організації, розкриття унікального фонду відділу. Серед них – перше положення про роботу цього підрозділу, проекти виробничих планів, планова та звітна документація. Незважаючи на значні ідеологічні обмеження на дослідження стародрукованої та рідкісної книги, Р. Луцик розпочав реконструювання історичних книжкових колекцій. Вміле керування відділом, глибоке знання іноземних мов та професіоналізм у виконанні бібліотечних процесів сприяли фаховому комплексному формуванню та науковому розкриттю фонду стародрукованих та рідкісних видань ХІХ–ХХ ст.

Особливі зусилля Р. Луцик спрямував на зведені до відділу стародруки та раритети з фондів ліквідованих наприкінці 1939 р. книгозбірень та архівів, що потребували ретельного впорядкування (від дезінфекції та очищення до наукового опрацювання). Через брак кадрів у Бібліотеці загалом і у відділі зокрема Р. Луцик змушений був одноосібно виконувати весь комплекс бібліотечних процесів. Він упорядкував значну кількість зосереджених у відділі стародрукованих і рідкісних видань, універсальних за змістом, різноманітних за типами видань, друкарським оформленням та технікою відтворення. Відзначимо сформовану завдяки неабияким його старанням колекцію шедеврів

українського книгодрукування – видань Івана Федорова, яка є важливою пам'яткою української культури українського народу, зразком мистецтва вітчизняного та світового книгодрукування.

Знаковим для діяльності підрозділу стало затвердження у 1950 р. керівництвом Бібліотеки розробленого Р. Луциком «Положення про роботу Кабінету рідкісної книги». Цей документ містив вичерпний перелік основ опрацювання унікальних стародрукованих фондів та методичні настанови щодо бібліографування друкованих творів і організації науково-бібліографічної роботи. Керівник також визначив основне завдання відділу – «зробити доступним матеріал фондів для українських науковців та читачів». Його багаторічна бібліотечна робота з організації та опрацювання книжкових пам'яток була цілковито підпорядкована цьому завданню, що підтверджують численні подяки завідувачеві відділу українських та зарубіжних (Литва, Польща, Чехія, Словаччина) дослідників.

Незважаючи на той факт, що функціонування відділу було підпорядковано основному завданню бібліотек радянської доби – пропагуванню масової книги та здобутків соціалізму, дослідницькі зусилля Р. Луцика були спрямовані на розвиток та активізацію книгознавчих досліджень стародрукованої та рідкісної книги шляхом введення в науковий обіг раритетних друків. До такої праці зобов'язувала особливо цінна джерельна база відділу, на основі якої він розпочав комплексне, систематичне опрацювання книжкових пам'яток.

Методично-організаційні засади Р. Луцика, використані ним при науково-бібліографічному опрацюванні фонду стародрукованих та рідкісних видань ХІХ–ХХ ст., сприяли створенню докладного довідково-пошукового апарату відділу рідкісної книги, що дозволив залучати до наукових досліджень його колосальні книжкові багатства. Сутність методики формування історичних колекцій книжкових пам'яток Р. Луцика полягала передовсім у виявленні екслібрисів і суперекслібрисів, печаток і штампів на стародруках, відчитуванні власницьких та маргінальних записів, а також інших провенієнційних знаків на

виданні. Крім стародруків, Р. Луцик, скрупульозно опрацьовував рідкісні видання XIX–XX ст. та заклав основи нової колекції відділу «Рідкісні видання XIX–XX ст.».

Результатом науково-бібліографічного опрацювання кириличних стародруків стала укладена Р. Луциком анотована картотека «Львівські слов'янські друки XVI–XVIII ст.», матеріали якої лягли в основну друкованого каталогу «Львівські видання XVI–XVIII ст.». Простежити розвиток кириличного книгодрукування, особливості друку та мистецького оформлення дозволяють й інші наукові матеріали Р. Луцика.

Зокрема, у науковій розвідці «Слов'янські стародруки XV–XVII століть у фондах Львівської бібліотеки УРСР» він уперше проаналізував склад і зміст колекції кириличних друків XV–XVII ст. відділу рідкісної книги. Докладна хронологічна розвідка не втратила своєї актуальності й до сьогодні слугує базовим опертям для досліджень, присвячених історії розвитку та становлення українського книгодрукування. Низка наукових статей Р. Луцика присвячена вивченню та введенню в науковий обіг раритетних кириличних друків.

Справжнім відкриттям став свого часу його матеріал «Про один рідкісний друк XVI сторіччя», в якому описано виявлений у фонді відділу рідкісної книги другий примірник унікату «Ключ царства небесного» Герасима Смотрицького (Острог, 1587), що підтвердило його важливе дослідницьке переконання щодо необхідності ґрунтовного попримірникового вивчення кириличних друків. Наукові результати книгознавчих та бібліографічних студій Р. Луцика над кириличними стародруками з фонду відділу рідкісної книги підтверджують думку, що кожен примірник кириличного стародрукованого видання є безцінним джерелом для вивчення історії українського книгодрукування та культури, а їх провенієнційні дослідження – для краєзнавства, історії Галичини та Львова, що загалом актуалізує нові можливості для ґрунтовних пам'яткознавчих досліджень.

Заслугою Р. Луцика стала старанно укомплектована у відділі рідкісної книги колекція кириличних стародрукованих видань – одна з найповніших в

українських бібліотеках. Ця праця Р. Луцика слугує важливим внеском у презентацію багатой книжкової культури, у становлення пам'яткознавчих досліджень і головню – підтверджує цінність книжкових пам'яток в історії культури української нації. Завдяки Р. Луцику потужний фонд книжкових пам'яток відділу рідкісної книги прислужився не одному поколінню читачів.

Унікальна колекція стародрукованих видань латинським шрифтом відділу рідкісної книги також є об'єктом багаторічних книгознавчих досліджень українських та закордонних науковців. Значення фонду стародрукованих видань для вітчизняної наукової сфери важко недооцінити, адже кожен наявний примірник є винятковим елементом книжкового фонду національного надбання, від правильного виконання процесів опрацювання і збереження якого залежить подальша доля книжкових пам'яток. Головна заслуга фахово сформованої збірки стародрукованих видань латинським шрифтом також належить Р. Луцику, який започаткував систематичне наукове опрацювання книжкових пам'яток відділу рідкісної книги.

Ретельно укладений Р. Луциком «Каталог інкунабул» (Львів, 1974) донині запотребований книгознавцями, бібліографами, істориками, мовознавцями. Фахово укладені ним бібліографічні описи першодруків, а також збережені рукописи його досліджень провенієнційних записів інкунабул, які не увійшли до цього каталогу через ідеологічні перешкоди у сфері тодішнього книгознавства, сприяли відновленню інкунабулістики у Львові, а також висвітленню історії першодруків, їх побутуванню, розширило відомості про історичні колекції та їх власників.

Рецензенти каталогу, відомі книгознавці Я. Ісаєвич, Ф. Максименко високо оцінили факт виходу у світ каталогу, потужний фаховий рівень бібліографічного опрацювання інкунабул автором, підкреслюючи той факт, що його укладач орієнтувався у тенденціях європейської інкунабулістики, свідченням чого є виокремлені і запроваджені до наукового обігу найпоказовіші видання західноєвропейських друкарень творів античних письменників, видання світської науки та теологічної літератури. У

книгосховищах відділу рідкісної книги зберігаються багаті збірки книжкових пам'яток всіх періодів західноєвропейського та українського книгодрукування, національне багатство та унікальність якого неоціненні. Як наголошував Р. Луцик, основне завдання бібліотекарів становить не лише збереження фондів книгозбірень для майбутніх поколінь, а й інтенсивне сприяння науковому розкриттю цінних документів для користувачів.

Бібліографічні картотеки Р. Луцика, створені відповідно до тогочасних вимог бібліографічної науки, його наукові книгознавчі та бібліотекознавчі розвідки, укладені каталоги стародрукованих видань є важливим джерелом до вивчення історії книжкової та бібліотечної культури України загалом і галицького краю зокрема, і головно актуальні для наукового опертя й донині у царині книгознавства та бібліографії.

ВИСНОВКИ

У дисертації розкрито особливості бібліотечної, бібліографічної та книгознавчої діяльності Р. Луцика в контексті історії соціальних комунікацій 1920–1970-х рр., його внеску у розвиток національної культури загалом та організації і наукового вивчення книжкових фондів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника зокрема. Реалізація мети дослідження і виконання поставлених завдань дали змогу дійти таких висновків:

1. Аналіз історіографії проблематики дисертаційної роботи дав підставу підтвердити відсутність досліджень, в яких комплексно розглянуто бібліотечну, бібліографічну та книгознавчу діяльність Р. Луцика. Попри те, що у дослідженнях вчених відомості про його життя та діяльність носять фрагментарний характер, суттєвий розвиток в останні десятиліття наукових досліджень в царині бібліотекознавства, книгознавства, бібліографії, біографістики та історії сприяв розкриттю визначених завдань.

Підґрунтя дисертаційної роботи становить масив неопублікованих джерел, які головним чином зберігаються в архівах ЛННБУ ім. В. Стефаника, а також у ЦДІАУ, м. Львів, ДАЛО та інших архівних установах України. Використані документи сприяли відтворенню особливостей професійної діяльності Р. Луцика та суттєво допомогли деталізувати окремі факти з його життєпису та професійних практик. У науковий обіг уведено невідомий дотепер щоденник Р. Луцика та інші архівні документи, які всебічно характеризують його потужну бібліотечну, бібліографічну, книгознавчу діяльність.

2. У міжвоєнне двадцятиліття Р. Луцик працював бібліотекарем у книгозбірнях й архівах Товариства імені М. Качковського і «Галицько-руської матиці». Головна управа Товариства імені М. Качковського високо оцінила працездатність, фахові компетенції, ерудованість, комунікаційні здібності, бібліотечну вправність Р. Луцика. Йому було доручено складну ділянку роботи

в інструкторському відділі, що потребувала сукупності бібліотечних знань, навичок і умінь, фахового підходу до справи, професійної витримки. Основні посадові обов'язки Р. Луцика, що сформували його як професіонала в бібліотечній справі: провадження діяльності понад 300 читалень і бібліотек, які належали до філій Товариства; організації нових читалень та належного їх функціонування, ревізування їх культурно-просвітницької діяльності, комплектування і організація фондів бібліотек при читальнях, контроль за виконанням обов'язків і фахова підтримка бібліотекарів, укладання інформаційних, нормативних, регулятивних документів, щодо роботи читалень.

У цей час Р. Луцик активно співпрацював з низкою спеціалізованих часописів Львова («Разсвет», «На рубеже», «Огни», «Наш путь», «Наука» та ін.) як редактор, член редакційних колегій, автор різноматичних (студентство, бібліотека, книжка, освіта, наука тощо) публікацій. Однак найбільше фахових знань і умінь він проявив у видаванні читальняно-бібліотечного часопису «Листок» як ініціатор створення, редактор, організатор змісту і одноосібний автор важливих для спеціалізованої аудиторії матеріалів. Загалом, упродовж 1920–1930-х рр. Р. Луцик отримав професійний досвід в адміністративній, бібліотечній, науково-бібліографічній сфері, що стало визначальним при обранні напряму професійної праці в нових суспільно-політичних реаліях після завершення Другої світової війни.

3. Професійна діяльність Р. Луцика у Бібліотеці (1944–1974 рр.) безпосередньо пов'язана з становленням і розвитком відділу рідкісної книги, завідувачем якого він працював майже чверть століття. Концепція Р. Луцика щодо формування і функціонування цього фундаментального бібліотечного підрозділу та фахові підходи в організації його роботи виявилися стратегічно безпомилковими. До здобутків діяча в бібліотечній справі належать: 1) формування регулятивної та нормативної документації, звітно-планових матеріалів, які неодноразово доводилося доопрацьовувати через «недотримання» імперативів керівництва Бібліотеки щодо опертя на партійні документи; 2) перегрупування фондів через порушену цілісність колекцій

(таким чином було сформовано окремі зібрання інкунабул, палеотипів, стародрукованих видань кириличним та латинським шрифтом другої половини XVI–XVIII ст.); 3) опрацювання видань XIX–XX ст., що дозволило сформувати окрему колекцію «Рідкісні видання XIX–XX ст.»; 4) укладання тематичних книжково-ілюстративних виставок, картотека яких зберігається в архіві відділу.

Сформована та фахово опрацьована Р. Луциком унікальна колекція книжкових пам'яток відділу рідкісної книги, сприяла суттєвому зростанню читачів та його перетворення у 1960–1970-х рр. в один із неформальних інтелектуальних центрів українства у Львові.

Об'єктом наукових інтересів Р. Луцика як бібліотекознавця була історія функціонування і розвитку ліквідованих бібліотек Галичини та Львова, передусім Онуфріївського монастиря, приватних бібліотек, про які вважалося за краще не згадувати. Саме йому належить перша спроба систематизації та періодизації історії започаткування і розвитку бібліотечної справи Львова.

4. Ефективному виконанню одного з основних завдань відділу рідкісної книги – якісному обслуговуванню дослідників – суттєво допомагала науково-бібліографічна діяльність Р. Луцика. Бібліографічний опис стародруків та рідкісних видань він здійснював за двома напрямками: каталогізація та наукове опрацювання. Результатом першого напрямку стало формування та наповнення ним нової системи каталогів (алфавітного, топографічного та систематичного) та картотек відділу. Р. Луцик уклав додаткові картотеки стародруків з характерною для них детальною систематизацією – видавців, ілюстраторів, інтролігаторів, власників, наявністю маргіналій, провенієнцій. Результати бібліографічної роботи Р. Луцика з наукового опрацювання стародруків лягли в основу низки друкованих покажчиків та наукових статей. Його матеріали анотованої картотеки кириличних стародруків відділу рідкісної книги Бібліотеки, стали основою каталогу «Львівські видання XVI–XVIII ст.» (1970 р.), укладачем якого був Я. Ісаєвич.

Серед багатьох укладених Р. Луциком допоміжних картотек відзначимо дві тематичні (краєзнавчі) картотеки «Galíciana» та «1848». При їх укладанні

Р. Луцик керувався загальнопоширеним досвідом європейських бібліотек, де формування так званих «Patria» було прямим обов'язком регіональних книгозбірень. Однак формування краєзнавчих картотек не тільки не передбачалося тогочасними ідеологічними настановами, а й радше вважалося непотрібним, ба навіть забороненим, тож інформацію про укладання цих картотек діяч не акцентував.

5. Високий науковий рівень Р. Луцика як книгознавця та бібліографа найбільше проявився в інкунабулістиці. Його книгознавчі дослідження стародруків, особливо інкунабул, базувалися на сформованих у європейському книгознавстві методах: типографічному, бібліографічному та провенієнційному, рекомендаціях та настановах провідних європейських книгознавців, а також методології бібліографічного опису стародруків С. Маслова. Перші результати опрацювання Р. Луциком першодруків увійшли до каталогу інкунабул бібліотеки Львівського університету (1958 р.), який уклав Ф. Максименко. Підсумком книгознавчих досліджень діяча став каталог «Інкунабули Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка Академії наук УРСР», який був виданий 1974 р. – після його смерті.

Численні перешкоди у професійній діяльності Р. Луцика з боку тоталітарного режиму, а також некваліфікованості тодішнього керівництва Бібліотеки не дали йому належним чином розкрити власні напрацювання у сфері дослідження стародруків. Це, зокрема, підтверджують його самоцензура, неопубліковані наукові статті, а також наявні у відділі рідкісної книги невидані через ідеологічні заборони рукописні матеріали до каталогу інкунабул, в яких він ретельно відтворив провенієнції – рукописні власницькі записи, штампи, екслібриси, суперекслібриси, відстежив побутування книги в регіонах.

Р. Луцик разом з Ф. Максименком стали фундаторами сучасної львівської школи книгознавства. Книгознавча спадщина діяча є ґрунтовним опертям для дослідників українського та європейського книгодрукування у різних аспектах наукового знання з історії книги та книгодрукування, мистецтва книгодрукування, бібліографії, лінгвістики. Важливою заслугою Р. Луцика є

введення до наукового обігу низки раритетних видань («Herbarius» (Майнц, 1484), «Lombardica historia seu legendae sanctorum» (Нюрнберг, 1488), «Plura ac diversa divi Aurelii Augustini Sermonum Opera» (Базель, 1494), «Ключ царства небесного» (Острог, 1587).

6. Персоніфікація історії бібліотечної справи в Україні дозволяє належним чином оцінити соціокомунікаційну діяльність фахівців бібліотечної і бібліографічної справи, а також книгознавства, що є важливим осердям наук із соціальних комунікацій. Розкриття науково-бібліографічної та книгознавчої спадщини Р. Луцика, повернення її до наукового обігу, що було основним завданням здійсненого дослідження, сприяло встановленню особливостей його професійної діяльності в бібліотечній, бібліографічній, книгознавчій сфері, що може слугувати теоретичним й емпіричним підґрунтям для вивчення загальної картини становлення й розвитку бібліотечної справи в Україні. Вивчення професійної біографії Р. Луцика дозволяє досягнути досвід бібліотечного працівника, який, працюючи в складних умовах тоталітаризму, зумів вивести професію на якісно новий рівень – рівень універсального робітника книгозбірні, інтелектуала, що впевнено почував себе в ролі практика й теоретика – бібліотекаря, бібліографа, книгознавця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Архівні джерела

Державний архів Львівської області (ДАЛО), м. Львів

Фонд Р–49. Фонди періоду нацистської окупації. Державна бібліотека у Львові дистрикту Галичини, 1941–1944 рр.

Опис 1.

1. Спр. 2. Розпорядження директора бібліотеки. 1944 р. Арк. 114–145.
2. Спр. 3. Звіти Державної бібліотеки. Відділ 3 (бібліотека НТШ і товариства «Народний Дім»). 1944 р. 30 арк.
3. Спр. 4. Листи комісаричного управителя 3-го відділу бібліотеки (бібліотека НТШ і товариства «Народний Дім») до директора бібліотеки з питань комплектування відділу, кадрів та господарських, 14 листопада 1941–7 грудня 1943 р. 96 арк.
4. Спр. 5. Звіти Державної бібліотеки про роботу за 1944 р. (З праці персоналу бібліотеки «Народний Дім » 1944 р. 153 арк.
5. Спр. 6. Список відсутніх книжок по фондах бібліотеки Ів. Франка та НТШ. Списки газет, що зберігаються у 3-му відділі бібліотеки, 1941–1944 рр. 67 арк.

Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника.

Архів. (ЛННБ України ім. В. Стефаника.), м. Львів

Опис 1.

6. Спр. 2. Накази № 1–146 по бібліотеці. 182 арк.
7. Спр. 8. Річний звіт про роботу бібліотеки за 1940 рік. 32 арк.
8. Спр. 34. Звіт про роботу відділу інкунабул, стародруків та рарів Львівської філії Бібліотеки АН УРСР за III квартал 1940 р. 6 арк.
9. Спр. 42. Накази по бібліотеці. 145 арк.
10. Спр. 43. Положення про комплектування загального книгосховища, відділів та кабінетів бібліотеки Академії наук УРСР. 33 арк.

11. Спр. 71. Витяг зі звіту праці бібліотеки А.Н. УРСР за верес. 1944 р. 6 арк.
12. Спр. 77. Річний звіт про роботу філіалу бібліотеки за 1945 рік. 62 арк.
13. Спр. 78. Канцелярія. Листування з Радою Народних Комісарів СРСР, Президією АН УРСР про віднесення бібліотеки по зарплаті до першої категорії, про поповнення фондів бібліотеки. 5 лютого 1945 р.–11 грудня 1945. 12 арк.
14. Спр. 90. Річний звіт про роботу філіалу бібліотеки за 1946 рік. 99 арк.
15. Спр. 120. План роботи Львівської філії бібліотеки Академії наук УРСР 1947–1950 р.: проєкт. 13 арк.
16. Спр. 142. Матеріали про відбір і передачу культурних цінностей з філіалу бібліотеки ПНР. Протоколи засідання комісії, акти, листування. 9 верес. 1945–27 берез. 1947. 57 арк.
17. Спр. 207. Річний план роботи бібліотеки на 1949 р. 86 арк.
18. Спр. 210. Річний звіт про роботу Львівської бібліотеки АН УРСР за 1949 рік. 194 арк.
19. Спр. 270. Річний звіт про роботу ЛБАН УРСР за 1950 рік. 53 арк.
20. Спр. 309. Пояснювальна записка до виробничого плану відділу рідкісної книги на 1950 рік. Арк. 3–4.
21. Спр. 309. Річний план роботи відділу рідкісної книги на 1950 рік. 4 арк.
22. Спр. 310. Кабінет рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи за 1950 рік. 6 арк.
23. Спр. 355. Кабінет рідкісної книги. Річний план роботи Кабінету на 1951 рік. 6 арк.
24. Спр. 356. Кабінет рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи за 1951 рік. 6 арк.
25. Спр. 413. Кабінет рідкісної книги. Положення про кабінет рідкісної книги Львівської бібліотеки АН УРСР. 6 вересня 1952 р. 4 арк.
26. Спр. 414. Кабінет рідкісної книги. Річний план роботи Кабінету на 1952 рік. 7 арк.
27. Спр. 415. Кабінет рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану

роботи за 1952 рік. 7 арк.

28. Спр. 432. Протоколи № 1–27 виробничих нарад при директорові бібліотеки. арк. 54–57.
29. Спр. 433. Плани та інструкції по переінвентаризації і рекаталогізації фондів бібліотеки на 1953 р. 36 арк.
30. Спр. 466. Кабінет рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи за 1953 р. 6 арк.
31. Спр. 505. Матеріали про роботу по переінвентаризації та рекаталогізації фондів бібліотеки за 1954 р. (Протокол, інструкція, план). 20 арк.
32. Спр. 543. Кабінет рідкісної книги. Річний план роботи Кабінету на 1954 рік. 7 арк.
33. Спр. 544. Кабінет рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи за 1954 р. 7 арк.
34. Спр. 560. Протоколи виробничих нарад ЛБАН за 1955 рік. № 1–19. 131 арк.
35. Спр. 598. Кабінет рідкісної книги. Річний план роботи Кабінету на 1955 рік. 8 арк.
36. Спр. 599. Пояснювальна записка до річного звіту кабінету рідкісної книги за 1955 р. Арк. 7–9.
37. Спр. 599. Кабінет рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи за 1955 р. 9 арк.
38. Спр. 600. Кабінет рідкісної книги. Копії виконаних довідок за 1955 р. 3 арк.
39. Спр. 614. Вчений секретар. Перспективні плани роботи відділів на 1956–1960 рр. 62 арк.
40. Спр. 623. Річний звіт про роботу ЛБАН УРСР за 1956 рік. 136 арк.
41. Спр. 673. Кабінет рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи за 1956 р. 7 арк.
42. Спр. 738. Кабінет рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи за 1957 р. 8 арк.
43. Спр. 799. Кабінет рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи

за 1958 р. 8 арк.

44. Спр. 858. Кабінет рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи за 1959 р. 8 арк.
45. Спр. 917. Кабінет рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи за 1960 р. 6 арк.
46. Спр. 983. Кабінет рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи за 1961 р. 6 арк.
47. Спр. 1044. Кабінет рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи за 1962 р. 7 арк.
48. Спр. 1062. Протоколи виробничих нарад працівників Львівської державної наукової бібліотеки при директорі за 1963 рік. № 1–6. 64 арк.
49. Спр. 1109. Кабінет рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи за 1963 р. 5 арк.
50. Спр. 1197. Кабінет рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи за 1964 р. 7 арк.
51. Спр. 1269. Кабінет рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи за 1965 р. 15 арк.
52. Спр. 1346. Відділ рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи за 1966 р. 16 арк.
53. Спр. 1366. Засідання Вченої Ради від 19 січня 1967 р. 25 арк.
54. Спр. 1426. Відділ рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи відділу за 1967 р. 8 арк.
55. Спр. 1507. Відділ рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи відділу за 1968 р. 9 арк.
56. Спр. 1582. Відділ рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи відділу за 1969 р. 8 арк.
57. Спр. 1659. Відділ рідкісної книги. Річний звіт про виконання плану роботи відділу рідкісної книги за 1970 р. 7 арк.
58. Спр. 1715. Відділ рідкісної книги. Річний план роботи відділу та звіт про його виконання за 1971 р. 36 арк.

59. Спр. 1766. Відділ рідкісної книги. Річний план роботи відділу та звіт про його виконання за 1972 р. 54 арк.
60. Спр. 1880. Відділ рідкісної книги. Річний план роботи відділу та звіт про його виконання за 1973 р. 42 арк.

Опис 3.

61. Спр. 16. Накази по бібліотеці за 1946 р. 99 арк.
62. Спр. 31. Накази по бібліотеці за 1950 р. 331 арк.
63. Спр. 70. Протокол з наради завідувачів відділами, що відбулася дня 16.XI.1944 під проводом др. Щурата і його заступниці тов. Данченко. 9 арк.
64. Спр. 322. Накази по бібліотеці за 1951 р. 290 арк.

Опис 3-ос.

65. Спр. 142. Особова справа А. Генсьорського. Арк. 52–53.
66. Спр. 148. Особові справи на звільнених працівників бібліотеки за 1944–1970 рр. 328 арк.
67. Спр. 203. Особова справа Р. Луцика. Арк. 151–213.

**Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника
Архів відділу рідкісної книги (ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів РК),
м. Львів**

Фонд 1. Документи відділу рідкісної книги

Опис 1.

68. Од. зб. 1. Довідка про відділ рідкісної книги Львівської Державної наукової бібліотеки Академії наук УРСР та про його роботу в 1970 і 1971 рр. 1971. 4 арк.
69. Од. зб. 2. Луцик Р. Я. Про одну цікаву книгу. (машинопис). б/д. 2 арк.
70. Од. зб. 3. Проект виробничого плану Кабінету рідкісної книги Львівської бібліотеки Академії Наук УРСР на 1951–1955 рр. 12 арк.
71. Од. зб. 4. Ісаєвич Я. Д. Рецензія на рукопис каталога «Інкунабули Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника академії наук УРСР».

Склав Р. Я. Луцик. 3 арк.

72. Од. зб. 5. Максименко Ф. П. Рецензія на машинопис каталога «Інкунабули Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника академії наук УРСР».

Склав Р. Я. Луцик. 1 арк.

73. Од. зб. 6. Положення про роботу Кабінету рідкісної книги, 1950 рік. 11 арк.

74. Од. зб. 7. Список діючих (постійно поповнюваних) картотек, що знаходяться у відділі рідкісної книги ЛДНБ АН УРСР на 1965 рік; на 1971 р. 2 арк.

75. Од. зб. 8. Луцик Р. Я. Картотека «Incunabula» відділу рідкісної книги. 436 к.

76. Од. зб. 9. Журнали обліку обслуговування читачів. 1966–1972 рр.

77. Од. зб. 10. Книга відгуків відділу рідкісної книги. 126 арк.

78. Од. зб. 11. Харабадот Р. С. Передмова до каталогу палеотипів. (рукопис). 11 арк.

**Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника
Відділ рукописів. (ЛННБ України ім. В. Стефаника. ВР.), м. Львів**

Фонд 9. Окремі надходження

Опис 1.

79. Спр. 302. Матеріали до історії ЛБАН УРСР у 1939–1941 рр. 237 арк.

80. Спр. 2632. Луцик Р. Я. Фонди відділу рідкісної книги. 1972 р. 9 арк. (машинопис).

81. Спр. 3896. Протоколи прийому до ЛНБ різних бібліотек і архівів, 1940, 1941. 49 арк.

82. Спр. 5383. «Oddział starodruków». Положення про Відділ стародруків, рарів та музей книжки. Львів, 23 грудня 1940 р. [рукопис]. 3 арк.

Опис 7.

83. Спр. 3896/3. Ossolineum (історична довідка про бібліотеку

«Оссолінеум»). 6 арк.

Фонд 218. Особистий архівний фонд Стасюка Є. М., 1974–1984

84. Спр. 195. Луцик Р. Я. Розвиток бібліотечної справи у Львові. 1 квітня 1957 р. 14 арк. (машинопис).

Фонд 11. Оссолінські колекції

85. В. Oss. Rkps 17055/II: Sprawozdania i plany pracy działów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie (później Biblioteki Państwowej we Lwowie i Lwowskiej Biblioteki Akademii Nauk Ukrainkiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej) z lat 1926–1950. 274 арк. CD-17055/II Т. 2 [Електронний ресурс]. 1 електрон. опт. диск (CD); 12 см. 700 МВ.

86. В. Oss. Rkps 17119/II: Papiery Biblioteki Państwowej we Lwowie (Staatsbibliothek in Lemberg). Akta dotyczące zbiorów Biblioteki z lat 1941–1944. 94 арк. CD-17119/II [Електронний ресурс]. 1 електрон. опт. диск (CD); 12 см. 700 МВ.

87. В. Oss. Rkps 17120/II. Papiery Biblioteki Państwowej we Lwowie (Staatsbibliothek in Lemberg). Kwestionariusze i akta personalne pracowników z lat 1942–1943. 395 арк. CD-17119/II [Електронний ресурс]. 1 електрон. опт. диск (CD); 12 см. 700 МВ.

Науковий архів Президії НАН України (НАП НАНУ), м. Київ

Фонд Р-251. Відділ наукових кадрів і аспірантури

Опис 1.

88. Спр. 138. Наказ № 10. Уповноваженого Президії Академії Наук УРСР про тимчасове зарахування на роботу співробітників Львівської філії Бібліотеки АН УРСР від 22 серпня 1944 р. арк. 299–300.

Приватний архів родини Лонкевичів, м. Львів

89. Зі щоденника Романа Луцика (Львів, понеділок 8 лютого 1954 – субота, 25 березня 1961 рр.). 332 арк.

**Центральний державний історичний архів України у Львові
(ЦДІА), м. Львів**

Фонд 129. Львівський ставропігійський інститут, м. Львів

Опис 2.

90. Спр. 981. Луцик Р. Храм Успіння Святої Богородиці. (рукопис статті). 7 арк.

Фонд 148. Науково-літературне товариство «Галицько-руська матиця», м. Львів 1848–1939 рр.

Опис 1.

91. Спр. 32. Доповідні записки про організацію і мету товариства «Галицько-руська матиця». 1847–1848 рр. 7 арк.
92. Спр. 40. Записки, протоколи, звернення та інші матеріали про заходи правління «Галицько-руської матиці» щодо організації бібліотеки, розповсюдження своїх видань... 1871–1872 рр. 21 арк.
93. Спр. 100. Відомості, листи, запрошення, переліки та інші матеріали про фінансово-господарську, організаційну і публікаторську діяльність «Галицько-руської матиці». 1934–1935 рр. 33 арк.
94. Спр. 102. Матеріали про організаційну і публікаторсько-видавничу діяльність товариства «Галицько-руська матиця», (повідомлення, листування, виписки, програми, звіти,). 1937–1939 рр. 75 арк.

Опис 2.

95. Спр. 4. Історична довідка про заснування товариства «Галицько-руська матиця» та фрагмент протоколу Собору руських учених. 1848 р. 26 арк.
96. Спр. 7. Книга протоколів засідань правління товариства. 133 арк.
97. Спр. 8. Апробований австрійським державним міністерством статут

товариства «Галицько-руська матиця». 1861 р. 6 арк.

98. Спр. 9. Проект нового статуту товариства «Галицько-руська матиця» та коментарі до нього. 1936–1938 рр. 22 арк.

99. Спр. 11. Листи товариства імені Качковського, Ставропігійського інституту і Р. Луцика з проханням передати та продати видання товариства. 1938–1939 рр. 5 арк.

100. Спр. 12. Листи завідувача бібліотеки «Галицько-руської матиці» Р. Луцика з описом жалюгідного стану бібліотеки (чернетка). 3 арк.

101. Спр. 14. Списки замовників видань товариства. 1938–1939 рр. 3 арк.

102. Спр. 15. Анкетні відомості про колишнє ліквідоване в 1940 році товариство «Галицько-руська матиця». 1941 р. 2 арк.

Фонд 130. Руський народний інститут «Народний дім», м. Львів

Опис 1.

103. Спр. 18. Довідковий матеріал до історії інституту «Народний дім» у Львові. 23 арк.

104. Спр. 37. Начерк фундаційної грамоти. 49 арк.

105. Спр. 518. Виселення на вул. Куркова. 2 арк.

Фонд 182. Товариство імені Михайла Качковського, м. Львів 1876–1939 рр.

Опис 1.

106. Спр. 1. Статут товариства та реєстр членів. б/д. 82 арк.

107. Спр. 2. Переліки питань і справ розглянутих на засіданнях центрального правління товариства, надіслані йому заяви та листи. Арк. 1–62.

108. Спр. 30. Матеріали про організаційну і пропагандистську діяльність місцевих агентур і читалень (листи, інструкції, газетні вирізки, звіти). 1899–1934 рр. 133 арк.

109. Спр. 85. Листування з крайовими та закордонними товариствами і бібліотекою про надсилання та обмін літератури. 1887–1934 рр. 79 арк.

110. Спр. 114. Анкети читалень та листи членів про надсилання книжок... 1909–1934 рр. 48 арк.

111. Спр. 175. Акти, заяви, перелік та інші матеріали про зв'язки «Общества русских студентов «Друг» з товариством та їх фінансові стосунки. 1909–1932 рр. 15 арк.
112. Спр. 259. Звіти, відомості, протоколи й інші матеріали про організаційну, фінансово-господарську й пропагандистську діяльність центрального правління товариства та його зв'язки з іншими москвофільськими організаціями в Західній Україні і Польщі. 1900–1934 рр. 143 арк.
113. Спр. 369. Листування з дирекціями пошти і телеграфу у Львові, Вільнюсі, Варшаві та їх поштовими ощадними касами про порядок оформлень посилок літератури. 1924–1934 рр. 36 арк.
114. Спр. 371. Листування з видавництвом газет «Земля і воля», москвофільськими установами та організаціями. 1926–1933 рр. 21 арк.
115. Спр. 380. Угоди, основні рішення, протоколи та інші матеріали про діяльність читалень товариства. б/д. 52 арк.
116. Спр. 419. Листування, довідки та ін. матеріали про підготовку з'їзду делегатів філіалів і читалень товариства у 1938 р. у Львові. 1939 р. 13 арк.
117. Спр. 429. Звіти читалень про діяльність у 1932 р. 1933 р. 21 арк.
118. Спр. 442. Списки читалень товариства. 1933 р. 5 арк.
119. Спр. 477. Списки читалень товариства. 1934–1937 рр. 15 арк.
120. Спр. 517. Листування, списки, оголошення та інші матеріали про підготовку з'їздів делегатів філіалів та читалень. 1934–1936 рр. 75 арк.
121. Спр. 519. Список членів товариства, мешканців м. Львова. 1936 р. 1 арк.
122. Спр. 531. Листування центрального правління товариства про сплату членських внесків та повернення літератури. 1887–1934 рр. 33 арк.
123. Спр. 536. Запрошення, програма, звіти та інші матеріали про підготовку та проведення з'їзду делегатів філіалів та читалень товариства у 1937 р. 1938 р.
124. Спр. 542. Відомості про наявність гуртків та бібліотек при читальнях. 1938–1939 рр. 3 арк.
125. Спр. 552. Історична довідка про товариство. б/д.

126. Спр. 570. Неопубліковані статті, вірші та ін. матеріали. 1932–1937 рр.
127. Спр. 589. Інструкції про порядок заснування читалень ім. М. Качковського. 1933 р. 5 арк.
128. Спр. 596. Протоколи загальних зборів Товариства ім. Михайла Качковського. Арк. 1–19.
129. Спр. 622. Списки курсантів господарсько-кооперативних курсів у Львові та таблиць успішності з дисципліни «Організація читалень». б/д.
130. Спр. 626. Доповідь Луцика Р. : «День рускої культури», проголошена в с. Мервичі в 1935 році. б/д. 10 арк.
131. Спр. 627. Списки філіалів товариства та їх членів. б/д. 62 арк.

Фонд 506. Товариство російських студентів «Друг», м. Львів 1894–1914, 1922–1939 рр.

Опис 1.

Документи організаційної діяльності

132. Спр. 4. Листування з ректором університету ім. Яна Казимира про затвердження статуту, скликання зборів, надання матеріальної допомоги та ін. 1924–1939 рр. 114 арк.
133. Спр. 9. Анкета про діяльність, склад, завдання та матеріальний стан товариства. 1928 р. 4 арк.
134. Спр. 11. Статут, складений згідно з розпорядженням Міністерства віросповідань і освіти про діяльність студентських товариств. Розпорядження Міністерства. 1933–1934 рр. 47 арк.
135. Спр. 15. Протоколи засідань Правління. 1927–1929 рр. 96 арк.
136. Спр. 27. Доповідні записки голови товариства Луцика про недоліки в діяльності товариства, у веденні діловодства і шляхи їх усунення. 1930–1931 рр. 5 арк.
137. Спр. 30. Об'яви правління товариства про скликання зборів, засідань,

проведення вечорів, лекцій. 1925–1939 рр. 272 арк.

Документи співпраці з товариствами, організаціями та установами

138. Спр. 66. Звіт про діяльність видавництва «Слово» за 1930 р. 1931 р. 4 арк.

139. Спр. 68. Листування з студентськими і молодіжними організаціями і товариствами та приватними особами про прийняття участі у святкуваннях 60-річного ювілею товариства. 1932 р. 141 арк.

Документи діяльності: видавничої комісії

140. Спр. 100. Протоколи передачі справ видавничої комісії при товаристві новообраному складу. 1931–1933 рр. 4 арк.

141. Спр. 101. Звіт про діяльність видавничої комісії. 1933 р. 2 арк.

142. Спр. 103. Резюме Луцика Р. до праці Яворського Ю. «З історії наукового дослідження Закарпатської Русі». б/д. 2 арк.

143. Спр. 108. Статті, вірші, нариси авторів з прізвищами на букву Б, Г, К, Л, М, Н, О, С, Я. 1926–1928 рр. 80 арк.

Документи діяльності: гуртка любителів історії і словесності,

Спортивного клубу і Літнього табору

144. Спр. 110. Статут гуртка любителів історії і словесності при товаристві. 1931 р. 15 арк.

145. Спр. 111. Протоколи зборів членів гуртка любителів історії і словесності. 1931 р. 2 арк.

146. Спр. 112. Протокол загальних зборів членів гуртка любителів історії і словесності. Звіт про діяльність гуртка. 1932–1933 рр. 3 арк.

147. Спр. 114. Листування гуртка з «Народним домом», видавництвом «Добро» та ін. про організацію лекцій, пересилку видань та ін. 1931–1937 рр. 16 арк.

148. Спр. 115. Об'яви правління гуртка любителів історії і словесності про скликання зборів, засідань, проведення лекцій. 1931–1932 рр. 14 арк.

Документи діяльності бібліотеки

149. Спр. 118. Регламент та правила користування бібліотекою і читальним залом товариства. 1925 р. 5 арк.
150. Спр. 119. Протокол засідань бібліотечної комісії. 1932–1933 рр. 19 арк.
151. Спр. 120. Звіт про діяльність бібліотеки і читального залу. 1933 р. 2 арк.
152. Спр. 121. Листування бібліотеки з видавництвами у Варшаві, Парижі і Львові про надсилання газет, журналів, книг та фінансові розрахунки за них. 1924–1933 рр. 104 арк.
153. Спр. 122. Листування з видавництвами про зниження підписної плати, висилку видань та ін. 1924–1939 рр. 34 арк.
154. Спр. 123. Протокол інвентаризації та акти передачі бібліотеки. 1924–1934 рр. 24 арк.
155. Спр. 125. Списки книг бібліотеки і читального залу. 1932 р. 16 арк.
156. Спр. 126. Інвентарна книга бібліотеки. б/д. 128 арк.
157. Спр. 129. Книга обліку штрафів, виплачених відвідувачами бібліотеки. 1927 р. 5 арк.
158. Спр. 130. Журнал вхідної та вихідної кореспонденції бібліотеки. 1925–1929 рр. 12 арк.

Документи фінансово-господарської діяльності

159. Спр. 137. Статут ревізійної комісії. 1931. 3 арк.
160. Спр. 138. Листування з Магістратом, староством і Дирекцією поліції м. Львова про звільнення від податків, надання дозволу та проведення вечорів, оренду приміщень та ін. 1924–1938 рр. 85 арк.

Списки, анкети і заяви членів товариства

161. Спр. 150. Списки членів товариства. 1909–1939 рр. 63 арк.
162. Спр. 151. Листування з правлінням товариства про вибори делегатів на конференції, наради, призначення на посади. 1909–1938. 125 арк.
163. Спр. 152. Книга обліку членів товариства з зазначенням номерів

членських квитків. 1924–1937 рр. 99 арк.

164. Спр. 153. Списки членів правління та комісій. 1927–1939 рр. 34 арк.
165. Спр. 156. Анкетні листи членів товариства з прізвищами на букви Л–Р. 1924–1934 рр. 148 арк.
166. Спр. 158. Довідки, уповноваження, посвідчення, довіреності членів товариства. 1925–1937 рр. 96 арк.
167. Спр. 160. Заяви осіб з прізвищами на букви Л–П з проханням прийняти в члени товариства, надати гуртожиток, матеріальну допомогу. 1924–1939 рр. 186 арк.
168. Спр. 166. Журнал вхідної та вихідної кореспонденції. 1930–1937 рр. 200 арк.

Опубліковані джерела та література

169. Аквілєв А. Цікавий музей. *Вільна Україна*. 1941. № 130. С. 2.
170. Андрійчук М. Т. З історії становлення вітчизняної книгознавчої науки (XIX–початок XXI ст.). *Технологія і техніка друкарства*. 2017. № 1. С. 88–109.
171. Андрусак М. Нариси з історії галицького москвофільства. Львів: вид-во товариства «Просвіта», 1935. Ч. 810. 79 с.
172. Аркуша О., Мудрий М. Русофільство в Галичині в сер. XIX–XX ст.: генеза, етапи розвитку, світогляд. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 1999. Вип. 34. С. 231–268.
173. Баран С. Новий закон про товариства. *Діло*, 1932. Ч. 254.
174. Баран С. Про зареєстровані товариства. Дальші інформації про постанови нового закону про товариства. *Діло*, 1932. Ч. 259.
175. Баран С. Товариства «Вищої ужиточности». Дальші подробиці про новий закон про товариства. *Діло*. 1932. Ч. 261.
176. Бездрабко В. В. Сучасний стан і перспективи розвитку вітчизняної біографістики. *Українська біографістика. Biographistica Ukrainica:*

- збірник наук. праць. Київ, 2016. Вип. 14. С. 29–49.
177. Бібліотеки Києва в період нацистської окупації (1941–1943). Дослідження. Анотований покажчик. Публікації документів / Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського та ін.; уклад.: Л. А. Дубровіна, Н. І. Малолєтова. Київ, 2004. 213 с.
178. Біганський Р. М. Колекція глаголичних стародруків у відділі рідкісної книги. *Бібліотекознавство й бібліографія на службі науки*: збірник наук. праць. Київ: Наукова думка, 1979. С. 67–85.
179. Благий В. Б. Преса москвофільського студентства Галичини початку ХХ ст. *Українська періодика: Історія і сучасність*: доп. та повід, п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. (м. Львів, 27–28 листопада 1998 року). Львів, 1999. С. 55–59.
180. Благий В. Б. Українська студентська преса Галичини (60-ті рр. ХІХ ст. – 1914 р.): Історико-бібліографічний огляд. *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики*. Львів, 1998. Вип. 5. С. 421–453.
181. Бондар Н. П. Вільнюські Євангелія 1575–1644 рр. з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: дослідження, попримірниковий опис, альбом ілюстрацій. Київ, 2021. 483 с.
182. Боряк Г. Каталог стародрукованих книг, що зберігаються у Центральному державному історичному архіві України у м. Києві (ЦДІАК України) 1494–1764 рр. Київ, 1999. 268 с.
183. Боряк Г. Проблеми переміщених архівів і спільної культурної спадщини України та Польщі: Ініціативи українсько-польської групи експертів з питань архівної спадщини. *Вісник Держкомархіву України*. Київ, 2001. № 1 (5). С. 79–82.
184. Боряк Г. Сукупна архівна спадщина України: до проблем змісту понять Державного та Національного архівного фонду. *Архіви України*. 1995. № 4–6. С. 42–61.
185. Буряк Л. І. (Авто)біографія в сучасному науково-публіцистичному

дискурсі: поліфонія презентацій. Українська біографіка ХХІ століття: мозаїка контекстів і форм: колективна монографія. В. І. Попик та ін. Київ, 2021. 400 с.

186. Буряк Л. І. Українська академічна біографіка: винайдення форми (біографічні студії у контексті революційних трансформацій початку ХХ ст.). *Українська біографістика. Biographistica Ukrainica*: збірник наук. праць. Київ, 2019. Вип. 17. С. 18–36.
187. Буряк Л. І. Українська біографіка «плинних часів». *Українська біографістика. Biographistica Ukrainica*: збірник наук. праць. Київ, 2020. Вип. 19. С. 33–52.
188. В бібліотеці відділу Академії наук. *Вільна Україна*. 1945. 10 лютого. № 29.
189. Ваврик В. Р. Галицко-русская бібліографія за 1931 годъ. *Временникъ: Научно-литературныя записки Львовскаго Ставропигіона на 1933 годъ*. Львовъ, 1932. С. 97–101.
190. Ваврик В. Р. Справка о русском движеніи в Галичине с бібліографіей за 1929 год. Львов: типографія Ставропигійского института, 1930. 16 с.
191. Ваврик В. Р. Справка о русскомъ движеніи на Галицкой Руси, съ бібліографіей за 1929 годъ. *Временникъ: Научно-литературныя записки Львовскаго Ставропигіона*. Львовъ, 1931. С. 97–112.
192. Ваврик В. Р. Члены Ставропигіона за 350 лѣтъ (1586–1936). *Юбилейный сборникъ въ память 350-лѣтія Львовскаго Ставропигіона. Временникъ: Научно-литературныя записки Львовскаго Ставропигіона на 1936 и 1937 годы*. Львовъ, 1937. С. 62–143.
193. Вальо М. А. Внесок ЛНБ ім. В. Стефаніка АН УРСР у бібліографознавство і книгознавство в Українській РСР. *Бібліотека – скарбниця духовності: матер. міжнар. наук. конф. присвяч. 50-річчю Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаніка АН України*. Київ: Наукова думка, 1993. С. 16–32.
194. Верменич Я. В. Мікроісторія як проблемне поле соціогуманітарних

- досліджень. *Український історичний журнал*. 2010. № 4. С. 156–169.
195. Вернік Ю. В. Біографічна інформація як об'єкт соціальних комунікацій сучасного суспільства. *Українська біографістика. Biographistica Ukrainica*: збірник наук. праць. Київ, 2013. Вип. 10. С. 48–60.
196. Возобновление дьятельности Общества «Друг». *Разсвет*. Львов. 1924. № 1–2, январь–июнь. С. 3–4.
197. Вукович В. В кабинете редкой книги. *Известия*. 1956. № 243. С. 3.
198. Вукович В. Памятники человеческого разума: [О кабинете редкой книги]. *Известия*, 1976. 3 сентября. С. 4.
199. Гарбар Л. В. Історія української бібліотечної справи в іменах (кінець ХІХ ст. – 1941 р.): матеріали до біобібліографічного словника; ред. кол.: Г. В. Боряк, Л. А. Дубровіна (голова). Київ: НБУВ, 2017. 616 с.
200. Галущинський М. Ще про громадські бібліотеки. *Діло*. 1930. Ч. 17. С.1.
201. Генсіорській А. Книги Ставропигійской печати и их роль в культурной жизни Галицкой Руси. *Юбилейный сборник в память 350-летия Львовскаго Ставропигіона*. Львов: Ставропигійский Институт во Львове, 1937. Ч. 2. С. 58–62.
202. Голик Р. Й., Орлевич І. Школа Львівського Ставропигійського інституту в міжвоєнний період. *Сторінки історії*: збірник наук. праць. Київ, 2021. Вип. 53. С. 172–183.
203. Голобуцький П. В., Ольховик Н. М. Термінологічний аспект у роботі з історичними колекціями. *Стратегія комплектування фондів наукової бібліотеки*: тези доп. міжнар. наук. конф. (м. Київ, 8–10 жовтня 1996 року). Київ, 1996. С. 121–122.
204. Головата Л. В. Львівська наукова бібліотека імені В. Стефаника НАН України. 1940–2005 рр.: історичний нарис. *Записки Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника*: збірник наук. праць. Львів, 2005. Вип. 13. С. 144–174.
205. Горовий В. М. Особливості розвитку соціальних інформаційних баз сучасного українського суспільства. Київ: НБУВ, 2005. 383 с.

206. Горовий В. М. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс: монографія. Київ: НБУВ, 2010. 356 с.
207. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. Київ: Генеза, 2000. 360 с.
208. Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886). Київ: Критика, 2006. 632 с.
209. Грімстед Кеннеді П., Боряк Г. Доля українських культурних цінностей під час Другої світової війни: винищення архівів, бібліотек, музеїв. Львів: Видавничий центр «Фенікс», 1992. 120 с.
210. Грушевський М. Памяти Никандра Молчановського. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. Львів, 1907. Т. LXXV. С. 5–13.
211. Грушевський М. С. Культурно-національний рух на Україні в XVI–XVII віці. Львів, 1912. 248 с.
212. Грушевський М. С. Українські стародруки. *Книга* / Під ред. Д. Антоновича. Відень; Київ, 1921. С. 2–4.
213. Гуцаленко Т. Відділ рукописів Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника НАН України у 1940–1949 рр.: постаті та події. *Записки Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника: збірник. наук. праць*. Львів, 2005. Вип. 13. С. 175–237.
214. Гуцаленко Т. Службовий щоденник А. Петренка (24 .IV. 1946 – 16.VIII. 1947): перебіг концентрації та розподіл фондів «Центральної василіанської бібліотеки у Львові». *Записки Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника: збірник. наук. праць*. Львів, 2006. Вип. 14. С. 358–408.
215. Дашкевич Я. Доля і недоля нашої бібліотеки. *Вісник Наукового Товариства імені Шевченка*. 1991. Берез. № 1. С. 2.
216. Дашкевич Я. Постаті: нариси про діячів історії, політики, культури. Львів, 2006. 704 с.
217. Дашкевич Я. Руїна: як нищили незнищенне. *Дзвін*. 1991. № 8. С. 114–119.
218. Дашкевич Я. У світі книжки. Львів, 2021. 504 с.

219. Дзюбан Р. Бібліотека Публічна Руського Народного Інституту «Народний Дім» у Львові та її втрати в роки Другої світової війни. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: збірник. наук. праць. Львів, 2009. Вип. 1 (17). С. 404–415.
220. Дзюбан Р. Втрати культурних цінностей з II відділу Staatsbibliothek Lemberg у 1944 р. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: збірник. наук. праць. Львів, 2008. Вип. 1 (16). С. 379–398.
221. Дзюбан Р. Зміни у фонді Львівської філії Бібліотеки АН УРСР у 1945–1953 рр. *Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: Історія і сучасність*: доповіді та повідомлення Міжнар. наук. конф. (м. Львів, 28–30 жовтня 2010 року). Львів, 2010. С. 176–180.
222. Дзюбан Р. Культурні цінності установ Львова у 1939–1953-х рр.: переміщення і втрати: монографія. Львів, 2020. 344 с.
223. Добровольська В. В. Теоретико-методологічні засади дослідження соціокомунікаційного простору культури. *Бібліотечний вісник*. 2019. № 6. С. 10–17.
224. Документи Богдана Хмельницького / упоряд. І. Крип'якевич, І. Бутич. Київ, 1961. 720 с.
225. Дорошенко В. Шість відділів Державної бібліотеки у Львові: у них працює постійно 150 працівників. *Львівські вісті*. 1942. 28 липня. Ч. 167. С. 3.
226. Дорошенко В. В. Перша книжка, надрукована на Україні. «Апостол» Ів. Федоровича. Львів, 1574 р.: бібліографічний опис. *Стара Україна*. 1924. № 2–5. С. 38–41.
227. Дорошенко В. В. Українська національна бібліотека (бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка). Львів: Накладом Наукового Товариства імені Шевченка у Львові, 1936. 24 с.
228. Дранов С. У світі інкунабул: [Про фонди кабінету рідкісної книги]. *Літературна Україна*. 1971. 29 жовтня. С. 2.

229. Дроздовська О. До проблеми створення персоніфікованої історії української журналістики. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. Львів, 2014. Вип. 4. С. 450–460.
230. Дроздовська О. Федір Дудко (1885–1962): журналістська, публіцистична і редакторська діяльність. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. Львів, 2019. Вип. 9 (27). С. 336–366.
231. Дубровіна Л. А. Кодикографія української та східнослов'янської рукописної книги і кодикологічна модель структури формалізованого опису рукопису. Київ, 1992. 153 с.
232. Дубровіна Л. А. Кодикологія та кодикографія української рукописної книги. Київ, 1992. 262 с.
233. Дубровіна Л. А., Малолетова Н. І. Бібліотеки Києва під час нацистської окупації (1941–1943). Дослідження. Анотований покажчик. Публікації документів. Гол. редактор О. С. Онищенко. Київ, 2004. 813 с.
234. Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Бібліотечна справа в Україні в ХХ столітті; НАН України. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Інститут рукопису. Київ, 2009. 530 с.
235. Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Доля бібліотеки Оссолінеум в історії України та Польщі у документах 1945–1946 рр.: повертаючись до питань спільної історико-культурної спадщини. *Бібліотечний вісник*. Київ, 2002. № 2. С. 2–21.
236. Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1941–1964. Київ: Наукова думка, 2003. 357 с.
237. Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1965–1991: 90-річчю Національної академії наук України та Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського присвячується. Київ, 2008. 373 с.
238. Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського в 1918–1998 рр.: основні етапи розвитку. *Бібліотечний вісник*. Київ, 1998. № 5. С. 5–17.

239. Ємчук О. І. Родина Маслових: колективна біографія вчених. *Українська біографістика. Biographistica Ukrainica*: збірник наук. праць. Київ, 2013. Вип. 10. С. 88–104.
240. Жевський І. Пристань «кораблів думки». Біля полиць Львівської наукової бібліотеки. *Наука і суспільство*. 1969. № 6. С.17–18.
241. Запаско Я. П. Мистецтво книги на Україні в XVI–XVIII ст. Львів: Вид-во Львів. університету, 1971. 310 с.
242. Збірник пам'яті українського бібліографа Федора Максименка / Упоряд.: Г. Домбровська, Л. Панів. Львів, 2008. 364 с.
243. Зелінська Н. В. Історія видавничої справи в Україні: до перегляду концепції. *Поліграфія і видавнича справа*. Львів, 2002. Вип. 39. С. 19–26.
244. Зінько О. Я. Бібліотекар, бібліограф, книгознавець – Р. Луцик (1900–1974). *Краків–Львів: книги, часописи, бібліотеки XIX–XX ст.* Львів, 2011. Т. 10. С. 470–476.
245. Зінько О. Я. «Бібліотекарям треба кинути оком на минуле бібліотек та заглибити зір у майбутнє»: актуалізація професійного досвіду Романа Луцика. *Бібліотечний вісник*. Київ, 2022. № 4. С. 47–58.
246. Зінько О. Я. Дослідження книжкових пам'яток–пріоритетний напрям професійної діяльності Р. Я. Луцика. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2011. Вип. 28. С. 431–441.
247. Зінько О. Я. Луцик Роман Ярославович. *Енциклопедія сучасної України* / Гол. ред. І. М. Дзюба. Київ, 2017. Т. 18, С. 148.
248. Зінько О. Я. Луцик Роман Ярославович. *Українська журналістика в іменах: матеріали до енциклопедії / Гол. ред. М. М. Романюк*. Львів, 2009. Вип. 16. С. 191–193.
249. Зінько О. Я. Р. Я. Луцик–організатор фондів рідкісних видань XIX–XX ст. (1950–1973). *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: збірник наук. праць. Львів, 2009. Вип. 1 (17). С. 432–444.

250. Зленко П. Приватні бібліотеки на Україні: Історичний нарис. Львів: Друк. НТШ, 1937. 52 с.
251. Ізборник. Історія України IX–XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://litopys.org.ua>. Назва з екрана.
252. Издано Иваном Федоровым: Книги первопечатника в отделе редкой книги. *Львовская правда*. 1973. 13 мая. С. 2.
253. І. С. Свенціцький: короткий бібліографічний покажчик; Львівська бібліотека АН Української РСР; Склали О. Д. Кізлик, Р. Я. Луцик. Київ: Видавництво АН Української РСР, 1956. 15 с.
254. Ільганаєва В. О. Бібліотечна освіта: нова парадигма розвитку. Київ: Ред. журн. «Бібліотечний вісник», 1996. 253 с.
255. Ільганаєва В. О. Соціальні комунікації: словник-довідник. Київ: Ліра-К, 2022. 327 с.
256. Ільницька Л. О. Від тематичних збірників статей – до «Записок Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника» (1972–2007). *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: збірник наук. праць. Львів, 2008. Вип. 1(16). С. 253–271.
257. Ісаєвич Я. Д. Бібліотека Львівського братства. *Бібліотекознавство та бібліографія*. 1996. № 3. С. 126–132.
258. Ісаєвич Я. Д. Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні. Львів: Вища школа, 1975. 152 с.
259. Ісаєвич Я. Д. Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні. 2-е вид., перер. і допов. Львів: Вища школа, 1983. 155 с.
260. Ісаєвич Я. Д. Українське книгознавство: етапи розвитку. *Вісник Львівського університету. Серія книгознавство*. Львів, 2006. Вип. 1. С. 7–19.
261. Історія українського мистецтва: у 6 т. Т. 2: Мистецтво XIV–першої половини XVII століття. Київ, 1967. 471 с.
262. Ішина Н. Інкунабули, гордість і скарб. *Літературна Україна*. Київ, 1971.

3 грудня.

263. Кабінет рідкісної книги Львівської Державної Наукової Бібліотеки Міністерства культури УРСР. *Ленінська молодь*. 1968. № 102. С. 21.
264. Каганов І. Я. Українська книга кінця XVI–XVIII ст. Харків, 1959. 144 с.
265. Каталог втрачених експонатів Національного музею у Львові. [авт.-упоряд.: В. Арофікін, Д. Посацька]. Київ; Львів, 1996. 102 с.
266. Каталог кириличних стародруків Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника АН України. Уклад. Я. Д. Ісаєвич, В. Я. Фрис. Львів, 1993. Вип. 1. 73 с.
267. Каталог палеотипов из фондов Львовской научной библиотеки им. В. Стефаника АН УССР. Составитель Р. С. Харабадот, Р. М. Биганский. Киев: Наукова думка, 1986. 195 с.
268. Качур І. Діяльність родини Шліхтинів (1755–1785) у контексті приватного книговидання Львова XVIII століття: монографія-каталог. Львів: ЛННБ України ім. В. Стефаника, 2021. 450 с.
269. Качур І. Б. Колекція інкунабул Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника: провенієнційний огляд. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: збірник наук. праць. Львів, 2018. Вип. 10 (26). С. 3–31.
270. Кириличні стародруки українських друкарень, що зберігаються у львівських збірках (1574–1800): зведений каталог. Укладений Ф. П. Максименко. Львів: Вища школа, 1975. 127 с.
271. Ківшар Т. Бібліологічна спадщина Степана Сірополка (1872–1959). Київ: НБУВ, 2015. 532 с.
272. Ківшар Т. І. Спомин як біографічне джерело. *Українська біографістика. Biographistica Ukrainica*: збірник наук. праць. Київ, 2015. Вип. 12. С. 439–443.
273. Кобелев О. М. Методологія сучасного бібліотекознавства: стан та напрями розвитку. *Вісник Харківської державної академії культури*. Серія: Соціальні комунікації. 2017. Вип. 50. С. 88–100.

274. Коваль-Гнатів Д. Ю. З колекції інкунабул Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН України. *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН України: збірник наук. праць*. Львів, 1992. Вип. 1. С. 56–62.
275. Коваль-Гнатів Д. Ю. Маргіналії та провенієнції збірки інкунабул Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України. *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України: збірник наук. праць*. Львів, 1994. Вип. 4. С. 54–64.
276. Ковальчук Г. І. Дослідження західноєвропейських стародруків у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського. *Рукописна та книжкова спадщина*. Київ, 2020. Вип. 25. С. 25–38. DOI: 10.15407/rksu.25.025.
277. Ковальчук Г. І. Дослідження С. Маслова в галузі історії книги. *Перші книгознавчі читання: збірник наук. праць*. Київ, 1997. С. 28–39.
278. Ковальчук Г. І. Книжкові пам'ятки (рідкісні та цінні книжки) в бібліотечних фондах. Наук. ред. О. С. Онищенко. Київ: НБУВ, 2004. 644 с.
279. Ковальчук Г. И. Книжное памятниковедение: теоретико-методологические аспекты. *Библиотеки Национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. Киев, 2005. Вып. 3. С. 241–249.
280. Ковальчук Г. І. Професіограма співробітника відділу стародруків та рідкісних видань. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2002. Вип. 9. С. 593–601.
281. Ковальчук Г. І. Розвиток теорії книгознавства на сучасному етапі. *Бібліотечний вісник*. Київ, 2009. № 1. С. 44–53.
282. Ковальчук Г. І. Теорія книгознавства та історія книги на сторінках «Вісника Книжкової палати». *Вісник Книжкової палати*. Київ, 2011. № 8. С. 7–11.
283. Ковальчук Г. І. Український науковий інститут книгознавства (1922–

- 1936). Київ: Академперіодика, 2015. 688 с.
284. Колосовська О. М. Антін Генсьорський: матеріали до сильвети бібліотекаря, книгознавця, організатора бібліотечної справи. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: збірник наук. праць. Львів, 2011. Вип. 3 (19). С. 282–294.
285. Колосовська О. М. Бібліотека Народного Дому: з історії формування фондів. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: збірник наук. праць. Львів, 2002. Вип. 9/10. С. 114–134.
286. Колосовська О. М. Відділ рідкісної книги: формування та організація фондів. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: збірник наук. праць. Львів, 2010. Вип. 2 (18). С. 400–425.
287. Колосовська О. М. Дослідження та колекціонування стародрукованої кириличної книги в Галичині (кінець XVIII – перша половина XX ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.08 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство. Київ, 1998. 17 с.
288. Колосовська О. М. Колекція кириличних стародруків Народного Дому у Львові. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2000. Вип. 4. С. 124–131.
289. Колосовська О. М. Музей книги: з історії творення. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: збірник наук. праць. Львів, 2010. Вип. 2. (18). С. 627–640.
290. Колосовська О. М. «Нагорода за кривду» чи «сповнення обов'язку»: бібліотечна діяльність Богдана Барвінського (1908–1947). *Вісник Львівського університету. Серія книгознавство*. Львів, 2008. Вип. 3. С. 191–199.
291. Кондратюк К. Політичні, соціально–економічні та духовні аспекти «радянзації» західних областей України у 1939–1941 рр. *1939 р. в історичній долі України і українців*: матер. наук. конф. (м. Львів, 23–24

- вересня 1999 року). Львів, 2001. С. 21–31.
292. Котлярова Т. В. Бібліотечна біографіка: до 100-річчя Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: збірник наук. праць. Київ, 2019. Вип. 17. С. 290–298.
293. Котлярова Т. В. Біографіка та біобібліографія як інформаційно-комунікативний ресурс суспільно-політичних і культурних трансформацій. *Українська біографістика. Biographistica Ukrainica*: збірник наук. праць. Київ, 2020. Вип. 19. С. 299–306.
294. Коць-Григорчук Л. Передмова. І. Свенціцький: Бібліографічний покажчик / Уклад. Л. Панів; 2-е вид. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені І. Франка, 2008. С. 5–14.
295. Кочерга О. У бібліотеці Академії наук УРСР. *Вільна Україна*. 1952. 19 липня. № 170. (2707). С. 4.
296. Кривенко М. Бібліотека «Студіону» у Львові: переміщення книжкових та рукописних колекцій (1940–1947). *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: збірник наук. праць. Львів, 2005. Вип. 13. С. 247–267.
297. Кривенко М. Бібліофільсько-меценатська діяльність Василя Щурата (на основі науково-довідкового апарату відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника). *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: збірник наук. праць. Львів, 2018. Вип. 10 (26). С. 370–410.
298. Кривенко М. Сварник Г. Історичні колекції Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника: з досвіду вивчення та наукової реконструкції. Львів, 2014. 112 с.
299. Крип'якевич І. П. Іван Федорович–перший український друкар: *Історична бібліотека «Просвіти»*. Львів, 1924. Ч. 6. 8 с.
300. Крип'якевич І. П. Каталог бібліотеки Львівської Ставропігії. *Українська книга*. 1937. С. 157–166.
301. Крип'якевич І. П., Луцик Р. Я., Максименко Ф. П. Народні гравюри XVII

- ст. *Українське мистецтвознавство*. Київ, 1971. Вип. 5. С. 150–162.
302. Крип'якевич І. П. Папір українських друків Івана Федорова. *Стара Україна*. Львів, 1924. № 2–5. С. 45–46.
303. Крушельницька Л. До історії нищення пам'яток української культури. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. Львів, 1994. Т. ССХХVII: Праці Секції мистецтвознавства. С. 450–468.
304. Крушельницька Л. Збірки Оссолінеума реституції не улягають. *Галицька брама*. Львів, 1997. № 12. С. 6–7.
305. Крушельницька Л. І. Львівська наукова бібліотека імені В. Стефаника НАН України: Документи, факти, коментарі. Львів, 1996. 100 с.
306. Культурне життя в Україні: західні землі. 1953–1966 / Упоряд. Т. Галайчук, О. Луцький, Ю. Сливка, Л. Батрак-Плодиста, Б. Микитів. Львів: Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, 1996. Т. 2. 920 с.
307. Кунанець Н. Е. Бібліотечна справа на західноукраїнських землях (XIII ст. – 1939 р.): консолідований інформаційний ресурс: монографія. Львів: Львівська політехніка, 2011. 448 с.
308. Кунанець Н. Е. Методологічні засади дослідження бібліотек з позицій соціокомунікаційного підходу. *Інформація, комунікація, суспільство: матеріали I Міжнар. наук. конф. ІКС–2012*, Львів, 25–28 квіт. 2012 р. Львів, 2012. С. 272–273.
309. Кунанець Н. Е. Наукові бібліотеки Львова (1784–1939): особливості становлення і розвитку, формування фондів та колекцій : монографія. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. 244 с.
310. Кунанець Н. Е. Соціокомунікаційний підхід у бібліотекознавстві: інновація чи відновлення традицій. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2014. № 3. С. 11–18.
311. Кунанець Н. Е. Соціокомунікативний підхід у дослідженні історії бібліотечної справи західноукраїнського регіону. *Вісник КНУКіМ*. 2013.

- Вип. 1. С. 114–119.
312. Кусий Л. Відділ спецфондів Львівської наукової бібліотеки АН УРСР: 1954–1964 рр. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: збірник наук. праць. Львів, 2010. Вип. 2. С. 585–605.
313. Кусий Л. Історія відділу спецфондів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН УРСР. Львів, 2015. 200 с.
314. Кушнір В. Спроба характеристики ідейних підстав українського політичного русофільства. Прага; Берлін: Нова Україна, 1924. 42 с.
315. Куц О. П. Бібліографи Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника АН УРСР до 50-річчя утворення Союзу РСР. *Скарбниця знань*: тематичний збірник наук. праць. Львів, 1972. С. 122–154.
316. Леві Дж. Про мікроісторію. *Нові підходи до історіописання*. Київ: Ніка-центр, 2010. С. 119–143.
317. Литвин Т. О. Іван Крип'якевич як книгознавець: автореф. дис. канд. іст. наук: 27.00.03. Київ, 2008. 20 с.
318. Луговська Т. Організаційна діяльність студентського товариства «Друг» у Львові у міжвоєнний період. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Історія. 2012. Вип. 1. С. 110–113.
319. Лукашів В. Я. Радянський чинник в діяльності «Товариства ім. М. Качковського» у Західній Україні в міжвоєнний період. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Запоріжжя, 2016. Вип. 45. Т. 1. С. 227–230.
320. Луцик Л. Празднування шестидесятилітнього юбілея общества русских студентов «Друг» во Львове. *Вешня воды*: Сборник статей, посвященных шестидесятилетию общества русских студентов «Другъ» (Академический кружокъ), 1871–1931. Львовъ, 1932. С. 150–172.
321. [Луцик Р.]. Бібліотека і архів Общества. *Листокъ. Безплатный кварталный додатокъ до місячника «Наука»*. Львів, 1937. № 1. С. 4–5.

322. [Луцик Р.]. Бібліотека. *Листокъ. Безплатный кварталный додатокъ до місячника «Наука»*. Львів, 1938. № 4. С. 15.
323. [Луцик Р.]. Бібліотека Общества. *Наука*. Львів, 1931. № 1. С. 11–13.
324. [Луцик Р.]. В Кружке любителей истории и словестности» при О-ве русских студентов «Друг». *Огни*. 1932. № 16. С.1–2.
325. [Луцик Р.]. В Кружке любителей истории и словестности при Обществъ Русских Студентов «Друг». *Русскій Голос*. 1932. №7. С. 3.
326. [Луцик Р.]. Великій учитель А. Ясеніцкій. *Наш путь*. 1937. № 2 (8). С. 8–9.
327. [Луцик Р.]. Інструкторській відділ. *Листокъ. Безплатный кварталный додатокъ до місячника «Наука»*. Львів, 1937. № 1. С. 7–11.
328. [Луцик Р.]. Інструкторській відділ. *Листокъ. Безплатный кварталный додатокъ до місячника «Наука»*. Львів, 1938. № 4. С. 6–15.
329. [Луцик Р.]. Інструкція для основанія читальні Общества им. Михаила Качковского. *Наука*. Львів, 1927. №7/8. С. 200–201.
330. [Луцик Р.]. Інструкція для Читалень и Филій Общества им. Михаила Качковского. *Наука*. Львів, 1933. I кв. №1. С. 18–23.
331. [Луцик Р.]. Оголошення. Канцелярія Общества ім. Михаіла Качковского во Львові. *Наука*. Львів, 1934. № 4. С. 15–16.
332. [Луцик Р.]. От общества русских студентов «Друг» во Львове. *Русскій Голос*. 1930. № 57. 31 іюня.
333. [Луцик Р.]. Отчет о діяльності Общества им. Михаила Качковского во Львові за часъ съ 1 іюля 1932 по 30 іюня 1933 года. *Наука*. Львів, 1933. № 4. С. 53–61.
334. [Луцик Р.]. Отчет о діяльності Общества ім. Михаіла Качковского во Львові за час від 1 липня 1933 до 30 червня 1934 г. *Наука*. Львів, 1934. № 3. С. 2–12; 1936. № 1. С. 2–3.
335. [Луцик Р.]. По ділу свят Дня рускої культури. *Листокъ. Безплатный кварталный додатокъ до місячника «Наука»*. Львів, 1936. № 4. С. 5–7.
336. [Луцик Р.]. Пора опомниться. *Огни*, 1931, № 14. С.1.

337. [Луцик Р.]. Протокол VI-го з'їзда делегатів общества ім. Михаїла Качковського, відбувшогося дня 25 грудня 1934 року, в салі «Народного Дома». *Наука*. Львів, 1935. №1. С. 3–11.
338. [Луцик Р.]. Н. К. Библиографія. *Огни*. 1932. №19. С. 8.
339. [Луцик Р.]. Н. К. З житя наших читалень. *Листокъ. Безплатный кварталный додатокъ до місячника «Наука»*. Львів, 1936. №. 2. С. 9–11.
340. [Луцик Р.]. Н. К. Кооперативно-просвітительний курс в Скоморохах. *Наука*. Львів, 1935. №. 3, С. 6–7.
341. [Луцик Р.]. Н. К. Общее собрание членов О-ва «Друг». *Огни*. 1932, № 27. С. 1.
342. [Луцик Р.]. Н. К. Ревізійні доклади і поревізійні письма. *Листокъ. Безплатный кварталный додатокъ до місячника «Наука»*. Львів, 1936. № 2. С. 12–13.
343. [Луцик Р.]. Р. Л. Библиотека О-ва «Друг». *Огни*. 1932. №26. С. 7.
344. [Луцик Р.]. Р. Л. Мирон Николаевич Третьяк. (Некролог). *На рубеже*. Львовъ, 1927. №. 4. Ноябрь-Декабрь. С. 24–25.
345. [Луцик Р.]. Р. Л. Несколько поправок (письмо в редакцію). *Огни*. 1932. № 20. С. 1–2.
346. [Луцик Р.]. Р. Л. Общее Собрание «Кружка Любителей Истории и Словесности при Об-ве «Друг». *Огни*. 1932. №28. С. 7.
347. [Луцик Р.]. Р. Л. Общество русских студентов «Друг» (Информационная заметка). *На рубеже*. Львовъ, 1927. №. 2. Март-апрель. С. 20–21.
348. [Луцик Р.]. Р. Л. Общество русских студентов «Другъ» (Информационная заметка), (Окончание). *На рубеже*. Львовъ, 1927. Ч. 3. Май-іюнь. С. 33–35.
349. [Луцик Р.]. Р. Л. Общество русских студентов «Другъ» въ 1926–1927 академическомъ году. *На рубеже*. Львовъ, 1927. №. 4. Ноябрь-декабрь. С. 21–25.
350. [Луцик Р.]. Р. Л. От О-ва «Друг». *Огни*. 1931. № 5.

351. [Луцик Р.]. Р. Л. От О-ва «Друг» (Продолжение следует). *Огни*. 1931. № 6.
352. [Луцик Р.]. Р. Л. От О-ва «Друг» (Окончание следует). *Огни*. 1931. № 7.
353. [Луцик Р.]. Р. Л. От О-ва «Друг» (Окончание). *Огни*. 1931. № 12.
354. [Луцик Р.]. Р. Л. Русские студенты в Краковъ. *На рубеже*. Львовъ, 1927. №. 2. Март-апрель. С. 23.
355. [Луцик Р.]. Р. Л. Съезд О-ва им. М. Качковского. *Русский Голос*. 1931. № 4. С. 1–2.
356. [Луцик Р.]. Р. Л. Філії і читальні. *Листокъ. Безплатный кварталный додатокъ до місячника «Наука»*. Львів, 1937. №. 3–4. С. 11–15.
357. [Луцик Р.]. Р. Мирській. Вечерняя пісня. *На рубеже*. Львовъ, 1927. №. 1. Январь-Февраль. С. 7.
358. [Луцик Р.]. Р. Мирській. Изъ окон вагона. *На рубеже*. Львовъ, 1927. №. 1. Январь-Февраль. С. 5.
359. Луцык Р. Я. Выставка, посвященная 380-летию со дня основания первой типографии на Украине. *Львовская правда*. Львов, 1953. № 25/3.
360. Луцык Р. Я. Димитрій Николаевичъ Вергунь. *Временникъ: Научно-литературныя записки Львовскаго Ставропігіона*. Львовъ, 1938. Годъ изданія 74. С. 76–80.
361. Луцык Р. Я. До питання про бібліографію Львівських публікацій про Івана Федорова. Прогресивні шляхи розвитку поліграфічної техніки. Програма науково-технічної конференції, присвяченої 400 річчю російського книгодрукування. Львів, 1964. С. 14. 37 с.
362. Луцык Р. Я. Журналы галицко-руссаго студенчества (Историко-библиографический очеркъ). *Вешня воды: Сборникъ статей, посвященныхъ шестидесятилетию общества русскихъ студентовъ «Другъ» (Академический кружокъ), 1871–1931*. Львовъ, 1932. С. 72–149.
363. Луцык Р. Я. Інкунабули Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка Академії наук УРСР: каталог. Львів, 1974. 39 с. (До 400-річчя книгодрукування на Україні).
364. Луцык Р. Я. К вопросу о библиографии львовских публикаций об Иване

- Федорове. *Прогрессивные пути развития полиграфической техники: тезисы докладов*. Львов, 1964. С.127–128.
365. Луцьк Р. Я. Кабинет редкой книги. *Львовская правда*. Львов, 1952. № 18/1.
366. Луцьк Р. Я. Про один рідкісний друк ХVІ ст. *Скарбниця знань: тематичний збірник наук. праць*. Львів. 1972. С. 106–108.
367. Луцьк Р. Я. Рідкісні видання у фондах бібліотеки. *Вільна Україна*. 1963. 1 вересня. С. 4.
368. Луцьк Р. Я. Слов'янські стародруки ХV–ХVІІ ст. у фондах Львівської бібліотеки Академії наук УРСР. *Бюлетень: Досвід роботи*. Львів. 1951. № 1. С. 39–53.
369. Луцьк Р. Я. Сховище рідкісних книг. *Календар* за 1956 р. 13 червня.
370. Луцьк Р. Я. Храм Успенія Богородици во Львові. *Юбилейный сборник вь память 350-летия Львовскаго Ставропигіона*. Львов, 1937. Ч. 2. С. 48–51.
371. Луцький О. Академічна наука в західних областях України в роки Другої світової війни. *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника*. Львів, 2005. Вип. 13. С. 396–429.
372. Лучук В. Франциск Скорина прийшов у Львів. *Літературна Україна*. 1969. 26 серпня. С. 4.
373. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника АН УРСР: історичний нарис. Київ: Наукова думка, 1989. 203 с.
374. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника АН УРСР (1940–1980): показчик видань бібліотеки та літератури про її діяльність. Львів, 1982. 107 с.
375. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника АН УРСР : путівник. Упоряд.: М. В. Галушко, Є. Є. Кравченко. Київ: Наукова думка, 1979. 80 с.
376. Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: переміщення і втрати фондів. Т. 1 (1939–1945): зб. документів і

- матеріалів / упоряд.: Галина Сварник, Роман Дзюбан, Маргарита Кривенко, Леся Кусий, Володимир Муравський. Львів, 2010. 620 с.
377. Львівські видання XVI–XVIII ст.: каталог / укладач І. Я. Ісаєвич. Львів: Вид-во при Львів. держ. ун-ті вид. Об-ня «Вища школа», 1970. 49 с.
378. Магочій П. Р. Культурні організації як засіб національного відродження: Товариство «Общество имени Михаила Качковского» в Галичині. *Галичина: історичні есе*. Львів, 1994. С. 185–227.
379. Максименко Ф. П. Кириличні стародруки українських друкарень, що зберігаються у львівських збірках (1574–1800): зведений каталог. Львів: Вища школа, 1975. 127с.
380. Максименко Ф. П. Першодруки (інкунабули) Наукової бібліотеки Львівського університету: каталог. Львів, 1958. 32 с.
381. Малець Г. Поступайте в члены Общества им. М. Качковского. *Наука*. Львів, 1930. № 1. С. 2–5.
382. Маркова В. А. Книга в соціально-комунікаційному просторі: минуле, сучасне, майбутнє: монографія. Харків: ХДАК, 2010. 252 с.
383. Маслов С. І. Каталог ювілейної виставки українського друкарства. Київ, 1925. 50 с.
384. Маслов С. І. Комітет для опису видань, що вийшли на території України в XVI–XVIII вв. Київ, 1925. 4 с.
385. Маслов С. І. Спроба інструкції та план роботи над складанням українського бібліографічного репертуару XVI–XVIII ст. Київ, 1928. 28 с.
386. Матеріали до бібліографії історії КПЗУ. Склали В. Л. Вулах, М. С. Жарінов, О. Д. Кізлик, О. П. Куш, Р. Я. Луцик, В. В. Машотас. Львів, 1958. 200 с.
387. Матюшко Л. Діяльність москвофільського студентського товариства «Друг» у міжвоєнний період. *Шляхами історії: наук. збірник історичного факультету ЛНУ імені І. Франка на пошану професора Костянтина Кондратюка*. Львів: Піраміда, 2004. С. 310–322.
388. Матюшко Л. І. Галицьке москвофільство міжвоєнного періоду: автореф.

- дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Львів, 2007. 18 с.
389. Миколаєвич М. Москвофільство. Його батьки і діти: історичний нарис. Львів, 1936. 68 с.
390. Михайлин І. Л. Історія української журналістики: від журналістики в Україні до української журналістики. Харків: Прапор, 2004. 318 с.
391. Моїсєєва Н. І. Соціально-комунікаційна діяльність як історико-суспільна практика: монографія. Харків: ХНТУСГ, 2015. 391 с.
392. Мороз М. О. Видатний бібліограф і літературознавець Володимир Дорошенко. *Бібліотека наукового товариства імені Шевченка: Книги і люди*: матеріали круглого столу. Львів, 1996. С. 102–108.
393. Мудроха В. О. Науково-методична діяльність Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника: історико-функціональний аспект та інноваційні особливості: дис. ... канд наук із соціальних комунікацій. 27.00.03. Львів, 2016. 242 с.
394. Наливайко Ю. В. О. Я. Мацюк як дослідник історії паперу та філіграней. *Українська біографістика. Biographistica Ukrainica*: збірник наук. праць. Київ, 2015. Вип. 12. С. 163–174.
395. Немировский Є. Л. Начало книгопечатания на Украине. Москва, 1974. С. 198.
396. Немировский Є. Л. Описание старопечатных изданий кирилловского шрифта. Москва: ГБЛ, 1979. Вып. 1: Описание изданий типографии Швайпольта Фиоля. 50 с.
397. Обзор развития студенческого общества «Друг». *Живая мысль*. 1905. Вып. 25. 1905. Вып. 25. С. 137–141.
398. Общество Качковского–протектором православия. *Діло*. 1936. Ч. 279.
399. Общее Собрание Лит-Науч. О-ва «Гал-Русская Матица». *Наш путь*. 1937. № 2 (8). С. 15–16.
400. Огар Е. І. Соціокомунікативний підхід у сучасних книгоорієнтованих дослідженнях. *Наукові записки [Української академії друкарства]*. Львів, 2014. № 4. С. 160–165.

401. Огієнко І. Програм опису кирилівських стародруків. Варшава, 1931. 31 с.
402. Огородник Т. М. Соціально-комунікаційні аспекти громадсько-політичної та фахової діяльності В. Старосольського (1899–1942): автореф. дис... канд. наук із соц. комун.: 27.00.01. Запоріжжя, 2021. 20 с.
403. Огородник Т. Щоденники Володимира Старосольського в контексті вивчення історії соціальних комунікацій. *Wissenschaftliche Ergebnisse und Errungenschaften: 2020: der Sammlung wissenschaftlicher Arbeiten «ΛΟΓΟΣ» zu den Materialien der internationalen wissenschaftlich-praktischen Konferenz (München, 25 Dezember, 2020). München, Deutschland: Europäische Wissenschaftsplattform, 2020. P. 18–20.*
404. Онищенко О. С., Дубровіна Л. А. Книжкові і архівні фонди БАН та академічних інститутів у 1944–1948 рр. *Студії з архівної справи та документознавства*. Київ, 2002. Вип. 8. С. 37–49.
405. Онишкевич М. О. Общество русских студентов «Друг» в прошлом и настоящем. *Вешня воды: Сборник статей, посвященных шестидесятилетию общества русских студентов «Друг» (Академический кружок), 1871–1931. Львов, 1932. С. 3–34.*
406. Орлевич І. Повернення Ставропігійського музею до Львова в контексті протистояння русофілів та українофілів. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 2013. № 23. С. 389–401.
407. От редакции. *Наш путь*. 1935. №. 1. С. 1–4.
408. Панів Л. Іларіон Свенціцький–незгасимий світоч на дорозі поступу духа. Іларіон Свенціцький: біобібліографічний покажчик. 2-е вид., допов., розшир. Львів, 2008. С. 15–19. 678 с.
409. Пастушенко О. В. Бібліотека як комунікаційна установа в інформаційному просторі і розвиток функцій ресурсної бази науки. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2016. № 1. С. 16–24.
410. Пастушенко О. В. Книга і періодика в дисертаційних дослідженнях незалежної України: соціокомунікаційний аспект: монографія. Київ:

НБУВ, 2016. 563 с.

411. Петрикова В. Т. Бібліотечна та бібліографічна біографістика в історії організації національної науки (до сторіччя Національної академії наук України). *Українська біографістика. Biographistica Ukrainica*: збірник наук. праць. Київ, 2019. Вип. 17. С. 151–164.
412. Петрикова В. Т. Методологія історії української бібліографії М. І. Ясинського. *Українська біографістика. Biographistica Ukrainica*: збірник наук. праць. Київ, 2017. Вип. 15. С. 74–88.
413. Петров Н. Кієвская Публичная Библиотека. *Кієвская Старина*. Київ, 1888. Т. XXII. № 8. С. 27–39.
414. Пономаренко М. Видавничий репертуар Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України (1940–2008): еволюція ідеологічної парадигми. *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника*: збірник наук. праць. Львів, 2008. Вип. 1 (16). С. 237–252.
415. Попик В. І. Біографіка в роки незалежності України: етапи становлення, здобутки, нерозв'язані проблеми, завдання та перспективи майбутнього розвитку. *Українська біографістика. Biographistica Ukrainica*: збірник наук. праць. Київ, 2021. Вип. 22. С. 13–38.
416. Попик В. І. Вітчизняна біографіка в умовах трансформацій інтелектуального і духовного життя суспільства. *Українська біографістика. Biographistica Ukrainica*: збірник наук. праць. Київ, 2020. Вип. 20. С. 149–171.
417. Попик В. І. Biography – біографіка – біографістика – біобібліографія: понятійний арсенал історико-біографічних досліджень. *Український історичний журнал*. 2015. № 3. С. 121–136.
418. Попов П. М. Слов'янські інкунабули київських бібліотек. *Бібліотечні вісти*, 1924. № 1–3. С. 150–166.
419. Постанова про охорону пам'ятників культури, музейних цінностей та бібліотек. *Вільна Україна*. 1939. 17 листоп. № 46.
420. Прокопчук С. Библиотека – к юбилею. *Львовская правда*. 1969. 11 июля.

№ 134.

421. Пугач Л. Діяльність читалень Товариства імені Михайла Качковського у світлі організаційно-методичної документації. *Вісник Львівського ун-ту. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології*. Львів, 2014. Вип. 8. С. 288–295.
422. Пугач Л. Книговидавничі пріоритети культурно-просвітньої діяльності Товариства імені Михайла Качковського (1874–1939 рр.). *Краків–Львів: книги, часописи, бібліотеки XIX–XX ст.* 2011. Т.10. С. 52–57.
423. Пугач Л. Культурно-мистецька діяльність читалень Товариства імені Михайла Качковського. *Вісник Львівського ун-ту. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології*. Львів, 2015. Вип. 10. С. 185–191.
424. Пукас О. Я. (Зінько О. Я.) Роман Ярославович Луцик – бібліотекар і книгознавець. *Записки Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника: збірник наук. праць*. Львів, 2002. Вип. 9/10. С. 73–76.
425. Ревуцький М., Луговська Т. Аналітична характеристика складу товариства російських студентів «Друг» у Львові на підставі їх персональних анкет (1924–1934 рр.). *Україна–Європа–Світ: міжнародний збірник наукових праць*. Серія: Історія, міжнародні відносини, 2012. Вип. 10. С. 337–342.
426. Різун В. Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій. *Світ соціальних комунікацій*. Київ, 2011. Т. 1. С. 7–11.
427. Різун В., Скотникова Т. Методи соціально-комунікаційних досліджень. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2013. Т. 52. С. 49–53.
428. Різун В., Трачук Т. Нарис з історії та теорії українського журналістикознавства: монографія. Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2005. 232 с.
429. Романовський В. О. Друкар Іван Федорович: життя його та діяльність. Київ, 1925. 55 с.
430. Романюк М. Скарбниця національної пам'яті (до 70-річчя Львівської

- національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника). *Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: історія і сучасність*: доп. та повідомл. міжнар. наук. конф. (м. Львів, 28–30 жовтня 2010 рік). Львів, 2010. С. 3–16.
431. Романюк М. М. Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.: іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2007. Т. 1: 1812–1890 pp. 560 с.
432. Романюк М. М. Українські часописи Львова: іст.-бібліогр. дослідж. Львів: Світ, 2003. Т. 3. Кн. 1: 1920–1928. 912 с.
433. Романюк М. М. Українські часописи Львова 1848–1939 pp.: іст.-бібліогр. дослідж. У 3 т. Львів: Світ, 2003. Т. 3. Кн. 2. 1929–1939 pp. 928 с.
434. Сак Ю. М. Інкунабули Бібліотеки Ужгородського державного університету: навчальний посібник. Ужгород, 1974. 66 с.
435. Свенціцький І. Українські наукові книгозбірні у Львові. *Бібліологічні вісті*. 1926. № 4 (13). С. 91–94.
436. Себта Т. Крайове управління архівів, бібліотек і музеїв при райхскомісарі України: історичний нарис. *Архіви України*. 2009. №. 3–4. С. 111–127.
437. Седляр О. Галицько-руська Матиця: завдання, організація, члени товариства (1848–1870). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 2012. Вип. 21. С. 668–692.
438. Сірополко С. Книгознавство в Галичині. *Книголюб*. Прага, 1927. Кн. 2. С. 20–26.
439. Скарбниця слов'янської культури. *Вільна Україна*. 1945. 27 липня. № 147 (814). С. 7.
440. Славянские книги кирилловской печати XV–XVIII вв.: Описание книг, хранящихся в ГПБ УССР / сост. С.О. Петров, Я. Д. Бирюк, Т. П. Золотарь. Киев, 1958. 267 с.
441. Слободяник М. С. Базова модель бібліотеки як соціально комунікаційної інституції. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. Київ, 2009. № 4. С. 5–6.
442. Слотюк Т. Антиукраїнська суть москвофільської преси в Східній

- Галичині (1900–1939): монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 248 с.
443. Сніцарчук Л. Історія української журналістики: важливість, сучасний стан і особливості творення. *Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника: історія і сучасність*: доп. та повідомл. Міжнар. наук. конф., Львів, 28–30 жовтня 2010 р. Львів, 2010. С. 598–601.
444. Сніцарчук Л. «Що і для кого писатиму?»: щоденник Осипа Назарука (1915–1917 рр.). *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. Львів, 2013. Вип. 3. С. 587–597.
445. Сніцарчук Л. В. Динаміка розвитку української преси міжвоєнної Галичини. *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики*. Львів, 2009. Вип. 1. С. 26–53.
446. Сніцарчук Л. В. Москвофільська преса в Галичині міжвоєнного періоду: тематико-типологічні аспекти. *Наукові записки Інституту журналістики*, 2007. Т. 29. С. 41–47.
447. Сніцарчук Л. В. Українська преса Галичини (1919–1939 рр.) і журналістикознавчий дискурс: монографія. Львів, 2009. 416 с.
448. Сніцарчук Л. В. Українська преса у міжвоєнній Галичині: періодичність як індикатор інтенсивності комунікації. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Філологічні науки*. 2011. Вип. 25. С. 401–405.
449. Собрание вещей нужнейших: Книга, изданная И. Федоровым в 1580 г., найдена в фондах библиотеки. *Львовская Правда*. 1972. 15 октября. С. 3.
450. Стасюк Є. М. Діяльність Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника АН УРСР за роки радянської влади. *Бібліотекознавство й бібліографія на службі науки*: збірник наук. праць. Київ: Наукова думка, 1979. С. 5–13.
451. Степовик Д. В. Українська графіка XVI–XVIII століть: Еволюція образної системи. Київ: Наукова думка, 1982. 331 с.
452. Сухий О. Від русофільства до москвофільства (російський чинник у

- громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у XIX столітті). Львів: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2003. 498 с.
453. Годорова Є. М. Методологічно-концептуальні засади сучасного бібліографознавства (частина 1). *Вісник Харківської державної академії культури*. 2014. Вип. 43. С. 136–143.
454. Годорова Є. М. Методологічно-концептуальні засади сучасного бібліографознавства (2 частина). *Вісник Харківської державної академії культури*. 2014. Вип. 44. С. 63–72.
455. Горовський М. Подорож у глибину віків. *Ленінська молодь*. 1961. № 102. С. 3.
456. Франко І. Антін Петрушевич: Ювілейна силуетка. *Літературно-науковий вісник*. Львів, 1901. Т. 13. С. 171.
457. Франко І. Причинок до студій над Острожською біблією. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. Львів, 1907. Т. LXXX. Кн. 6. С. 5–18.
458. Харабадот Р. С. Видання грецькою мовою у відділі рідкісної книги. *Книга і знання*. Київ, 1974. С. 162–174.
459. Харабадот Р. С. Палеотипи у відділі рідкісної книги. *Бібліотекознавство й бібліографія на службі науки*. Київ: Наукова думка, 1979. С. 105–121.
460. Цебринській М. Привыкаймо до порядку в читальнях. *Наука*. Львів, 1933. I кв. № 2–3. С. 34–37.
461. Цебринській М. Таки привыкаймо до порядку в читальняных ділах! *Наука*. Львів, 1933. IV кв. № 4. С. 50–53.
462. Шамрай М. А. Стародруки кириличного шрифту XV–XVII ст. як об'єкт джерелознавства. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2000. Вип. 4. С. 222–226.
463. Шаповал А. І. Володимир Миколайович Перетц (1870–1935) як вчений українознавець, археограф, бібліограф, бібліофіл та дослідник рукописних та книжкових пам'яток: автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 27.00.03. Київ, 2021. 36 с.

464. Шаповал А. І. Діяльність В. М. Перетца щодо збереження українських історико-культурних пам'яток (за матеріалами епістолярію вченого). *Київські історичні студії*. 2016. № 1. С. 135–140.
465. Шатрова М. Б. Стародруковані видання в дослідженнях українських книгознавців кінця ХХ – початку ХХІ ст. *Вісник ХДАК*. 2016. Вип. 49. С. 56–67.
466. Шатрова М. Теорія книгознавства на початку ХХІ століття. *Вісник Книжкової палати*. 2017. № 1. С. 3–5.
467. Швецова Г. М. Документ і книга в системі соціальних комунікацій: монографія. Рівне: РДГУ, 2001. 437 с.
468. Швецова-Водка Г. М. Розвиток теорії книгознавства у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття. *Вісник Книжкової палати*. 2013. № 2. С. 28–31.
469. Швець Н. До історії зібрання інкунабул Львівського національного університету імені Івана Франка. *Вісник Львівського університету. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології*. Львів, 2006. Вип. 1. С. 141–167.
470. Шість відділів Державної бібліотеки у Львові. У них працює постійно 150 працівників. *Львівські Вісті*. 1942. Ч. 167. 28 липня. С. 3.
471. Ямбо. Новый учебный год. *Огни*. 1931. №12. С.1.
472. Ярош Б. О. Тоталітарний режим на західноукраїнських землях 30–50-ті роки ХХ століття (історико-політологічний аспект): монографія. Луцьк, 1995. 176 с.
473. Яценко О. М. Вітчизняна наукова періодика як джерело формування «Українського біографічного архіву». *Українська біографістика. Biographistica Ukrainica*. Київ, 2016. Вип. 14. С. 233–249.
474. Badecki K. Lwowskie zbiory naukowe i muzealne. Lwów, 1932. 29 s.
475. Barwiński E. Katalog inkunabułów Biblioteki Uniwersyteckiej we Lwowie. Lwów, 1912, 25 s.
476. Bieńkowska B. Metody bibliologiczne w badaniach dziejów nauki.

- Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*. 1989. № 34 (2). S. 331–342.
477. Copinger W. A. Supplement to Hain's Repertorium Bibliographicum or Collections Towards a New Edition of That Work. London, 1895–1902. T. 1–2.
478. Estreicher K. Bibliografia polska. Kraków, 1891. 2013. T. 1–36.
479. Gębarowicz M. Z dziejów piśmiennictwa XVI–XVIII w. *Roczniki biblioteczne*. Wrocław–Warszawa, 1966. T. 10. Z. 1–2. S. 1–83.
480. Gesamtkatalog der Wiegendrucke / Hrsg. von der Kommission für den Gesamtkatalog der Wiegendrucke [Електронний ресурс]. Leipzig; Stuttgart, 1925–2008. T. 1–11.
481. Girard A. Le journal intime, un nouveau genre littéraire. In: *Cahiers de l'Association internationale des études françaises*, 1965, n°17. pp. 99–109.
482. Hain L. Repertorium bibliographicum. Stuttgart; Paris, 1826–1838. T. 1–2.
483. Hölzel I. Ze wspomnień o bibliofilach, 1870–1936: Czasy i ludzie; Wykaz najrzadszych druków od XV–XVIII wieku włącznie; Najstarsze drukarnie w Polsce; Zbiory prywatne; Archiwa, biblioteki, muzea. Lwów; Warszawa, 1937. 14 S.
484. Jędrzejowska A., Kotula R. Katalog inkunabułów Biblioteki Uniwersyteckiej we Lwowie. Przybytki z lat 1923–1938. Lwów, 1940.
485. Ketrzynski W. Biblioteka Wiktora hrabiego Baworowskiego we Lwowiego. *Teka Konserwatorska*. Lwów, 1892. S. 40–48.
486. Kocójowa M. Nauka o informacji, bibliotece i komunikacji społecznej – dlaczego wspólnie? (Niektóre aspekty terminologiczne). *Przegląd Biblioteczny*. 2003. Z. 1–2. S. 93–105.
487. Korajska St., Kotula Rudolf. Słownik pracowników Książki Polskiej / pod red. Tadeusza Pieteryka. Warszawa–Łódź, 1972. 1043 s.
488. Koredczuk B. Bibliologia dyscypliną rozwojową / integrującą czy adaptacyjną / zintegrowaną? Książki mają swoją historię. *Studia ofiarowane Profesor Barbarze Bieńkowskiej*. Warszawa, 2021. S. 31–45.
489. Koredczuk B., Woźniak-Kasperek J. Book Studies and Information Science

- Within Media and Social Communication Studies: The Differentiation or Complementarity? *Studia Medioznawcze*. 2019. Vol. 20, №. 3 (78), pp. 212–224.
490. Kotula R. Biblioteka Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego. *Publiczne biblioteki lwowskie*. Pod redakcją Ludwika Bernackiego. Lwów: druk. Zakładu narodowy imienia Ossolinskich, 1926. S. 43–51.
491. Kotula R. Katalog inkunabułów Biblioteki Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego we Lwowie. Lwów: drukiem Artura Goldmana, 1932. 58 s.
492. Lwowskie studia biblioteczne. Lwów, 1932. T. 1. 157 s.
493. Matwijów M. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich w latach 1939–1946. Wrocław: T-wo Przyjaciół Ossolineum, 2003. 350 s.
494. Migoń K. Księgoznawstwo ukraińskie w dwudziestoleciu międzywojennym. *Studia o książce*. Wrocław, 1970. T. 1. S. 25–41.
495. Migoń K. Bibliologia – nauka o kulturze książki. *Nauka*. 2005. № 2. S. 49–57.
496. Migoń K. O nazwie dyscypliny, którą uprawiamy. *Przegląd Biblioteczny*. 1993. T. 61. z. 1–2. S. 109–113.
497. Oppenauer-Śreniowska K. Lwowskie Ossolineum w latach 1939–1941. *Zeszyty Historyczne*. Paryż: Instytut Literacki, 1993. S. 216–223.
498. Pellechet M. Catalogue général des incunables des bibliothèques publiques de France. Paris, 1897–1909. T. 1–3.
499. Piekarski K. [rec.]: Rudolf Kotula: Właściciele rękopisów i starodruków zbiorów wielkopolskich, mieszczących się obecnie w „Baworovianum” we Lwowie. *Przegląd Biblioteczny*. 1929. Z. 3. S. 388–415.
500. Sander M. Le Livre à figures italien depuis 1467 jusqu’en 1530 : essai de sa bibliographie et de son histoire. Milano, 1942. T. 1–6.
501. Skoczek J. Inwentarze biblioteczne w epoce Renesansu. *Zabytki piśmiennictwa polskiego*. Lwów, 1939. T. 9. 485 s.
502. Triller E. O inkunabułach w zbiorach lwowskich. *Roczniki Biblioteczne*. Wrocław; Warszawa, 1967. R. XI. Z. 1–2. S. 183–192.
503. Walsh E. James. Inkunabuly L`vivs`koji naukoivoji biblioteki im.

- V. Stefanyka Akademiji nauk URSR: Kataloh [The Incunabula of the L`viv Research Library of the Academy of Sciences of the Ukrainian Soviet Socialist Republic: A Catalogue, R. Ja. Lucyk (compiler)]. *Recenzija. A Review of Soviet Ukrainian Scholarly Publications*. Vol. V. No 1. Fall – Winter. Cambridge, Massachusetts. 1974. S. 45–46. (400 th anniversary of Ukrainian printing).
504. Woźniak-Kasperek J. Nauki o komunikacji społecznej i mediach – forma, treść, kontekst. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia*. 2021. T. 19. S. 3–18
505. Zdzitowiecka J. Biblioteki dawniej i dzisiaj. Lwów: Państwowe Wydawnictwo Książek, 1933. 37 s.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ Праці, що відображають основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Пукас [Зінько] О. Я. Роман Ярославович Луцик – бібліотекар і книгознавець. *Записки Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника*: збірник наук. праць. Львів, 2002. Вип. 9–10. С. 73–76.
2. Зінько О. Я. Р. Я. Луцик – організатор фондів рідкісних видань ХІХ–ХХ ст. (1950–1973). *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: збірник наук. праць. Львів, 2009. Вип. 1 (17). С. 432–444.
3. Зінько О. Я. Дослідження книжкових пам'яток – пріоритетний напрям професійної діяльності Р. Я. Луцика. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2011. Вип. 28. С. 431–441.
4. Зінько О. Я. «Бібліотекарям треба кинути оком на минуле бібліотек та заглибити зір у майбутнє»: актуалізація професійного досвіду Романа Луцика. *Бібліотечний вісник*. Київ, 2022. № 4. С. 47–58.

Статті в зарубіжних виданнях

5. Зінько О. Я. Наукова діяльність Романа Луцика (1900–1974): бібліографічний та книгознавчий аспекти. *Deutsche internationale Zeitschrift für zeitgenössische Wissenschaft = German International Journal of Modern Science*. Satteldorf, Germany, 2023. Вип. 67. С. 22–24.

Публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації та засвідчують обов'язкову апробацію матеріалів

Статті в наукових збірниках

6. Пукас [Зінько] О. Я. Каталог виставки «Полемічна література в Україні наприкінці ХVІ–ХVІІ ст.» *Берестейська унія і українська культура ХVІІ століття: матеріали Третіх «Берестейських читань»* / за ред. Б. Гудзяка (Львів, Київ, Харків, 20–23 червня 1995 року). Львів, 1996. С. 161–176.
7. Пукас [Зінько] О. Я. До питання стану української середньої освіти в Галичині наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. (за звітами Львівської академічної гімназії). *Записки Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника*: збірник наук. праць. Львів, 2000. Вип. 7–8. С. 447–459.
8. Зінько О. Я. Бібліотекар, бібліограф, книгознавець – Р. Луцик (1900–1974). *Краків–Львів: книги, часописи, бібліотеки ХІХ–ХХ ст.* Львів, 2011. Т. 10. С. 470–476.

Матеріали конференцій

9. Зінько О. Я. Р. Я. Луцик – організатор фондів відділу рідкісної книги Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника АН УРСР (1950–1973). *Національна книжкова та рукописна культура: історія, методологія, джерельна база*: матер. Міжнар. наук. конф. (Львів, 29–30 жовт. 2009 р.). Львів, 2009. С. 94–96.
10. Зінько О. Я. Бібліотекар, бібліограф, книгознавець Р. Луцик (1900–1974). *Kraków–Lwów: książki – czasopisma – biblioteki XIX I XX wieku: jubileuszowa X międzynarod. conf. nauk.* (Lwów, 20–22 październ. 2009 r.): streszczenia referatów. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2009. S. 36.
11. Зінько О. Я. Відділ рідкісної книги – осередок книгознавчих досліджень (1950–середина 1970-х рр.). *Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: історія і сучасність*: доп. та повідомл. Міжнар. наук. конф. (Львів, 28–30 жовт. 2010 р.). Львів, 2010. С. 184–189.
12. Зінько О. Я. Формування комплексів книжкових пам'яток у фондах академічної бібліотеки (1950– середина 1970-х рр.). *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства*: матер. Другої наук.-практ. конф. (Львів, 23 верес. 2010 р.). Львів, 2010. С. 169–178.
13. Зінько О. Я. Внесок Р. Я. Луцика у дослідження фонду стародрукованих видань відділу рідкісної книги. *ЛННБ України імені В. Стефаника: історія, джерела, постаті*: Міжнар. наук. конф. (Львів, 30–31 жовт. 2020 р.). Львів, 2020. С. 172–178.
14. Зінько О. Я. Організація та дослідження колекції кирилических стародруків у Львівській філії Бібліотеки Академії наук УРСР (1950–1970 рр.). *Scientia*: матер. II Міжнар. наук.-теорет. конф. «Technologies and strategies for the implementation of scientific achievements» (18 листоп. 2022 р.) (November 18, 2022; Stockholm, Sweden. II International Scientific and Theoretical Conference). Стокгольм, 2022. С. 221–223.
15. Зінько О. Я. Р. Я. Луцик – організатор Федорівської збірки ЛННБ України імені В. Стефаника. *Грааль науки*: матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. «Science of post-industrial society: globalization and transformation processes» (25 листоп. 2022 р.) (IV International Scientific and Practical Conference) Відень; Вінниця, 2022. № 22. С. 320–321.

Статті в енциклопедичних виданнях

16. Зінько О. Я. Луцик Роман Ярославович. Українська журналістика в іменах: матеріали до енцикл. словника / гол. ред. М. М. Романюк. Львів, 2009. Вип. 16. С. 191–193.
17. Зінько О. Я. Луцик Роман Ярославович. Енциклопедія сучасної України / гол. ред. І. М. Дзюба. Київ, 2017. Т. 18. С. 148.

**Основні дати життя і
професійної діяльності Романа Луцика
(18.03.1900–09.03.1974)**

- 18 березня 1900 р.** Народився в с. Лука (тепер – Тернопільської обл.) у сім'ї греко-католицького священника.
- 1910 р.** Закінчив початкову школу в с. Бурдяківці (тепер – Тернопільська обл.).
- 1910–1914 рр.** Навчався в реальній гімназії з польською мовою викладання у м. Борщів.
- Серпень 1915 р.** Виїхав з родиною до Ростова-на-Дону, де навчався в гімназії для галицьких біженців.
- Травень 1917 р.** Повернувся до Галичини.
- 1918 р.** Мобілізований до австрійської армії, воював на Східному фронті під час Першої світової війни.
- 1921–1922 рр.** Навчався у гімназії м. Дубно.
- Травень 1923 р.** Розпочав публіцистичну діяльність. Перша публікація у журналі «Разсвет» – спільному друкованому органі студентського товариства «Друг» та «Кружка руських студентів Політехнічного інституту».
- 1923–1924 рр.** Співпрацював у студентських періодичних виданнях.
- 1925 р.** Екстерном склав іспити на атестат зрілості в гімназії у Львові.
- 1925–1926 рр.** Секретар студентського товариства «Друг» у Львові.
- 1926–1932 рр.** Студент Львівського університету імені Яна Казимира, де також удосконалював знання іноземних мов: латинської, німецької, французької, польської.
- 1927–1928 рр.** Член правління студентського товариства «Друг».

- 1927–1930 рр.** Редактор і журналіст студентських часописів «На рубеже» і «Огни».
- 1931 р.** Засновник і керівник наукового об'єднання студентів «Кружок любителей истории и словестности» при товаристві «Друг».
- 1932 р.** Член редакційної колегії збірника «Вешнія воды», де опубліковано його першу історико-бібліографічну працю «Журналы галицко-русского студенчества».
- 1932 р.** Обраний дійсним членом Товариства ім. М. Качковського.
- 1932–1939 рр.** Керівник центральної бібліотеки та архіву Товариства ім. М. Качковського, редактор читальняно-бібліотечного часопису «Листок»
- 1938–1939 рр.** Керівник бібліотеки Науково-літературного товариства «Галицько-руська матиця».
- 14 квітня 1934 р.** Обраний дійсним членом Ставропігійського інституту, де брав активну участь у виданні його друкованого органу – часопису «Временник Львовского Ставропигіона».
- 1937–1938 рр.** Опублікував у «Временнику Львовского Ставропигіона» наукові розвідки про храм Успіння Богородиці у Львові та славіста Дмитра Вергуна.
- 1938 р.** Захистив магістерську дисертацію у Львівському університеті «Stosunek Bakunina do polakow i sprawy polskiej» («Ставлення Бакуніна до поляків і польського питання»).
- 1939–1941 рр.** Вчитель середньої школи № 43 (м. Львів).
- Вересень – грудень 1941 р.** Канцелярист будівельного Бюро 2-го міського району м. Львова.
- Березень 1942 – липень 1944 рр.** Науковий працівник третього відділу («Народний Дім») Державної бібліотеки у м. Львові (Staatsbibliothek Lemberg).

- 22 серпня 1944 –
1 листопада 1944 рр.** Тимчасово зарахований на посаду головного бібліотекаря відділу опрацювання і каталогізації Львівської бібліотеки АН УРСР до затвердження Президією АН УРСР.
- Листопад 1944 – травень
1945 рр.** Бібліограф відділу рукописів Бібліотеки.
- Травень – червень
1945 р.** Завідувач спецвідділу Бібліотеки.
- Червень 1945 – травень
1946 рр.** Старший бібліотекар відділу комплектування.
- 7 травня 1946–1950 рр.** Старший бібліотекар відділу стародруків.
- 16 березня 1950 р.** Призначений тимчасово виконувачем обов'язків завідувача кабінету рідкісної книги.
- 1949–1950 рр.** Навчався у Львівському культосвітньому технікумі за спеціальністю бібліотекознавство, який закінчив з відзнакою.
- 1951 р.** Затверджений на посаді завідувача кабінету рідкісної книги.
- 1950-ті рр.** Працював у складі бригади з інвентаризації фондів Бібліотеки.
- 1951 р.** Опублікував наукову статтю «Слов'янські стародруки XV–XVII ст. у фондах Львівської бібліотеки Академії наук УРСР» у першому номері «Бюлетень: Досвід роботи».
- 1953–1954 рр.** Брав участь у підготовці до публікації рукописних матеріалів періоду Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького, за дорученням Інституту історії АН УРСР (м. Київ), зокрема відчитував і перекладав рукописні документи (манускрипти) з польської та латинської мов на українську.

- 8 лютого 1954 р.** Розпочав ведення щоденника.
- 1956 р.** Уклав анотовану картотеку «Львівські слов'янські друки XVI–XVIII ст.».
- Квітень 1957 р.** Написав статтю «Розвиток бібліотечної справи у Львові» (машинопис), яку не було опубліковано.
- 1964 р.** Виступив на науково-технічній конференції з доповіддю «Питання про бібліографію Львівських публікацій про Івана Федорова» у Львові.
- 16 жовтня 1966 р.** Кабінету рідкісної книги надано статус відділу.
- 1971 р.** Опублікував у співавторстві з І. Крип'якевичем та Ф. Максименком: наукове дослідження «Народні гравюри XVII ст.»
- 1972 р.** Увів у науковий обіг унікальний примірник видання полемічного твору Г. Смотрицького «Ключ царства небесного» (Острог, 1587) в науковій розвідці «Про один рідкісний друк XVI ст.», опублікованій у збірнику наукових праць ЛНБ ім. В. Стефаніка АН УРСР «Скарбниця знань».
- 1972 р.** Написав статтю «Фонди відділу рідкісної книги» (машинопис), яка не була опублікована.
- 1 жовтня 1973 р.** Звільнений у зв'язку з виходом на пенсію.
- 15 січня 1974 рр.** Повернувся до праці у відділ рідкісної книги на посаду головного бібліотекаря.
- 9 березня 1974 р.** Дата смерті Р. Луцика
- 1974 р.** Вийшов друком авторства Р. Луцика каталог «Інкунабули Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка Академії наук УРСР», присвячений 400-річчю книгодрукування на Україні.

Бібліографія публікацій Романа Луцика

Публікації в пресі

1. [Луцик Р.]. Бандурист. Из пасхальных впечатлений. Разсвет. 1923. № 1. С. 8.
2. [Луцик Р.]. Р. Мирский. Изъ окон вагона. На рубеже. Львовъ, 1927. № 1. Январь-Февраль. С. 5.
3. [Луцик Р.]. Р. Мирский. Вечерняя пісня. На рубеже. Львовъ, 1927. № 1. С. 7.
4. [Луцик Р.] Р. Л. Общество русскихъ студентовъ «Другъ» (Информаціонная заметка). На рубеже. Львовъ, 1927. № 2. С. 20–21; № 3. С. 33–35.
5. [Луцик Р.] Р. Л. Общество русскихъ студентовъ «Другъ» въ 1926–1927 академическомъ году. На рубеже. Львовъ, 1927. № 4. С. 21–25.
6. [Луцик Р.] Р. Л. Миронъ Николаевичъ Третьякъ. (Некрологъ). На рубеже. Львовъ, 1927. № 4. Ноябрь-Декабрь. С. 24–25.
7. [Луцик Р.] Р. Л. 20 ноября с.г. состоялось годичное собрание. На рубеже. Львов, 1927. № 4. С. 26–27.
8. [Луцик Р.]. Р. Л. Русские студенты в Кракове. На рубеже. Львов, 1927. № 4. С. 26–27.
9. [Луцик Р.] Н. К. Общее собраніе членов О-ва «Друг». Огни. 1930, № 4. С.1.
10. [Луцик Р.]. От общества русских студентов «Друг» во Львове. Русскій Голос. 1930. № 57. 31 іюня.
11. [Луцик Р.]. Библіотека Общества. Наука. Львів, 1931. № 1. С. 113.
12. [Луцик Р.]. Р. Л. Съезд О-ва им. М. Качковского. Русский Голос. 1931. № 4. С. 1–2.
13. [Луцик Р.] Н. К. Результат одного проекта. Огни. 1931. № 5. С. 1.
14. [Луцик Р.] Р. Л. От О-ва «Друг». Огни. 1931. № 5-7, 12.
15. [Луцик Р.]. Пора опомниться. Огни, 1931, № 14. С.1.
16. [Луцик Р.]. Перед съездом делегатов О-ва имени М. Качковского. Русский голос. 1931. № 36.
17. [Луцик Р.]. Важне для читальняныхъ библіотекъ и любителей книжки! Наука. Львів, 1932. № 4. С. 54.
18. [Луцик Р.]. В кружокъ любителей исторіи и словесности при Обществъ Русскихъ Студентовъ «Друг». Русскій Голос. 1932. №7. С. 3.
19. [Луцик Р.] Р. Л. Общее Собраніе «Кружка Любителей Исторіи и Словесности при Об-ве «Друг». Русский Голос. 1932. №26. С. 7.
20. [Луцик Р.] Р. Л. Библіотека О-ва «Друг». Русский Голос. 1932. № 26. С. 7.
21. [Луцик Р.] Р. Л. Жива ли Россія ? Огни. 1932. № 16.

22. [Луцик Р.]. Н. К. Библіографія. Огни. 1932. №19. С. 8.
23. [Луцик Р.] Р. Л. Несколько поправок (письмо в редакцію). Огни. 1932. № 20. С. 1–2.
24. [Луцик Р.] Н. К. Общее собрание членов Общества «Друг». Огни. 1932. № 27. С. 1.
25. [Луцик Р.]. Інструкція для Читалень и Філій Общества им. Михаила Качковского. Наука. Львів, 1933. №1. С. 18–23.
26. [Луцик Р.]. Отчет о діяльності Общества им. Михаила Качковского во Львові за часъ сь 1 іюля 1932 по 30 іюня 1933 года. Наука. Львів, 1933. № 4. С. 53–61.
27. [Луцик Р.]. Н. К. Деякі дані з життя наших читалень. Наука. Львів, 1934. № 1. С. 11–13.
28. [Луцик Р.]. Н. К. Примірна праця. Наука. Львів, 1934. № 1. С. 13–15.
29. [Луцик Р.]. Кілька слів о життю наших Читалень. Наука. Львів, 1934. № 2. С. 2–6.
30. [Луцик Р.]. Отчет о діяльності Общества ім. Михайла Качковского во Львові за час від 1 липня 1933 до 30 червня 1934 г. Наука. Львів, 1934. № 3. С. 2–12.
31. [Луцик Р.]. Н. К. Кілька даних з життя наших Читалень. Наука. Львів, 1934. № 3. С. 12–14.
32. [Луцик Р.]. Дещо о життю наших читалень. Наука. Львів, 1934. № 4. С. 6–8.
33. [Луцик Р.]. Н. К. Читальняний рух на Білгорайщині. Наука. Львів, 1934. № 4. С. 8–9.
34. [Луцик Р.]. Оголошення. Канцелярія Общества ім. Михайла Качковского во Львові. Наука. Львів, 1934. № 4. С. 15.
35. [Луцик Р.]. Протокол VI-го з'їзда делегатів общества ім. Мих. Качковского, відбувшогося дня 25 грудня 1934 року, в салі «Народного Дома». Наука. Львів, 1935. №1. С. 3–11.
36. [Луцик Р.]. Н. К. Дані з життя наших читалень. Наука. Львів, 1935. № 1. С. 12–14; № 2. С. 2–4; № 3 С. 2–3; № 4. С. 5–6.
37. [Луцик Р.]. Н. К. Як повинен виглядати доклад о діяльності читальні? Наука. Львів, 1935. № 2. С. 5–9.
38. [Луцик Р.]. Н. К. Кооперативно-просвітительний курс в Скоморохах. Наука. Львів, 1935. № 3, С. 6–7.
39. [Луцик Р.]. Н. К. Єще о реєстрах членів по наших читальнях. Наука. Львів, 1935. № 3. С. 9–10.
40. [Луцик Р.]. Читальням під увагу. Наука. Львів, 1935. № 3. С. 10–11.
41. [Луцик Р.]. Інструкція Головної Управи Общества ім. Михайла Качковского во Львові в ділі веденя спису книжок в бібліотеках читалень і філій Общества. Наука. Львів, 1935. № 3. С. 14–15.
42. [Луцик Р.]. Н. К. День русской культуры на Галицкой Руси. (Інформаційна замітка). Наука. Львів, 1935. № 4. С. 7–10.

43. [Луцик Р.]. Н. К. З життя наших читалень. Листок. Безплатний кварталний додаток до місячника «Наука». Львів, 1936. № 2. С. 9–10.
44. [Луцик Р.]. Н. К. В справі назв читалень. Листок. Безплатний кварталний додаток до місячника «Наука». Львів, 1936. № 2. С. 11–12.
45. [Луцик Р.]. Н. К. Ревізійні доклади і поревізійні письма. Листок. Безплатний кварталний додаток до місячника «Наука». Львів, 1936. № 2. С. 12–13.
46. [Луцик Р.]. Життя в «Друге». Наш Путь. Львов, 1936. № 4. С. 31–32.
47. [Луцик Р.]. Бібліотека і архів Общества. Листок. Безплатний кварталний додаток до місячника «Наука». Львів, 1937. № 1. С. 5.
48. [Луцик Р.]. Інструкторській відділ. Листок. Безплатний кварталний додаток до місячника «Наука». Львів, 1937. № 1. С. 7–11.
49. [Луцик Р.]. Н. К. З життя читалень. Листок. Безплатний кварталний додаток до місячника «Наука». Львів, 1937. № 2. С. 2–5.
50. [Луцик Р.]. Великий учитель А. Ясеніцький. Наш путь. 1937. № 2. С. 8–9.
51. [Луцик Р.]. Н. К. Пригадка управам читалень. Листок. Безплатний кварталний додаток до місячника «Наука». Львів, 1937. № 2. С. 11.
52. [Луцик Р.]. Н. К. Єще о ревизийных докладах. Листок. Безплатний кварталний додаток до місячника «Наука». Львів, 1937. № 2. С. 16.
53. [Луцик Р.]. Н. К. З життя читалень. Листок. Безплатний кварталний додаток до місячника «Наука». Львів, 1937. № 3–4. С. 2–4.
54. [Луцик Р.]. Н. К. Пригадка філіям общества. Листок. Безплатний кварталний додаток до місячника «Наука». Львів, 1937. № 3–4. С. 5–6.
55. [Луцик Р.]. Філії і читальні. Листок. Безплатний кварталний додаток до місячника «Наука». Львів, 1937. № 3–4. С. 11–15.
56. [Луцик Р.]. Из жизни Об-ва Рус. Студ. Универ. «Друг» во Львове. Наш Путь. Львов, 1937. № 3. С. 14–15.
57. [Луцик Р.]. Р. Л. Общее Собрание Лит.-Наук. О-ва «Гал.-Русская Матица». Наш Путь. Львов, 1937. № 3. С. 15–16.
58. [Луцик Р.]. Р. Л. Домашняя Библиотека «Друг». Наш Путь. Львов, 1937. № 4–5. С. 21.
59. [Луцик Р.]. Из студенческой жизни во Львове. Наш Путь. Львов, 1937. № 6. С. 15.
60. [Луцик Р.]. Н. К. З життя читалень. Листок. Безплатний кварталний додаток до місячника «Наука». Львів, 1938. № 3. С. 1–5.
61. [Луцик Р.]. Н. К. Кілька слів о контрольных комісіях в читальнях і о їх обов'язках. Листок. Безплатний кварталний додаток до місячника «Наука». Львів, 1938. № 3. С. 10–12.

62. [Луцик Р.]. Інструкторській відділ. Листокъ. Безплатный кварталный додатокъ до місячника «Наука». Львів, 1938. № 4. С. 6–15.
63. [Луцик Р.]. Бібліотека. Листокъ. Безплатный кварталный додатокъ до місячника «Наука». Львів, 1938. № 4. С. 15.
64. Луцык Р. Я. 100 тысяч старинных книг. Львовская правда. 30 лип. 1949. С. 3.
65. Луцык Р. Я. Кабинет редкой книги. Львовская правда. Львов, 1952. № 18/1.
66. Луцык Р. Я. Выставка, посвященная 380-летию со дня основания первой типографии на Украине. Львовская правда. Львов, 1953. № 25/3.
67. Луцик Р. Я. Сховище рідкісних книг. Календар за 1956 р. 13 червня.
68. [Луцик Р.]. Тисячі старовинних книг зберігаються в кабінеті рідкісної книги Львівської бібліотеки Академії наук УРСР. Вільна Україна. 1961. № 102. С. 4.
69. Луцик Р. Я. Рідкісні видання у фондах бібліотеки. Вільна Україна. 1963. 1 вересня. С. 4.
70. Луцик Р. Я. Гортаючи рідкісні видання. Вільна Україна. 15 грудня. 1970. С. 4.

Наукові праці

71. Луцык Р. Я. Журналы галицко-русского студенчества (Историко- библиографический очерк). Вешнія воды: Сборникъ статей, посвященныхъ шестидесятилетию общества русскихъ студентовъ «Другъ» (Академический кружокъ), 1871–1931. Львовъ, 1932. С. 72–149.
72. Луцык Р. Я. Храмъ Успенія Богородицы во Львові. Юбилейный сборникъ въ память 350-летія Львовскаго Ставропигіона. Львов, 1937. Ч. 2. С. 48–51.
73. Луцык Р. Я. Димитрій Николаевичъ Вергунь. Временникъ: Научно-литературныя записки Львовскаго Ставропигіона. Львовъ, 1938. Годъ изданія 74. С. 76–80.
74. Луцик Р. Я. Слов'янські стародруки XV–XVII ст. у фондах Львівської бібліотеки Академії наук УРСР. Бюлетень: Досвід роботи. Львів. 1951. № 1. С. 39–53.
75. Луцик Р.Я. [у співавт.] Ватікан-натхненник мракобісся і світової реакції : бібліографічний покажчик / склав О.П Куц, Р.С. Луцик; Львівська бібліотека АН УРСР. Львів, 1954. 65 с.
76. Луцик Р. Я. І. С. Свенціцький: Короткий бібліографічний покажчик / Львівська бібліотека АН Української РСР; Відп. ред. А. І. Генсьорський. Київ, 1956. 15 с.
77. Луцик Р. Я. [у співавт.] Матеріали до бібліографії історії КПЗУ / Склали В. Л. Вулах, М. С. Жарінов, О. Д. Кізлик, О. П. Куц, Р. Я. Луцик, В. В. Машотас. Львів, 1958. 200 с.
78. Луцык Р. Я. К вопросу о библиографии львовских публикаций об Иване Федорове. Прогрессивные пути развития полиграфической техники: тезисы докладов. Львов, 1964. С.127–128.

79. Луцик Р. Я. Народні гравюри XVII ст. / І. П. Крип'якевич, Ф. П. Максименко. Українське мистецтвознавство. Київ, 1971. Вип. 5. С. 150–162.
80. Луцик Р. Я. Про один рідкісний друк XVI ст. Скарбниця знань: тематичний збірник наук. праць. Львів. 1972. С. 106–108.
81. Луцик Р. Я. Інкунабули Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника Академії наук УРСР : каталог. Львів, 1974. 30 с., 8 іл. (До 400-річчя книгодрукування на Україні).

Неопубліковані наукові праці

82. Луцик Р. Я. Розвиток бібліотечної справи у Львові. 1 квітня 1957 р. ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 218: Особистий архівний фонд Стасюка Є. М. Спр. 195. 14 арк. (машинопис).
83. Луцик Р. Я. Фонди відділу рідкісної книги. 1972 р. ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. Ф 9: Нові надходження. Оп. 1. Окремі надходження Од. зб. 2632. 9 арк. (машинопис).
84. Луцик Р. Я. Про одну цікаву книгу. ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів відділу рідкісної книги. Од. зб. 2. 2 арк. (машинопис).

Особовий листок Романа Луцика з обліку кадрів

44 *Луцик Роман*

ОСОБИСТИЙ ЛИСТОК ПО ОБЛІКУ КАДРІВ

1. Прізвище *Луцик*
ім'я *Роман* по батькові *Ярославович*

2. Стать *чол.* 3. Рік народження *1900* 4. Місце народження: а) за існуючим адм. поділом *с. Лука, тернопільська область*
б) за колишнім адм. поділом *тернопільське воєводство*

5. Національність *русина* 6. Соц. походження:
а) бувш. сословіє батьків
б) основне заняття батьків до Жовтневої Революції *бухгалтер*
мешканець після Жовтневої Революції *бухгалтер*

7. Основна професія (заняття) зараз (для членів ВКП(б) — до вступу в партію) *бухгалтер*
стаж роботи за цим фахом *з 1932 р.* 8. Соц. стан *співробітник*

9. Партійність 10. Якою організацією прийнятий в члени ВКП(б)
11. Партстаж № партквитка
або партки 12. Стаж перебування в ВКП(б) з по
13. Чи перебував в інших партіях (яких, де, з якого й по який час)
14. Чи перебував раніш в ВКП(б)
з якого й по який час і причини виключення чи вибуття
(так, ні) 15. Чи були виганяні в проведенні лінії партії, чи брав участь в опозиціях (яких, коли)

16. Членом якої профспілки перебуває і з якого року *Класс. Вищих шкіл*
і класу. Учитель, 1940 17. Освіта *вища*

	Точна назва усього закладу (вуза, втуза, технікума, комуна, школи і ін.) і його місце перебування	Назва факультету або відділу	Дата (м-ць, рік)		Якщо не закінчив то з якого курсу вибув	Який фах одержав після закінчення усього закладу
			вступ	закінч. або вибуття		
Загальна і спеціальна	<i>Університет Іна</i>	<i>філософ-ський</i>	<i>1926</i>	<i>1932</i>	<i>так</i>	<i>наук. працівник / магістр філософії / в ділянці історії /</i>
	<i>Львівський у Львові</i>					
Перейшов-позначив	<i>Всесоюзний Університет</i>		<i>1940</i>			<i>закінчив термін курс, вступив на другий</i>
	<i>Марксизму-Ленінізму у Львові</i>					

18. Вчена ступінь (звання) *магістр філософії історії* 19. Чи має наукові праці і винахідництво *так* (перелік наукових праць і винаходів з зазначенням, де надруковані праці необхідно дати окремо).
(так, ні)

20. Чи був за кордоном *ні*
(так, ні)

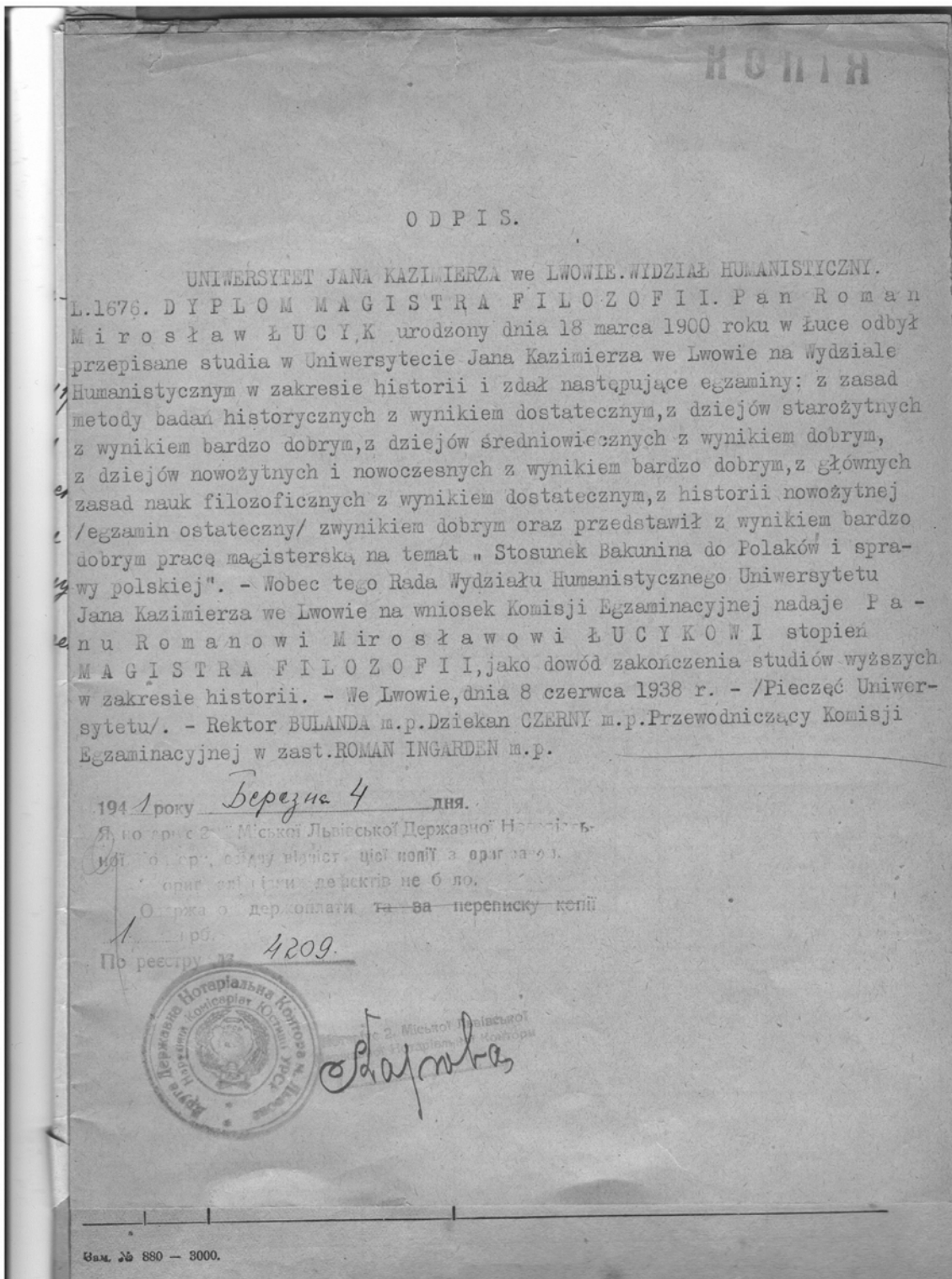
Дата (м-ць, рік)	З якого часу по який час	В якій державі (зазначити місто)	Мета перебування за кордоном

Фам. № 880 — 3000.

Копія диплома Романа Луцика

Автобіографія Романа Луцка, написана 25 вересня 1944 р.

Автобіографія.

Я народився 18 березня 1900 р. в с. Лука, сучасного повіту, теперішньої тернопільської області. Початкову школу закінчив в 1909/10 учбовому році в с. Бурдяківцях, бершівського повіту, тієї ж області. В 1910-1914 р.р. закінчив 4 класи реальної гімназії в м. Березіві /тернопільської області/, після чого - наслідком першої всесвітньої війни - наступила довга перерва в моєму навчанні. В 1918 р. /січень-листопад/ відбув, як рядовий солдат, військову службу в австрійській армії. В 1921/22 учбовому році закінчив гімназію з російською мовою навчання в м. Дубні на Волині. Тому що атестат зрілості цієї гімназії не був признаний польськими властями рівнозначним з атестатами державних гімназій, зложив іспит зрілості, як екстерн, перед спеціальною комісією для екстернів у Львові в 1925 році. В 1926-1932 р.р. навчався на філософському/гуманістичному/ факультеті львівського університету. В 1938 р. одержав на цьому університеті ступінь магістра філософії /група історії/. Від 1932 до 1939 р. працював у культурно-освітньому Товаристві ім. Михайла Качковського у Львові на посаді керівника бібліотеки і архіву. В часах радянської влади в 1939-1941 р.р. займав посаду вчителя 43-ої неповної середньої школи у Львові. В часі німецької окупації був без роботи /липень-серпень 1941/, працював у будівельному Виробничому районі м. Львова /вересень-грудень 1941/, був без роботи /січень-квітень 1942/, від 1 березня 1942 р. став працювати в Бібліотеці Академії Наук, де працюю по сьогоднішній день.

Львів, 23 вересня 1944 р.

Роман Луцка
/Р. Я. Луцка/

Щоденник Романа Луцика
(фрагменти)

**Рецензія Ф. Максименка
на каталог інкунабул Р. Луцика
(машинопис)**

РЕЦЕНЗІЯ НА МАШИНОПИС:

АЛФАВИТНИЙ ПОКАЗЧИК ІНКУНАБУЛ /Львівської бібліотеки ім. В. С. Стефаника АН УРСР/ склав Р. Я. Луцик. Львів, 1973. 26 с. /.

За останні роки помітно зріс інтерес до інкунабул - первенців світового книгодрукування, що з'явилися до 1500 р. включно. Вони мають велике значення в історії культури, яке прекрасно розкрито В. С. Лоблінським в роботі "Научное значение инкунабул" / передмова до кн.: Бодрова Е. И. Каталог инкунабулов библиотеки АН СССР. М., 1963. /.

Крім цієї книжки з'явилися ще каталоги інкунабул наукових бібліотек Саратовського, Харківського, Ужгородського, Казанського університетів / останній, складений Л. Н. Копосовой, вийшов уже в 1973 році /.

Збірка інкунабул Львівської бібліотеки АН УРСР не є дуже великою, /разом 39 од. / але вона включає в собі такі виняткові раритети, як Гербарій 1484 р., видання Швайпольта Фіоля 1491 р. та інші.

Робота складена на високому бібліографічному рівні: описи інкунабул зроблено з винятковою повнотою й точністю, подано ~~своєрідні~~, ~~цікаві~~ відомості про історію кожного примірника збірки, їх оправи, рукописні помітки. Робота має додаткові покажчики друкарів й видавців, хронологічний дат виходу в світ, конкорданції до загально вживаних бібліографій інкунабул, список використаних довідників і покажчиків.

До роботи можна зробити лише одне зауваження - автор не використав й не дає відсилок до кількох капітальних бібліографій, особливо виданих останніми часами, а саме:

МИСЕЛЕВ Н. П. Инвентарь инкунабулов Всесоюзной библиотеки им. В. И. Ленина. М., Соцэкгиз, 1939.

БОБРОВА Е. И. Каталог инкунабулов /Б-ки АН СССР/. Л., "наук", 1963.

BOHONOS M., SZANDOROWSKA B. Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur. - Vol. 1-2. Wroclaw-Warszawa-Krakow, 1970.

SAJO G., SOLTESZ E. Catalogus incunabulorum quae in bibliothecis publicis Hungariae asservantur. Vol. 1-2. Budapest, 1970.

CATALOGUE of books printed in the XVth century now in the British Museum. Part 9. London, 1967. /У Р. Я. Луцика згадуються лише частини 1-8 /.

Наприкінці хочеться висловити побажання, щоб в майбутньому, після видання каталогу, який розглядається, побачив світ й каталог кириличних стародруків XVІ-XVІІІ ст., над яким Р. Я. Луцик вже давно працює і який відзначається такою ж докладністю й сумлінністю.

18. VII. 1972.

Ф. Максименко
/Ф. П. Максименко, заступник директор
наукової б-ки Львівського ун-ту /.
Львів, вул. Драгоманова, 5.

Рецензія Я. Ісаєвича на каталог інкунабул

Р. Луцика

(машинопис)

РЕЦЕНЗІЯ

на рукопис каталога "Інкунабули Львівської наукової
бібліотеки ім. В. Стефаника АН УРСР". Склад Р. Я. Луцик.

Увагу науковців багатьох країн вже давно привертають інкунабули - книжки, опубліковані до 1500 р. Як відзначав відомий радянський книгознавець В. С. Лоблінський "в надрах радянських збірок інкунабудів міститься дорогоцінний матеріал, художній, літературний, книгознавчий і, насамперед, - історичний"¹. За останній час з'явилася ряд праць з інкунабулістики, зокрема Львівська наукова бібліотека АН УРСР видала репродукцію надрукованої 1483 року книги Юрія Дрогобича - першої друкованої книжки вітчизняного автора. Опубліковано каталоги інкунабул деяких бібліотек /Бібліотека АН СРСР, бібліотеки Ленінградського, Саратовського, Харківського, Львівського університетів; здано до друку каталог інкунабул ЦНБ АН УРСР/. Неодноразово підкреслювалася потреба підготовки каталогів всіма іншими установами, які володіють збірками інкунабул. Істотною прогалиною в цьому відношенні заповнює каталог інкунабул ЛНБ ім. В. Стефаника, підготований до друку Р. Я. Луциком. Публікація його своєчасна тим більше, що до збірок бібліотеки входять ряд дуже цінних інкунабул - первістки слов'янського кириличного друкарства з друкарні Ш. Фіоля /1491 р./, два примірники славнозвісної Хроніки світу Гартмана Шеделя, трактат Цицерона "Катон про старість", опублікований у Кельні бл. 1467 року та деякі інші. У зв'язку з відсутністю друкованого каталога інформації про львівські примірники до цього часу не наводились в "Зведеному каталозі" інкунабул, що не сприяє їх науковому використанню.

Підготовка каталога інкунабул на належному науковому рівні вима-

1. В. С. Лоблінський. Книга в истории человеческого общества. М., 1972, стор. 225.

В № 15 прізвище автора потрібно подати в латинізованій формі, як і всі інші прізвища в каталозі. Ім'я "Іоанн" латинською мовою в більшості радянських та іноземних каталогів /крім польських/ передається *Johannes*.

В деяких описах є мовні огріхи, зокрема в № 8 /"місцевість нерозбірлива"/, № 13 /"слов'янськими" замість "кириличними літерами"/. В ряді випадків аркуші названо "листами", в заголовку списку скорочень слід було вжити слово "позначення", а не "означення".

Висловлені тут дрібні зауваження не міняють загальної високої оцінки каталога. Без сумніву, він буде прихильно зустрінутий науковою громадськістю в нашій країні, принесе користь і колективу науковців НДР, які з участю книгознавців інших країн готують зведений каталог примірників інкунабул, які збереглися в усіх країнах світу. Багато видати каталог якнайшвидше на належному рівні поліграфічного виконання, з ілюстраціями. Видання його буде гідним внеском Львівської наукової бібліотеки АН УРСР у ювілейну книгознавчу літературу, присвячену 400-річному ювілеєві українського друкарства.

М. К. Івасюта
М. К. ІВАСЮТА

старший науковий співробітник
Інституту суспільних наук
АН УРСР /канд. іст. наук/.

Рецензію обговорено і затверджено на засіданні відділу історії України 10 серпня 1973 р., протокол № 10.

М. К. Івасюта
Інститут суспільних наук АН УРСР
Підпис тов. *Івасюта М. К.*
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар *В. В. В.*
"10" серпня 1973 р.

М. К. ІВАСЮТА

Картковий каталог інкунабул Романа Луцика

(фрагменти)

2 лат. к.1
 АСП Herbarius Ma//zuntie impres-
 21288 sus. // Anno 1484. // [Герб дру-
 4° каря Петра Шеффера.
Mainz, Petrus Schoeffer,
1484].
 4 лл. нн. / врховуючи тит. лист,
 СЛ лл. / з помилками в позначенні листів, 19 лл. нн., 147 грз-
 вгор на дереві.
 Див. сл. карт.

2 лат. к.2
 АСП Всі наявні листи прому-
 21288 меровані ручним способом,
 4° чорнилом, арабськими ци-
фрами від 1 до 170.
 Сигнатури нема.
 Дефект. В книзі браку-
 ють лл.: LXXIV, CXLVIII, CXLIX,
 20-й нн. / останній в книзі /.
 Книга складається з та-
 Див. сл. карт.

2 лат. к.3
 АСП ких частин: 1. Тит. лист, 2. Пе-
редмова, що починається
 4° словами: "Rosati plurimo-
git . . . ." / л. 2-й нн. / 3. Зміст
 книги — Capitula herbarum
 . . . . / лл. нн. 3-4 / 4. Власти-
 вий текст / лл. I — СЛ / 5. Части-
 на книги про найпростіші
 успокоючі болі середники
 Див. сл. карт.

к.4

2 лат. — Particula secunda de sim-
 АСП plicibus laxativis linitivis...
 21288 /лл. нн. 1 др кінця/.

4^о Книга друкована в одну
 колому, лл. 3-й нн. /recto et
 verso/ перед властивим тек-
 стом і 1-й нн. /recto et verso/
 після властивого тексту — в
 два стовпці. Шрифт готичний.
 Див. сл. карт.

к.5

2 лат. Висота 10 рядків — 46 мм.
 АСП Кількість рядків на повній
 21288 сторінці — 32. Зворотна сторо-
 на тит. листа і 4-го нн. перед
 4^о властивим текстом, а також
 л. 2-й нн. після тексту /recto
 et verso/ не здруковані.
 Книга ілюстрована. На тит.
 сторінці, під назвою книги,
 Див. сл. карт.

к.6

2 лат. знаходиться друкарський
 АСП герб Петра Шеффера, тисне-
 21288 ний червоною і чорною фар-
 бами. /Пор.: Hiersemann, K. W.
 4^о Каталог № 562, с. 18/. В тек-
 сті опис кожної рослини
 ілюстрований її зображен-
 ням — граюрою на дереві,
 розмальованою відповід-
 Див. сл. карт.

2 лат. ними кольорами. Гравюри ^{к.7}
 АСП представляють звичайно ці-
 21288 лі рослини, т.б. стебло з ко-
 рінням, листям і квітцями, в
 4^о рідких випадках — без ко-
 ріння. Виконання гравюр до-
 волі примітивне. /Пор.: Ваєр,
 J. Kztalog №679, поз. 262/.
 В книзі були залишені місця
 Див. сл. карт.

2 лат. для ініціалів, які були ви- ^{к.8}
 АСП. конані пізніше ручним спо-
 21288 собом звичайним чорни-
 лом, дуже примітивно. Тіль-
 4^о ки один ініціал /на 2-му
 нн. листі перед властивим
 текстом/ має претензії
 на художність.
 В книзі маргінальні поміт-
 Див. сл. карт.

2 лат. ки, що відносяться до тексту ^{к.9}
 АСП книги. Під зображенням кож-
 21288 ної рослини до друкованих,
 латинської і німецької, назв
 4^о тої рослини додана також
 польська назва скорописом
 XVII або XVIII в. На полях кож-
 ної сторінки безліч поміток
 латинською мовою письмом
 Див. сл. карт.

к. 10

2 лат. XVІв. Такі ж помітки покрива-
 АСП ють цілу титульну сторінку
 21288 і об'є форзаці.
 На звороті тит. листа міс-
 4^о титься, частинно нерозбірчи-
 вий, запис вицьвілим чорнилом
 скорописом XVII віку, що від-
 носиться, мабуть, до власни-
 ка книги: [Перше слово
 Див. сл. карт.

к. 11

2 лат. нерозбірчиве] kirurgus ser-
 АСП vus domini doctor ostroden-
 21288 sis david // . w . ring . Запис
 без дати. Нижче, іншим чор-
 4^о нилом, однорядковий запис
 єврейськими буквами.
 В другій половині XIX в.
 книга була власністю А.С.
 Петрушевича і враз з його
 Див. сл. карт.

к. 12

2 лат. колекцією ввійшла у фон-
 АСП ди Львівської бібліотеки
 21288 Академії наук УРСР.
 Переплет, мабуть, XVI ст. —
 4^о дошка, обтягнена коричне-
 вою шкірою з блінтовим тис-
 ненням рослинного орнамен-
 ту. Переплет знищений:
 корінця немає, він заміне-
 Див. сл. карт.

к.13

2 лст. ний доморобним карто-
 АСП ним. Слід одної застіжки.
 21288 Стан збереження книги
 середній. Переплет і сама
 4^о книга пошкоджені злегка
 книжковою моллю.
 Hain, 8444. — Pellechet,
 1311. — Kosowski, B. Katalo-
 g inkuubytów biblioteki
 Див. сл. карт.

к.14

2 лст. uniwersyteckiej we Wrocławiu,
 АСП 1340. — Пор. також: Bzer, J.
 21288 Katalog № 675, poz. 262.
 Прим.: Pellechet подає
 4^о як автора книги Arnaldus-
 s'a de Villa nova, Bzer —
 Johannes's Wonnecke de
 Cyba. Larousse, говорячи
 про Arnaldusa de Villa
 Див. сл. карт.

к.15

2 лст. nova / Arnald de Villeneuve/
 АСП не згадує про те, що він був
 21288 автором Herbarius'a. / La-
 rousse, т. 1, с. 673. Allge-
 4^о meine Deutsche Biogra-
 phie, т. 4, с. 637, подає, що Jo-
 hannes Wonnecke або Dron-
 necke de Cyba / von Saub/
 був автором Herbarius'a,
 Див. сл. карт.

Рукописні матеріали Романа Луцика до каталогу
«Інкунабули Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника
Академії наук УРСР» (фрагменти)

1. Григоръ мѣстна. Праків, Швайтмат
 фоліо, 1491. № 339 л. нн., в тому
 45 рукописних.
- Стр. 3. — Караї. 5. — Овєнз. 92. — Не-
 мц., с. 160-172. — Четр., т. 1, с. 322-323.
- Дефект. В книзі повністю були 362 л.
 В нашому примірнику є 339 л., з
 того 294 друковані, 45 рукописних.
- Мажим титом, в нашому примір-
 ну бракує 68 л., частинка яких зали-
 шена рукописними.
- Ініціали і рубрики червоні.
- Оправа — гошпа, покриті шкірою
 з тисненнями /XVI ст./ Сліди поволо-
 ги. Сліди чох захібок.
- Рукописні помітки старослов'ян-
 ською і польською мовами /XI-XIII ст./
- Власники книги:
1. Євангеліє Демилевик. /Запис
 з 15. V. 1740 р./
  2. Церква в Паридубах коло Ко-
 веля /Вошпа/ від 15. V. 1740 р. по
 зо. IX. 1932 р.
  3. Бібліотека "Студіюк" у Ловові
 /від зо. IX. 1932 р. по листи 1946 р./
- Шифр: С. 53509.

12. Biblia latina cum postillis Nicolai de Lyra et expositionibus Guillelmi Britonis in omnes prologos Sancti Hieronymi et additionibus Pauli Burgensis replicisque Matthiae Doering. Pars I. Nürnberg, Anton Koburger, 12. IV. 1493, 2°. 400 ff. in. H. c. 4170. — GW. 4293. — BMC II, p. 436. — JP. 123. — Коє. 536.

Дефект. Фоліє м. нн. 1-16, 32, 40, 41, 47, 364, 365, 366, 424.

В книзі 28 ілюстрацій, частинно розмальованих ризами етюдом різном кольором. Ініціал сині і червоні.

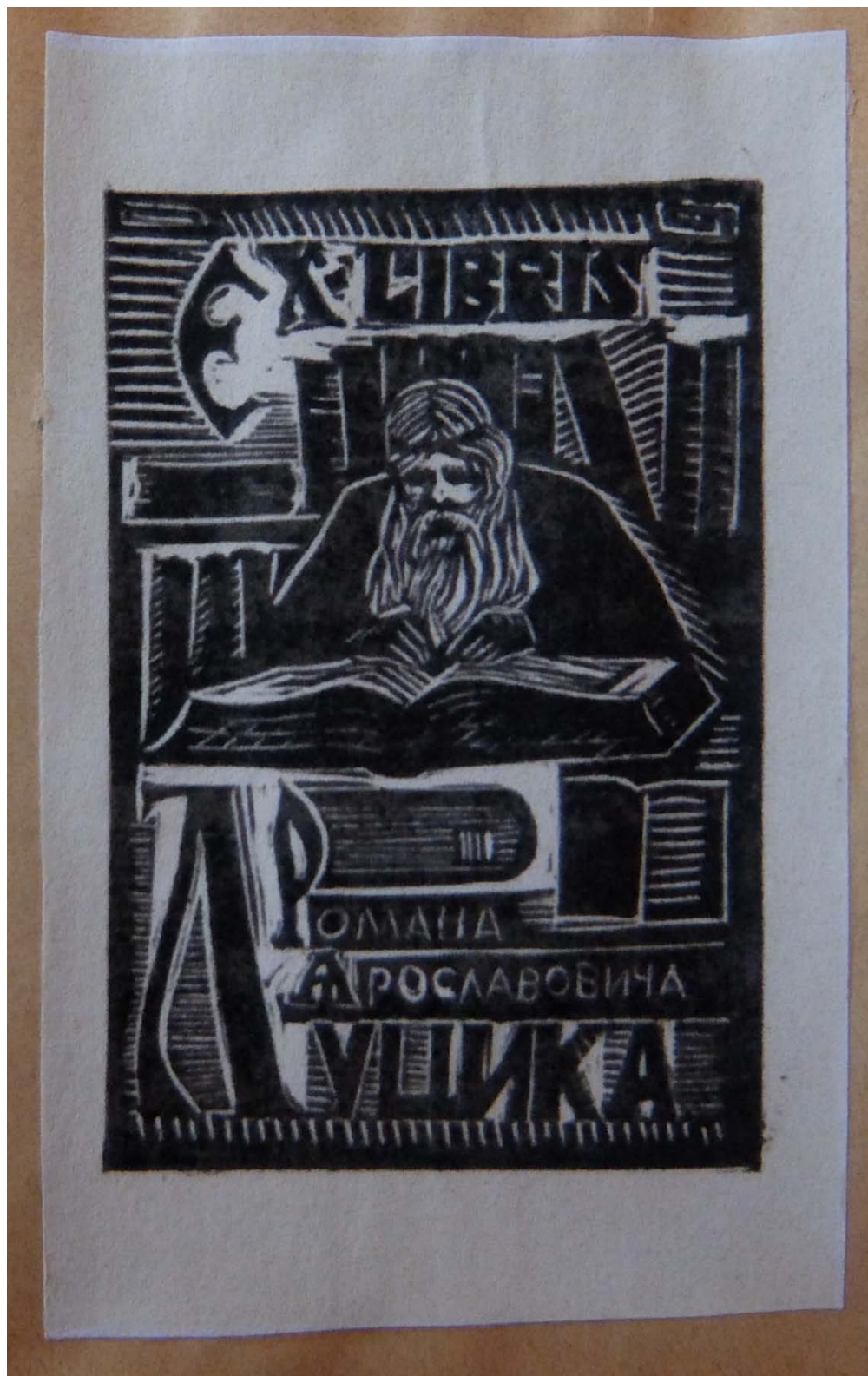
Обкла - дошки, покриті шкірою з тисненнями /XVI ст./ Сліди зносу та сідок.

Рукописні політки старослов'янською, латинською, польською мовами /XVI-XVIII ст.ст./

Видатки книг:

1. Summ ex libris Gregorii Petruszewicz parochi Katorcensis et Mutilanensis, decani foranei Sulikaisensis ritus graeci. Liber subscriptus in anno 1795 die 7 Augusti.
  2. Библиотека, Олгодрого Дану у Лобки.
- Мерз: С. 14. 12 л.

Екслібрис Романа Луцика

Відгук Я. Запаска

(з архіву відділу рідкісної книги)

Хотів би подати одну пораду. Виродившись киянським
 фолк-колективом завідуючий відділом Р. Луцик скликав
 колегію художньо-оформлених книг за крізьшнуром
 художників. Як видно з картотеки ця робота припи-
 нена: краєвих за графічними оздобленнями книг остільки
 років в ній немає. Тим часом працю треба обов'яз-
 ково продовжити; наукову вагітність її вантаж переви-
 шувати. Уже тепер, досліджуючи книжковий мистецтво
 дуже важко зібрати потрібні матеріали (довозиться)
 звертатися до самих художників, які, до речі, не завжди
 мають оформлені книги (книжки), а єр дур в май-
 бутньому? Дуже добре б було, якби бібліотека зна-
 шла можливість відновити цю роботу і, як каже порт-
 ше.

Продовж. Я. П. Запаска

25.11.1976р.